HAMAR IMRE

BUDDHA MEGJELENÉSE A VILÁGBAN

BALASSI KIADÓ • BUDAPEST

A könyv
az OTKA (F029471)
és a Chiang Ching-Kuo Foundation
támogatásával jelent meg

Lektorálta
AGÓCS TAMÁS
SALÁT GERGELY

© Hamar Imre, 2002

ISBN 963 506 486 1
ISSN 1586-6106

Balassi Kiadó
Felelős kiadó Kőszeghy Péter igazgató
Felelős szerkesztő Ruttkay Helga
Tördelte Tóth Erzsébet
A nyomdai munkálatokat az ETO-Print Nyomdaipari Kft. végezte
Felelős vezető Balogh Mihály

Tartalom

Előszó 7

I. A mahájána buddhizmus kialakulása 9
II. A mahájána szútrák 19
1. Keletkezésük 19
2. A mahájána szútrák jellemzői 21
3. Híres mahájána szútrák 22
A pradnyápáramitá szútrák 23
A *Lótusz szútra* 24
A *Maháratnakúta szútra* 26
Az Amitábha-szútrák 28
A *Szamdhinirmócsana szútra* 31
A *Lankávatára szútra* 35
A *Vimalakírtinirdésa szútra* 36
A *Nirvána szútra* 37
A *Avatamszaka szútra* 37

III. Az *Avatamszaka szútra* fejezetei 39

IV. *Buddha megjelenése a világban* 61
1. Szövegváltozatok 61
2. Tartalom 62
3. Buddha testei 63
4. Kozmológiai párhuzamok 65
5. Mahájána tanok 66
6. A kínai kommentárok 70

Buddha megjelenése a világban
A) Áldás 75
B) A kiindulópont 78
C) A kérdések 78
D) A tanítás 81
I. A tathágata megjelenésének ismertetőjelei 81
II. A tathágata teste 98
III. A tathágata hangja 110

IV. A tathágata tudata 130
V. A tathágata világa 156
VI. A tathágata tettei 159
VII. A tathágata tökéletes megvilágosodása 161
VIII. A Tan-kerék tathágata általi megforgatása 164
IX. A tathágata parinirvánája 166
X. A tathágaták látásából, hallásából és a velük való kapcsolatból származó erény-gyökerek 169
E) A tanítás nevei és megőrzői 170
F) Szerencsés előjelek és elért eredmények 173
G) Verses összefoglalás 175

Függelék
A mű szerkezeti vázlata 179
A kínai nevek és kifejezések írásjegyei 187
Felhasznált irodalom 191
Tárgymutató 195

Előszó

A történeti Buddha hercegnek született, és uralkodónak nevelték, ám miután felismerte az életben a szenvedést, a megszabaduláshoz vezető utat kereste. Megvilágosodása után tanítványainak a szenvedés keletkezésének és megszűnésének okát tanította, és megmutatta, hogy a megszabaduláshoz erkölcsös életet kell élni, bölcsességre kell szert tenni és a meditációt kell gyakorolni. Az Úton mindenkinek saját magára kell számítania, a Buddha által átadott gyakorlatokat kell folytatnia. Buddha halálakor a nirvánába tért, megszabadult azoktól a kényszerítő erőktől, amelyek a lényeket az újjászületésbe taszítják. Követői szemében Buddha ember volt, aki hosszú, fáradságos gyakorlás után érte el a megvilágosodást. Néhány száz évvel az alapító halála után a mahájána buddhizmusban Buddha isteni rangra emelkedett, az abszolút Buddha földi manifesztációjának tekintették. Földi küldetésének legfontosabb célja az volt, hogy együttérzéstől áthatva a lényeket a nekik megfelelő szinten tanítsa, hogy azok megszabadulhassanak szenvedéseiktől. A történeti Buddhához hasonlóan máskor is megjelenhetnek buddhák akár a mi világunkban, akár egy másikban.

Miért jelenik meg Buddha a Földön? Milyen Buddha alakja, beszéde és gondolkodása? Milyen tetteket hajt végre? Milyen a világa? Hogyan világosodik meg? Hogyan tanít? Hogyan tér a nirvánába? Milyen érdemek származnak abból, ha valaki látja vagy hallja Buddhát? Ezekre a kérdésekre válaszol a *Buddha megjelenése a világban* című szútra a mahájána buddhizmus szemszögéből. Ez a könyv ennek a szútrának a kínai nyelvű változatából készült fordítását tartalmazza. Hogy a szútra szövegét érthetőbbé tegyük, középkori kínai szerzetesek kommentárjaiból válogattunk ki részleteket. Ezek a magyarázatok arra is fényt vetnek, hogy milyen eszközökkel tárták fel az indiai szövegek mélyebb rétegeit a kínai buddhista hagyományban. A fordítást egy tanulmány előzi meg, amely elhelyezi ezt a művet a mahájána szútrák rendszerében, és felvázolja filozófiai-vallási hátterét.

I. A mahájána buddhizmus kialakulása

A mahájána szó azt jelenti: „nagy kocsi". Az i. e. 1. században elinduló új buddhista mozgalom hívei nevezték így tanaikat, megkülönböztetve magukat a korábbi, hagyományos ún. nikája iskoláktól, amelyeket hínajánának, „kis kocsi"-nak hívtak. A név arra utal, hogy az új irányzat követői úgy gondolták, az általuk képviselt tanítások felülmúlják a korábbiakat. Így természetesen a hínajána kifejezéssel csak mahájána forrásokban találkozhatunk, a Buddha szavait először szóban, majd később írásban megőrző iskolák soha nem nevezték magukat ezen a néven. A korai mahájána szútrákban a mahájána helyett gyakrabban fordul elő a bódhiszattva-jána, a „bódhiszattva kocsi" kifejezés, amely nem tartalmazza ezt a korai iskolákra nézve sértő megkülönböztetést. Valószínűleg a mahájána korai időszakában, amikor még az új eszmék nem élveztek széles támogatottságot, az új hit terjesztői kerülték a konfliktusokat buddhista társaikkal. Ezt indokolta az a tény is, hogy az új eszméket valló szerzetesek a nikája iskolák szerzeteseivel egy közösséget alkottak, egy kolostoron belül éltek és gyakorolták vallásukat.[1] A bódhiszattva a mahájána ideálja, az a személy, aki lemond a nirvánáról, hogy a szenvedő lények kínjait enyhítse, s végül elvezesse őket a megvilágosodásig, szenvedésük teljes megszűnéséig.

Arról, hogy pontosan miként kezdődött el a mahájána, kik voltak az első követők, nem sokat tudunk, de születtek erre vonatkozóan különböző hipotézisek. A mahájána történetének tanulmányozása háromféle forráson alapul. Először is a mahájána buddhizmus legkorábbi iratai, a mahájána szútrák közvetve vagy közvetlenül elárulnak részleteket a mozgalom szereplőiről, kultuszairól. A művek témaválasztása is segítséget nyújthat egyes mahájána csoportok azonosításához. A szútrák keletkezésének idejét nem tudjuk, így ezek kínai fordítása nyújt csak némi támpontot a datáláshoz. Már az i. sz. 2. századból maradtak fenn mahájána szútrák kínai fordításban, így ezek eredeti szanszkrit szövegének keletkezése bizonyosan korább-

---

[1] Ezt támasztja alá az a tény, hogy a mahájána vinaja, azaz a mahájánát valló szerzetesek regulája viszonylag későn alakult ki. A kolostori élet alapja a vinaja: Tibetben a Múlaszarvásztiváda vinaja, Kínában és Vietnamban pedig a Dharmaguptaka vinaja terjedt el. Lásd LAMOTTE 1954.

ra tehető. A mahájána szútrákkal azonban körültekintően kell bánni, a kultuszokra, a szereplőkre vonatkozó utalásokat nem lehet mindig szó szerint venni, hiszen ezek vallásos művek, nem pedig történelmi dokumentumok. A korai mahájána mozgalom megítélésében félreértéseket eredményezhet a szövegek szó szerinti interpretációja.

A régészeti leletek, a feltárt sztúpák s az azokon megmaradt feliratok fontos kútfői a mahájána megismerésének, mivel ezekből megtudhatjuk, hogy kik vettek részt a sztúpa-kultuszban, amely, mint a későbbiekben látni fogjuk, jelentős szerepet játszhatott a mahájána buddhizmus kialakulásában. Az indiai forrásokat egészítik ki a kínai buddhista zarándokok útinaplói, amelyek beszámolnak a korabeli indiai történelemről, társadalomról, településekről, buddhista kolostorokról, szerzetesekről. Sok kínai buddhista vállalkozott arra, hogy leküzdve a hatalmas távolságot, sokszor életét kockáztatva eljusson arra a földre, ahol a vallásalapító élt, majd buddhista könyvekkel felpakolva hazatérjen. Ezeket a műveket aztán kínaira fordították, gazdagítva a kínai nyelvű buddhista szent iratok gyűjteményét. A kínai buddhista zarándokok sorából kiemelkedik Faxian, Xuanzang és Yijing, akik feljegyzéseikkel értékes történeti forrásokat hagytak hátra.

Hirakawa Akira szerint a mahájána buddhizmus kezdetben világi mozgalom volt, amely megpróbálta áttörni a korai buddhizmus elitnek tekintett, szűk szerzetesi közösségeinek korlátait, s a buddhizmust szélesebb körben, a világiak között elterjeszteni.[2] Akira cáfolja azt a korábban sokak által vallott nézetet, mely szerint a mahájána a mahászámghika iskolából[3] fejlődött ki. A szarvásztiváda[4] szerint Buddha korábbi életeiben és megvilágosodása előtt, bódhiszattvaként a szamszárában alá volt vetve a karma törvényének. Miután Buddha elérte az arhatságot, azaz a nirvánába lépett, többé nem tért vissza a szamszárába, a létforgatagba. A mahászámghika irodalomban – ahol Buddhát megvilágosodása után is bódhiszattvának nevezik – miután a bódhiszattva elvágta karmikus kötelékeit, önszántából tért vissza a szamszárába, hogy fogadalmához (pranidhána) hűen megmentse a lényeket a szenvedésektől. Ez a gondolat kétségtelenül a mahájána buddhizmus eszmeiségét idézi fel. A *Mahávasztu* című mahászámghika műben felsorolják a mahájánában ké-

[2] Akira elméletéről lásd AKIRA 1963, 1990: 270–274, SHIZUKA 1997. Shizuka ebben a cikkében kimutatja Akira érvelésének gyenge pontjait.

[3] A mahászámghika („nagy közösség") a hínajána egyik iskolája, amely nevét onnan nyerte, hogy a szerzetesek többsége ehhez az iskolához csatlakozott az első egyházszakadás után. Lásd CONZE 2000: 36–37.

[4] A szarvásztiváda a hínajána egyik iskolája, amely nevét fő tanításáról nyerte, mely szerint minden létezik. Lásd CONZE 2000: 40–42.

sőbb kulcsszerepet betöltő tíz földet (dasabhúmi), amely a bódhiszattva szellemi fejlődését írja le. Akira azonban kimutatja, hogy a szarvásztiváda iskola tanai között is felfedezhetünk mahájána elemeket, így nem bizonyítható, hogy a mahászámghika iskolából alakult volna ki a mahájána.

Akira úgy gondolja, hogy a mahájána buddhizmus eredete a sztúpa-kultuszban keresendő. A buddhista hagyomány szerint Buddhát halála után elhamvasztották, majd a maradványokat, az ereklyéket (saríra) nyolc síremlékbe, sztúpába helyezték. Később a jeles tanítványoknak és a korábbi buddháknak is sztúpákat emeltek. Asóka király, a buddhizmus pártfogója állítólag felnyittatta a Buddhának épített nyolc sztúpát, és az ereklyéket továbbosztva, nyolcvannégyezer sztúpába helyezte el. A szám nyilvánvalóan túlzás, ám jelzi a sztúpa-kultusz terjedését. Xuanzang lejegyzi, hogy látott Asóka által építtetett sztúpát. A sztúpa-kultusz jelentőségét a vallási gyakorlatban számos mahájána szútra hangsúlyozza. A *Lótusz szútrá*ban többször feltűnik a sztúpa-kultusz, a *Drágakősztúpa megjelenése* című fejezet a következőképpen írja le:

> Ekkor a Buddha előtt egy, a hét drágakőből levő hatalmas sztúpa emelkedett ki a földből, és ott lebegett a térben. Sokféle ékszerrel, ötezer korláttal, a fülkék ötezrének tízezreivel és számtalan zászlóval volt díszítve. Ékszerfüzérek lógtak alá, és ékszerharangok millióinak miriádjai voltak rárögzítve. A négy világtáj felé a tamálafa levelének és a szantálfának az illata áramlott, és a világot mindenütt betöltötte. A világ összes lénye tiszteletét fejezte ki a sztúpa előtt.[5]

A szövegből kiderül, hogy egy korábbi buddha, Prabhútaratna sztúpája jelent meg a *Lótusz szútrát* hallgató gyülekezet előtt, mivel Prabhútaratna fogadalmat tett, hogy mindenhol megjelenik sztúpájával, ahol a *Lótusz szútrát* tanítják.

A mahájána szútrák világi és szerzetes bódhiszattvákról beszélnek. Az utóbbiak erdőkben vagy sztúpáknál éltek. Ha meditáltak vagy aszkézist folytattak, akkor az erdőbe, kietlen helyekre vonultak vissza; ha viszont megbetegedtek vagy szútrákat akartak tanulni, akkor a sztúpáknál táboroztak le.[6] Akira szerint Buddha halála után a sztúpák körüli teendőket világiak látták el, közülük kerültek ki az

---

[5] POROSZ 1995: 222.

[6] Az *Ugradattaparipricchá szútra* 2. századi kínai fordításában utalnak erre a két helyre. Lásd T 12, 322: 20a16–29.

első mahájána követők. Később azonban a mahájána hívők között is akadtak olyanok, akik a nikája iskolák példájára szerzetesekké lettek, és az erdőkben éltek. Idővel egyre több szerzetes telepedett meg a sztúpa körül, ezért lakóépületeket építettek köré. Így jött létre a vihara, a kolostor, amelynek központjában a sztúpa állt.[7] Akira elméletének gyengesége, hogy már a legkorábbi mahájána szútrának tekintett *Pradnyápáramitá szútra* is említést tesz felszentelt bódhiszattvákról.[8] Akira azt is lehetségesnek tartja, hogy a sztúpákat felügyelő világiak megőrizték azokat a tanításokat, amelyeket Buddha a világi hívők előtt fejtett ki. A korai szerzetesek ezeket nem tartották fontosnak, így nem kerültek be az általuk továbbhagyományozott szövegek közé.

Gregory Schopen cáfolva Akira állítását, meggyőzően bizonyítja, hogy Akira és mások tévesen értelmezték azt a passzust a *Mahápari-nibbána szúttá*ból, amely szerintük azt igazolja, hogy Buddha halála előtt a világiakat bízta volna meg ereklyéinek gondozásával.[9] Továbbá, az indiai feliratok szövegét megvizsgálva, megállapítja, hogy a feliratokon legkorábban a 6. században jelenik meg a mahájána szó, noha már a 4. században is utalnak rá más kifejezéssel. Az áldozati tárgyak többségére ráírták az adományozó nevét. A megvizsgált

---

[7] Akira azt állítja, hogy a korai szútrákban még a *sztúpa* szónak kellett szerepelnie ott, ahol később a *vihara* kifejezés állt. Ennek igazolására a szútrák különböző korokból származó kínai és tibeti fordításait vizsgálja meg, és megállapítja, hogy a *zongmiao, fo zongmiao* és a *fosi* szavak a sztúpa fordításai, míg a későbbi *sengfang, seng qielan*, valamint az ugyancsak későbbi tibeti szó, a *dge-'dun-gyi ra-ba* a viharának felelnek meg. Shizuka Sasaki felhívja a figyelmet, hogy a korai fordításokban is feltűnik már a *ta* szó, amely inkább lehet a sztúpa fordítása, így az Akira által felsorolt valamennyi kifejezés jelentheti a kolostort. Lásd SHIZUKA 1997: 105.

[8] SHIZUKA 1997: 95.

[9] A műben Ánanda megkérdezi Buddhát, hogy mi legyen Buddha *saríra-púdzsá*jával halála után. Buddha azt válaszolja, hogy azt a világiakra kell bízni. A vitatott kifejezés a saríra-púdzsa, amely Akira tolmácsolásában az ereklyekultuszt jelenti. Ennek értelmében Buddha halála után az ereklyekultusz irányítását a világiak kezébe kell adni. Schopen viszont rámutat arra, hogy a saríra itt egyes számban áll, az „ereklye" jelentésben viszont mindig többes számban használatos. Egyes számban „testet" jelent, így Ánanda azt kérdezte, hogy kire bízzák Buddha temetési szertartását, azaz testének betekerését szövettel, majd elhamvasztását, s végül a sztúpa megépítését. Itt azonban a világiak feladata véget ér. Különböző vinaja szövegeket hoz bizonyítékul, amelyekben a saríra-púdzsa egyértelműen a szerzetes halála után elvégzendő temetési szertartásra utal. Lásd SCHOPEN 1991.

anyag hetven százalékánál azt találta, hogy az adományozó szerzetes (sákjabhiksu) vagy apáca (sákjabhiksuni) volt, míg húsz százalékánál férfi világi hívő (paramopászika) vagy női világi hívő (paramopászaka). Némely felirat ezt a két csoportot mahájána követőnek (mahájánánujájin) titulálja. A feliratok tanúsága szerint így a 4. században a mahájána hívők már külön csoportot alkottak, külön kifejezés utalt rájuk, azonban csak a 6. századtól nevezik őket egyértelműen mahájána követőknek. Az adományozók státusából kiderül, hogy a világiak korántsem játszottak olyan lényeges szerepet a mahájánában, mint ahogy Akira feltételezi.[10]

A sztúpa-kultuszon kívül Akira más bizonyítékokat is hoz állítása igazolására. A korai szútrákban Buddha a szerzetesekhez, apácákhoz, férfi és női világi hívőkhöz szól. A mahájána szútrákban viszont a hallgatóságot gyakran úgy szólítja meg: „nemes ifjak (kulaputra) és nemes lányok (kuladuhitri)". Ezt a két kifejezést a nikája szövegekben a világiakra használják, és nem tulajdonítanak nekik nagy jelentőséget. Számos mahájána szútrát viszont kifejezetten ennek a csoportnak írtak, mivel – érvel Akira – ők alkották a korai mahájána közösségeket. Az is lehetséges azonban, hogy csak azt akarták kifejezni ezzel a szerzők, hogy a mahájána buddhizmus által kitűzött célokat a világiak is elérhetik.

A mahájánában a tíz erényes cselekedet útja (dasa-kusala-karma-patha) vált a bódhiszattva fogadalommá. Korábban a szerzetesek ezt nem tekintették betartandó előírásnak, inkább csak a jó karmát felhalmozó tettek felsorolásának gondolták. Akira szerint a világiak befolyásának tudható be, hogy ezek az előírások átvették a szerzetesek életét szabályozó prátimóksa[11] szerepét. Shizuka azonban kimutatja, hogy már a korai mahájána iratokban is megjelenik a prátimóksa kifejezés és a világiak által betartandó öt, illetve nyolc fogadalom. Így a világiak és a szerzetes mahájána követők továbbra is a hagyomány szerint tették le a fogadalmakat, s ezek mellett vállalták még a bódhiszattva fogadalmat is.

Akira elméletét látszik alátámasztani a *Vimalakírti szútra*. A mű főhőse Vimalakírti, aki annak ellenére, hogy világi hívő volt, sokkal jobban értette a buddhista tanításokat, mint a szerzetesek, ezért azok folyton hozzá jártak, hogy magyarázataiból tanuljanak. Ez a szútra különösen nagy népszerűségnek örvendett Kínában, ahol a buddhiz-

---

[10] SCHOPEN 1979.

[11] A prátimóksa közel kétszázötven vétket sorol fel, amelyeket kéthetente felmondtak a gyülekezet előtt, s a vétkes szerzetesnek be kellett ismernie bűnét. Lásd CONZE 2000: 18–19.

mus megjelenése előtt ismeretlen volt a szerzetesi közösség fogalma. A családközpontú, konfuciánus írástudók ellenségesen tekintettek a buddhista szerzetesekre, akik a családjukkal minden köteléket megszakítva, kibújtak az utódnemzés kötelezettsége alól. Vimalakírti példája a konfuciánus értékeket valló, de a buddhista bölcseletet és vallásgyakorlatot is kedvelő írástudóknak a szerzetesi élet alternatíváját mutatta meg: a családi kereteket fenntartó világi hívő is képes a legmagasabb szellemi szintre eljutni.

Akira elmélete mostanában is visszhangra talál még egyes nyugati szerzők írásaiban,[12] ám sokan bírálják, rámutatnak érvelésének gyenge pontjaira. Szemére vetik például, hogy a mahájána világi eredetével akarva-akaratlanul azt a Japánban kialakult szokást akarja legitimálni, hogy a buddhista papok házasodhatnak. A legtöbb nyugati kutató azonban tagadva a mahájána buddhizmus világi eredetét, máshol keresi ennek gyökerét. Gregory Schopen például azt állítja, hogy a sztúpa-kultusszal szemben sokkal fontosabb volt a könyvkultusz a korai mahájánában.[13] A pradnyápáramitá irodalomban[14] több helyen szerepel olyan passzus, amely a pradnyápáramitá művek tiszteletére buzdít. A *Gyémánt szútra* így fogalmaz:

> Továbbá, ó, Szubhúti, az a vidék, ahol ezt a szútrát tanítják, méltó lesz az egész világ tiszteletére. Az a hely valóságos szentéllyé válik, amely alkalmas lesz arra, hogy az emberek, az istenek és a titánok áhítattal hódoljanak előtte és körüljárják.[15]

A megvilágosodás helyéhez hasonlóan a szútra védőerővel bír, hiszen ez a megvilágosodás tapasztalatának forrása. Ahogy Buddha jelenléte megszentelte a földet, ugyanúgy a pradnyápáramitá szútrák is. Az írásbeliség elterjedésével, a szútrák írásban való rögzítése után a kultusz nem függött a bhánakáktól, a tanmagyarázóktól, akik kívülről tudták a szövegeket, mivel távollétükben is lehetett folytatni a kultuszt. A mahájána kialakulása tehát nem a sztúpákkal volt szoros kapcsolatban, hanem a könyvekkel. A mahájána hívők kiváltak a hínajána követők, a srávakák kolostorából, s az a hely lett a kultusz központja, ahol a szútráikat őrizték.

---

[12] McMahan 1998: 251.

[13] Schopen 1975.

[14] A pradnyápáramitá irodalom összefoglalását lásd *A pradnyápáramitá szútrák* című részben.

[15] Agócs 2000: 24. Schopen kimutatja, hogy a „csaitjabhúto bhavati" helyes fordítása: „valóban szentéllyé válik". Korábban ugyanis úgy fordították: „olyan lesz, mint egy szentély".

Richard Gombrich a mahájána kialakulását az írás elterjedésével magyarázza.[16] Buddha halála után a tanításokat szóban őrizték meg s adták tovább. Csak néhány száz év múlva kezdték el a szövegeket leírni. A dzsainizmushoz hasonlóan az i. e. 1. században a théraváda[17] szerzetesek két csoportra oszlottak. Az egyik csoportot azok a szerzetesek alkották, akik minden idejüket és erejüket kizárólag a meditációnak szentelték, míg a másik csoport feladata a szövegek megtanulása és továbbadása volt. A szövegek megőrzése elválaszthatatlanul összefonódott a szerzetesi közösséggel, mivel csak ez rendelkezett olyan szervezettségi szinttel, amely szükséges volt a munka elvégzéséhez. Mikor a szövegeket szóban őrizték meg, az új művek hitelességét úgy ítélték meg, hogy azok mennyire illeszkedtek a már elfogadott tanokhoz. Így azokat a munkákat, amelyek kritikus hangot ütöttek meg a korábbi buddhista iratokkal szemben vagy új tanításokat próbáltak becsempészni az ortodox tanok közé, a hagyományőrző szerzetesi csoportok kíméletlenül kirostálták.

A mahájána az i. e. 1. században jelent meg, amikor az írás – először üzleti, adminisztrációs célokra, majd a szent iratok megőrzésére – elterjedt. A páli kánon kommentátorai szerint akkor került sor először egy mű írásba foglalására, amikor már csak egy szerzetes élt, aki fejből tudta. Félve az értékes szöveg elvesztésétől, úgy döntöttek, hogy az írás segítségével mentik meg az utókornak. Gombrich szerint a mahájána csak azért tudott fennmaradni, mert az írás lehetőséget nyújtott a cenzúra elkerülésére. Az új találmány megkönnyítette az egyéni hangok felszínre törését és elterjedését. Feltehetően korábban, a mahájána előtt is próbálkoztak a buddhista tanítások megújításával, a hagyomány felett éberen őrködő közösség ellenállása miatt azonban ezek a kísérletek feledésbe merültek.

Paul Harrison, a mahájána szútrák kiváló szakértője szerint a Buddha-kultusz minden bizonnyal jelentős szerepet játszott a korai mahájánában, így nehezen elképzelhető, hogy a mahájánát követő szerzetesek teljesen kiengedték volna kezükből a sztúpák köré szerveződő vallásgyakorlat irányítását. Párhuzammal élve, a sztúpa mind a mai napig fontos szerepet játszik a théraváda vallásgyakorlatban. A Buddha-kultusz mellett természetesen a bódhiszattvák kultusza is jelen volt már a korai mahájánában, ám az ún. égi vagy mitikus bódhiszattvák (Amitábha, Maitréja, Avalókitésvara stb.) kultusza még nem került a vallásgyakorlat homlokterébe. A bódhiszattvák kultu-

---

[16] GOMBRICH 1990.

[17] A hínajána buddhizmus Ceylonban fennmaradt iskoláját nevezik théravádának. Lásd CONZE 2000: 49.

szánál sokkal fontosabbnak ítélték, hogy maguk is gyakorló bódhiszattvákká váljanak.[18] A szövegek hangsúlyozzák a bódhiszattvák felsőbbrendűségét a srávakákkal és a pratjékabuddhákkal[19] szemben, ám ugyanakkor békés együttélésre szólítanak fel. A mahájána hívők tehát más célokat fogalmaztak meg, mint a hagyományőrző buddhisták, de nem akarták megszakítani a kapcsolatot velük.[20]

Harrison a buddhizmust samanisztikus vallásnak tartja: a szangha, a buddhista közösség tagjai különböző meditációs technikákkal egy másik világba jutnak el, s ezt az erőt közvetítik a társadalom felé.[21] A buddhizmus ennek köszönheti népszerűségét. A meditációban nyert erő az elsődleges elvárás a szerzetesekkel szemben, az erkölcs csak másodlagos. Ugyanakkor a mágikus erő feltételezi a morál meglétét, hiszen anélkül a varázserő sem megszerezhető. A mahájána különböző, egymástól függetlenül működő csoportok konvergenciájának az eredménye. Ezek közül az egyik az erdőkben meditációban elmélyedő szerzetesek közössége. Ez magyarázza, hogy sok mahájána szöveg foglalkozik a meditációval, az aszketikus gyakorlatokkal, az erdei életmóddal. A mahájána identitást két dolog adhatja meg: Buddha ereklyéje és a meditációban nyert erő. A mahájána szútrákban feltűnő csodás jelenetek így nem mellékesek, hanem az új mozgalom lényegét fejezik ki. Ezek támasztották alá létüket, miközben más buddhista és nem buddhista iskolákkal versengtek a kor „vallási piacán". Az erdei mozgalom magyarázatot ad arra, hogy miért nincsenek a korai mahájánáról feliratos forrásaink. A világi bódhiszattvák szerepeltetése a szútrákban engedmény a világi hívőknek, hogy így nyerjék el támogatásukat. A világi bódhiszattvákat nem azért dicsőítik, mert a szerzetesek fölé helyezik őket, hanem mert a srávakáknál tartják őket jobbnak. Ha egy világi bódhiszattva is ki-

---

[18] A korai mahájána szútrák nem fogalmaznak egyértelműen abban a kérdésben, hogy vajon nőből lehet-e férfival egyenrangú bódhiszattva. Egyes szövegek kerülik, hogy a nőket bódhiszattva névvel illessék, s helyette a „mahájánában elindult"-nak (mahájána-szampraszthita) nevezik őket. Ahogy Harrison fogalmaz: „A nők is felszállhatnak a nagy kocsira, de csak a férfiak vezethetnek." Lásd HARRISON 1987.

[19] Míg a srávakák („hallgatók"), Buddha első tanítványai a hínajána hívei, addig a pratjékabuddha („önmegvilágosodott") a saját erejére támaszkodva, mester nélkül éri el a megvilágosodást.

[20] Paul Williams az *Adzsitasénavjákarana-nirdésa szútrát* proto-mahájána szútrának tartja, mivel nem található benne semmiféle lenézés a korai buddhista iskolákkal szemben, és a *mahájána* kifejezés sem fordul elő benne. Lásd WILLIAMS 1989: 26–28.

[21] Harrison elméletét a mahájána kialakulásáról lásd HARRISON 1995.

válóbb egy srávakánál, akkor mennyivel értékesebb nála egy felszentelt bódhiszattva?

A mahájána buddhizmus fokozatosan alakult ki, lépésről lépésre tudatosult a követőkben mahájána identitásuk. Eleinte nyilvánvalóan a kisebbséget alkották, s éppen ezért óvatosan fogalmazták meg tanításaikat, tartózkodtak a hagyományt őrzők bírálatától. 1977-ben Mathurában találtak egy Amitábha-szobortalapzatot, amely a felirat szerint i. sz. 104-ben készült. Schopen kimutatta, hogy az a mahájána csoport, amelyik az Amitábha-kultusz eme korai emlékét hátrahagyta, nem volt nagy befolyással a kor vallási és világi közösségeire, mivel a Gupta-korszakban, mikor már a mahájána kultusz elterjedése régészetileg jól bizonyítható, semmi nyoma nem maradt fenn.[22] Összevetve a korábbi feliratokkal, megállapítja, hogy a mahájána a 2. században már megjelent a feliratokon, ám csak a 4–5. században kezdték adományokkal támogatni, és ekkor is főleg szerzetesek, nem pedig világiak. Mindez azt bizonyítja, hogy a mahájána hosszú ideig Indiában a buddhista közösségen belül a kisebbség hite és vallásgyakorlata volt.

A kínai utazók is ezt látszanak megerősíteni. Faxian és Xuanzang is háromféle buddhista kolostorról számol be: mahájána, hínajána és vegyes.[23] Nem látnak éles különbséget a mahájána és hínajána hívők között, mindegyik csoport a vinaja szabályait tartja be. A mahájána követőt csak az különbözteti meg, hogy mahájána szútrákat olvasnak és a bódhiszattváknak áldoznak. Xuanzang szerint 629-ben a szerzetesek hatvan százaléka tartozott a hínajánához, huszonnégy a mahájánához, tizenhat pedig mindkettőhöz. Schopen felhívja arra a figyelmet, hogy különbséget kell tenni a mahájána irodalom és a mahájána mozgalom között. Annak ellenére, hogy az előbbi már korán megjelent, hiszen a nagyszámú kínai fordítás ékesen bizonyítja ezt, a mahájána sokáig nem vált egységes, szervezett, független és a tömegek által támogatott vallási mozgalommá.[24]

---

[22] SCHOPEN 1987.

[23] AKIRA 1990: 256–266. Lamotte táblázatokkal jól szemléltette, hogy Xuanzang hány szerzetest számolt meg az általa bejárt területeken. Lásd LAMOTTE 1954.

[24] SCHOPEN 1987: 136.

II. A mahájána szútrák

1. Keletkezésük

A szútrák azok a művek, amelyek Buddha szavait (buddhavácsana) örökítik meg. Buddha halála után a tanítványok Rádzsagrihában zsinatot hívtak össze azzal a céllal, hogy összegyűjtsék Buddha tanításait. A zsinatot Mahákásjapa vezette, s Ánandát bízták meg a tanok hitelességének ellenőrzésével. Egyes szövegek szerint Ánanda nem csupán ellenőrizte a mások által felidézett tanokat, hanem valamennyi tanítást felmondta. A szútrák gyűjteményét ezzel lezárták, majd szóban hagyományozták tovább. A szútrák többsége valóban Buddha beszédeit tartalmazza, akadnak azonban olyanok is, amelyek nem az ő, hanem tanítványai szavait jegyzik le. Ilyen esetekben a tanítványok (többnyire Sáriputra) Buddha szavait magyarázzák, vagy a nagy tanítványok (Sáriputra, Ánanda, Mahákásjapa, Mahámaudgaljájana), esetleg kevésbé híres szerzetesek, apácák, világiak összefoglalják Buddha szavait, illetve ihletet merítenek, s beszédet tartanak.

Ha más prédikál Buddha helyett, mindig el kell nyernie Buddha jóváhagyását. Ez három módon történhet: a beszéd után, vagy a beszéd előtt, a személy felhatalmazásával. Az első esetben a tanítás után egy másik személy értesíti Buddhát a történtekről. Buddha erre kijelenti, hogy ő maga sem nyilatkozott volna másképpen, majd szóról szóra megismétli a tanítást, szentesítve a tanítvány szavait. A második esetben Buddha megkér valakit, hogy beszéljen helyette, s ilyenkor utólag nem mindig ismétli meg a tanítvány szavait. A harmadik esetben kiváló tanítványai bölcsességét dicséri, s ezáltal felhatalmazza őket, hogy maguk is prédikáljanak. Buddha halála után a jóváhagyás első két fajtájára nem nyílt lehetőség, s a tanítványok halálával végleg lezárult a hiteles tanítások születésének korszaka.

A tanítványok által kifejtett tanok gyakran ún. ihletett beszédek (pratibhána). Valaki, legtöbbször Buddha, megkéri valamelyik tanítványt, hogy merítsen ihletet, s tartson beszédet. Az is előfordul, hogy valamelyik tanítványnak spontán, hirtelen ihlete támad, az igazság feltárul előtte, s Buddha biztatására szavakba önti. Az első esetben a prédikáció alapja a tudás, amely hosszú, kitartó munka eredménye, míg a második esetben a beszéd forrása a hit, amely veleszületett képesség.

A szútrákban azzal a nézettel is találkozunk, hogy nemcsak Buddhától és tanítványaitól származhatnak hiteles tanítások, hanem

minden Buddha szavának tekinthető, amit „jól mondanak". Ennek ellenére azonban nagyon kevés új szútra keletkezett Buddha halála után, így a hagyományőrzők többsége nyilvánvalóan nem osztotta ezt a nézetet. A korai buddhizmus így zárt vallási rendszer volt, azaz csak egy személy tudott az igazság forrásával kapcsolatot teremteni, s azt közvetíteni a többieknek. Buddha halála után ez a csatorna lezáródik, nincsenek újabb kinyilatkoztatások.

A mahájána forradalmi változtatása, hogy hidat ver a forráshoz, s szüntelen revelációk útján, folyamatosan áramoltatja a tudást, s így a korábbi zárt rendszer helyébe nyitott rendszer lép. A mahájána hívőknek nem állt szándékukban szútrákat hamisítani, nem akarták elhitetni az olvasókkal, hogy ezek a történeti Buddha szavai voltak, hiszen akkor jobban ügyeltek volna a korai szútrák formai, stilisztikai jegyeire. Mindazonáltal Buddha jóváhagyására továbbra is szükség volt. Erre két módszer állt rendelkezésre. A *Lótusz szútrá*ban azt olvashatjuk, hogy Buddha valójában nem halt meg, nem tért a nirvánába. Ez csupán egy ügyes módszer (upája) volt részéről, amellyel azt kívánta elérni, hogy a lények becsüljék meg Buddha jelenlétét a világban. Buddha még mindig köztünk van, így természetesen felhatalmazhat másokat, hogy a Tant hirdessék. Az *Astaszáhaszrikában* szintén feltűnik ez a gondolat, ám nem kap túl nagy hangsúlyt. A pradnyápáramitá tanokat hirdetők elsősorban úgy nyertek legitimációt, hogy korábbi életükben Buddha mellett éltek, vagy éppen olyan világokból születtek ide, ahol egy buddha tanított, s ez a buddha itt is segíti őket. Álmaikban, vízióikban látják ezeket a buddhákat, s felhatalmazást kapnak a tanításra.

Buddhát azonban helyettesítheti az, ami által ő is buddha lett. Ez pedig nem más, mint a bölcsesség, a pradnyá. Ezt a bölcsességet a pradnyápáramitá szútrák testesítik meg, így ameddig ezek a művek elérhetők, addig Buddha is jelen van a világban. A pradnyá a tanításokat szentesítő funkcióját a tanmagyarázók, a dharma-bhánakák segítségével látja el. A dharma-bhánaka fő feladata, hogy az új hívekben felkeltse a mahájána vallásos érzést: fel kell bennük ébresztenie a buddhaságra való törekvés (bódhicsittotpáda) igényét. A dharma-bhánaka feladata volt még egy szútra őrzése, szállítása, azaz egy kegytárgy gondozása. A szöveget kívülről megtanulta, így emlékezetében is megőrizte a tanításokat. Végül a szútrától függetlenül, önmagában autentikus személy volt, aki vallási ihletettségével közvetlen kapcsolatot tartott fenn a forrással, mivel megértette az ürességnek, minden dolog lényeg-nélküliségének tanát. Álmában Buddhától és az istenektől felhatalmazást nyert. Ezek a buddhisták már nem a korai korszak aszketikus módon élő, kitartó, hosszú vallásgyakorlatra berendezkedett buddhistái, hanem sokkal inkább az ekszta-

tikus, víziókban gazdag pillanatokért lelkesedő hívők. Ez az új csoport feltehetően fontos szerepet játszott a mahájána szútrák keletkezésében. A mahájána szútrák radikális fordulatot hoztak a buddhista iratok történetében, mivel korábban az ihletett beszédek a szent szövegek töredékét tették ki, a mahájánában viszont kizárólag ezek közvetítették Buddha szavait.

2. A mahájána szútrák jellemzői

A mahájána szútrák különböző terjedelműek: néhány oldalas és több száz oldalas művek is vannak közöttük. A legtöbb szútrában a próza folyamatosságát versek szakítják meg, amelyek gyakran tömören összefoglalják a prózában kifejtett tanításokat. Feltehetően a versek keletkeztek előbb, melyeket a szerzetesek fejből tudtak. A nyugati művekhez szokott olvasó könnyen unalmasnak találhatja ezeket a szútrákat, mivel az érvelés és a logikus felépítés hiánya, a gyakori ismétlések megnehezítik a befogadást.

Figyelembe kell vennünk azonban, hogy a buddhista hívek számára ezek Buddha által tett kinyilatkoztatások voltak, így minden szónak nagy jelentőséget tulajdonítottak. Ez derül ki a kínai kommentárokból is, amelyek aprólékosan, nagy gonddal magyarázzák a szútrákat, minden szóban mély értelmet vélnek felfedezni. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy ezeket a műveket nem úgy olvasták, ahogy ma olvasunk, hanem hangosan recitálták. Ez önmagában egy vallási gyakorlat volt, amelyből a szútrák állítása szerint számtalan érdem fakad. A kínai buddhista kolostorokban a mai napig a reggeli és esti szertartás alatt a szerzetesek, illetve apácák különböző szútrákat recitálnak közösen. Nemcsak recitálásuk, de másolásuk és terjesztésük is áldásos tevékenységnek számított, így egyes szerzetesek sok időt töltöttek a szent szövegek másolásával. Kínában arra is volt példa, hogy némelyek saját vérüket keverték a tusba, amellyel írtak.[25]

A mahájána buddhizmus kialakulását elemezve láttuk, hogy a mahájána szútrák a vallásos kultusz tárgyai is voltak, hiszen Buddha szavait tartalmazták, így oltárra helyezve, Buddhát helyettesítve áldozatokat mutathattak be előttük. Azt is említettük, hogy a művek egy csoportja az erdei remeték kezei közül került ki, így nem csupán intellektuális olvasmányok voltak, hanem a racionalitást meghaladó

[25] KIESCHNICK 2000.

szellemi világba vezető meditációs útmutatások is. Erre utalnak a víziószerű képek, amelyek Buddhát hatalmas, bódhiszattvákból és isteni lényekből álló kíséretével ábrázolják.

A történeti Buddha mellett mitikus buddhák és bódhiszattvák is megjelennek a mahájána szútrákban, kérdéseket tesznek fel, illetve a Buddha helyett kifejtik a tanításokat. Ezek a lények saját birodalmakkal rendelkeznek, ahol a Tant magyarázzák a lényeknek.[26] A történeti Buddha halála után, ahogy az emléke egyre elhalványult, feltehetően erős vágy támadt a buddhistákban, hogy a nirvánába távozott Buddha helyett hasonló szellemi vezetők közelségét élvezzék. Ezért is hangsúlyozza sok szöveg, hogy milyen ritka lehetőség Buddha közelében élni. Ezek a mitikus lények sokszor vallási kultusz tárgyává váltak később.

3. Híres mahájána szútrák

A szent iratok tehát nem kötődtek már többé a történelmi Buddha személyéhez: bárki, aki a transzcendens forrással kapcsolatba tudott kerülni meditáció, álmok, látomás stb. útján, a megszerzett tudást közvetíthette a többi embernek, anélkül, hogy felfedte volna saját személyének kilétét. A korai mahájána hívek különböző csoportjai így egymástól függetlenül és elszigetelten „közvetítették" a mahájána szútrákat, így érthető, hogy az évszázadok során kinyilatkoztatások sokasága született. Ezek a művek szorosan kapcsolódnak egy-egy hely, egy-egy csoport vallási mozgalmához. Természetesen előbbutóbb egy-egy szöveg a bhánakák térítő tevékenységének köszönhetően más vidékekre is elkerült, s ezáltal az új eszmék, vallási tételek között kölcsönhatás jött létre. Sajnos nem tudjuk ezeknek a szútráknak a pontos keletkezési idejét, legtöbbször csak a kínai fordítások adnak némi támpontot. Hibás következtetés lenne azonban azt gondolni, hogy a kínai fordítások kronológiája hűen tükrözi a mahájána szútrák fejlődését, mivel előfordulhatott, hogy korai művek csak viszonylag későn jutottak el Kínába. Mindenesetre a 2–3. században kínaira fordított szövegek biztos, hogy a mahájána szútrák korai rétegéhez tartoznak.

A továbbiakban röviden összefoglaljuk a leghíresebb, a buddhizmus indiai és kelet-ázsiai fejlődése szempontjából legjelentősebb ma-

---

[26] A buddha-földek (buddha-ksétra) kérdéséről lásd ROWELL 1935, 1937.

hájána szútrák főbb tanításait.[27] Majd alaposabban szemügyre vesszük az *Avatamszaka szútrát*, amelynek egyik fejezete a *Buddha megjelenése a világban* című szútra.

A pradnyápáramitá szútrák

A mahájána szútrák első generációja a pradnyápáramitá szútrák, így keletkezésük körülményei a mahájána mozgalom kialakulására is fényt vetnek. A kutatók eltérő nézeteket vallanak arról, hogy földrajzilag hova kapcsolhatók ezek a művek, mely területen formálódott meg a mahájána buddhizmus. Conze úgy véli, hogy Dél- vagy Közép-India a szútrák szülőhelye,[28] míg Lamotte Északnyugat- vagy Közép-Ázsia mellett érvel, és a görög hatást hangsúlyozza a mahájána kialakulásában.[29] Conze négy szakaszra osztja a pradnyápáramitá szútrák fejlődését az i. e. 100-tól i. sz. 1200-ig terjedő időszakban.[30] Az első kétszáz évben (i. e. 100–i. sz. 100) keletkeztek az alapvető szövegek, mint például az *Astaszáhaszriká* (Nyolcezer vers), amelyeket a következő kétszáz évben (i. sz. 100–300) kibővítettek, s így jött létre például a *Szataszáhaszriká* (Százezer vers) vagy a *Panycsavimsatiszáhaszriká* (Huszonötezer vers). A következő kétszáz évben (i. sz. 300–500) a fejlődés iránya a tömörítés volt, s ennek eredményeképpen született meg a híres *Vadzsraccshédika* (Gyémánt szútra), illetve a Maitréjának tulajdonított, a vallási gyakorlatot összegző *Abhiszamajálamkára*. Az utolsó korszakban (i. sz. 600–1200) a tantrikus hatás érződik, mágikus elemek jelennek meg a szövegekben. Ehhez a réteghez tartozik például az *Adhjardhasatiká* (Százötven vers) *Pradnyápáramitá*.

A pradnyápáramitá jelentése: „a tökéletes bölcsesség". A pradnyá, a bölcsesség fogalma nem csak a mahájána szútrákban fordul elő. A korai időktől úgy tartották, hogy egy buddhista szerzetesnek három területen kell művelnie magát. Be kell tartania az erkölcsi előírásokat, gyakorolnia kell a meditációt, és bölcsességre kell szert tennie. Az *Abhidharmaszamuccsa* szerint a bölcsesség: a kételyek eloszlatása, így a világi tudományok (orvoslás, nyelvészet) elsajátítása is ezt eredményezi. A hínajána abhidharma filozófia szerint a böl-

---

[27] A mahájána szútrákra vonatkozó irodalom összefoglalását lásd NAKAMURA 1987: 149–235.

[28] CONZE 1973: 159.

[29] LAMOTTE 1954: 377.

[30] CONZE 1960: 9.

csesség a valós létezőnek tartott dharmák, lételemek szemlélése. A pradnyápáramitá szútrák azonban a dharmák ürességét tanítják, azaz nem fogadják el, hogy a dharmák lényegi létezéssel bíró szubsztanciák lennének. A bölcsesség így a dolgok valós természetének, ürességének belátása. Míg a bölcsesség korábbi fogalmai a világ racionális elemzéséből erednek, itt sokkal inkább egy nem racionális, intuitív pradnyá képe körvonalazódik.

Az üresség nem pusztán egy filozófiai fogalom, amelyet gondolkodás útján kell belátnia egy buddhistának, hanem egyben a vallásgyakorlat módszere is. A pradnyápáramitá szútrákban minden dolog létezését tagadják, s ez alól a vallásgyakorlat céljának tartott nirvána sem kivétel.[31] A cél tehát minden ragaszkodás felszámolása, s így otthontalanul, menedék nélkül vándorolni a világban. A bódhiszattvának a tökéletes bölcsességen kívül a tökéletes adakozást (dána), erkölcsöt (síla), türelmet (ksánti), törekvést (vírja) és koncentrációt (dhjána) is gyakorolnia kell. Mindezt azonban nem a saját maga üdvösségéért cselekszi, hanem a többi lény megmentéséért. Ügyes módszereket (upája) alkalmazva, mindenkinek a számára legmegfelelőbb módon tanítja a Tant. Közben azonban nem feledkezik meg arról, hogy végső soron a lények sem léteznek.[32]

A *Lótusz szútra*

A szöveg egyes részei (1–9. és a 17. fejezet) feltehetően az i. e. 100–i. sz. 100 körül keletkeztek, míg a többi a 2. század végén. Szanszkritul is fennmaradt; Kelet-Ázsiában Kumáradzsíva kínai fordítása terjedt el, amely 406-ban készült.

A mű első fele az upája és az ékajána tanításokat fejti ki. Az upája (ügyes módszer) azt jelenti, hogy Buddha a lényeket különbözőképpen, a helyzetnek megfelelően tanította: a jobb képességűek előtt a mélyebb tanításokat tárta fel, míg a gyengébbeknek csak az alaptanításokat. Az ékajána (egy kocsi) pedig azt fejezi ki, hogy a buddhaság az egyetlen végső cél, a kor buddhistáinak másik két eszménye, az arhat és a pratjékabuddha csak köztes állomások. A mű második fele azt taglalja, hogy Buddha a nirvánával nem távozott végleg az emberi világból, továbbra is meg-megjelenik, hogy a lényeket segítse.

---

[31] CONZE 1973: 99.
[32] WILLIAMS 1989: 40–54.

A szútra egyik híres példázatában három gyerek játszik a házban, s közben tűz keletkezik. A gyerekek azonban annyira elmélyednek a játékban, hogy nem veszik észre a tüzet, s nem menekülnek el. Apjuk tudja, hogy szeretnek játékfogatokkal játszani, ezért mindhármat ezzel kecsegteti: az elsőnek kecskefogatot, a másodiknak őzfogatot, a harmadiknak pedig ökörfogatot ígér. Erre már rögtön apjuk karjába rohannak. Végül mindegyik gyereket ugyanazzal a gyönyörű, fehér ökör húzta fogattal ajándékozza meg. Az égő ház a szamszárát jelképezi, amelyben a lények bennrekedtek. Buddha különböző járműveket ajánl fel számukra igényeik szerint, ám amikor elkezdenek gyakorolni s megmenekülnek a szenvedéstől, ugyanazt az egy járművet kapják. Egy másik példázatban a fiú elhagyja az apai házat, és fokozatosan nyomorba süllyed, az apja viszont nagy vagyonra tesz szert. Egy nap a fiú az apja házába téved, ám nem ismeri fel apját. Az apa viszont rögtön tudja, ki ő, s érte küld. Látja, hogy a fiú ettől megretten, ezért nem mondja meg neki az igazat, hanem állást kínál neki. Először nagyon nehéz fizikai munkát kell végeznie, majd miután kiállta a próbát, egyre magasabb rangba kerül. A végén a nagyúr fiaként kezeli, s a halálos ágyán jelenti be, hogy valóban a fia, s így minden vagyona örököse. A szútra Buddha tanítását az esőhöz hasonlítja, amely minden növényre egyformán hullik, ám mindegyik annyit szív csak magába, amennyire szüksége van.

A szútra hangsúlyozza, hogy a mű meghallgatásából és magyarázásából számtalan érdem fakad. Egyik fejezete arra buzdít, hogy a hívek áldozatképpen égessék el ujjukat vagy gyújtsák fel magukat. Ennek hatására Kelet-Ázsiában egészen a 20. század elejéig gyakran előfordult, hogy némely szerzetes elégette egy vagy több ujját, s néha az is, hogy rituális öngyilkosságot követett el.[33]

A *Lótusz szútrát* különösen nagy becsben tartották Kelet-Ázsiában. A *Hokkegenki* egy 11. századi japán legendárium, amely a *Lótusz szútrá*val kapcsolatos csodás történetekről számol be. Az egyik legenda szerint élt egyszer két japán szerzetes, Hógon és Renzó. Hógon az *Avatamszaka szútrát* recitálta, míg Renzó a *Lótusz szútrát*. Hógon érdemei elismeréseképpen egy isten mindennap élelmet hozott neki.

[33] Azt képzelnénk, hogy az egyszerűbb, tanulatlan buddhista szerzetesek adtak hitükről tanúbizonyságot ezen a módon, ám Fazang életrajzából tudjuk, hogy a Huayan iskola nagy teoretikusa is fiatalkorában vallási buzgalmában elégette egyik ujját. (Amikor 2000-ben Xi'anban és környékén buddhista kolostorokat látogattam, magam is találkoztam olyan szerzetessel, aki néhány évvel ezelőtt meghozta ezt az áldozatot.) A kormány tiltása ellenére a mai napig is akadnak olyanok, akik nem rettennek vissza az önfeláldozás eme formájától.

A szerzetes kérte, hogy a következő nap társa számára is gondoskodjék ennivalóról. Másnap azonban az isten nem jött el, Renzó pedig estefelé hazament. Amikor Hógon magára maradt, megjelent az isten egy halom finomsággal. Arra következtethetnénk, hogy Renzó nem volt elég erényes, ezért nem részesült a lakomából. Valójában azonban a *Lótusz szútra* erejének köszönhetően annyi védőisten vette körül, hogy az *Avatamszaka szútra* jelentéktelen istene nem fért oda az ajtóhoz. Hógon ettől kezdve felhagyott az *Avatamszaka szútra* recitálásával, és minden erejét a *Lótusz szútrá*nak szentelte.[34]

A *Maháratnakúta szútra*

A *Maháratnakúta szútra* nem egyetlen szútra, hanem egy negyvenkilenc szútrából álló gyűjtemény.[35] Zhongzong császár kérte Bódhirucsit, hogy fordítsa le ezt a művet kínaira. 713-ban készült el a fordítás. Huszonhárom szútra esetében meghagyta a régi fordítást, tizenöt szútráról új fordítást készített, tizenegy szútra pedig akkor vált először kínai nyelven hozzáférhetővé. Indiai mesterek idéznek az egyes szútrákból, ám soha nem utalnak a gyűjtemény létezésére. Feltehető, hogy Belső-Ázsiában vagy Kínában szerkesztették egybe a korábban különálló műveket. Kumáradzsíva egyik fordításából viszont már a gyűjtemény meglétére következtethetünk, így valószínűleg a 4. század végén keletkezhetett. Csak öt fejezetnek ismerjük az eredeti szanszkrit címét: *Szukhávatívjúha* (4.), *Rástrapálaparipriccshá* (18.), *Kásjapaparivarta* (43.), *Ratnarási szútra* (44.), *Mandzsusríbuddhaksétragunavjúha* (46.). A *Kásjapaparivartát* már a 2. században kínaira fordította Lokakséma, s a szöveg fontosságát mutatja, hogy számos mahájána munka idéz belőle. Talán ez volt az a szútra, amely köré a szerkesztők a többi szöveget elrendezték. A tibeti változat beosztása megegyezik a kínaiéval, így feltehetően ezt vette alapul.[36]

A negyvenkilenc szútra a gyűjteményen belül is megőrizte önállóságát, mivel nehéz felfedezni bármilyen elvet, amely szerint elrendezték volna őket. Chang éppen ezért – szakítva a hagyománnyal – a tartalmuk szerint csoportosította a fejezeteket.[37] Ezek a követke-

---

[34] DYKSTRA 1983: 59–60.

[35] A *Maháratnakúta szútra* keletkezéséről lásd PEDERSEN 1980.

[36] LALOU 1927.

[37] Chang angol fordítása nem tartalmazza az egész szútrát, csupán azokat a fejezeteket, amelyek a mai olvasó szemszögéből érdekesek lehetnek. Az olvasás könnyítése céljából a szövegből az ismétléseket kihagyta. Lásd CHANG 1983.

zők: 1. illúzió és csodák; 2. üresség; 3. a Tathágata fénye; 4. tudatosság; 5. erény és fegyelem; 6. Tiszta Föld; 7. általános mahájána elvek; 8. ügyes módszerek. Az első rész Buddha csodás képességeit magasztalva elmondja, hogy Bhadra, a híres mágus, hogyan maradt alul a vetélkedésben Buddhával szemben. Hangsúlyozza, hogy Buddha nem varázsmondások vagy áldozatok segítségével tett szert varázserejére, hanem a dolgok illúzió jellegének felismerése és erényes tettei által. Számos szútra a pradnyápáramitá szútrák által bevezetett, s a mahájána buddhizmusban központivá vált fogalmat, az ürességet fejti ki. A buddhaság állapotát a következőképpen írja le:

> Ez az üresség állapota, mivel minden nézet egyforma. Ez a tulajdonság-nélküliség állapota, mivel minden tulajdonság egyforma. Ez a vágy-nélküliség állapota, mivel a három világ egyforma. Ez a cselekvés-nélküliség állapota, mivel minden cselekedet egyforma. Ez a feltétel-nélküliség állapota, mivel valamennyi feltételektől függő dolog egyforma.[38]

A mahájána szútrákban gyakran előfordul, hogy Buddhából fény sugárzik, s a belőle áradó fény beragyogja az egész univerzumot. *A Tathágata fénye* című szútrában a Holdfény nevű fiú azt kérdezi Buddhától, hogy milyen cselekedetek vezettek idáig. Buddha így kezdi a válaszát:

> Felfoghatatlan, jó
> cselekedeteim miatt
> megszabadultam a zavaros képzetektől,
> s különféle fényeim keletkeztek.
>
> A különböző gyakorlatokkal,
> biztos léptekkel haladok Buddha útján,
> az üresség és nemcselekvés bölcsessége által
> megjelennek az egymásba olvadó fények.[39]

Buddha fényei tehát a korábbi jó cselekedetei és vallási gyakorlata miatt keletkeznek.

A következő fejezet a jógácsára iskola álajavidnyána fogalmához hasonló képet fest a tudatosságról: itt őrződnek meg a karmacsírák, amelyekből később a különböző testi és mentális formák megszület-

---

[38] CHANG 1983: 27.
[39] T 11, 310: 163a, CHANG 1983: 192.

nek. Egyes szútrák a szerzetesi élet reguláival foglalkozva hangsúlyozzák a bódhiszattva ösvényen járó, mahájána szerzetesek kötelezettségeit. A *Maháratnakúta* gyűjteménybe két Tiszta Föld szútra is bekerült. A végtelen világban számtalan Tiszta Föld található, ahová a lények újjászülethetnek. Az egyik mű a nyugati irányban lévő Amitábha paradicsomát, míg a másik a keleti irányban elhelyezkedő Aksóbhja birodalmát írja le. Vannak olyan szútrák, amelyek általános mahájána elveket fejtenek ki, mint például a bódhicsitta, a megvilágosodás gondolatának felébresztését, vagy a bódhiszattva fejlődésének tíz szintjét. A harmincnyolcadik szútra a gyűjteményben az ügyes módszerek nézőpontjából elemzi Buddha életútját, s minden cselekedetében feltárja a mögötte rejlő szándékot.

Az Amitábha-szútrák

Amitábha (Végtelen Fény), más néven Amitájusz (Végtelen Élet) a mahájána buddhizmus egyik mitikus buddhája, aki a nyugati irányban található Tiszta Földjén, Szukhávatín (Boldogság Földje) él, s fényét a lényekre sugározza. Bár csak egyike a számos mitikus buddhának a mahájána szútrákban, mégis kiemelkedik közülük, mivel az 1. században egy vallási mozgalom elindítói belé helyezve hitüket, megteremtették az Amitábha-kultuszt. Feltehetően Indiában nem létezett még külön iskolaként a Tiszta Föld.[40] Az új hit gyorsan tért nyert Kínában, s Koreába és Japánba elterjedve meghatározta a kelet-ázsiai buddhizmus arculatát. Számos iskola alakult ki, amely Amitábha megváltó erejében hitt, s azt hirdette, hogy a vallásgyakorlás célja a buddhává válás helyett a Szukhávatíba való újjászületés.[41] Mindazok, akik nem hittek abban, hogy Buddhához hasonlóan saját erejükre támaszkodva elérhetik a megvilágosodást, menedéket találtak a buddhizmus eme új formájában. A Tiszta Föld iskolák egyik

---

[40] SCHOPEN 1977.

[41] A Tiszta Föld szútrák több helyen írják, hogy a Szukhávatín csak férfiak vannak, nincsenek nők. Ebből következően a nőknek előbb férfiként kell újjászületniük ahhoz, hogy a következő életükben Amitábha Tiszta Földjén születhessenek újjá. Más buddhák Tiszta Földjén nincs ilyen jellegű korlátozás. Érdekes, hogy a mai női hívek ennek ellenére úgy tartják, hogy ők is megszülethetnek Amitábha paradicsomában, mivel azon a szinten már nincsenek nemek. Lásd HARRISON 1998.

alapvető gyakorlata a buddhánuszmriti, a buddha felidézése, vizualizációja.[42]

A korai Amitábha-szútrák közé tartozik a *Pratjutpanna buddha szammukhávaszthita szamádhi szútra*, amely hidat ver a filozofikus, ürességet tanító pradnyápáramitá szútrák és a hit fontosságát hangsúlyozó Amitábha-szútrák közé, mivel az üresség fogalma és a Szukhávatí leírása egyaránt megtalálható benne.[43] Szanszkritul csak néhány töredék maradt fenn belőle, de egy tibeti és négy kínai fordítása megőrződött. Az első kínai szöveg keletkezése a 2. századra datálható, így a legkorábbi mahájána szútrák közé tartozik, amelyeket kínaira átültettek. A szöveg annak a transznak, szamádhinak a leírása, amelyben a gyakorló szemtől szemben áll a jelen buddhákkal. Arra buzdítja a világi vagy szerzetes bódhiszattvát, hogy egy csendes helyen a tathágatára,[44] Amitájusz buddhára összpontosítson hét napon keresztül. Ha ezt sikerül megtennie, a tathágata biztosan meg fog jelenni előtte, ha másképpen nem, álmában. Bár ebben a szövegben fordul elő először Amitábha és birodalmának neve, csak példaként szerepel, mivel általában a tathágata vizualizációját írja le. A mű szerzői talán az egyre erősödő Amitábha-kultusz követők igényeinek akartak megfelelni, s ezért említették Amitábhát név szerint.[45]

Felvetődik a kérdés, hogy miként kell a meditációban szerzett tapasztalatot értékelni: valóság-e vagy nem? A szútra figyelmeztet, hogy nem szabad valóságnak tekinteni (upalambha), hanem úgy kell szemlélni, mintha üres tér (ákása-szamdnyá) lenne. Bírálja azokat, akik a megjelent Buddhát realitásnak fogják fel, s ebben különbözik a többi Amitábha-szútrától. A mű szerzője tehát a pradnyápáramitá szemszögéből magyarázza a buddhánuszmriti gyakorlatot. A kritikus hangnem arra enged következtetni, hogy már léteztek olyan szútrák, amelyek más szemszögből interpretálták a gyakorlat eredményét.[46]

Az Amitábha-kultuszban fontos szerepet játszik két szútra, amelyeket – szanszkrit címük alapján – *Rövid* és *Hosszú Szukhávatívjúha szútrá*nak neveznek. Az előző kínai címe *Amitábha-szútra*, az utóbbié

---

[42] A páli nikájákban és a szanszkrit ágamák kínai fordításában több helyen előfordul az anuszmriti gyakorlata, s már a *buddhánuszmriti* kifejezés létezésére is van bizonyíték. Lásd HARRISON 1978: 36–39.

[43] A mű angol fordítását lásd HARRISON 1990.

[44] A *tathágata* szó jelentése: „ekként érkezett". Buddha egyik jelzője.

[45] HARRISON 1978: 44.

[46] Uo. 51.

pedig a *Végtelen Élet szútrája*.[47] A *vjúha* szónak sok jelentése van: „bemutatás, elrendezés, csodás manifesztáció" stb.[48] A rövidebb művet teljes egészében, a hosszabbnak pedig részeit ma is nap mint nap recitálják a kínai és japán buddhista kolostorokban a liturgia részeként. Milliók vallási életét meghatározó, kulcsfontosságú szövegekké váltak.

A rövidebb mű a következő négy részre osztható: 1. Sákjamuni Buddha gyönyörű képekkel festi le a Boldogság Földjét és Amitábha buddha tulajdonságait. 2. Megnevez néhány más buddhát, akik megerősíthetik szavait. 3. Elmagyarázza, hogy milyen feltételei vannak annak, hogy valaki Amitábha világában szülessék újjá. 4. Kifejti, hogy milyen nehéz elérni a buddhaságot és a szútrát tanítani egy olyan korban, amelyben az embereknek nincs hite. A szútra valóban paradicsomi állapotokról számol be: nincs szenvedés, fájdalom; arany, ezüst és különböző drágakövek borítják a földet, égi zene hallatszik, és madarak kórusban dalolnak, a buddhaság erényeit hirdetve.

A hosszabb szútra nem csupán terjedelmesebb, de a cselekménye is összetettebb. A szútra kerettörténete Sákjamuni és Ánanda beszélgetése, amelynek kiindulópontja Sákjamuni sugárzó fénye. Ennek kapcsán mondja el Sákjamuni Dharmákara szerzetes történetét, aki nagyon régen sok-sok tathágata előtt élt, és találkozott Lokésvararádzsa tathágatával. Ekkor negyvenhét (a kínai változatban negyvennyolc) fogadalmat tett, amely nem más, mint a bódhiszattva fogadalom részletekre kiterjedő változata: addig nem kívánja elérni a teljes megvilágosodást, ameddig egy lény is szenved, és segítségre van szüksége. A szöveg Dharmákara kiváló vallásgyakorlatának, jámbor cselekedeteinek és erényeinek leírásával folytatódik. Majd megtudjuk, hogy Amitábha néven lett buddha, s buddha-földjén most is a lényeket tanítja. Amitábha és buddha-földjének részletes leírása után Maitréja látomása következik, amely megerősíti a korábban elmondottakat.

Kelet-Ázsiában a fent említett szútrákon kívül a *Guan wuliangshou jing* (Szemlélődés a Végtelen Élet felett) című szútra is nagy népszerűségnek örvendett az Amitábha-kultusz követői körében. Ez

---

[47] Gómez a két szútrát lefordította szanszkritból és kínaiból is, és könyvében bőséges bevezető magyarázatokkal látta el mindkét művet. Lásd GÓMEZ 1996.

[48] Uo. 223.

a mű csak kínaiul maradt fenn, feltehetően Kínában keletkezett.[49] Hasonlóan a *Pratjutpanna buddha szammukhávaszthita szamádhi szútrá*hoz, a gyakorlat, a meditáció szempontjából közelíti meg az Amitábha-kultuszt, ezért Nyugaton a *Meditációs* vagy *Vizualizációs szútra* néven vált ismertté. A kínai kommentátorok gyakran nagyobb hangsúlyt helyeztek erre, mint a *Szukhávatívjúha szútrá*kra. Japánban pedig ezt a három művet egy egységként kezelték, s a „Tiszta Föld három szútrájá"-nak nevezték.[50] A mű a lényeket kilenc csoportba sorolja a leggonoszabbtól a legkiválóbbig, s azt állítja, hogy valamennyi előtt nyitva áll az út a Tiszta Földre való újjászületés előtt. Ehhez elég, ha csak tízszer elismétlik Amitábha nevét a halálos ágyukon.

A *Szamdhinirmócsana szútra*

A mű utal a tökéletes bölcsesség szútráinak tantételeire, így ezek megléte után kellett létrejönnie. Aszanga és Vaszubandhu viszont már idéz a *Szamdhinirmócsana szútrá*ból a 4–5. században, tehát ez előtt kellett megszületnie. A szöveg valószínűleg a 3. századnál előbb nem nyerhette el mostani formáját.[51] A mű szanszkritul íródott, mára azonban csak kínai és tibeti fordításban maradt fenn. Az első teljes kínai fordítást Bódhirucsi készítette 514-ben, de már előtte is lefordították egyes részeit. Lamotte ebből arra következtet, hogy ezek önálló művek voltak korábban, amelyeket egy ismeretlen szerkesztő egybeszerkesztett.[52] Powers viszont azt is elképzelhetőnek tartja, hogy a szöveg már kezdetben is a jelen formájában létezett, ám a korai fordítók csak részeket ültettek át belőle kínaira.[53] Természetesen

---

[49] A kínai buddhista kánonban számos olyan szútra található, amely kínai mesterek kezei közül került ki, bár azt a látszatot kelti, mintha „eredeti" indiai szútra lenne. Ezeket a műveket a nyugati szakirodalom apokrif iratoknak nevezi. Lásd BUSWELL 1990. Ugyanakkor arra is érdemes felfigyelni, hogy végül is az ún. „eredeti" mahájána szútrák sem a történeti Buddhától származnak. A mahájána eredetéről elmondottak szerint bárki írhatott szútrát, aki úgy gondolta, hogy valamilyen módon kapcsolatba került a transzcendens forrással, legyen az kínai, vagy belső-ázsiai származású. Érdekes, hogy a kínai buddhizmus fejlődése szempontjából jelentős hatást gyakoroltak ezek az apokrif szútrák. A *Guan wuliangshou jing* eredetével számos cikk foglalkozik. Lásd FUJITA 1990, PAS 1998, SILK 1997.

[50] GÓMEZ 1996: 126–128.

[51] POWERS 1993: 4–5.

[52] LAMOTTE 1935: 17.

[53] POWERS 1993: 7–8.

mindkét nézet csak feltevés, egyik alátámasztására sincs elegendő bizonyítékunk. Mindazonáltal ismerünk más példákat *(Maháratnakúta, Avatamszaka)* is arra, hogy több, korábban önálló szútrából később egy művet alkottak, így Lamotte feltevése tűnik valószínűbbnek.

A címet többféleképpen is le lehet fordítani. Edgerton szerint a szanszkrit kifejezés jelentése: *Az igazság kifejtése.*[54] A tibeti változatban *A gondolatok magyarázata* (dgongs-pa nges-par 'grel-pa) szerepel, míg Xuanzang kínai szövegében *Mély titkok feltárása* (jie shenmi). A szövegben a kérdezők Buddhát[55] gyakran korábbi tanításai felől faggatják. Így a cím valószínűleg arra utal, hogy a szútra Buddha korábbi tanításait világítja meg.[56]

A szútra tíz fejezetre oszlik, a negyedikben Buddha tanítványa, Szubhúti beszél, míg a többiben mitikus bódhiszattvák, köztük a mahájána pantheon jól ismert alakjai: Maitréja, Avalókitésvara és Mandzsusrí. Az első négy fejezet a végső igazság, az abszolút (paramártha) kérdésével foglalkozik. Az emberek általában nem ismerik fel a dolgok valós természetét. Hasonlattal élve, nem veszik észre, hogy az elefántcsordát, amelyet látnak, valójában kavicsokból varázsolta a mágus, s az elefántokat valósnak gondolják. Csak a buddhák képesek megkülönböztetni a valóságot a látszattól. Az ötödik fejezet a tudat természetét vizsgálja, s az itt elmondottakon alapul a nyolcadik és kilencedik fejezet, amelyek a gyakorlat, a meditáció témáját járják körül. A hetedik azt vizsgálja, hogy miként kell Buddha szavait érteni és értelmezni. Egyes tanításai bizonyosnak tekinthetők (nítártha), nem igényelnek további kifejtést, míg mások magyarázatra szorulnak (néjártha). A szöveg magát az első csoportba sorolja, s hangsúlyozza, hogy tanításait csak a magas szellemi szintet elért bódhiszattvák tudják befogadni. A szútra ezt a tanítást tekinti a Tan kereke harmadszori megforgatásának. Az első megforgatás a hínajána tanok kifejtése, míg a második a mahájána, a dharmák ürességének elve. Ezek a tanítások látszólag ellentmondanak egymásnak, éppen ezért további kifejtést igényelnek.

A tizedik fejezet a buddhaság jellemzőit foglalja össze. A klasszikus jógácsára elméletben Buddha három testét, azaz három alakját, megjelenési formáját különböztetik meg, itt azonban csak két test kerül szóba: a tan-test és az átváltozás-test. Az előbbi Buddha abszolút alakja, az utóbbi pedig az, amelyik megjelenik a világban az embe-

---

[54] EDGERTON 557.

[55] Buddhát nagybetűvel írjuk, amikor a történeti személyre utal, de kisbetűvel, ha általában a megvilágosodott emberre.

[56] A cím fordításának különböző lehetőségeiről lásd POWERS 1993: 28–40.

rek között. Az átváltozás-test jellemzésekor a történeti Buddha életútját veszi alapul.

> Mandzsusrí bódhiszattva azt mondta Buddhának: „Világ Tiszteltje! Mit kell érteni a tathágata keletkezésének ismertetőjegyein?"
>
> Buddha azt mondta Mandzsusrí bódhiszattvának: „Nemes ifjú! A tathágata átváltozás-testének cselekedetei ugyanúgy sokfélék, mint ahogy a világok keletkezése is. Az jellemzi, hogy a tathágata erényei ékesítik s megtartják. Tudni való, hogy az átváltozás-testére jellemző a keletkezés, a tan-testére nem."
>
> Mandzsusrí bódhiszattva azt mondta Buddhának: „Világ Tiszteltje! Mit kell azon érteni, hogy az átváltozás-test ügyes módszerek segítségével jelenik meg?"
>
> Buddha azt mondta Mandzsusrí bódhiszattvának: „Nemes ifjú! A nagy világegyetem buddha-földjein mindenhol tiszteletre méltó, hatalmas királyi vagy tiszteletre méltó, gazdag családokban egyszerre lép az anyai méhbe, születik meg és nő fel. Majd a vágyakat megtapasztalva, elhagyja a családját, aszkézist gyakorol. Eztán felhagyva az aszkézissel megvilágosodik. Ezt nevezik annak, hogy az átváltozás-test ügyes módszerek segítségével jelenik meg."[57]

Buddhát ötféle tulajdonsággal ruházza fel, s különösen Buddha tanító szerepét hangsúlyozza.

> Mandzsusrí bódhiszattva azt mondta Buddhának: „Világ Tiszteltje! A mindentudónak hány ismertetőjegye van?"
>
> Buddha azt mondta Mandzsusrí bódhiszattvának: „Nemes ifjú! Öt van. Az első: ha megjelenik a világban, mindenhol hallani a hangját. A második: megszerezte a harminckét fő ismertetőjegyet. A harmadik: tíz erővel rendelkezik és képes eloszlatni a lények kételyeit. A negyedik: a négy félelemnélküliség birtokába jutott, a helyes tant fejti ki, semmilyen más nézet nem képes fölékerekedni, s minden téveszmét megcáfol. Az ötödik: a jól kifejtett tanításával és a fegyelmi szabályokkal létrehozza a szerzetesek négy csoportját, akik a nemes nyolcrétű ösvényen járnak. Tanítása elvágja a kételyek hálóját, s mások nem tudják megcáfolni, ő viszont mindenkit meg tud cáfolni."[58]

---

[57] T 16, 676: 708b26–c8. Xuanzang fordításában az utolsó fejezet a nyolcadik, mivel más a fejezetbeosztása, mint a tibeti változatnak.

[58] T 16, 676: 709c17–27.

A következő idézet arra világít rá, hogy Buddha nem rendelkezik átlagos tudati tevékenységgel, a lények megszabadítása érdekében azonban mégis van valamilyen fajta tudati működése.

> Mandzsusrí bódhiszattva azt mondta Buddhának: „Világ Tiszteltje! Mit kell tudnunk arról, hogy milyen a tathágaták tudatának keletkezése?"
>
> Buddha azt mondta Mandzsusrí bódhiszattvának: „Nemes ifjú! A tathágaták nem a tudatból, gondolkodásból és tudatosságból keletkezett dolgok által nyilvánulnak meg, hanem az erőfeszítés nélküli tudati tevékenység által. Olyan ez, mint a varázslat."
>
> Mandzsusrí bódhiszattva azt mondta Buddhának: „Világ Tiszteltje! Ha a tathágaták már túl vannak az erőfeszítésen, akkor hogyan lehetséges tudati tevékenységük?"
>
> Buddha azt mondta Mandzsusrí bódhiszattvának: „Nemes ifjú! Korábban megszerezték az ügyes módszerek bölcsességét. Ennek az erőfeszítésnek az ereje miatt van tudati működésük. Nemes ifjú! Olyan ez, mint amikor a tudati tevékenység nélküli alvás állapotában nem a felébredéskor teszünk erőfeszítést, hanem a korábbi erőfeszítések ereje okozza, hogy ismét felébredünk. Vagy olyan, mint amikor a tudati tevékenységet megszüntető koncentráció állapotában, nem a koncentráció megszüntetésekor teszünk erőfeszítést, hanem a korábbi erőfeszítések következtében szüntetjük meg a koncentrációt. Mint ahogy az álomból vagy a tudati tevékenységet megszüntető koncentrációból a tudat ismét mozgásba lendül, ugyanígy a tathágata abból az erőfeszítéséből adódóan, hogy korábban a gyakorlatok által megszerezte az ügyes módszerek bölcsességét, ismét tudati tevékenységbe kezd."
>
> Mandzsusrí bódhiszattva azt mondta Buddhának: „Világ Tiszteltje! A tathágata átváltozás-testének van tudati tevékenysége?"
>
> Buddha azt mondta Mandzsusrí bódhiszattvának: „Nemes ifjú! Azt sem mondhatjuk, hogy van tudati tevékenysége, és azt se, hogy nincs. Miért? Mert nincs olyan tudati tevékenysége, amely csak magától függene, de van olyan tevékenysége, amely mástól függ."[59]

A szútra más olyan témákkal is foglalkozik, amelyekkel majd a *Buddha megjelenése a világban* című szútrában is találkozhatunk.

---

[59] T 16, 676: 710b29–c17.

Mandzsusrí bódhiszattva azt mondta Buddhának: „Világ Tiszteltje! Mik az ismertetőjegyei a tathágata tökéletes megvilágosodásának, a Tan kereke megforgatásának és a nirvánába lépésnek?"

Buddha azt mondta Mandzsusrí bódhiszattvának: „Nemes ifjú! Mind a háromnak a nemkettősség az ismertetőjegye. Azaz nem mondhatjuk, hogy tökéletesen megvilágosodik, de nem is tagadhatjuk. Nem mondhatjuk, hogy megforgatja a Tan kerekét, de nem is tagadhatjuk. Nem mondhatjuk, hogy a nirvánába lép, de nem is tagadhatjuk. Miért? A tathágata tan-testének végső tisztasága és az átváltozás-test állandó megjelenése miatt."[60]

Mandzsusrí bódhiszattva azt mondta Buddhának: „Világ Tiszteltje! A lények érdemeket szereznek azáltal, hogy látják, hallják az átváltozás-testet, és tiszteletüket fejezik ki előtte. Ebből a szempontból a tathágata milyen ok?"

Buddha azt mondta Mandzsusrí bódhiszattvának: „Nemes ifjú! A tathágata domináns ok, a cselekvések rá irányulnak. Azért, mert az átváltozás-testet a tathágata ereje tartja meg."[61]

A *Lankávatára szútra*

A cím fordítása: „a Lankára érkezés szútrája". Egy páli legenda szerint Buddha háromszor ellátogatott Ceylon szigetére, így a Lanká szigetet sokan ezzel azonosítják. Lehet azonban egy mitikus sziget is, ahol Buddha mindenféle mitikus lényeket tanított. A szöveg délindiai eredetét mutatja az a tény, hogy a kínaira fordító szerzetesek, Dharmaraksa és Gunabhadra Közép-Indiából származtak, és a déli buddhista kánon mesterei voltak, akik nem sokkal Kínába érkezésük előtt tették magukévá a mahájána elveket. Dharmaraksa fordítása nem maradt fenn, de tudjuk, hogy 420-ban készült el. Gunabhadra (443) után még Bódhirucsi (513) és Siksánanda (700–714) is lefordította. A mű szanszkritul és tibetiül is megőrződött.[62]

A szútra a tudatosság különböző szintjeit magyarázza el. Az első hat tudatosság együtt az érzékszervi tudatosság, amely az öt érzékszervet és a manovidnyánát foglalja magában. Ez utóbbi rendszerezi az öt érzékszerv által közvetített tudatosságokat. A hetedik a manasz, az elme, a nyolcadik pedig a karmacsírákat tartalmazó tároló

---

[60] T 16, 676: 710c24–711a2.
[61] T 16, 676: 711a2–4.
[62] A szútra különböző fordításairól lásd HAMAR 1994.

tudatosság, az álajavidnyána. A szöveg az első hét tudatosságot kifejlődő tudatosságnak nevezi, mivel az álajavidnyánából fejlődnek ki. Az álajavidnyánát néhol a tathágatagarbhával azonosítja, néhol pedig különbözőnek tartja. A kínai buddhizmus szempontjából ez rendkívül fontos kérdés volt: hogy a létezés alapja végső soron tiszta vagy szennyezett. A tathágatagarbha, a buddhaság csírája ugyanis csak tiszta aspektussal rendelkezik, míg az álajavidnyána, amely a jó és gonosz tettek csíráit egyaránt tartalmazza, negatív aspektussal is bír.[63]

A *Vimalakírtinirdésa szútra*

A mahájána szútrairodalom egyik gyöngyszeme. Népszerűségét mutatja, hogy kínaira hétszer, tibetire kétszer fordították le. A kínai változatok közül Kumáradzsíva fordítása a leghíresebb, míg Xuanzangé a legpontosabb. A szanszkrit eredetit sokáig elveszettnek hitték, egy-két évvel ezelőtt azonban váratlanul megtalálták Tibetben a szútra szanszkrit kéziratát, amelynek kiadásán japán szakemberek dolgoznak.

A szútra főhőse Vimalakírti, aki, annak ellenére, hogy világi személy, jobban érti a buddhista tanításokat, mint Buddha szerzetes tanítványai. Ennélfogva sokan felkeresik, hogy a tanítások magyarázatát kérjék tőle. Vimalakírti a madhjamaka iskola[64] álláspontjához hasonlóan beszédeiben az ellentétpárok megszüntetésére és a középút megtalálására szólít fel. Hangsúlyozza, hogy csak akkor van értelme a buddhista gyakorlatnak, a meditációnak, koncentrációnak, ha a szamszára és nirvána ellentétének feloldásához vezet. Ennek érdekében a bódhiszattva akár bűnöket is elkövethet, vagy eretnek tanokat vallhat. Ezek a tanítások a tantra[65] hatását sejtetik, így elképzelhető, hogy a mű keletkezésekor már bizonyos tantrikus gyakorlatok elterjedtek.[66]

---

[63] Erről a kérdésről bővebben lásd HAMAR 2000.

[64] A madhjamaka a mahájána buddhizmus filozófiai iskolája, melynek megalapítója Nágárdzsuna. Lásd CONZE 2000: 59–60.

[65] A tantra az indiai buddhizmus fejlődésének utolsó szakasza, amelyet a rituálék, az istenkultuszok és a varázsmondások szerepének megnövekedése jellemez.

[66] THURMAN 1976: 7.

A *Nirvána szútra*

A hagyomány szerint ez a szútra tartalmazza Buddha utolsó tanítását, amelyet közvetlenül a nirvánába távozása előtt adott át tanítványainak. Kínában a Dharmakséma által készített fordítást „északi változatnak", míg Faxian fordítását „déli változatnak" nevezik.

A szútra azt állítja, hogy Buddha halála csak upája, ügyes módszer volt, és a tan-test alakja van a nirvána állapotában. A mű jelentősége, hogy itt írják le először a nirvánát. Míg korábban csak azt mondták meg, hogy mi nem a nirvána, itt állandónak, boldogságnak és személyesnek tartják. A szútra másik fontos tanítása, hogy a lények buddha-természettel rendelkeznek, így előbb-utóbb megvilágosodhatnak. A déli változatban azonban az áll, hogy az iccshantikák, azok a lények, akik nagy bűnt követtek el, nem rendelkeznek buddha-természettel. Az északi változat szerint viszont ezek a lények is birtokolják.

Az *Avatamszaka szútra*

Ez az igen terjedelmes mű feltehetően úgy keletkezett, hogy korábban önállóan is létező szútrákat és új szövegeket egybeszerkesztettek. Ezt bizonyítja, hogy egyes fejezeteit már a 2–3. században lefordították kínaira. Az első teljes, hatvan tekercsből álló kínai fordítást Buddhabhadra készítette el 420-ban. A Tang-korban 699-ben Siksánanda nyolcvan tekercsben fordította le. A harmadik változat Pradnyá nevéhez fűződik, aki 798-ban átültette kínaira a szútra utolsó, legterjedelmesebb fejezetét negyven tekercsben. A három kínai fordítás mellett egy tibeti változat is fennmaradt, amelyet a 9. század végén készített Dzsinamitra, feltehetően a szanszkrit szövegből. Az eredeti szanszkrit műből csak két fejezet, a *Dasabhúmika szútra* és a *Gandavjúha* maradt fenn. Abban azonban biztosak lehetünk, hogy a fordítás szanszkritból készült, és nem egy apokrif kínai szútrával állunk szemben, mivel a Tang-korban Zhiyan beszámol a szanszkrit szöveg létezéséről, és ismerteti beosztását.[67] A hatvan- és nyolcvanfejezetes változatok szanszkrit kéziratát Khotanból hozták Kínába. Ez azt mutatja, hogy ezen a területen nagy népszerűségnek örvendett az *Avatamszaka szútra*.

Ha összevetjük a négy teljes változat szerkezetét, jelentős különbségeket fedezhetünk fel. A fejezetek számai különbözőek: a hatvan-

[67] T 45, 1870: 588a–589b.

tekercses szútra harmincnégy fejezetből áll, a nyolcvantekercses harminckilencből, a tibeti fordítás negyvenötből, míg a szanszkrit eredeti – Zhiyan tudósítása szerint – negyvennégyből.[68] Ez a különbség két okra vezethető vissza. Egyrészt egyes fejezetek kimaradtak némely változatból. Így például a tibeti fordítás tizenegyedik fejezete, a *Tathágata virágfüzérei* és harminckettedik fejezete, a *Szamantabhadra beszéde* valamennyi többi verzióból hiányzik; a *Tíz elmélyedés* fejezet csak a nyolcvantekercses és a tibeti szövegben található meg. Másrészt a szöveget eltérően tagolják fejezetekre, s így a fejezetcímek is különböznek. A hatvantekercses kínai szöveg második fejezete, a *Vairócsana Buddha* például a nyolcvantekercses változatban öt külön fejezetet tesz ki, míg a tibeti és szanszkrit műben kilencet. Az *Avatamszaka szútra* utolsó fejezete, a *Gandavjúha* a szanszkrit eredetiben egyedülálló módon három fejezetre oszlik. További különbség, hogy az azonos tartalmú fejezeteknek néha más címet adnak. Így az első fejezet címe *A világot tisztán látó szem* a hatvantekercses és a szanszkrit változatban, míg *A Világ Urának csodás ékességei* a nyolcvantekercses és a tibeti műben.

A fenti megállapításokból arra a következtetésre juthatunk, hogy a tibeti szöveg, amely két olyan fejezetet is tartalmaz, amelyet a másik három nem, az *Avatamszaka szútra* fejlődésének utolsó, negyedik állomását képviseli, a nyolcvanfejezetes kínai fordítás pedig, amely egy fejezettel több, mint a szanszkrit és a hatvantekercses, a harmadik állomást. *A tíz elmélyedés* fejezetet azonban önálló műként már a 2–3. században kínaira fordították, így az sem kizárható, hogy a nyolcvanfejezetes szútra eredeti kézirata a régebbi. Fazang beszámol arról, hogy Siksánanda lefordított egy Huayan szútrát, amelynek címe: *Szamantabhadra beszéde*.[69] Sajnos ez a mű nem maradt fenn, de ha azonos az *Avatamszaka szútra* tibeti fordításában szereplő, azonos című fejezettel, akkor ez a szútra már a tibeti fordítás elkészítése előtt kétszáz évvel is létezett. Feltűnő még, hogy a tibeti fordítás beosztása nagyon közel áll a szanszkrit eredetihez, ami ugyancsak a szöveg autentikusságát támasztja alá.

---

[68] A különböző változatok részletes összehasonlítását lásd KIMURA 1992: 4–10.

[69] *Huayan chuan ji* T 51, 2073: 155b–156b.

III. Az *Avatamszaka szútra* fejezetei

A kínai kommentárok a hatvantekercses szútrát hét helyszínre és nyolc gyűlésre osztották, a nyolvantekercseset pedig hét helyszínre és kilenc gyűlésre. A továbbiakban a szútra ismertetésekor ennek a beosztásnak megfelelően tagoljuk a fejezeteket.[70]

I. A megvilágosodás helyszíne

1. *A Világ Urának csodás ékességei* (1–5. tekercs)[71]

Az *Avatamszaka szútra* első fejezete onnan kezdődik, hogy Buddha a bódhi-fa alatt ül nem sokkal a megvilágosodása után. Az égből drágakövek és virágok hullanak alá, majd a világ minden tájáról bódhiszattvák, szellemek és mindenféle lények gyűlnek össze. Különböző tanításokat kapnak, amelyek végső soron a tathágatát magasztalják.

> Buddha teste tiszta, örökké nyugalomban lévő,
> fénye beragyogja az egész világot,
> formanélküli, cselekedetnélküli, árnyéknélküli,
> olyan, mint a felhő az égen.[72]
> ...
>
> Buddha teste végtelen, mint az űr,
> formanélküli, s akadálytalanul áthatja a tíz irányt,
> megjelenése olyan, mint a varázslat.
> ...

[70] A kínai művön kívül az összefoglalásban segítségünkre volt CLEARY 1983: 171–205, LIU 1979: 86–104.

[71] Buddhabhadra hatvantekercses fordításában (a továbbiakban: B): 1. *A világok tiszta szemei* (1–2. tekercs).

[72] T 10, 279: 7b21–24.

A tathágata testének alakzata határtalan,
miként bölcsessége és hangja is,
akadály nélkül megjelenik a világban.[73]
...

A tathágata a tíz irányban mindenhol megjelenik,
a lények tudatának megfelelően tanít,
minden kételytől megszabadít.
...

A buddhák csodálatos hangjukkal betöltik a világot,
a számtalan kalpán keresztül tanított tant
egyetlen szóval képesek kifejezni.
...

A világ összes hatalmas együttérzése
nem ér fel a tathágata együttérzésének
parányi töredékével.
A tathágata könyörülete végtelen, mint az űr.[74]

2. *Buddha megjelenésének ismertetőjegyei* (6. tekercs)[75]

A fejezet a kozmikus buddha állandóságát és végtelenségét hangsúlyozza. Buddha mindenhol megjelenik a lények képességeinek megfelelően.

A tan-test olyan, mint az űr:
akadálytalan és különbségnélküli;
formája, mint az árnyék,
különbözőképpen jelenik meg.

Az árnyék nem helyhez kötött,
mint az űrnek, nincs lényegi természete,
a hatalmas bölcsességű emberek
megértik egyformaságát.

---

[73] T 10, 279: 7c6–9.
[74] T 10, 279: 8a1–4
[75] B: 2. A *Vairócsana Buddha* fejezet első része (2. tekercs).

3. *Szamantabhadra szamádhija* (7. tekercs)[76]

Szamantabhadra bódhiszattva Buddha előtt a szamádhi állapotába kerül, s a tíz irány buddhái különféle bölcsességeket adnak át neki. Szamantabhadra a bódhiszattva ideált testesíti meg, aki a lények igényeinek és képességeinek megfelelően bárhol, bármilyen alakban megjelenhet.

4. *A világok keletkezése* (7. tekercs)[77]

A világokat és a buddhákat tíz aspektusból írja le: 1. keletkezésük oka, 2. mire támaszkodnak, 3. formáik, 4. anyaguk, 5. díszeik, 6. a lényeket megtisztító módszerek, 7. a buddhák különböző megjelenési formái, 8. mennyi ideig léteznek, 9. átalakulásuk, 10. valamennyi világban egyformán megjelennek a buddhák. Kozmológiai leírásaiban felfedezhetünk elemeket az *Abhidharmakósá*ból: a világot a lények karmája hozza létre, a világ az űrre támaszkodik. A világok keletkezésének és folyamatos létezésének a legfőbb biztosítékai azonban a buddhák és bódhiszattvák, akik a lényeket képességeiknek megfelelően tanítják.

5. A *Virágban Rejlő Világ* (8–10. tekercs)[78]

A *Virágban Rejlő Világ* éppúgy egy Tiszta Föld, mint a Nyugati Paradicsom az Amitábha-szútrákban. Míg ott Amitábha sok-sok kalpán[79] keresztül folytatott vallásgyakorlata eredményeképpen alakult ki, itt Vairócsana buddha tevékenységének köszönhetően született meg a tiszta világ. A Földhöz hasonlóan szél-körökre támaszkodik, amelyek egy illatos óceánt tartanak. Ebből az óceánból nő ki egy hatalmas lótuszvirág, amely magában foglalja ezt a birodalmat. Ezért nevezik Virágban Rejlő Világnak. Négyzet alakú és lapos, gyémánthegyek veszik körül, vannak benne szárazföldek, tengerek, lények és növények. Ez a világ végtelen számú tiszta buddha-földet foglal magában. A szútra ezekből a birodalmakból sorol fel, megadva a föl-

---

[76] B: 2. A *Vairócsana Buddha* fejezet második része (3. tekercs).
[77] B: 2. A *Vairócsana Buddha* fejezet második része (3. tekercs).
[78] B: 2. A *Vairócsana Buddha* fejezet második része (3–4. tekercs).
[79] Egy kalpa egy világkorszakot jelent, azaz a világ fennállásának idejét, ami négyszázharminckétmillió év.

dek és óceánok, valamint az ott uralkodó buddhák nevét. A Virágban Rejlő Világ így maga is kozmikus méreteket ölt.

Ennek a fejezetnek nagy szerepe volt a huayan vallásos mozgalom kialakulásában. A huayan hívők társaságokat alakítottak, és fogadalmat tettek, hogy haláluk után ebben a világban kívánnak újjászületni.

6. *Vairócsana Buddha* (11. tekercs)[80]

A fejezet a Győzedelmes Hang nevű világ leírásával kezdődik, amelyik a Tiszta Fény nevű világrendszerben[81] található. Ehhez a világhoz is számtalan további világ kapcsolódik. Az eget drágakő-felhők borítják, az egész világ tiszta fényben úszik, városaik és palotáik olyan hatalmasak, mint a Szuméru-hegy, az ott lakó lények semmiben nem szenvednek hiányt, élelem és ruha kívánságuk szerint megjelenik. Ebben a világban van egy illatos vizű óceán, amelynek neve: Tiszta Fényesség. Ebből nő ki egy hatalmas virág, amelyben egy nagy hegyen széles erdő található. Benne pedig számtalan város, ahol a lények élnek. Az erdő keleti részén helyezkedik el a Sugárzó Ragyogás nevű város, amely mindenféle drágakövekkel és díszekkel ékesített, s ahol a lények korábbi jó cselekedeteik eredményeképpen „isteni lábakkal" rendelkeznek, a levegőben jönnek-mennek, s bármit kívánnak, az teljesül. A várostól délre további városok terülnek el, ahol istenek és különböző mitikus lények, aszurák, nágák, gandharvák s mások élnek.

Az erdőben található egy szent hely, amely drágakövekkel és virágokkal ékesített, és állandóan muzsika szól. Előtte egy óceán terül el, amelyből egy óriási lótuszvirág nő ki. A Győzedelmes Hang világban tíz Szuméru-hegy magasodik, s számtalan tathágata megjelent rajta. Száz évvel az első tathágata megjelenése előtt ragyogó felhők borították az eget, amelyből Buddha hangja szólt. Mikor a királyok alkalmassá váltak a Tan befogadására, az első tathágata hirtelen megjelent a lótuszvirágban, s teste az egész világot betöltötte. Testéből fényt sugárzott, s akiket a fény megérintett, azok megvilágosodtak. A Sugárzó Ragyogás város királya és trónörököse összes családtagjával és alattvalójával kivonul, hogy meghallgassa a tanítást. Valamennyien bölcsességre tesznek szert, s a szamádhi állapotában időznek.

---

[80] B: 2. A *Vairócsana Buddha* fejezet harmadik része (4. tekercs).

[81] Szó szerint: világok tengere (shijie hai).

Ez a fejezet szoros kapcsolatban áll az előzővel, mivel szintén a Virágban Rejlő Világot írja le. Az itt megjelenő tathágatákat azonban nem Vairócsanának nevezi, hanem más néven említi; valójában Vairócsana különböző alakjaiként lehet értelmezni őket.

II. Az Egyetemes Fény Csarnoka

7. *A tathágata nevei* (12. fejezet)[82]

A helyszín Magadha, Buddha megvilágosodásának helye. Nem sokkal ennek megtörténte után a különböző világokból bódhiszattvák gyűlnek össze, s abban reménykednek, hogy Buddha tanítja őket, elmagyarázva a tathágata tíz szintjét, tíz cselekedetét, tíz felajánlását, szamádhiját, csodás képességeit, erejét, akadálytalanságát, érzékszerveit, testét, tudatát stb. Buddha megérti a kívánságukat, és csodás képességeinek hatására a tíz irányból valamennyi buddhaföldről a buddhák és bódhiszattvák körégyűlnek.

Mandzsusrí bódhiszattva Buddhától felhatalmazást nyerve, a bódhiszattvákhoz szól. Elmondja, hogy a tathágata felismerve a lények különbözőségét sokféleképpen, sokféle néven jelenik meg a világokban. Ezt követően hosszú felsorolásba kezd, feltárva azokat a neveket, amelyeken ismerik. Sákjamuni és Vairócsana mellett más néven is nevezik az emberi világban, például Tökéletes Hold, Tanítások Alkotója, Nagy Szerzetes, Vezető stb. A többi világban is sokféleképpen hívják: Felhők Királya, Gyémánt, Legyőzhetetlen, Titok, Megszabadulás stb.

8. *A négy nemes igazság* (12. tekercs)[83]

A négy nemes igazság a buddhizmus egyik alaptanítása. Az első a szenvedés igazsága, a második a szenvedés okának igazsága, a harmadik a szenvedés megszüntetésének igazsága, a negyedik pedig a szenvedés megszüntetésének útja. Mandzsusrí bódhiszattva ebben a fejezetben azt mondja el, hogy a különböző világokban hogyan ne-

---

[82] B: 3. Ua. (4. tekercs). Lokaksin önálló műként fordította le 167 és 185 között *A Buddha által leírt Tusita paradicsom* címmel (T 10, 280).

[83] B: 4. *A négy igazság* (4–5. tekercs).

vezik még ezeket az igazságokat. Az első igazságot szennyezett természetnek, gyors pusztulásnak, vágyak gyökerének, örökké hömpölygő folyónak stb. nevezik, a másodikat veszteségnek, szennyeződésnek, elmondhatatlannak, következménynek, végtelennek, félelmetesnek, feneketlennek stb., a harmadikat megfoghatatlannak, elpusztíthatatlannak, hatalmasnak, akadálytalannak, valósnak, hibátlannak stb., a negyediket pedig a szellemi erő útjának, ügyes módszereknek, a szamádhi tárházának, a fényesség elnyerésének, végtelen életnek, a megszabadulás gyakorlatának stb.

9. *A fény általi megvilágosodás* (13. tekercs)[84]

Buddha lábából végtelen fény sugárzik, amely megvilágítja az egész világot. A tíz irányból egy-egy bódhiszattva vezetésével a buddha-földekről valamennyi bódhiszattva Buddhához érkezik. Majd a fény ezen a világon túl tíz-tíz világot bevilágít mindegyik irányban. Buddha természetfeletti erejének köszönhetően valamennyi világban tízmilliárd Dzsambudvípa nevű kontinens látható, s valamennyiben ül egy buddha, akit bódhiszattvák vesznek körül. Majd ezeket is elhagyva, a fény száz, ezer, tízezer, százezer, egymillió, százmillió, egymilliárd s végül tízmilliárd világot ragyog be a tíz irányban. A fény kiáramlása így tíz szakaszra oszlik, s mindegyik után Mandzsusrí bódhiszattva tíz versszakban dicsőíti Buddha érdemeit, gyakorlatát, együttérzését.

10. *A bódhiszattva kérdése* (13. tekercs)[85]

Az előző fejezetben szereplő tíz bódhiszattva közül nyolc itt is megjelenik, kettő helyett azonban két másik lép a színre. Mandzsusrí kérdésére a bódhiszattvák válaszolnak versben, a végén Mandzsusrí is egy versben Buddha világának mélységét dicsőíti. Ha a tudat természete egyforma, akkor miért vannak különbségek a világban, miért van jó születés és rossz születés, szép és csúnya? A válaszok az ürességet magyarázzák el. Minden dolog állandótlan, a dolgoknak nincsen énjük, nincsenek ismertetőjegyeik. Minden létező üres, nincs saját természete, csak a téves megkülönböztetés miatt tűnnek a léte-

[84] B: 5. *A tathágata fénye általi megvilágosodás* (5. tekercs). Egy részét a korábban említett *A Buddha által leírt Tusita paradicsom* is tartalmazza.
[85] B: 6. *A bódhiszattva megvilágítja a kérdést* (5. tekercs).

zők különbözőnek. A dolgok természete az, hogy nem keletkeznek, mégis úgy jelennek meg, mintha keletkeznének. Valójában azonban a megjelenésüknek sem tárgya, sem alanya nincsen. A szöveg hangsúlyozza, hogy nem elég csak tanulmányozni a buddhista tanokat, a gyakorlatba is át kell ezeket ültetni.

11. *Megtisztulást hozó cselekedetek* (14. tekercs)[86]

A Bölcsek Vezetője nevű bódhiszattva azt kérdezi Mandzsusrítól, hogy a bódhiszattvák miként tehetnek szert kiváló mentális, verbális és fizikai cselekedetekre, miként szerezhetik meg a különböző erőket, bölcsességeket, erényeket stb. Mandzsusrí egy hosszú verssel válaszol, amelyben először a családban élő bódhiszattvák, majd a szerzetesek teendőit írja le: amikor éppen csinálnak valamit, akkor mit kell kívánniuk a többi lénynek. A családban élő bódhiszattvának például azt kell kívánnia, hogy a lények felismerjék a család természetének ürességét, és megszabaduljanak a kényszereitől. A szerzetesek esetében rendkívül részletesen taglalja az egyes cselekedeteket: a szerzetessé válást, a fogadalomtételt, a meditációt, az öltözködést, a tisztálkodást stb. A sztúpa-kultuszra is utalnak a versek, ami egy fontos forrás a korai mahájána kialakulásához, hiszen a mű kínai fordításai jelzik, hogy egy korai mahájána műről van szó.

12. *A Jók Vezetője* (14–15. tekercs)[87]

Mandzsusrí a Jók Vezetője nevű bódhiszattvát arra kéri, hogy miután ő már elmondta a gyakorlás érdemeit, most a Jók Vezetője a megvilágosodás szándékának (bódhicsitta) érdemeit mutassa meg. A Jók Vezetője egy hosszú versben először a megvilágosodás szándékának, majd a hitnek a fontosságát magasztalja. Ezután rátér a gyakorlás egyes állomásainak felsorolására, hangsúlyozva, egyiknek az elérése a következő szinthez vezet, egészen a buddhaságig. A buddháknak bemutatott áldozatok érdemeit dicsőíti, majd bemu-

[86] B: 7. Ua. (6. tekercs). *A Buddha által elmondott eredeti bódhiszattva cselekedetek* című szútra szintén tartalmazza ezt a fejezetet (T 10, 281). A művet Zhiqian fordította le 220 és 265 között. Ennek egy másik korai fordítása: *A buddhaságot kereső bódhiszattvák eredendő cselekedete* (T 10, 282), amelyet Nie Daozhen készített el 265 és 316 között.

[87] B: 8. *A Jók Vezetője bódhiszattva* (6–7. tekercs).

tatja, hogy a bódhiszattvák miként segítik a lényeket, hogyan alkalmazkodnak képességeikhez a tanítás során. Csodás képességeikkel különböző alakokban jelennek meg, hogy a lényeket segítsék, ám a világ nem befolyásolja őket, hasonlóan ahhoz, ahogy a lótusz a vízben van, de mégsem lesz vizes. Miután befejezte a tanítást, a tíz irányban[88] a világok megremegnek, minden rossz megszűnik, a tíz irány buddhái mind megjelennek, s jobb kezükkel megsimogatják a bódhiszattva fejét.

III. A Szuméru-hegy

13. *Felemelkedés a Szuméru-hegy tetejére* (16. tekercs)[89]

Buddha szellemi erejének köszönhetően a tíz irány valamennyi világának Dzsambudvípa kontinensén Buddha látható, amint a bódhiszattvák körbeveszik. Majd anélkül, hogy elhagyná a fát, amely alatt megvilágosodott, a Szuméru-hegy tetejére száll, s Indra palotájába megy. Indra nagy tisztelettel fogadja, majd Buddha szellemi erejének hatására a palotában a zene magától elcsendesedik, s Indra visszaemlékezik arra, hogy régen a buddhák segítségével milyen erényeket gyűjtött. Elmondja, hogy korábban tíz buddha járt már a palotájában, s ettől szent hellyé vált. Indra a buddhák érdemeit magasztalja, majd Buddha belép a palotába, s lótuszülésben helyet foglal. Ekkor a tér hirtelen kitágul körülötte.

14. *Dicshimnusz a Szuméru-hegy tetején* (16. tekercs)[90]

A Szuméru-hegyre érkezik tíz bódhiszattva tíz különböző buddha-földről, fejükkel Buddha lábát érintik, majd lótuszülésben helyet foglalnak. Ekkor Buddha két lábujjából fény árad ki, amely az egész világot beragyogja. Majd a tíz bódhiszattva egyenként Buddha dicsőítésébe kezd. A versek az üresség tanítását fejtik ki: ha valaki megérti, hogy a dolgoknak nincs öntermészete, akkor az meglátja a buddhát.

---

[88] Tíz irány: a négy égtáj, a köztük lévő négy irány, valamint lent és fönt.

[89] B: 9. *Buddha felemelkedik a Szuméru-hegy tetejére* (7. tekercs).

[90] B: 10. *A bódhiszattvák felhőként összegyűlnek a Csodás Győzelem palotában és verseket mondanak* (7–8. tekercs).

15. *A tíz tartózkodási hely* (16. tekercs)[91]

Az előző fejezetben is jelen lévő Tan Bölcsessége nevű bódhiszattva „a bódhiszattva számtalan ügyes módszere" nevű szamádhiba lép, és a szamádhi erejének köszönhetően a tíz irány mindegyikéből ezer-ezer buddha-földről végtelen számú buddha érkezik, akiket mind Tan Bölcsességének hívnak. Ők magasztalva a bódhiszattva bölcsességét, arra kérik, hogy fejtse ki a tíz tartózkodási hely tanítását. Ezt követően a többi bódhiszattvának elmagyarázza ezt a tanítást.

A tíz tartózkodási hely: 1. a megvilágosodás szándékának kialakítása, amely kiszélesíti a tudatot; 2. az előkészület, amely megnöveli az együttérzést; 3. a gyakorlás, amely megvilágítja a bölcsességet; 4. az előkelő születés, amely a tudat egyformaságát fejleszti ki; 5. az ügyes módszerek, amelyek révén a tudat nem válik szennyezetté; 6. a helyes tudatosság, amely segít elfogadni a nem-keletkezést; 7. a nem-visszaesés, amely a dolgokból való kiszabadulást eredményezi; 8. a gyermeki őszinteség, amely az ügyes módszerekben való jártasságot eredményezi; 9. a herceg, amely a tudat akadálytalanságát növeli; 10. a megkoronázás, amely a mindentudást fejleszti ki.

Hasonlóan a későbbi fejezethez, a *Tíz szint*hez, ez a fejezet is a bódhiszattva fejlődésének állomásait festi le a kezdeti bódhicsitta kialakításától egészen a megvilágosodásig, a mindentudás eléréséig.

16. *A tiszta gyakorlat* (17. tekercs)[92]

A Helyes Gondolkodású isten azt kérdezi a Tan Bölcsessége bódhiszattvától, hogy milyen tiszta gyakorlattal lehet elérni a megvilágosodást. Meg kell vizsgálni a tudatot, a beszédet, a cselekedetet, a buddhát, a tant, a közösséget és a regulákat. Mindegyik esetében meg kell kérdezni, hogy vajon ez a tiszta cselekedet-e. Kiderül, hogy egyik sem a tiszta cselekedet, valamennyi üres. A fejezet azzal a híres mondattal fejeződik be, amely igen nagy hatást gyakorolt a kínai huayan iskola fejlődésére: „Már kezdetben, a megvilágosodás szándékának kialakításakor a bódhiszattva eléri a tökéletes megvilágosodást."

---

[91] B: 11. *A bódhiszattvák tíz tartózkodási helye* (8. tekercs). Dharmaraksa *A bódhiszattvák tíz tartózkodási helye az út gyakorlása során* (T 10, 283) címmel fordította le 265 és 289 között, Gítamitra pedig *A bódhiszattvák tíz tartózkodási helye Buddha elmondásában* címmel a 4. század elején.

[92] B: 12. Ua. (8. tekercs).

17. *A kezdetben kialakított megvilágosodás szándékából fakadó érdemek* (17. tekercs)[93]

Indra kérdésére válaszolva Tan Bölcsessége bódhiszattva a megvilágosodás szándékának érdemeit dicsőíti, különböző példákkal érzékeltetve ennek végtelenségét. Egyik példájában egy ember egyetlen pillanatban felfogja, hogy a keleti irányban lévő végtelen világ élőlényeinek milyenek a képességei. Végtelen kalpákon keresztül minden egyes pillanatban ezt teszi. Egy másik ember viszont egyetlen pillanat alatt megérti azt, amit a másik végtelen kalpák alatt, s ő is végtelen kalpákon keresztül folytatja ezt. A harmadik ember szintén egy pillanat alatt megismeri azt, amit a második megtudott végtelen kalpák alatt, s ő is végtelen kalpákon át cselekszi ezt. Így megy ez egészen tíz emberig. Ugyanez megismétlődik mind a tíz irányban. A tíz világban élő lények képességei megismerhetők, ám a megvilágosodás szándékából fakadó érdem nem, mert a bódhiszattva az összes világ összes lényeinek képességeit ismeri.

Egy másik példában ugyancsak egy olyan emberről van szó, aki a keleti irányban lévő összes világot bejárta. A történet ugyanúgy folytatódik, mint az előző példában tíz emberrel és tíz iránnyal. A bódhiszattva azonban a tíz irány valamennyi világát ismeri. Tudja, hogy a nagy világok azonosak a kis világokkal, a kis világok azonosak a nagy világokkal, a széles világok azonosak a szűk világokkal, a szűk világok azonosak a széles világokkal, egy világ azonos a megszámlálhatatlan világokkal, s a megszámlálhatatlan világok azonosak az egy világgal, a megszámlálhatatlan világ átjárja az egy világot, s az egy világ átjárja a megszámlálhatatlan világot. Ezt a tanítást később a kínai huayan iskola bontakoztatta ki, és úgy nevezték, hogy a kölcsönös azonosság (xiangji) és a kölcsönös átjárás (xiangru).

A végtelen számú buddha-földekről végtelen számú buddhák érkeznek, akiket Tan Bölcsességének neveznek, s akik elmondják, hogy a végtelen buddha-földön a buddhák mind ezt a tanítást adták át a bódhiszattváknak, s megjövendölik, hogy valamennyi bódhiszattva buddhává fog válni Tiszta Szívű bódhiszattva néven.

Végül Tan Bölcsessége bódhiszattva versben is magasztalja a bódhicsitta érdemeit.

---

[93] B: 13. *A megvilágosodás szándékát kezdetben kialakító bódhiszattva erénye* (9. tekercs).

18. *A módszer megvilágítása* (18. tekercs)[94]

A Szorgalmas nevű bódhiszattva kérdésére a Tan Bölcsessége nevű bódhiszattva összefoglalja a bódhiszattva gyakorlatait tízes csoportokban, mint például a tíz megtisztító cselekedet, a tíz buddhának tetsző cselekedet, a tíz dolog, ami gyorsan előrevisz a bódhiszattva szinteken, a tíz tiszta fogadalom stb. Olyan fontos tanítások is találhatók köztük, mint például: valamennyi dolog a saját tudat, valamennyi lény a tathágatával azonos lényegi természetét tekintve. Ezek a csak-tudatosság és a tathágatagarbha tanításokra utalnak. Általában a szorgalmas gyakorlásra, minden dolog ürességének felismerésére, az együttérzés kifejlesztésére, a bölcsesség gyarapítására, ügyes módszerek alkalmazására ösztönöznek.

IV. Jama isten palotája

19. *Felemelkedés Jama isten palotájába* (19. tekercs)[95]

Miközben Buddha nem hagyja el a megvilágosodás helyét és a Szuméru-hegyet, a Jama isten palotájába emelkedik, ahol az istenek nagy tisztelettel fogadják. Majd Jama isten visszaemlékezik, hogy mennyi erényt gyűjtött azáltal, hogy korábban tíz tathágata meglátogatta a palotájában. Buddha belép a drágakövekkel ékesített palotába, s egy drágakövekkel és virágokkal díszített oroszlántrónuson lótuszülésben helyet foglal. A tíz irány valamennyi világában ez történik.

20. *Dicshimnusz Jáma isten palotájában* (19. tekercs)[96]

A tíz irányból egy-egy bódhiszattva vezetésével végtelen számú bódhiszattva érkezik a különböző buddha-földekről. Fejükkel Buddha lábát érintik, majd lótuszülésben helyet foglalnak az általuk megjelenített lótusztrónuson. Buddha lábából fény sugárzik, amely betölti az egész világot. A bódhiszattvák egyenként versekben dicsőítik

---

[94] B: 14. Ua. (10. tekercs).
[95] B: 15. *A Jama isten palotájába felemelkedő Buddha szabadsága* (10. tekercs).
[96] B: 16. *Jama isten palotájában a bódhiszattvák verseket mondanak* (10. tekercs).

a tathágata érdemeit, hangsúlyozva, hogy az láthatja meg Buddhát, aki felismerte a dolgok valós természetét, azaz nem-keletkezésüket és nem-megszűnésüket. Valamennyi létező, élő és élettelen egyaránt üres, nem rendelkezik valós természettel. Így minden dolog végső soron egyforma, mint az arany és az aranyszín. Mivel a dolgok üresek, ezért nem pusztulhatnak el. Ez a nem-keletkezés tanítása. Mindenki, aki hisz Buddha tanításában, buddhává lehet. A fejezet híres verse a tudatot festőhöz hasonlítja, amely a világokat és a dolgokat megrajzolja: minden csak tudat. Előfordul a szövegben az egy-tudat kifejezés, amely a huayan buddhizmus egyik központi fogalma lesz. A chan buddhizmusban szlogenné vált a fejezetnek az a mondata, hogy a tudat, a lények és a Buddha nem különböznek. A Buddha olyan, mint az űr, amely minden dolgot láthatóvá tesz, de maga nem látható. Tudattal felfoghatatlan, ezért nem látható.

21. *A tíz gyakorlat* (19–20. tekercs)[97]

Az Érdemek Erdeje nevű bódhiszattva a „bódhiszattvák helyes gondolkodása" nevű szamádhiba lép. Ekkor a tíz irányból végtelen számú buddha érkezik, akiket mind Érdemek Erdejének neveznek, és arra kérik a bódhiszattvát, hogy fejtse ki a tíz gyakorlat tanítását. 1. Öröm: mások megörvendeztetése adakozással, miközben nem szabad megfeledkezni arról, hogy valójában nincs adomány, adományozó és adományozott. 2. Mások segítése: a bódhiszattva betartja a regulákat, nem enged a vágyak csábításának, megszabadul a ragaszkodástól, s minden lényt erre ösztönöz. 3. Nem-ellenkezés: a bódhiszattvának mindent türelemmel kell viselni, akár szavakkal gyalázzák, akár testileg bántalmazzák, fel kell ismernie, hogy az öröm és a szenvedés egyaránt üres. 4. Fáradhatatlanság: állhatatosság kifejlesztése, hogy a lényeket a nirvánához segítse. 5. A butaság és zavarodottság megszüntetése: kifejleszti a helyes éberséget, tudata nem szétszórt, hanem szilárd és mozdulatlan; felismerve a hangok ürességét, semmilyen hang nem zavarja. 6. Ügyes megjelenések: már az igaz tudatosságban tartózkodva, számtalan tudat és dolog öntermészetét megismerve, tudja, hogy a világi tanítások nem különböznek Buddha tanításától, így ügyes módszerek segítségével tanítja a lényeket, hogy ők is elérjék a teljes megvilágosodást. 7. Nem-ragaszkodás: ragaszkodás nélkül egyetlen pillanat alatt számtalan világba eljut és megtisztítja azokat; a bódhiszattva gyakorlatokat folytatja, tanítja a

[97] B: 17. *Az érdemek virágainak gyűjtése: a tíz gyakorlat* (11–12. tekercs).

lényeket, mert felismeri, hogy minden dolog (lények, buddha, tanítás stb.) olyan, mint az álom, káprázat, varázslat, mivel valamennyi a korábbi cselekedetek következtében jött létre. 8. A nehezen elérhető: a Buddháéval azonos, nehezen elérhető erénygyökeret szerez; a hajóskapitányhoz hasonlóan, aki az utasokat átszállítja egyik partról a másikra, miközben ő az egyiken sem tartózkodik, a bódhiszattva is a lényeket a szamszára partjáról a nirvána túlpartjára viszi, anélkül, hogy letáborozna valamelyik helyen. 9. Az erény gyakorlása: végtelen emlékezetének segítségével tanítja a lényeknek a különböző tanításokat, és tíz test kifejlesztésével segíti őket. 10. Az igazság: elsajátítja az abszolút igazság kifejezését és a buddhák valamennyi igazságát, a tanítás szerint gyakorol, és a gyakorlás szerint tanít; a világban számtalan testben jelenik meg, és egy testben megjeleníti az összes földet, lényt, tanítást és buddhát.

A tíz irányból végtelen számú bódhiszattva érkezik, akiket mind Érdemek Erdejének hívnak. Elmondják, hogy ők is ezt a tanítást tanítják a saját világukban, s eljöttek, hogy erről itt most tanúságot tegyenek.

22. *A tíz kifogyhatatlan kincstár* (21. tekercs)[98]

Az Érdemek Erdeje bódhiszattva a bódhiszattváknak elmondja, hogy mi a tíz kifogyhatatlan kincstár. 1. Hit: a bódhiszattváknak hinnie kell, hogy minden dolog üres, ismertetőjegy nélküli és nemkeletkezett; ha végtelen hit ébred benne, akkor tudata nem szennyeződhet be, nem eshet vissza alacsonyabb szintre. 2. Regulák: tíz előírást sorol fel, amelyek a lények iránti együttérzést hangsúlyozzák. 3. Szégyen: a korábban elkövetett bűnök miatt érzett szégyen. 4. Lelkiismeret: a korábbi vágyak, mohóság okozta nyomorúságtól meg akar szabadulni, s a teljes megvilágosodásra és a lények tanítására törekszik. 5. Tanulás: megtanulja a feltételektől függő keletkezést és a többi buddhista tanítást. 6. Adakozás: étkezés közben arra kell gondolnia, hogy a testében lévő férgeket táplálja; minden tulajdonát, vagyonát, saját testét is oda kell adnia másoknak, hogy így segítsen a lényeknek. 7. Bölcsesség: a szenvedés és a szenvedés megszűnése okának ismerete. 8. Emlékezés: visszaemlékezés korábbi életekre, korábbi buddhákra és tanításaikra. 9. Megtartás: buddha tanításának megtartása. 10. Érvelés: Buddha tanának tanítása a lényeknek.

---

[98] B: 18. *A bódhiszattvák tíz kifogyhatatlan kincstára* (12. tekercs).

V. A Tusita paradicsom

23. *Felemelkedés a Tusita paradicsom palotájába* (22. tekercs)[99]

Miközben Buddha nem hagyja el a megvilágosodás helyét, a Szuméru-hegyet és a Jáma palotát, a Tusita paradicsomba emelkedik. Az istenek királya fogadja, aki korábbi erényeinél fogva egy csodálatos ülőhelyet készít Buddhának, amely mindenféle kincsekkel, drágakövekkel, virágokkal díszített. A bódhiszattvák körbeveszik Buddhát. Majd a szöveg hosszasan magasztalja Buddha érdemeit, hogyan segít a lényeken, milyen nagy bölcsességgel rendelkezik. A király elmondja, hogy korábban már tíz buddha járt a palotájában. Buddha lótuszülésben helyet foglal az oroszlántrónuson. A tíz irány valamennyi világában ugyanez történik. Buddha buddha-szemével látja, hogy a dolgok akadálytalanok; tan-teste pedig nem-kettős, nincs támasza, és szabadon megjeleníti Buddha testének különböző cselekedeteit.

24. *Dicshimnusz a Tusita paradicsom palotájában* (22. tekercs)[100]

A tíz irányból egy-egy bódhiszattva vezetésével végtelen számú bódhiszattva érkezik, és helyet foglalnak lótuszülésben, majd fényt bocsátanak ki. Ekkor Buddha a térdeiből végtelen fényt áraszt. A tíz bódhiszattva egyenként versekkel magasztalja Buddhát. Buddha valójában nem jelenik meg a világban és nem távozik a nirvánába, de alapvető fogadalma miatt szabadon megjeleníti a dolgokat. Ez felfoghatatlan, elmével fel nem érhető. A tathágata mozdulatlan, mégis számtalan alakban megjelenve betölti az egész világot. Olyan, mint az űr: nem keletkezik és nem szűnik meg. Miként egy tudat ereje különböző tudatokat szül, ugyanígy egy buddha testében is számtalan buddha jelenik meg. Valamennyi buddha tan-teste tiszta, a lények igényeinek megfelelően átalakul, és finom forma-testeket jelenít meg. Buddha nem gondolja, hogy ilyen vagy amolyan formában fog megjelenni, hanem spontán tűnik fel, anélkül, hogy megkülönböztetést tenne. Buddha teste nem alakul át, de az sem igaz, hogy nem alakul

---

[99] B: 19. *Buddha felemelkedik a Tusita paradicsomba, az Összes Drágakő palotába* (13. tekercs).

[100] B: 20. *A bódhiszattvák felhőként gyűlnek össze a Tusita paradicsom palotájában, és Buddhát magasztalják* (14. tekercs).

át: átalakulatlan dolgokban mutatja meg átalakult alakjait. A tathágata lényegét tekintve egy. Olyan, mint a hold, amely a vizekben különbözőképpen tükröződik, ám valójában csak egy van belőle. Miként a káprázat, megjelenik, de nem keletkezik. Azért jelenik meg a világban, hogy a lényeken segítsen. Buddha teste nincs kinn, és nincs benn, csak a csodás ereje miatt jelenik meg. Mivel nem a tudati tevékenység jeleníti meg, ezért a tudat működésével felfoghatatlan. A lények jó karmájának eredményeképpen jelenik meg. A lények téves megkülönböztetés miatt ezt Buddhának, amazt pedig világnak vélik. Aki megérti a dolgok természetét, tudja, hogy nincs sem Buddha, sem világ.

25. *A tíz felajánlás* (23–33. tekercs)[101]

A Gyémántzászló nevű bódhiszattva „a bódhiszattva bölcsességének fénye" nevű szamádhiba lép. A tíz irány végtelen buddhaföldjeiről végtelen buddha érkezik, akiket mind Gyémántzászlónak neveznek. Arra kérik a bódhiszattvát, hogy fejtse ki a tíz felajánlás tanítását. 1. Felajánlás a lények megmentéséért: a bódhiszattva látva a lények szenvedését, azt kívánja, hogy szabaduljanak meg a gyötrelmektől, s minél előbb érjék el a megvilágosodást; minden vallási gyakorlatának érdemét nem tartva meg magának, felajánlja valamennyi lénynek; inkább magára vállalja mindazokat a szenvedéseket, amelyeken a lényeknek kellene keresztülmenniük korábbi rossz cselekedeteik miatt; a tan-testben tartózkodva, különböző tiszta formatesteket mutat meg. 2. Az elpusztíthatatlan felajánlás: a bódhiszattva elpusztíthatatlan hittel rendelkezik, hisz a buddhákban, a tanban, a bódhiszattvákban és a lényekben; számtalan módon mutat be áldozatokat a buddháknak, s nirvánájuk után pedig ereklyéiknek, hogy a lényekben is tiszta hitet ébresszen. 3. Az összes buddháéval azonos felajánlás: a buddhák felajánlását gyakorolva, a szép és csúnya formák látványa sem vonzódást, sem taszítást nem kelt benne; a feleségével családban élő bódhiszattva egyetlen pillanatra sem feledkezik meg mások megmentéséről. 4. A minden helyre eljutó felajánlás: azt kívánja, hogy a felajánlott érdemek mindenhova jussanak el. 5. Az erények kifogyhatatlan kincstárának felajánlása: megérti, hogy a tathágata teste nem olyan, mint az űr, mert erényei tökéletesek; létrehozza a kívánságokat teljesítő drágakövek kincstárát, amelynek segítségével a lények kívánságának megfelelően feldíszíti és megtisz-

[101] B: 21. *A Gyémántzászló bódhiszattva tíz felajánlása* (14–22. tekercs).

títja a földeket; ezzel a felajánlással létrehozza a tíz kifogyhatatlan kincstárat (lásd 22. fejezet). 6. Az érdemek felajánlása a szilárd ponttal összhangban: különböző dolgok (élelem, ruha, ital, ágy, lakhely, saját test stb.) adományozása közben azt kívánja, hogy a lények szabaduljanak meg a szenvedésektől, érjék el a megvilágosodást. 7. Az összes lénynek tett felajánlás: valamennyi érdemét a lényeknek ajánlja fel, s így megszabadul minden vágytól, a megszabadulás örömét éli át, minden ragaszkodás nélkül. 8. Az ekkéntiség ismertetőjegyének felajánlása: miként az ekkéntiség sem részrehajló, a bódhiszattva is minden lénynek egyformán ajánlja fel érdemeit. 9. A ragaszkodástól és kötelékektől mentes megszabadulás felajánlása: szabad tudattal teszi felajánlásait. 10. A dharma-dhátuval, a világgal azonos végtelen felajánlás: a tanítás adományozása, az együttérzés kifejlesztése, mások segítése.

VI. A Parnirmita-vasavartin palota

26. *A tíz szint* (34–39. tekercs)[102]

A bódhiszattvák a Parnirmita-vasavartin palotában gyülekeznek, s a Gyémánttár nevű bódhiszattva a „bódhiszattvák nagy bölcsességének fénye" nevű szamádhiba lép. Ekkor mindenhonnan Gyémánttár nevű bódhiszattvák érkeznek, s arra kérik, hogy fejtse ki a tíz szint tanítását. A bódhiszattva csak a tíz szint neveit sorolja fel, de nem fejti ki részletesen, mert fél, hogy nem mindenki értené ezt meg. A többi bódhiszattva kéri, hogy fejtse ki bővebben. Buddha szemöldökei közül ekkor fény árad ki, s betölti az egész világot, megszüntetve minden szenvedést. Ezt követően Gyémánttár részletesen elmagyarázza a tíz szintet.

1. Öröm: a bódhiszattva örül Buddha tanításának, a bódhiszattva gyakorlatának, a megvilágosodottak tudásának és erejének, továbbá örül annak, hogy maga mögött hagyja a világot, a buddhák világában születik újjá, s a lényeken segíthet.

---

[102] B: 22. Ua. (23–27. tekercs). Dharmaraksa *A mindentudás erényének fokozatos megszerzése* (T 10, 285) címmel fordította le a harmadik században, Kumáradzsíva és Buddhajasasz *A szútra a tíz szintről* (T 10, 286) címmel 401 és 413 között, Síladharma pedig *A Buddha által elmondott szútra a tíz szintről* (T 10, 287) címmel 785 és 805 között.

2. Tisztaság: az erkölcsös életmódjával a bódhiszattva spontán betartja a fegyelmi előírásokat.

3. Ragyogás: a bódhiszattva a dolgok mulandósága felett elmélkedik, s kifejleszti magában a lények iránti együttérzést; a meditáció négy szintjét végigjárva, minden forma megszűnik számára, s az űr végtelenségének világába lép be. A legfontosabb gyakorlatok: a türelem és mások segítése.

4. Lángszerű bölcsesség: a bölcsesség lángjával minden tudatlanságot és akadályt eléget.

5. Nehezen legyőzhetőség: tökéletesen megérti a szenvedés okát és megszüntetésének módját; elsajátítva a világi és a misztikus tudományokat, a lényeket segíti.

6. Jelenlét: azon szemlélődik, hogy valamenyi dolog azonos természetű abban a tekintetben, hogy nem keletkeztek, nem múlnak el, nincs lényegük; a tizenkét tagú oksági láncolaton szemlélődve a transzcendentális bölcsesség birtokába jut, és az ürességben elmélyed.

7. Távoli utazás: felismeri a dolgok valós természetét, a lények kedvéért azonban a konvencionális világ eszközeivel tanít, minden szélsőséget elkerülve, meghaladja a két kocsi szintjét.

8. Mozdulatlanság: eléri az erőfeszítés-nélküliség szintjét, bölcsessége spontán nyilvánul meg, innen már nem eshet vissza alacsonyabb szintekre.

9. Kiváló bölcsesség: tökéletes bölcsességével minden lényt a neki megfelelő módszerekkel tanít.

10. Tan-eső: a mindentudó bódhiszattva mindenkit tanít, miként az eső mindenhová hullik.

A fejezet végén a tíz irányból számtalan Gyémánttár nevű bódhiszattva érkezik, akik tanúsítják, hogy ők is ugyanezt a tant hirdetik saját világukban.

VII. Másodszor az Egyetemes Fény csarnoka[103]

27. *A tíz elmélyedés* (40–43. tekercs)[104]

Széles Szemű bódhiszattva arról panaszkodik Buddhának a megvilágosodás színhelyén, hogy sem ő, sem a többi bódhiszattva nem látták még Szamantabhadra bódhiszattvát, hiába gyakoroltak és merültek el különböző szamádhikba. Buddha azt válaszolja, hogy nagyon nehéz őt megpillantani, mivel titkos területen tartózkodik, de ha valaki tisztelettel kéri, akkor megjelenik. Buddha útmutatása szerint cselekednek a bódhiszattvák, mire megjelenik Szamantabhadra, s részletesen kifejti a tíz elmélyedést, amely bepillantást enged az egész dharma-dhátuba.

28. *A tíz természetfeletti tudás* (44. tekercs)[105]

A tíz természetfeletti tudás, amelyet Szamantabhadra bódhiszattva magyaráz el, a következő: mások gondolatának ismerete, következő születések tudása, előző életek ismerete, a jövő előrelátása, minden hang értése, szellemi utazás a buddha-földekre, a lények nyelveinek megértése, különböző formákban való megjelenés, a dolgok igaz természetének tudása, a dolgok megszűnését okozó szamádhiba lépés tudása.

29. *A tíz tűrés* (44. tekercs)[106]

Szamantabhadra folytatja a tanítást. A hallás tűrése: a bódhiszattva nem ijed meg Buddha tanításától. Alkalmazkodás tűrése: a megfelelő módon elfogadja és gyakorolja a tanításokat. A dolgok nemkeletkezésének tűrése: elfogadja, hogy a dolgok nem keletkeznek és nem szűnnek meg, nincs kezdet és nincs vég. A káprázat tűrése: annak belátása, hogy minden dolog olyan, mint a káprázat, nincs valós

---

[103] A hatvantekercses szútra beosztásánál ezeket a fejezeteket az előző helyszínhez sorolták, ezért van eggyel kevesebb gyűlés ott.

[104] B: Hiányzik. Dharmaraksa fordításának címe: *Szútra, amelyben az Egyforma Szemű bódhiszattva a tíz elmélyedésről kérdez* (T 10, 288).

[105] B: 23. Ugyanez a címe (28. tekercs).

[106] B: 24. Ugyanez a címe (28. tekercs).

létezése. A többi hat a negyedikhez hasonlóan annak felismerése, hogy a dolgok olyanok, mint a láng, álom, visszhang, árnyék, varázslat és az űr.

30. *Megszámolhatatlan* (45. tekercs)[107]

Tudat-király bódhiszattva kérdésére Buddha kifejti, hogy a megvilágosodás gyakorlatai és érdemei felmérhetetlenek.

31. *Élethossz* (45. tekercs)[108]

Tudat-király bódhiszattva elmondja, hogy egy kalpa a mi világunkban egy napnak felel meg Amitábha világában. Amitábha világában egy kalpa pedig egy napnak felel meg egy másik világban, s így tovább végtelen világokig. A legutolsó világban egy kalpa a Virágban Rejlő Világ egy napjának felel meg.

32. *A bódhiszattvák lakhelye* (45. tekercs)[109]

Tudat-király bódhiszattva felsorolja a tíz irányban tartózkodó bódhiszattvák lakhelyeit.

33. *Buddha felfoghatatlan tulajdonságai* (46–47. tekercs)[110]

Zöld Lótusz bódhiszattva Buddha kiváló tulajdonságait sorolja fel.

---

[107] B: 25. *Tudat-király bódhiszattva a megszámolhatatlanról kérdez* (29. tekercs).

[108] B: 26. Ugyanez a címe (29. tekercs). Xuanzang (602–664) fordításának címe: *A végtelen buddha-föld erényeit bemutató szútra* (T 10, 289). Dharmabhadra 985-ben fordította le: *Buddha által elmondott szútra, amelyben a buddha-földek erényeit hasonlítja össze* (T 10, 290).

[109] B: 27. Ua. (29. tekercs).

[110] B: 28. Ua. (30–31. tekercs).

34. *A tathágata tíz testének tengernyi ismertetőjegye* (48. tekercs)[111]

Szamantabhadra bódhiszattva elmondja, hogy a tathágata a fejétől a lábáig a kiváló emberekre jellemző kilencvenhét ékességgel van feldíszítve.

35. *A tathágata díszeinek és fényeinek érdemei* (48. tekercs)[112]

Buddha elmondja a Kincses Kezű bódhiszattvának, hogy a tathágata talpán lévő ezer küllős kerékből fény árad ki, s a pokolban lévő lények befejezik életüket, majd a Tusita paradicsomban születnek újjá.

36. *Szamantabhadra gyakorlata* (49. tekercs)[113]

Szamantabhadra felsorolja a száz akadályt, amelyek abból adódnak, ha egy bódhiszattva haragot táplál. Majd számba veszi azt a hatvan gyakorlatot, amelyet egy bódhiszattvának folyton ismételni kell: soha nem szabad magára hagynia a lényeket, soha nem szabad feladnia a megvilágosodásra való törekvését, szellemi képességeit fejlesztenie kell, hogy a lényeket taníthassa, ragaszkodás nélkül kell a világokban élnie stb.

37. *Buddha megjelenése a világban*

Könyvünk ennek a fejezetnek a fordítását tartalmazza, ezért a következő részben részletesen foglalkozunk vele.

---

[111] B: 29. *A tathágata tengernyi ismertetőjegye* (32. tekercs).

[112] B: 30. *Buddha másodlagos ismertetőjegyeinek és fényének érdeme* (32. tekercs).

[113] B: 31. Ua. (33. tekercs). Megtalálható a negyventekercses fordításban, Buddhabhadra *Mandzsusrí fogadalmának szútrájában* (T 10, 297) és a *Szamantabhadra gyakorlatának és fogadalmának magasztalása* című munkában, amelyet Amóghavadzsra (704–774) fordított le.

VIII. Harmadszor az Egyetemes Fény csarnoka

38. *Elválás a világtól* (53–59. tekercs)[114]

Szamantabhadra bódhiszattva a „Buddha virágdíszei" nevű szamádhiba lép, s mikor visszatér belőle, Széles Értelmű bódhiszattva kétszáz kérdést tesz fel neki a bódhiszattvasággal kapcsolatban. Mindegyikre tíz-tíz választ ad. A bódhiszattva támasza például a megvilágosodásra való törekvés, bölcs társak, erény, transzcendentális gyakorlat, tanítások.

IX. Dzsétavana toronypalotája

39. *Belépés a dharma-dhátuba* (60–80. tekercs)[115]

Buddha Srávasztíban Dzsétavana toronypalotájában tartózkodik hatalmas kísérettel, amelyet Szamantabhadra és Mandzsusrí bódhiszattvák vezetnek. Buddha észreveszi, hogy a tanítványok tanítást szeretnének hallani, ezért Buddha az „oroszlánerő" szamádhiba lép, s csodatevő erejével a kertet és a csarnokot gyémántokkal kirakott hellyé varázsolja, ahol csodás zene szól. Ekkor a tíz irányból tíz bódhiszattva érkezik végtelen számú bódhiszattva kíséretében, hogy Buddha előtt tiszteletüket tegyék, s közben számtalan csodát mutatnak be. A gyülekezetben helyet foglaló srávakák, köztük Sáriputra és Maudgaljájana azonban nem észlelik ezeket a csodákat csekélyke erényük és korlátozott képességük miatt. Miközben a bódhiszattvák himnuszaikkal Buddhát dicsőítik, Buddha a szamádhiban időzik, s szemöldökei közt lévő fehér hajtincséből fényt sugároz, amely bevilágítja valamennyi világot a tíz irányban. Buddha erejének hatására a bódhiszattvák szíve együttérzéssel telik meg, s Mandzsusrí dél felé indul, hogy a lényeket tanítsa. Az őt hallgató gyülekezetben van

---

[114] B: 33. Ua. (36–43. tekercs). Dharmaraksa fordításának címe: *Szútra a világon való átkelésről* (T 10, 292), egy 3. századi ismeretlen fordító változata: *Szútra, amelyben Szamantabhadra bódhiszattva kétezer kérdésre válaszol.*

[115] B: 34. Ua. (44–60. tekercs). A negyventekercses *Huayanjing* ezt a fejezetet tartalmazza (T 10, 293), Árjaszthira részfordítása: *A Buddha által elmondott Rámaka szútra* (T 10, 294).

egy Szudhana nevű fiatal fiú, aki Mandzsusrí tanácsára délnek indul, hogy segítőtársakat, „jó barátokat" (kaljánamitra) találjon. Az *Avatamszaka szútra* egynegyede ezt az utazást írja le, amelynek során Szudhana szerzetesekkel, királyokkal, brahmanákkal, világi nőkkel, fiúkkal, lányokkal s egy prostituálttal találkozik. Utazása végén Szamantamukha városába érkezik, ahol Mandzsusrí ismét megjelenik előtte. A befejezésben megjövendölik, hogy Szudhanából is buddha lesz.

IV. *Buddha megjelenése a világban*

1. Szövegváltozatok

A nyolcvantekercses kínai fordításban a harminchetedik fejezet címe: *Tathágata megjelenése (Rulai chuxian pin)*; a hatvantekercses változatban ez a harminckettedik fejezet: *A drágakő-király tathágata természetének keletkezése (Baowang rulai xingqi pin)*. A tathágata jelentése: „ekként érkezett"; ez Buddha egyik neve. A fejezet önálló műként is létezett, mivel Dharmaraksa ezt a szútrát *A Buddha által elmondott szútra a tathágata megjelenéséről (Fo shuo rulai xingxian jing)*[116] címmel kínaira fordította 265 és 289 között. Néhány éve a Nagoyában lévő Nanatsudera nevű buddhista kolostorban számos olyan kínai nyelvű mahájána szútrát fedeztek fel, amelyet már évszázadok óta elveszettnek hittek. Az egyik ilyen szöveg ennek a szútrának egy másik változata, amelynek címe: *A nagy egyetemes szútra a tathágata-természet keletkezésének apró tárolójáról (Dafangguang rulai xingqi weimizang jing)*. A filológiai vizsgálatok azonban azt mutatják, hogy ez nem egy másik fordítás, hanem a hatvantekercses szútrában szereplő fejezet több helyen hibás másolata.[117] Feltehetően ez a fejezet nagy népszerűségnek örvendett Kínában, ezért kiemelték az *Avatamszaka szútrá*ból, és önállóan terjesztették. Még további két kínai változatról tudunk, amelyek azonban nem maradtak fenn.[118] A négy kínai változaton kívül tibeti fordításban is megőrződött a mű. A tibeti verzió címe: *A tathágata születése és keletkezése (De-bzhin gshegs-pa skye-ba 'byung)*. Mind a tibeti, mind a kínai fordítások valószínűleg szanszkritból készültek, ám sajnos szanszkrit kéziratban nem maradt fenn. Takasaki Jikidō a tibeti cím alapján rekonstruálta a szanszkrit eredeti címet: *Tathágata-utpatti-szambhava-nirdésa szútra*.[119] A Buddha név jobban ismert, mint a Tathágata, ezért a magyar fordításban az előbbit használtam.

---

[116] T 10, 291.

[117] Kimura Kiyotaka megjelentette a talált szöveg fényképét és az ennek alapján rekonstruált szöveget. Lásd KIMURA 1999.

[118] A 3. században Bai Fazu által lefordított *Szútra a tathágata megjelenéséről (Rulai xingxian jing)* és *A nagy egyetemes szútra a tathágata természetének keletkezéséről (Dafangguang rulai xingqi jing)*, amelynek fordítója ismeretlen, de szintén a 3. századra datálják.

[119] TAKASAKI 1958.

2. Tartalom

A tibeti fordítás és Dharmaraksa szövege egyaránt tartalmaz egy bevezető részt, amelyet a kínai szerkesztők feltehetően kihagytak, mikor a hatvan- és nyolcvantekercses szútrát készítették. Az is lehetséges persze, hogy az a szöveg, amely ennek a két fordításnak az alapja, már eredetileg sem foglalta magában ezt a bevezetőt. A *Buddha megjelenése a világban* fejezet onnan kezdődik, hogy Buddha a két szemöldöke között lelógó fehér hajfürtből fényt bocsát ki, amely betölti az egész világot, megszüntetve minden nyomorúságot és boldoggá téve valamennyi lényt. A fény végül a Tathágata Természetkeletkezés Csodás Erénye nevű bódhiszattvába száll fejtetőjén keresztül, aki így felhatalmazást nyerve, beszélni kezd. Először Buddha érdemeit magasztalja, majd azt kérdezi, hogy ki képes a tathágata tanítását feltárni. Ekkor Buddha a szájából fényt bocsát ki, amely végül Szamantabhadra bódhiszattva szájába száll. Szamantabhadra elmondja, hogy mikor korábban a tathágata ilyen csodálatos átváltozásokat mutatott be, akkor a tathágata megjelenésének tanát tanította, így valószínűleg most is ezt fogja tenni. A Tathágata Természetkeletkezés Csodás Erénye nevű bódhiszattva tíz kérdést tesz fel, amelyre a szútra további részében Szamantabhadra bódhiszattva részletesen válaszol. A tíz téma a következő:

1. a tathágata megjelenésének ismertetőjelei;
2. a tathágata teste;
3. a tathágata hangja;
4. a tathágata tudata;
5. a tathágata világa;
6. a tathágata tettei;
7. a tathágata tökéletes megvilágosodása;
8. a Tan-kerék a tathágata általi megforgatása;
9. a tathágata parinirvánája;
10. a tathágata látásából, hallásából és a vele való kapcsolatból származó erények.

A szútra központi és legterjedelmesebb része az első négy téma; a szútra mindegyiknél tíz-tíz aspektust mutat be.

A befejezésben az egész világ megremeg, és mindenféle drágakövek, díszek stb. záporoznak az égből. Majd a tíz irányból végtelen számú buddha jelenik meg, akiket mind Szamantabhadrának hívnak. Elmondják, hogy a saját buddha-földjeiken ők is a buddha megjelenésének tanát tanítják, és megjövendölik, hogy a gyülekezetben jelen lévő bódhiszattváknak egy élet elegendő a megvilágosodáshoz, és hogy a megvilágosodásra törekvő valamennyi lény el fogja érni a

megvilágosodást. Ezt követően a mindent betöltő fény birodalmából, az Egyetemes Szabadság Zászlója nevű tathágata lakhelyéről végtelen számú, Szamantabhadrának nevezett bódhiszattva érkezik, hogy bizonyságul szolgáljanak. Végül Szamantabhadra bódhiszattva a tathágata tanítását magasztalja.

3. Buddha testei

A mahájána buddha-fogalma jelentősen eltér a korai buddhizmusétól. Sákjamuni Buddha tanítványai szemében még csak egy ember volt, aki kitartó vallási gyakorlatai miatt megvilágosodott, megszabadult minden szenvedéstől, s a nirvánába lépve nem kötötték többé bilincsbe korábbi cselekedetei. Ahogy azonban a történelmi személy emléke egyre megfakult, s az ereklyéi körül kialakuló kultusz egyre megerősödött, fokozatosan isteni rangra emelkedett. A mahájána szentiratok, mint ahogy az *Avatamszaka szútra* példáján is megfigyelhettük, a világot végtelen buddhával népesítették be, akik saját buddha-földjükön tartózkodnak, tanítják a lényeket, s időnként más buddhák és bódhiszattvák társaságában jelennek meg. Ennek következtében viszont a történeti Buddha pályafutását is újra kellett értékelnie a mahájána buddhizmusnak, tisztáznia kellett kapcsolatát az égi buddhákkal.

A buddhák különböző megjelenéseiről ad számot a három test (trikája) tanítása: átváltozás-test (nirmána-kája), jutalom-test (szambhóga-kája, shouyong shen), tan-test (dharma-kája).[120] Az átváltozás-test buddhának az az alakja, amelyet a világban a lények látnak. A történeti Buddha élete: születése, hercegi neveltetése, majd aszkéta élete, megvilágosodása, tanítása és végül nirvánája, a lények kedvéért megmutatott átváltozás-test. Nem arról van szó tehát, hogy Buddha valóban végigment volna ezen a fejlődésen, fel kellett volna ismernie a szenvedést az életben, majd nagy erőfeszítést kellett volna tennie, hogy megvilágosodjék, azaz buddha legyen. Már születése pillanatában buddha volt, s csak azért mutatta be ezt az életet, hogy a lényeket így tanítsa, ösztönözze a megvilágosodásra. Buddha számtalan alakban megjelenhet a világban, hogy a lényeket segítse.

Ez a teste tehát nem valóságos, csupán olyan, mint egy csodás átváltozás, varázslat, illúzió. Az sem valóság, hogy Buddha a nirváná-

[120] A három testről lásd GRIFFITH 1994, WILLIAMS 1989: 170–184.

ba távozott, hiszen Buddha örök, soha nem szűnik meg. Csak azért mutatta meg a nirvánát, hogy a lények megbecsüljék Buddha jelenlétét és tanítását. Buddha teste a világban tökéletesen szépnek mutatkozik, hogy a lények csodálatát és odaadását felkeltse. Testének tulajdonságait harmickét fő ismertetőjellel és nyolcvan másodlagos ismertetőjellel jellemzik a szentiratok.

Buddha cselekedeteire a spontaneitás és az erőfeszítés-nélküliség a jellemző. Nem tervez, hiszen a tervezés feltételezi a megkülönböztetést, Buddha viszont nem különböztet meg. Cselekvésének spontaneitását a következő hasonlatokkal írják le: égi dob, kívánságot teljesítő drágakő, Indra megjelenése a világban, visszhang. Buddhát végtelennek és mindenhol jelen levőnek írják le. Mindenütt jelen van, ahol a lényeknek szükségük van rá. Olyan, mint a nap, az eső, a föld, a hold, az űr.

A korai pradnyápáramitá szövegekben és az *Avatamszaka szútrá*ban még nem fordul elő a három test kifejezés. A *Buddha megjelenése a világban* című szútra Buddha testének tíz tulajdonságát írja le, amelyek a nirmána-kája alakját jellemzik.

> Akár az űr, mindent áthat, a formákat és a formanélkülieket egyaránt. Áthatja őket, mégsem mozdul. Miért? Mert az űr testetlen. A tathágata ugyanígy áthat minden helyet, minden lényt, minden jelenséget, minden birodalom földjét. Áthatja őket, mégsem mozdul. Miért? Mert a tathágata teste anyagtalan, csak a lények kedvéért ölt testet.
>
> Továbbá, Buddha Fiai, az űr hatalmas és formátlan, mégis megjelenítheti az összes formát. Az űr nem tesz különbséget és nem alkot elméleteket. A tathágata teste ugyanígy a bölcsesség fényével mindent beragyog, s tökéletesíti a lények világi és transzcendens erény-gyökereinek karmáját. A tathágata teste nem különböztet meg és nem alkot elméleteket. Miért? Mert eredetétől fogva megszüntetett minden ragaszkodást és megkülönböztetést örök időkre.

Nem tesz különbséget, nem részrehajló, ugyanakkor a lényeknek különbözőnek tűnik eltérő képességeik miatt, miként az eső vize is különbözik attól függően, hogy milyen földre esik. Mint ahogy a magasabb hegyeket többet süti a nap, ugyanígy azok a lények, akik több érdemmel rendelkeznek, több tanítást kapnak Buddhától.

> Buddha Fiai, mikor a nap felkel Dzsambudvípában, először a Szumérura és a többi nagy hegyre veti sugarait, majd a fekete

hegyekre, aztán a fennsíkokra, végül az egész földre. A nap nem gondolja: „előbb erre vetem a sugaraimat, majd arra". Azért nem egyszerre világít meg mindent a földön, mert a földfelszín hol magasabb, hol alacsonyabb.

A tathágaták, az arhatok és a pratjékabuddhák ugyanígy, mikor megvalósítják a határtalan dharma-dhátu bölcsességét, s szüntelenül az akadálytalan bölcsesség fényét sugározzák, először az óriás hegyként kiemelkedő bódhiszattvákra esik a fényük, majd a pratjékabuddhákra, aztán az arhatokra, utána a biztos erénygyökérrel rendelkező lényekre, szellemi képességeikhez igazodva mutatják meg hatalmas bölcsességét, s végül az összes lényt fénynyel árasztják el, még a gonoszságban megrögzötteket is. Így vetik el a jövő hasznos magjait, hogy később beérjenek.

Buddha jutalom-test alakja különböző égi birodalmakban jelenik meg. Hosszas vallásgyakorlat eredményeképpen jelenik meg ez az alak, ezért jutalom-testnek nevezik. A nyolcadik szinten lévő bódhiszattva képes arra, hogy saját buddha-földet jelenítsen meg. A szambhógakájának tehát öt jellemzője van: tömegeket vonz, buddha-földön van, saját neve van (például Amitábha, Vairócsana), sajátos testtel rendelkezik, nagy tömegeket tanít. Azok, akik nem azon a buddha-földön élnek, vizualizációs gyakorlatok segítségével láthatják. Egyes szútrákban a nirmánakája és szambhógakája alak közt nincs éles határ, Buddha hol egyik, hol másik alakban jelenik meg. A tan-testtől az különbözteti meg, hogy a jutalom-test fizikai testnek tűnik. A tan-test anyagtalan, buddha valós, abszolút megjelenési formája.

4. Kozmológiai párhuzamok

A *Buddha megjelenése a világban* című szútra fő sajátossága, hogy Buddha tulajdonságait kozmológiai jelenségekkel állítja párhuzamba.[121]

Továbbá, Buddha Fiai, a nagy óceán vize rejtve a négy kontinens és a nyolcvanmillió sziget alatt folyik. Így ha valaki a földbe fúr, biztosan vizet talál. A nagy óceán nem gondolja: „én teremtem a

[121] A buddhista kozmológiáról lásd SAKADATA 1997, KLOETZLI 1983.

vizet". Buddha bölcsesség-tengerének vize ugyanígy az összes lény tudatába folyik. Így ha a lények Buddha világát szemlélik és a Tant gyakorolják, akkor tiszta és fényes bölcsességhez jutnak. A tathágata bölcsessége nem részrehajló, kettősség és megkülönböztetés nélküli. A lények tudati tevékenysége azonban eltérő, így szerzett bölcsességük is különböző.

Ez a korai mahájána szútra számos olyan kozmológiai elképzelésre utal, amelyeket az *Abhidharmakósa* foglal rendszerbe. Feltehetően az első buddhista kozmológiai munka a szanszkritul íródott *Lókapradnyapti,* amely azonban csak egy 555-ben készült kínai fordításban maradt fenn. Ezen a szanszkrit művön alapul a jóval későbbi, feltehetően Burmában, a 11. században íródott, páli nyelvű munka, a *Lókaprannyapti.*[122]

Buddha határozottan visszautasította, hogy a világ keletkezéséről, pusztulásáról s egyéb kozmológiai kérdésekről kifejtse nézeteit, mivel úgy látta, hogy ezek a spekulációk nem segítenek a szenvedés megszüntetésében. Az alapító halála után néhány száz évvel a hagyományos indiai kozmológiai nézetek azonban beszivárogtak a buddhizmusba. Talán éppen a mahájána kialakulása, Buddha istenné válása és a világ buddhákkal való benépesítése nyitott utat eme eszméknek. A gyakorló ugyanis már nemcsak a saját szenvedésének végét kereste, hanem valamennyi lény boldogságát, egyetemes megszabadulását. A vallási gyakorlás az individuális szintről kozmikus keretek közé helyeződött át, így természetes, hogy igény támadt az új színtér leírására, meghatározására. Az itt közölt szútra kitűnően dokumentálja a kozmológiai leírások feltűnését a mahájána buddhista irodalomban.

5. Mahájána tanok

A *Buddha megjelenése a világban* című szútrában megtalálhatók a legfontosabb mahájána tanok. A szútra korai keletkezését mutatja, hogy az arhat, a hínajána buddhizmus ideálja egy szinten szerepel a tathágatával és a tökéletesen megvilágosodottal. A szöveg mindig e három képességet írja le, jelezve, hogy egyformák, nincs szintbeli

[122] Lásd NORMAN 1983: 174–175. A mű francia fordítását lásd DENIS 1977.

különbség köztük. Ugyanakkor több helyen hangsúlyozza, hogy a mahájána felülmúlja a hínajánát.

A két kocsi híveinek törekvései csekélyek, így nem tudják befogadni és megtartani. Csak a nagy bódhiszattvák képesek erre, tudatuk folyamatos erőfeszítésével.

Tudnotok kell, hogy van még egy kiválóbb ösvény, amely felülmúlja a két kocsi szintjét, s amelynek neve: a nagy kocsi. A bódhiszattva cselekedeteiben a hat páramitát követi, mindig bódhiszattvaként cselekszik, nem feledkezik meg a bódhi tudatról. Számtalan születésen és halálon esik át, ám nem érez fáradságot. Azt, ami felülmúlja a két kocsit, úgy hívják: a nagy kocsi, a legelső kocsi, a kiváló kocsi, a legkiválóbb kocsi, a felső kocsi, a felülmúlhatatlan kocsi, a valamennyi lény hasznára váló kocsi. Ha egy lény hite erős, alaposan megértette a Tant, érzékszervei élesek, a múltban az erények gyökerét elültette, a tathágaták csodás erejükkel megáldják, a legkiválóbb örömre vágyik, s a buddhaság eredményeire törekszik, miután meghallja ezt a hangot, megszületik benne a bódhi tudat.

A tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott a nagy bölcsesség szelét támasztják fel, amelynek neve: Megszüntető. Megszünteti a bódhiszattvák összes nyomorúságát és rögzült szokásait. Majd ismét feltámasztják a nagy bölcsesség szelét, amelynek neve: Ügyesen Visszatartó. Visszatartja a még éretlen bódhiszattvákat, nem engedi, hogy a Megszüntető nagy bölcsesség szél-köre felszámolja az összes nyomorúságot és rögzült szokásokat. Buddha Fiai, ha nem lenne a tathágata Ügyesen Visszatartó bölcsesség szél-köre, számtalan bódhiszattva a srávakák és pratjékabuddhák szintjére zuhanna. Ez a bölcsesség okozza, hogy a bódhiszattvák felülmúlják a két kocsi szintjét, s nyugodtan a tathágata végső szintjén tartózkodnak.

Buddha Fiai, ezt a tanítást a tathágata a nagy kocsi irányába forduló bódhiszattvákon kívül másoknak nem mondja el. Csak a felfoghatatlan kocsira felszállt bódhiszattváknak mondja el ezt a tanítást. A bódhiszattvákon kívül nem adja mások kezébe.

Találunk utalást a sztúpa-kultuszra is, ami a korai mahájána kibontakozását segítette.

...ha valaki áldozatot mutat be azokon a helyeken, templomokban és sztúpákban, ahol a tathágata megfordult, erény-gyökeret növeszt, amely megszabadítja a nyomorúságtól és kíntól, s így a bölcsek örömében osztozik.

A pradnyápáramitá szútrák hatása érződik az üresség magyarázatában: minden dolog üres, nincsen saját természete.

Buddha Fiai, mikor a tathágata tökéletesen megvilágosodik, akkor látja, hogy testében valamennyi lény tökéletesen megvilágosodik, s végül a nirvánába lépnek. Valamennyinek azonos a természete, ez pedig a természet hiánya. Milyen természetük nincsen? Nincs jelenség-természetük, nincs megszűnés-természetük, nincs születés-természetük, nincs megsemmisülés-természetük, nincs én-természetük, nincs éntelen-természetük, nincs lény-természetük, nincs nem-lény-természetük, nincs bódhi-természetük, nincs dharma-dhátu-természetük, nincs űr-természetük és nincs tökéletesen-megvilágosodott-természetük. Mivel tudja, hogy a dolgoknak nincs semmilyen természete, mindentudó lesz. Nagy könyörületességgel folytatja a lények megmentését.

Az *Avatamszaka szútra* egyik legfontosabb tanítása az upája, az ügyes módszerek alkalmazása a lények térítése során. Buddha mindenkinek a számára legmegfelelőbb módon mutatja meg a helyes utat. Ebben a fejezetben is több helyen találkozunk ezzel a gondolattal.

Továbbá, Buddha Fiai, az orvosok királya kitűnően ismeri a gyógyfüveket és a varázsigéket. A Dzsambudvípában található összes gyógyfüvet felhasználja. Előző életeiben teremtett erény-gyökerének ereje és az ügyes módszerekként alkalmazott világos varázsigéinek ereje miatt minden betegségből kigyógyulnak a lények, ha csak ránéznek.

Az orvosok királya tudja, hogy hamarosan meg fog halni, ezért erre gondol: „Halálom után nem lesz többé támasza a lényeknek. Valami ügyes módszert kell kieszelnem emiatt." Akkor az orvosok királya orvosságot kever ki, és bekeni vele testét, és a világos varázsigék ereje megtartja, halála után teste nem hullik szét, nem enyészik el. Külső megjelenése, látványa és hangzása olyan, mint régen, így minden betegséget meggyógyít.

Buddha Fiai, a tathágaták, az arhatok, a tökéletesen megvilágosodottak, a felülmúlhatatlan orvos-királyok ugyanígy számtalan kalpán keresztül tökéletesítették a Tan gyógyfüvét. Elsajátították

így a célravezető eszközöket, ügyes módszereket és a fényes varázsigék erejét. Valamennyien a túlpartra jutottak, megszabadítják a lényeket összes bajuktól, betegségüktől.

A tathágata élethossza számtalan kalpa, teste tiszta, gondolatnélküli, nem tevékeny, a buddhák cselekedeteiben fáradhatatlan. Ha a lények csak meglátják, minden bajuk, betegségük elmúlik.

A szútra egyik leglényegesebb tanítása, hogy Buddha bölcsessége valamennyi lényben megtalálható, tehát végső soron azonosak Buddhával, hasonló képességekkel rendelkeznek. A nemtudás és ragaszkodás miatt azonban nem ismerik fel igazi természetüket, s ezért nem szabadulhatnak meg a szenvedés világából. Ez a gondolat a tathágatagarbha tan előfutárának tekinthető, feltehetően ebből alakult ki a buddha-természet egyetemességének nézete. A szútra a következő hasonlattal mutatja ezt be:

Buddha Fiai, tegyük fel, hogy van egy olyan hatalmas szútra, mint a nagy világegyetem, amelyben leírják a világ jelenségeit. Ebben annyit írnak a világot körülvevő vashegy jelenségeiről, amekkora a vashegy; annyit írnak a földi jelenségekről, amekkora a Föld; annyit írnak a közepes világegyetem[123] jelenségeiről, amekkora a közepes világegyetem; annyit írnak a kis világegyetem[124] jelenségeiről, amekkora a kis világegyetem. Ugyanígy annyit írnak a négy kontinensről, a nagy óceánról, a Szumeruról, a földi és égi palotákról, a vágy-világ lakhelyeiről s égi palotáiról, a forma-világ palotáiról, amekkorák. Ez a nagy szútra akkora, mint a nagy világegyetem, mégis az egészet magában foglalja egyetlen porszem. Miként egy porszem, az összes többi is magában foglalja.

Akkor egy tökéletes bölcsességgel és tiszta, isteni szemekkel felruházott ember felismeri, hogy a porszemben rejlő nagy szútra nem tudja az emberek javát szolgálni. Arra gondol, hogy erejét megfeszítve széttöri a porszemet és kiveszi a szútrát, hogy a lények javára legyen. Ügyes módszerek kieszelésével széttöri a porszemet, és kiveszi a szútrát, hogy a lényeken segítsen. Miként egy porszemmel, így van a többivel is.

---

[123] Olyan világegyetem, amely egymillió világból áll. Ezer ilyen világegyetem alkotja a nagy világegyetemet, amely egy buddha-világ, s amely egymilliárd világból áll.

[124] Olyan világegyetem, amely ezer világból áll; ezer ilyen világegyetem alkotja a közepes világegyetemet.

Buddha Fiai, a tathágata bölcsessége ugyanilyen – végtelen, akadálytalan, a lények javát szolgálja, s minden lényben megtalálható. Az ostobák azonban téveszméket kergetnek, ragaszkodnak, s nem ismerve ezt fel, nem válik előnyükre.

Akkor a tathágata az akadálytalan és tiszta bölcsesség-szemével a dharma-dhátu összes lényére tekint, s ezt mondja: „Milyen furcsa! Milyen furcsa! Hogyan lehetséges, hogy a lényekben megvan a tathágata bölcsessége, ám ostobaságuk és megszállott ragaszkodásuk miatt nem tudják és nem látják? A szent Tant kell tanítanom nekik, hogy megszabaduljanak téveszméiktől és kötődéseiktől, és meglássák magukban a tathágata hatalmas bölcsességét, amely azonos Buddháéval. Megtanítom a szent Tan gyakorlását, hogy megszabaduljanak téveszméiktől, s megszabadulván téveszméiktől, felismerjék a tathágata végtelen bölcsességét. Így békességet és boldogságot hozok a lényeknek."

6. A kínai kommentárok

A Tang-korban virágzott a huayan iskola, amely az *Avatamszaka szútrát* tekintette Buddha legtökéletesebb tanításának.[125] Ez a mű foglalja össze ugyanis azokat a tapasztalatokat, amelyekre Buddha a megvilágosodása során tett szert, így az igazságot közvetlenül fejezi ki. Buddha azonban hiába akarta átadni ezeket a tanokat első tanítványainak, azok nem értették ezeket, túl nehéznek bizonyultak, így inkább egyszerűbb tanok kifejtésével kezdte meg tanítói pályafutását. Csak mikor a hínajána és a mahájána tanokat megemésztették, akkor tárta fel a végső igazságot előttük ebben a szútrában.

A huayan iskola mesterei közül Zhiyan, Fazang, Huiyuan, Li Tongxuan és Chengguan írtak kommentárokat az *Avatamszaka szútrá*hoz. A kínai buddhista kommentár sajátossága, hogy a szöveget részekre tagolja, s ezt a felosztást követve magyarázza az egyes részeket. Ezt a módszert nevezik *kepan*nak. A kommentárok közül Chengguané a legterjedelmesebb és egyben a legteljesebb is, így nem csoda, hogy a későbbi időkben ez örvendett a legnagyobb népszerűségnek. A Mandzsusrí bódhiszattva lakhelyének tartott Wutaishanon írta művét 784-től 787-ig.[126] Ez alapozta meg hírnevét, amely

---

[125] A huayan iskola történetét lásd HAMAR 1998: 11–20.
[126] Chengguan életrajzát lásd HAMAR 1998: 37–81.

a császári udvarig elért, ahová többször meghívást kapott, hogy a császárokat tanítsa. Magas egyházi tisztségeket töltött be, s magas rangú hivatalnokokkal kötött szoros barátságot. Kommentárját azonban nem értették meg teljesen, így a hallgatóság kérésére egy alkommentárt írt, amelyben a kommentárt fejti ki bővebben. Ez azonban már túlmegy a kommentár keretein, sokkal inkább egy enciklopédiára vagy *Summa Theologiae*-ra emlékeztet. Összefoglalva kora buddhista ismereteit, bemutatja a különböző filozófiai álláspontokat, a legmagasabb szintre, természetesen, a huayan iskolát helyezve. Valamennyi fejezet magyarázatának bevezetéseképpen elmondja, hogy az illető fejezet miért éppen ott foglal helyet, megmagyarázza a fejezet címét és központi tanítását, majd rátér a szöveg részletes magyarázatára.

Buddha megjelenése a világban

A) Áldás[1]

Akkor a Világ Tiszteltje a szemöldökei között lelógó fehér hajfürtből sugárzó fényt bocsátott ki, amelynek neve: „a tathágata megjele-

[1] A szútrában eredetileg nem jelzik a szöveg tagolódását, nincsenek benne fejezetcímek. A kínai kommentárok azonban nagy gonddal elemzik a szöveget, s részekre tagolják. A hét fő rész:

A) Áldás;
B) A kiindulópont;
C) A kérdések;
D) A tanítás;
E) A tanítás nevei és megőrzői;
F) Szerencsés előjelek és elért eredmények;
G) Verses összefoglalás.

Az első három rész a bevezetés, az utolsó három pedig a befejezés vagy zárszó. A legterjedelmesebb a „tanítás" rész, amely a tathágata leírását tartalmazza, és további tíz fejezetre oszlik. A szútra áttekinthetősége érdekében a kommentár által adott rész- és fejezetcímeket feltüntettük a fordításban. A tíz fejezet közül az első négy a legfontosabb, ezért – a könnyebb és mélyebb megértés céljából – ezek mellé a kínai kommentárokból válogattunk részleteket. Hogy jól elkülönüljenek a szútrától, a kommentárokat kisebb betűkkel szedtük. A „C" betű után Chengguan, az „F" betű után Fazang kommentárja olvasható. Chengguan a saját kommentárjához alkommentárt írt, amely szintén értékes közléseket tartalmaz, így helyenként ezekből is ízelítőt adunk. Ezeket a részleteket kapcsos zárójelek { } fogják közre. Néhol azonban a kommentárok is további magyarázatokra szorulnak, amelyeket lábjegyzetben helyeztünk el. Itt találhatók a szútrában és a kommentárokban előforduló buddhista szakkifejezések magyarázatai is. Néhol a könnyebb érthetőség kedvéért a szútrába vagy a kommentárba egy-két szót betoldottunk; ezeket szögletes zárójelek [ ] közé helyeztük.

A kínai kommentárokkal ellátott négy fejezetben tehát a kínai kommentátorok által kialakított szövegtagolást is közöltük, és a szakaszok elnevezéseit ferde zárójelek / / közé helyeztük, és hogy ne zavarja a szöveg folyamatos olvasását, dőlt betűkkel szedtük. A kínai szerzetesek a részeket további és még további részekre osztották, s ez egy meglehetősen bonyolult, nehezen áttekinthető rendszert eredményezett, amelyet „kepan"-nak neveztek. Ennek a rendszernek a megmutatása céljából a szakaszok elnevezései előtt számokkal jelöltük a beosztást. A könyv végén szereplő függelékben még világosabban követhető a szövegtagolás.

nése". Végtelenül sok fény kísérte. A fény beragyogta a tíz irányban az üres dharma-dhátu[2] valamennyi világát, majd jobbról tízszer megkerülte, így feltárva a tathágata végtelen szabadságát, megvilágosítva számtalan bódhiszattvát, megremegtetve az összes világot a tíz irányban, megszüntetve a sanyarú létek kínjait, beárnyékolva Mára[3] palotáit, megmutatva a buddhákat és tathágatákat, amint a megvilágosodás helyén elérik a tökéletes megvilágosodást (anuttara-szamjak-szambódhi, anouduoluo sanmiao sanputi), valamint valamennyi gyülekezetet. Ezek után a fény jobbról megkerülte a bódhiszattvák gyülekezetét, majd a Tathágata Természet-keletkezés Csodás Erénye nevű bódhiszattvába szállt fejtetőjén keresztül.

Ekkor a gyülekezet tagjainak szíve hevesen kezdett dobogni, valamennyiüket nagy öröm töltötte el, s arra gondoltak: „Milyen csodálatos! Most, hogy a tathágata fényt bocsátott ki, biztosan a mélyértelmű Tant fogja hirdetni."

A Tathágata Természet-keletkezés Csodás Erénye nevű bódhiszattva felállt lótusz ülőhelyéről, jobb válláról levette ruháját, jobb térdre ereszkedett, kezét összetette, összpontosítva Buddha felé fordult, s a következő verseket mondotta:

„A helyes tudatosság erényeivel s bölcsességgel rendelkezik,
megértve a dolgok természetét a túlpartra érkezett,
felér a három idő[4] tathágatáival,
ezért most hódolok előtte.

A formanélküliség birodalmába emelkedett,
megmutatja csodás jelekkel ékesített testét,
ezernyi tiszta fényt bocsátva ki magából,
szétveri Mára seregét.

A tíz irány valamennyi világa
kivétel nélkül megremeg,
mégsem retten meg tőle egyetlen élőlény sem;
ilyen a Jól Távozott természetfeletti ereje.

---

[2] Dharma-dhátu: egyrészt jelentheti a létező dolgok összességét, másrészt azt a világot, amelyet a megvilágosodott lát.

[3] Mára: az istenek között Mára az ördög, aki lányait a szentekhez küldi, vagy maga jelenik meg előttük szörny alakjában, hogy elcsábítsa vagy megfélemlítse őket.

[4] Három idő: múlt, jelen és jövő.

Állhatatosan gyakorolta az aszkézist számtalan kalpán át,
elérte a felülmúlhatatlan megvilágosodást,
bölcsessége minden téren akadálytalan,
természete a buddhákéval azonos.

A Vezető Mester nagy fényt bocsátott ki,
megremegtetve a tíz irány valamennyi világát,
feltárta számtalan természetfeletti erejét,
s visszatérve a testembe merült.

A biztos Tanból tanulni képes,
számtalan bódhiszattva gyűlt itt össze.
Ez indít arra, hogy a Tan felől kérdezzek,
ezért fordulok a Tan-királyhoz kérésemmel.

Most a gyülekezetben mindenki tiszta,
képes a világok megmentésére,
bölcsességük korlátlan s mentes a tisztátalan ragaszkodástól,
ilyen kiváló bölcsek gyűltek itt össze.

A világot megsegítő tiszteletre méltó Vezető Mester
bölcsessége és erőfeszítése határtalan,
most fényével beragyogja a gyülekezetet,
arra indítva, hogy a felülmúlhatatlan Tan felől kérdezzek.

Ki képes a Nagy Bölcs mélyértelmű világáról
a valóságnak megfelelően beszélni?
Ki a tathágata tanának örököse?
Világ Tisztelt Vezetője, kérlek, mutasd meg!"

Ekkor a Tathágata szájából fényt bocsátott ki, amelynek neve: Akadálytalan Félelemnélküliség. Számtalan fény kísérte, mely beragyogta a tíz irányban az üres dharma-dhátu valamennyi világát, majd jobbról tízszer megkerülte, így feltárva a Tathágata végtelen szabadságát, felébresztve számtalan bódhiszattvát, megremegtetve az összes világot a tíz irányban, megszüntetve a sanyarú létek kínjait, beárnyékolva Mára palotáit, megmutatva a buddhákat és tathágatákat, amint a megvilágosodás helyén elérik a tökéletes megvilágosodást, valamint valamennyi gyülekezetet. Ezek után a fény jobbról megkerülte a bódhiszattvák gyülekezetét, majd Szamantabhadra[5] bódhiszattva ma-

[5] Szamantabhadra: Mandzsusrival és Vairócsanával együtt a huayan buddhizmus három központi alakja. Mandzsusrí a bölcsességet jelképe-

hászattva szájába szállt. Miután a fény belészállt, Szamantabhadra bódhiszattva teste és oroszlán ülőhelye megszázszorozódott, akárcsak a többi bódhiszattváé, a Tathágata oroszlán ülőhelyének kivételével.

B) A kiindulópont

A Tathágata Természet-keletkezés Csodás Erénye nevű bódhiszattva ezt kérdezte Szamantabhadra bódhiszattva mahászattvától:

„Buddha Fia! A Buddha által bemutatott hatalmas, csodás átváltozások megörvendeztették a bódhiszattvákat. Ez felfoghatatlan, s a világon senki nem értheti. Minek a szerencsés előjele ez?"

Szamantabhadra bódhiszattva mahászattva így válaszolt:

„Buddha Fia! Korábban, mikor azt láttam, hogy a tathágaták, az arhatok és a tökéletesen megvilágosodottak ehhez hasonló hatalmas, csodás átváltozásokat mutattak be, akkor a Tathágata megjelenésének Tanát készültek hirdetni. Úgy gondolom, most, hogy ezt a jelet bemutatta, szintén ezt a tant fogja kifejteni."

Miközben ezeket mondta, az egész Föld megremegett, és számtalan, a Tan felől kérdező fényt bocsátott ki.

C) A kérdések

A Tathágata Természet-keletkezés Csodás Erénye nevű bódhiszattva ezt kérdezte Szamantabhadra bódhiszattvától:

„Buddha Fia! A bódhiszattva mahászattváknak hogyan kell érteniük a buddhák, tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének tanát? Kérlek, mondd el nekünk!

Buddha Fia! Az itt összegyűlt számtalan bódhiszattva régóta tiszta cselekedeteket tesz, ébersége és bölcsessége tökéletes, a végső és díszes túlpartra jutott, a buddhák magasztos cselekedeteit folytatja, megfelelő módon a buddhákra gondol, soha nem felejti el őket, együttérzéssel tekint minden lényre, biztos tudással rendelkezik a nagy bódhiszattvák természetfeletti erejéről, a buddhák természetfeletti áldá-

---

zi, Szamantabhadra a vallási gyakorlatot, Vairócsana pedig a buddhaságot. Ebben a szútrában szinte végig Szamantabhadra beszél.

sában részesült, képes befogadni a tathágata összes csodálatos tanát. Ehhez hasonló számtalan erénnyel felruházva gyűltek itt össze.

Buddha Fia! Számtalan buddhát elkísértél már, s áldozatot mutattál be nekik, véghezvitted a bódhiszattva legkiválóbb cselekedeteit, szabadságra tettél szert a szamádhi állapotában, a buddhák titokzatos lakhelyeire eljutottál, ismerve Buddha összes tanát a kételyeidet eloszlattad, a tathágata természetfeletti erejének áldásában részesülsz. Felismered a lények képességét, s kívánságaiknak megfelelően hirdeted az igaz, megszabaduláshoz vezető Tant. Buddha bölcsességéhez hűen tolmácsolod Buddha tanát. A túlpartra érkeztél, s ehhez hasonló, számtalan erénnyel rendelkezel. Kitűnő, Buddha Fia! Kérlek, szóljál a tathágaták, az arhatok és a tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének tanáról, testük tulajdonságairól, hangjukról, tudati világukról, cselekedeteikről, megvilágosodásukról, a Tan kerekének megforgatásáról, nirvánába lépésükről, s arról, hogy mennyi érdem származik abból, ha valaki látja, hallja őket, illetve kapcsolatba kerül velük. Kérlek, magyarázd el mindezeket."

Ekkor a Tathágata Természet-keletkezés Csodás Erénye nevű bódhiszattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, ezért Szamantabhadrához fordulva a következő verseket mondta:

„Ó Kiválóság, kinek bölcsessége nem ismer akadályokat,
helyesen felismerted az egyformaság hatalmas birodalmát,
kérlek, beszéld el Buddha számtalan cselekedeteit,
Buddha Fiai örvendezni fognak ennek hallatán.

A bódhiszattvák miként követhetik és érthetik meg
a buddhák és tathágaták megjelenését a világban?
Milyen a testi, nyelvi és tudati világuk,
valamint cselekvési területük? – Kérlek, fejtsd ki ezt!

Miként világosodnak meg a buddhák?
Miként forgatják meg a tathágaták a Tan kerekét?
Miként térnek a nirvánába a Jól Távozottak?
A gyülekezet örülni fog ennek hallatán.

Ha Buddhát, a Tan-királyt meglátod,
kapcsolatba kerülsz vele, kifejlődik benned a jóság gyökere.
Kérlek, beszélj ezekről az érdemekről!
Mit nyer az, aki meglátja?

Ha meghallod a tathágata nevét,
akár megjelenik a világban, akár a nirvánában van,
erényeiben erős a hited,
mi haszna van? – Kérlek, magyarázd el!

A bódhiszattvák összetett kézzel
tisztelettel tekintenek a Tathágatára, rád és rám.
Kérlek, beszélj az erények tengeréről,
amely megtisztítja a lényeket.

Történetekkel és példázatokkal
kérlek, magyarázd el a csodás Tan jelentését;
ezt hallván a lények a megvilágosodásra törekednek,
kételyük eloszlatva tiszta bölcsességük, mint az űr.

Miként valamennyi földön
díszes testben jelennek meg a buddhák,
kérlek, csodás hanggal, történetekkel és példákkal
mutasd meg a buddhák bódhiját[6] ugyanúgy.

A tíz irány tízmillió buddha-földjén,
számtalan kalpán át
ily sok bódhiszattvát gyülekezni, mint itt most
ritkán látni.

A bódhiszattvák mély tisztelettel
a csodás Tanra szomjúhoznak;
kérlek, tiszta szívvel fejtsd ki
a tathágata megjelenésének hatalmas tanát."

[6] Bódhi: a megvilágosodás és a megvilágosodás során elnyert tudás, bölcsesség.

D) A tanítás

/Külön-külön válaszol a tíz kérdésre/

I. A tathágata megjelenésének ismertetőjelei

/1. próza/

/1.1. bevezetésben a tanítás nehézségének hangsúlyozása/ Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva mahászattva ezt mondta a Tathágata Természet-keletkezés Csodás Erénye nevű bódhiszattvának és a bódhiszattvák gyülekezetének: „Buddha Fiai, ez bizony felfoghatatlan!"

/1.2. részletes magyarázat/

/1.2.1. korábbi okok következménye/

/1.2.1.1. bevezetés/ A tathágaták, az arhatok és a tökéletesen megvilágosodottak számtalan módon jelennek meg.

/1.2.1.2. magyarázat/

/1.2.1.2.1. összefoglalva/ Miért? Mert nem csak egy oka van ennek, hanem tíz végtelen cselekedet ad okot erre.

/1.2.1.2.2. egyenként/ Mi az a tíz cselekedet, amelyet a múltban megszámlálhatatlanul sokszor véghezvittek? Az az elhatározás, hogy a lényeket oltalmazzák; makulátlan igyekezet; a lények iránti szeretet és együttérzés; szüntelen vallásgyakorlat és fogadalmak tétele; erényük és bölcsességük fáradhatatlan gyarapítása; áldozatok bemutatása buddháknak és a lények tanítása; bölcs ügyes módszerek alkalmazása; érdemek szerzése; a bölcsesség gazdagítása; a tanítás jelentésének megértése.

/1.2.1.3. befejezés/ Buddha Fiai! Miután a tathágata véghezvitte ezeket a cselekedeteket, akkor születik meg.

/1.2.2. okok hasonlattal szemléltetve/

/1.2.2.1. a világ keletkezése/

/1.2.2.1.1. példázat/

/1.2.2.1.1.1. összefoglalva: sok oka van/ Buddha Fiai, a hatalmas világegyetem keletkezésének sem egy oka van, hanem számtalan.

/1.2.2.1.1.2. okok egyenkénti felsorolása/ A felhők összegyűlése, eső hullása és a négy szél-kör[7] szüntelen támaszt nyújtanak [a Földnek].

[7] Négy szél-kör (váju-mandala, fenglun): az indiai kozmológia szerint a szél-kör forgószél, amely a világ támasza. A víz- és fém-kör alatt, az űrkör fölött helyezkedik el.

Mi az a négy? Az első neve: Megtartó, mivel sok vizet tartalmaz. A második neve: Felszárító, mivel sok vizet tud felszárítani. A harmadik neve: Építő, mivel megépíti a helyeket. A negyedik neve: Díszítő, mivel feldíszíti a helyeket.

/1.2.2.1.1.3. a keletkezés okának feltárása/ Minden a lények közös karmája és a bódhiszattvák erényei miatt keletkezik. A lények karmájuk szerint születnek újjá.

/1.2.2.1.1.4. a keletkezés természete/ Buddha Fiai, számtalan ok miatt jön létre a nagy világegyetem. Ilyen a dolgok természete: nincs, ami létrehozza, nincs, aki megteremti, nincs, aki ismeri, nincs alkotás, mégis létrejön a világ.[8]

/1.2.2.1.2. a tathágatára vonatkoztatva/ A tathágata megjelenése is ilyen: nem egy oka van, hanem számtalan. Régen a buddháktól hallották és átvették a nagy Tan-felhőt, így keletkezhetett a tathágata nagy bölcsességének négy szél-köre. Mi ez a négy? Az első az emlékezetben tartó, feledést akadályozó dhárani[9] nagy bölcsessége, mivel ez tartja a tathágaták nagy Tan-felhőjét. A második a nyugalmat és rálátást adó nagy bölcsesség, mivel ez minden nyomorúságot eloszlat. A harmadik az ügyes felajánlás bölcsessége, mivel ez alapozza meg az erényt. A negyedik a tiszta díszeket létrehozó bölcsesség, amely megtisztítja a korábban megtérített lények erényeit, s megteremti a tathágata tisztátalanságtól mentes erényének erejét. Ilyen a tathágata megvilágosodása, ilyen a dolgok természete: nem-keletkezett és nem-alkotott, mégis létrejön.

/1.2.2.1.3. befejezés/ Ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének első ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

C: A világ nem atomokból keletkezik, nem Isvara vagy Brahmá teremti, nincsen purusa, aki tudhatna. A „nincs, ami létrehozza, nincs, aki megteremti, nincs, aki ismeri" azt jelzi, hogy a cselekvésnek nincs alanya, az alany üres, míg a „nincs alkotás" azt jelenti, hogy a cselekvés tárgya, tehát az, ami létrejön, az szintén üres. Bár az alany és a tárgy egyaránt üres, ez nem gá-

---

[8] A tibeti változatban (a továbbiakban T:): stong gsum gyi stong chen po'i 'jig rten gyi khams chos nyid rab tu thob pa'i phyir yongs su 'byung ba'i 'gyur ba yang 'byung ba de la 'byung bar byed pa gang yang med de / 'byung bar 'gyur ba yang med pa ma yin no //. Itt két dolog nemlétét állítja: a cselekvőét ('byung bar byed pa gang yang med) és a cselekvését ('byung bar 'gyur ba yang med pa ma yin no). Buddhabhadra fordításában is csak ez a kettő szerepel (wuyou zuozhe, wuyou chengzhe).

[9] Dhárani (tuoluoni): általában varázsmondást jelent, ebben a szövegben azonban egyszerűen „támaszt", a megvilágosodott tudás támaszát jelenti.

tolja meg azt, hogy ugyanakkor mindkettő létezzék. Ezért mondja: „mégis létrejön a világ". A dolgok természetére ez a fajta akadálytalanság jellemző. A külső világ belülről, a tudatból keletkezik, ezért a külső a belsőre hasonlít. Ezért mondja: „Minden a lények közös karmája és a bódhiszattvák erényei miatt keletkezik." F: Az első bölcsesség magában foglalja az összes tanítást. A második bölcsesség abból adódik, hogy a tathágata a tanítások alapján gyakorolni kezd, s így megszabadul minden nyomorúságtól. A harmadik bölcsesség pedig az erények gyűjtéséből származik. A tathágata négy bölcsessége közül az első három ok, a negyedik az eredmény.[10]

/1.2.2.2. a vízözön elárasztja a világot/ Továbbá, Buddha Fiai! Például akkor, amikor a nagy világegyetem készül kialakulni, Vízözönnek nevezett hatalmas eső ömlik, amelyet semmilyen hely nem lenne képes befogadni és megtartani, kivéve a kialakulni készülő világegyetem.

Buddha Fiai, ugyanígy a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésekor a nagy Tan felhői összegyűlnek, és a nagy Tan esője hullik, amelynek neve: A Tathágata Megjelenésének Beteljesítője.[11] A két kocsi[12] híveinek törekvései csekélyek, így nem tudják befogadni és megtartani.[13] Csak a nagy bódhiszattvák képesek erre, tudatuk folyamatos erőfeszítésével. Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének második ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

---

[10] Már a korai forrásokban, az Abhidharmában is megtalálható az a gondolat, hogy a külső világ a lények közös karmájának eredményeképpen jön létre. Lásd POUSSIN II. 451. Később a jógácsára iskolában ezt annak bizonyítékának tekintették, hogy a külső világ a tudatból keletkezik. Chengguan is ezt az interpretációt követi. Fazang a négy bölcsességet a tathágata fejlődésének négy szintjeként értelmezi. Az első a dhárani, amelynek alapjelentése a „megtartás, emlékezetben tartás". Itt nyilván arra a módszerre utal, ahogy a bódhiszattva a hallott tanításokat emlékezetben tartja.

[11] T: „A tathágata-természet különbségnélküliségének (de bzhin gshegs pa'i rigs tha mi dad pa) nevezett tanfelhőjéből hullik az eső." B: „Ugyanígy a tathágaták, az arhatok és a tökéletesen megvilágosodottak megjelennek a világban, és a tathágata-természet keletkezésének tan-esőjét hirdetik."

[12] Két kocsi: az önmegvilágosodott (pratjékabuddha, yuanjue) és a hallgató, a hínajána követő (srávaka, shengwen).

[13] T: A hallgatók és az önmegvilágosodottak mellett a tudatilag alacsonyabb szinten álló bódhiszattvák (byang-chub sems-dpa' bsam-pa dma'-ba-can) sem képesek befogadni.

C: A vízözönszerű eső azt szimbolizálja, hogy a tathágata megjelenésének tanítása hatalmas és nehezen megérthető. Csak a tökéletes képességgel rendelkező (yuanji) lények tudják felfogni, azok a bódhiszattvák, akik a nyolcadik szinten túljutva, számtalan dhárani erőre tettek szert. Ezért mondja a szöveg: csak a nagy bódhiszattvák.

/1.2.2.3. az eső sehonnan sem jön/ Továbbá, Buddha Fiai, a lények karmájának tudható be, hogy a hatalmas felhőkből eső hullik. Az esőt hozó nagy felhők sehonnan sem jönnek, és sehová nem távoznak. Ugyanígy a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésekor a bódhiszattvák erény-gyökere erejének köszönhető, hogy a nagy Tan felhője összegyűlik, és a nagy Tan esője hullik. Az esőt hozó nagy felhők sehonnan sem jönnek, és sehová nem távoznak. Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének harmadik ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

C: Ahhoz hasonlóan, ahogy a lények karmája miatt hozza létre a hatalmas víz a világot, a bódhiszattvák képességei miatt jelenik meg a tathágata a világban, és emiatt kezd el tanítani. Nem arról van szó, hogy korábban valamilyen helyen lett volna, ahonnan megérkezik, s ahová visszatér, mikor már nincs megfelelő képességű befogadó. Lényegét tekintve nem keletkezik és nem múlik el.[14]

/1.2.2.4. az eső megszámlálhatatlansága/ Továbbá, Buddha Fiai, mikor a hatalmas felhőkből szakad az eső, a világegyetemben egyetlen lény sem képes megszámolni az esőcseppeket, s ha valaki erre szánná magát, csak eszét vesztené. Csak a világegyetem ura, Mahésvara tudhatja ezt, régóta felhalmozott erényei miatt.

Buddha Fiai, ugyanígy, mikor a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelennek, a nagy Tan felhői összegyűlnek, s a nagy Tan esője hullik, akkor a lények, a hallgatók és az önmegvilágosodottak nem értik, s ha gondolkodni akarnának róla, csak összezavarodna elméjük. Csak a világok urai, a bódhiszattva mahászattvák a múltban kiművelt bölcsességük ereje által foghatják fel minden egyes szavát és mondatát, valamint a lények gondolatait. Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak meg-

[14] A mahájána buddhizmus egyik fő tanítása a nem-keletkezés és nemmegszűnés. A hínajána azt vallotta, hogy a dharmák, a lényegi létezők keletkeznek, egy ideig léteznek, majd elmúlnak. A mahájána ezt cáfolta, a dharmák ürességét hirdetve.

jelenésének negyedik ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

C: Ez a hasonlat azt mutatja meg, hogy ezt a tanítást nem lehet pusztán gondolkodással felfogni. C, F: Régebben azt mondták, hogy a természet-keletkezés tanítását négy szempontból lehet jellemezni: 1. a tanítás összetett; 2. a gyakorlása nagyon jelentős; 3. mély okai vannak; 4. következményei messzire hatnak.

/1.2.2.5. az eső alkot és pusztít/ Továbbá, Buddha Fiai, mikor a hatalmas felhőkből eső hullik, van olyan esőfelhő, amelynek neve: Oltani Tudó, mivel el tudja oltani a tüzet; van olyan, amelynek neve: Előidézni Tudó, mivel nagy árvizeket tud előidézni; van olyan, amelynek neve: Megállítani Tudó, mivel meg tudja állítani az árvizeket; van olyan, amelynek neve: Alkotni Tudó, mivel meg tudja alkotni a mani drágaköveket; van olyan, amelynek neve: Megkülönböztető, mivel különbséget tesz a világegyetem [világai] között.

Mikor a tathágaták keletkezésekor összegyűlnek a Tan-felhők, és a Tan-eső hullik, ehhez hasonlóan van olyan nagy Tan-felhő, amelynek neve: Oltani Tudó, mert ki tudja oltani a lények szenvedéseit; van olyan, amelynek neve: Előidézni Tudó, mivel előidézi, hogy a lényekben az erény meggyökerezzen; van olyan, amelynek neve: Megállítani Tudó, mivel meg tudja állítani a lények téveszméit; van olyan, amelynek neve: Alkotni Tudó, mivel meg tudja alkotni a bölcsesség Tan-drágakövét; van olyan, amelynek neve: Megkülönböztető, mivel különbséget tesz a lények között aszerint, hogy szívük minek örvend. Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének ötödik ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

C: Az „eső alkot és pusztít" rész azt világítja meg, hogy a tathágata erényeket hoz létre és elpusztítja a rosszat. Az első két Tan-eső felszámolva a rosszat, boldogságot idéz elő. A harmadik és negyedik az akadályok leküzdésével létrehozza a bölcsességet. Ezáltal a megszüntetést és a belátást (zhiguan) együtt használja a tathágata. Az utolsó pedig, hogy a tathágata bölcsessége és az ügyes módszerek a lények befogadó képességei szerint jelennek meg. Ha a második hiányzik, akkor az a két kocsi (önmegvilágosodott és hallgató). A harmadik nélkül az eretnek tanokhoz jutunk. Ha a negyedik nincs meg, az tudatlansághoz vezet. S ha az ötödik marad ki, akkor nincs meg benne a különböző szintű tanítások alkalmazásának bölcsessége.[15]

---

[15] A megszüntetés és belátás a meditáció két szakasza. Az elsőben a szemlélő, tudatát összpontosítva, megállítja az ide-oda elkószáló gondolato-

/1.2.2.6. az eső helytől függően változik/ Továbbá, Buddha Fiai, a nagy felhőkből hulló eső vizének íze egyforma, de számtalan módon különbözik attól függően, hogy hova hullik. A tathágaták megjelenésekor ugyanígy a Tan-eső egyetlen íze a nagy együttérzés, mégis attól függően, hogy hol hirdeti a Tant, számtalan módon különbözhet. Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének hatodik ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

/1.2.2.7. a kiválóbb helyek előbb keletkeznek/ Továbbá, Buddha Fiai, a nagy világegyetem keletkezésekor először a forma-világ isteneinek palotái jönnek létre, majd a vágy-világ isteneinek palotái, s végül az emberek és a többi lény lakhelyei. Buddha Fiai, a tathágaták megjelenésekor ugyanígy először a bódhiszattvák gyakorlataihoz szükséges bölcsesség jön létre, majd az önmegvilágosodottak gyakorlataihoz szükséges bölcsesség, aztán a hallgatók erényes cselekedeteihez szükséges bölcsesség, végül a többi lény feltételekhez kötött, erényes cselekedeteihez szükséges bölcsesség.

Buddha Fiai, a nagy felhőkből hulló eső íze egyforma, ám a lények erény-gyökereinek különbözősége miatt a létrejött paloták nem egyformák. Ugyanígy a tathágata nagy együttérzés ízű esője a lények képességei miatt különbözővé válik. Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének hetedik ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.[16]

/1.2.2.8. a dolgok különbözőségének oka van/

/1.2.2.8.1. hasonlat/

/1.2.2.8.1.1. Buddha megjelenése a lótuszon/ Továbbá, Buddha Fiai, amikor a világ kialakulni készül, hatalmas víz keletkezik, s beborítja a világegyetemet. Óriási lótuszvirágok nőnek, amelyeknek nevei: A Tathágata-keletkezés Ékes Erényei; betakarják a vizet, és beragyogják valamennyi világot a tíz irányban.[17] Akkor Mahésvara és a tiszta

---

kat, míg a másik szakaszban belátja a dolgok üresség természetét. Chengguan ezzel felelteti meg az első négy Tan-esőt.

[16] A buddhista kozmológia szerint három világ létezik: 1. formanélküli-világ, amely a meditáció révén érhető el; 2. a forma-világ, amely az istenek világa, és ahová szintén meditációval lehet eljutni; 3. vágy-világ, ahol istenek, emberek és a többi lény él. A szöveg a forma-világ kialakulásával kezdi, nem pedig az ennél magasabb szintet képviselő formanélküli-világgal. Feltehetően azért, mert azon a síkon már nincs keletkezés.

[17] A kínai változatból nem derül ki, hogy egy vagy több ilyen lótusz nő ki, a tibeti fordításban viszont „sok lótusz" szerepel. Nyilvánvaló, hogy több ilyen növény látszik, mivel ezek számából következtethetnek az istenek, hogy hány buddha fog megjelenni a világban.

lakhelyeken élő istenek meglátják a lótuszokat, és biztosan tudják, hogy ebben a kalpában hány buddha fog megjelenni a világban.

/1.2.2.8.1.2. a szél-körök létrehozzák a helyeket/ Buddha Fiai, ekkor a Jól Tisztító Fény nevű szél-kör kialakul, és létre tudja hozni a forma-világ isteneinek palotáit. A Tiszta Fény Ékessége nevű szél-kör létrejön, és meg tudja teremteni a vágy-világ isteneinek palotáit. Az Elpusztíthatatlan Szilárdság nevű szél-kör kialakul, és létrehozza a nagy és kicsi peremhegyeket, valamint a vashegyet. A Felülmúlhatatlan nevű szél-kör kialakul, és megteremti a hegyek királyát, a Szumérut. A Mozdulatlan nevű szél-kör létrejön, és megformálja a tíz nagy hegy-királyt. Melyik ez a tíz? Az Akhadiraka, a Rsigiri, a Fu-mo-san, a Ta Fu-mo-san, a Jugamdhara, a Nimindhara, a Mucsilinda, a Mahá-mucsilinda, a Gandhamádana és a Himálaja. A Nyugodt lakhely nevű szél-kör kialakul, és megteremti a Földet. Az Ékesség nevű szél-kör jön létre, és megformálja az égi és földi palotákat, a nágák palotáit és a gandharvák palotáit. A Kifogyhatatlan Tárház nevű szél-kör kialakul, és létrehozza a világegyetem összes óceánját. A Kiterjedt Fény Tárháza nevű szél-kör kialakul, és megteremti a világegyetem mani drágaköveit. Az Erős Gyökér nevű szél-kör kialakul, és kívánságot teljesítő fákat telepít.

/1.2.2.8.1.3. záró következtetés/ Buddha Fiai, a felhőkből hulló esővíz íze egyforma, nem különböző. A lények erény-gyökere azonban nem azonos, így a szél-körök is eltérőek, s mivel a szél-körök különbözőek, így a világok is.

/1.2.2.8.2. a tathágatára vonatkoztatva/

/1.2.2.8.2.1. párhuzam a Buddhák lótuszon való megjelenésével/ Buddha Fiai, a tathágata megjelenése is ugyanilyen. Rendelkezik minden erény-gyökérrel és érdemmel. Felülmúlhatatlan, hatalmas bölcsesség fényét árasztja, amelynek neve: »a tathágata magját nem megszakító, felfoghatatlan bölcsesség, amely beragyogja a tíz irány valamenynyi világát«. A bódhiszattváknak megjövendölte, hogy a tathágatától felhatalmazást nyernek, majd megvilágosodnak, és megjelennek a világban.

/1.2.2.8.2.2. párhuzam a szél-körök világteremtésével/ Buddha Fiai, a tathágata megjelenésekor a felülmúlhatatlan, nagy bölcsesség fényei keletkeznek, amelyeknek nevei: a »tiszta és szennyfolttól mentes«, amely létrehozza a tathágata tiszta, végtelen bölcsességét; a »mindent megvilágító«, amely létrehozza a tathágata egész dharmadhátut átható, felfoghatatlan bölcsességét; a »buddhaság természetét fenntartó«, amely megteremti a tathágata mozdulatlan erejét; a »kiemelkedő és elpusztíthatatlan«, amely létrehozza a tathágata félelemnélküli és elpusztíthatatlan bölcsességét; az »összes természetfeletti erő«, amely megteremti a tathágata egyedi jellegzetességeit s min-

dentudó bölcsességét; az »átváltozásokat szülő«, amely létrehozza a tathágata azon bölcsességét, hogy a [tathágaták] látásából, hallásából és a velük való kapcsolatból eredő erény-gyökér elpusztíthatatlan; az »egyetemes összhangban levés«, amely megteremti a tathágata végtelen erényekkel és bölcsességgel felruházott testét, hogy a lények üdvére legyen; a »kimeríthetetlen«, amely létrehozza a tathágata mély, kifinomult bölcsességét, s az, amit megvilágít, nem hagyja, hogy a Három Drágakő magja megszakadjon; a »mindenféle díszek«, amely megteremti a tathágata kiváló tulajdonságokkal díszes testét, örömet okozva a lényeknek; az »elpusztíthatatlan«, amely létrehozza a tathágata dharma-dhátuval és űrrel azonos, rendkívüli, kimeríthetetlen élethosszát.

/1.2.2.8.2.3. párhuzam a záró következtetéssel/

/1.2.2.8.2.3.1. következtetés az okra/ Buddha Fiai, a tathágata nagy együttérzésének vize egyízű, nem különböző, ám a lények hajlamai nem azonosak, alaptermészetük különböző, ezért [a tathágata] a bölcsesség különböző szél-köreit hozza létre, hogy a bódhiszattvák megvalósíthassák a tathágata megjelenésének tanát.

/1.2.2.8.2.3.2. következtetés az eredményre/ Buddha Fiai, a tathágaták lényegi természete azonos, nagy bölcsességükből a bölcsesség különböző fényei születnek. Buddha Fiai, ezt tudnotok kell.

/1.2.2.8.2.3.3. következtetés a feltételekre/

/1.2.2.8.2.3.3.1. a helyes érv/ Buddha Fiai! A tathágata egyízű megszabadulásából különféle felfoghatatlan erények keletkeznek.[18]

/1.2.2.8.2.3.3.2. a kétely felmerülése/ A lények azt hiszik, hogy a tathágata természetfeletti ereje hozza létre.

/1.2.2.8.2.3.3.3. magyarázat/ Buddha Fiai, nem a tathágata természetfeletti ereje teremti meg ezeket. Buddha Fiai, nincs egyetlen bódhiszattva sem, aki anélkül tehetne szert a tathágata bölcsességének kicsiny töredékére is, hogy korábban a buddhák segítségével az erény-gyökeret el ne ültette volna. A tathágata magasztos erényeinek ereje miatt rendelkezhetnek a lények a buddhák erényeivel. A buddhák és tathágaták nem tesznek különbséget. Nem keletkeznek és nem szűnnek meg. Nincs cselekvő és nincs cselekvés.[19]

---

[18] B: „A tathágata egyízű bölcsessége számtalan erényt hoz létre."

[19] B: „Buddha Fiai, nem a tathágata természetfeletti ereje teremti meg. Buddha Fiai, nem mondhatjuk, hogy egy bódhiszattva a Buddha erejének köszönhetően ér el a legmagasabb szintre. A buddhák csak a lények erényes barátai, így a lények rájuk támaszkodnak a nagy bölcsesség megszerzésében. Nincs alkotás, és nincs alkotó."

/1.2.2.8.3. befejezés/ Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének nyolcadik ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

C, F: A Nagy Együttérzés című szútrában olvasható, hogy ezer lótuszvirág aranyfénye beragyogja az egész világot, s mindegyik lótuszon egy-egy buddha jelenik meg. Ezért hívják az ilyen kalpát a bölcsek kalpájának. C: A tíz bölcsesség fénye egyenként megfeleltethető a tíz szél-körnek. A záró következtetéssel való párhuzamban az első az ok, az alkotó bölcsesség (nengcheng zhi zhi), amely párhuzamban áll az egyízű vízzel. Ez pedig nem más, mint a tathágata egyízű, különbséget nem tévő együttérzése. A következtetés az eredményre pedig a keletkezett bölcsességre (suocheng zhi zhi) utal. Egy igaz bölcsesség létezik, de a lények képességeinek megfelelően különbözőféle bölcsességek jönnek létre. F: Az a kérdés, hogy ha nem Buddha ereje miatt érik el a lények a megvilágosodást, akkor mi a szerepe neki. A Buddha csak egy erényes barát, aki okok következtében létezik, s így nincs öntermészete. C: A bódhiszattvák részben saját erejükre támaszkodnak. Ez az oka elért eredményeiknek. Másrészt a tathágata is segítségükre van. Ez a siker feltétele. Ha csak a feltételek lennének adottak, s hiányozna az ok, akkor pusztán Buddha erejére támaszkodhatnának a lények, s nem lenne oka a megvilágosodásuknak. Mivel a különböző bölcsességek okokból jöttek létre, így nem keletkeztek. S ha nem keletkeztek, akkor nem is szűnhetnek meg. Az, ami létrejött, üres. Hogyan is beszélhetnénk arról, hogy valami létrehozta ezeket, vagy hogy lenne cselekvő és cselekvés?

/1.2.2.9. a körök egymásra támaszkodnak/

/1.2.2.9.1. hasonlat/

/1.2.2.9.1.1. a megtartó szelek/ Buddha Fiai, az űrre támaszkodik a négy szél-kör, amely a víz-kört tartja. Mi ez a négy? Az első neve: Nyugalomban Lévő, a másodiké: Örökké Létező, a harmadiké: Végső, és a negyediké: Szilárd.

/1.2.2.9.1.2. a négy kör egymásra támaszkodik/ Ez a négy szél-kör meg tudja tartani a víz-köröket, a víz-körök pedig meg tudják tartani a világegyetemet, így az nem esik szét. Ezért mondják, hogy a föld-körök a víz-körökre támaszkodnak, a víz-körök a szél-körökre támaszkodnak, a szél-körök pedig az űrre támaszkodnak. Az űrnek nincs támasztéka, mégis képes biztosítani, hogy a nagy világegyetem nyugalomban legyen.

/1.2.2.9.2. a tathágatára vonatkoztatva/

/1.2.2.9.2.1. párhuzam a négy megtartó széllel/ Buddha Fiai, mikor a tathágata megjelenik, ugyanígy, az akadálytalan bölcsesség fényére támaszkodva, létrejön a nagy bölcsesség négy szél-köre, amely meg tudja tartani a lények erény-gyökerét. Mi ez a négy? A következő négy: »a lényeket összegyűjtő, mindenkit megörvendeztető nagy bölcsesség«; »a helyes Tant megalkotó, s iránta a lények szeretetét fel-

keltő nagy bölcsesség«; »a lények erény-gyökerét védelmező nagy bölcsesség«; »minden célravezető eszközzel rendelkező, a szennyektől mentes világot felfogó nagy bölcsesség«.

/1.2.2.9.2.2. párhuzam a körök egymásra támaszkodásával/ Buddha Fiai, a buddhák, a Világ Tiszteltjei nagy együttérzéssel oltalmazzák a lényeket, nagy könyörületességgel a megszabaduláshoz vezetik az összes lényt. Nagy együttérzésükkel és könyörületességükkel mindenki üdvére cselekednek. A nagy együttérzés és könyörületesség a célravezető eszközökre támaszkodik; a célravezető eszközök a tathágaták megjelenésére támaszkodnak; a tathágaták megjelenése az akadálytalan bölcsesség fényére támaszkodik; az akadálytalan bölcsesség fényének nincs támasztéka.

/1.2.2.9.2.3. befejezés/ Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének kilencedik ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

C: Az Abhidharmakósa azt írja, hogy ha egy mahánagna[20] ráütne a vadzsrájával[21] a szél-körre, akkor a vadzsra széttörne, anélkül, hogy bármi kárt tenne benne. Van, amikor három egymásra támaszkodó szintről beszélnek a világ kialakulásakor. Ez a három: szél, víz és arany. De van, amikor ötöt sorolnak fel, legalulra helyezve az űrt, s legfelülre a földet. Mivel az arany is föld, így valójában négyet érdemes megkülönböztetni. Olyan ez, mint ahogy a tathágata a lényeket tanítja. Először azoknak, akik még nem hisznek, különböző módszerekkel megmutatja a helyes elveket. Ha már hisznek, a tanításokat átadja. Mikor a tanokat megértették már, a gyakorlatba vezeti be őket. Ha már a gyakorlatot is elsajátították, akkor az eredmények eléréséhez segíti őket. A tathágata együttérzése oly hatalmas, mint a föld, amely sokakat a hátán hord. Ügyes módszerei olyanok, mint a víz, amely mindig az edényhez idomul. Megjelenése olyan, mint a szél, amelynek ereje megtart. Akadálytalansága olyan, mint az űr. Ha a verset követjük, akkor az együttérzés előtt áll még Buddha összes tanítása. Ez felelhetne meg az erdőnek. Így öt dolog támaszkodik egymásra.[22]

/1.2.2.10. a világ a lények hasznára válik/ Továbbá, Buddha Fiai, miután a nagy világegyetem kialakult, számtalan módon hasznára válik a különféle lényeknek. A vízi lényeknek vízzel szolgál, a szárazföldi lényeknek földdel, a palotákban lakó lényeknek palotával, az űrben élő lényeknek űrrel.

---

[20] Mahánagna (danuojianna): nagy erejű isteni lény.

[21] Vadzsra: Indra istenkirály legyőzhetetlen fegyvere, a „villámjogar". Magyarázatát lásd AGÓCS 2000: 52.

[22] Az 1.2.2.1.-ben is felsorolt a szöveg négy szél-kört, amelyek azonban nem azonosak az itt találhatókkal.

A tathágata megjelenésekor ugyanígy különféle módon hasznára válik a számtalan lénynek. Azoknak, akik örülnek, ha Buddhát látják, ezzel az örömmel szolgál. Azoknak, akik megtartják a tiszta fogadalmakat, tiszta fogadalmakkal szolgál. Azoknak, akik az elmélyedésben és a határtalanban tartózkodnak, a bölcs transzcendens, természetfeletti erejével szolgál. Azoknak, akik a Tan fényében tartózkodnak, a soha nem szűnő ok-okozattal szolgál. Azoknak, akik a semmi fényében tartózkodnak, a tanok elpusztíthatatlanságával szolgál. Ezért mondják, hogy a tathágata megjelenése hasznára válik a számtalan lénynek. Buddha Fiai, ez a tathágaták, arhatok és tökéletesen megvilágosodottak megjelenésének tizedik ismertetőjele. Ezt kell felismerniük a bódhiszattva mahászattváknak.

C: Azok, akik annak örülnek, hogy láthatják Buddhát, olyanok, mint halak a vízben. A fogadalom olyan, mint a sima föld: minden erény belőle nő ki. A meditáció olyan, mint a palota: megnyugvást okoz. A bölcsesség olyan, mint a tér: elpusztíthatatlan.

/1.2.3. összefoglalás/ Buddha Fiai, mikor a bódhiszattva mahászattvák megismerik a tathágatát, a következőket tudják meg róla (1.) határtalan, mert számtalan a cselekedete; (2.) hatalmas, mert betölti a tíz irányt; (3.) nem jön és nem megy, mert túl van a keletkezésen, létezésen és megszűnésen; (4.) nem cselekszik, semmit sem tesz, mert túl van az elmén, a tudaton és a tudatosságon; (5.) testnélküli, mert olyan, mint az űr; (6.) egyforma [mindenkivel], mert a lényeknek nincs énjük; (7.) kimeríthetetlen, mert az összes földre elér, mégsem merül ki; (8.) nem hátrál meg, mert az idők végezetéig nem szűnik meg; (9.) nem pusztul el, mert a tathágata bölcsessége páratlan; (10.) kettősség-nélküli, mert egyformán szemléli a feltételekhez kötöttet és a feltételekhez nem kötöttet; (11.) minden lény hasznára válik, mert a bódhiszattva-fogadalom felajánlásai maguktól beteljesednek."

C: Az összefoglalásban tizenegy állítás van, amely a fenti tíz pontot foglalja össze. Mindegyik egyet-egyet, a kilencedik és tizedik kivételével, amelyek egyaránt a kilencedik pontot foglalják össze: 1. több oka van a tathágata megjelenésének; 2. hatalmassága miatt nehéz befogadni; 3. nem-keletkezése miatt sehonnan sem jön; 4. felfoghatatlan, így eszét veszti, aki fel akarja fogni; 5. olyan, mint az űr; 6. egyforma mindenkivel és én-nélküli, ezért egyízű; 7. mivel kimeríthetetlen, ezért a különböző kocsikkal téríti a lényeket; 8. mivel soha nem szűnik meg, a Buddha magja nem szakad meg; 9. az akadálytalan bölcsessége páratlan; 10. az, ami egyforma és feltételekhez nem kötött, nem más, mint a három tankereket magában foglaló bölcsesség; 11. kezdettől fogva a lényeket segíti, így a lények hasznára válik.

Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, így a következő verseket mondta:

/2. vers/

/2.1. tizennégy versszak, amely a tathágatát magasztalja, s Szamantabhadra beleegyezik a tanításba/

/2.1.1. tizenegy versszak a tathágata megismerhetetlenségét magasztalja/

„A tíz erővel bíró Nagy Hős a legmagasabb,
miként az űr, és egyenlő azzal, amivel semmi nem egyenlő;
birodalma oly hatalmas, hogy felmérhetetlen,
kiváló erényei nem evilágiak.

(1) Tíz erejének erénye határtalan s számtalan,
elme gondolati úton fel nem foghatja;
az emberek közt oroszlán egyetlen tanát
a lények tízmillió kalpa alatt se érthetik.

(2) Ha a tíz irány birodalmainak földjét porrá zúznák,
akadhat olyan, aki ezt meg tudná számolni,
de ha a tathágata egyetlen hajszálának erényét akarná számba venni,
sok milliárd kalpa után sem tudná megmondani.

(3) Miként valaki vonalzót fogva méri az űrt,
egy másik pedig mellette menve lejegyzi nagyságát,
az űr határa el nem érhető,
ilyen a tathágata világa.

(4) Lehet, hogy valaki egy pillanat alatt
megismeri a három idő összes lényének gondolatait,
de még annyi kalpa, mint ahány lény van, sem elegendő
Buddha egyetlen gondolatának megismeréséhez.

(5) Miként a dharma-dhátu mindent áthat,
mégsem fogható fel, mint a mindenség,
ugyanilyen a Tíz Erejű[23] világa:
mindent áthat, ám nem a mindenség.

---

[23] Tíz erejű: Buddha tíz erővel rendelkezik, tökéletesen tudja, hogy 1. mi a jó és mi a rossz minden körülmények között, 2. mi a lények karmája, 3. milyenek a szamádhi, az elmélyedés különböző szintjei, 4. minden lény milyen képességekkel rendelkezik, 5. a lényeket milyen vágyak és erköl-

(6) Az ekkéntiség hibáktól mentes és örökké nyugalomban van,
nem-született és nem enyészik el, s mindent áthat;
A buddhák világa is ilyen:
lényegi természete egyforma, nem növekszik és nem csökken.

(7) Miként a valóságnak nincs határa,
mindenhol jelen van a három időben, és még sincs sehol;
a Vezető Mester világa is ilyen:
akadálytalanul áthatja a három időt.

(8) A dharma-természet nem teremtett és nem változik,
eredendően tiszta, mint az űr;
a buddhák természete is ugyanígy:
alaptermészetük nem természet, túl vannak léten és nemléten.

(9) A dharma-természet nem a szavak világában van,
kimondhatatlan, megnevezhetetlen, örökké nyugalomban van;
a Tíz Erejűek világának természete ekképpen:
szavakkal kifejezhetetlen.

(10) Megértve a dharma-természet nyugalmi állapotát,
miként a levegőben repülő madár sem hagy nyomot,
alapvető fogadalma erejénél fogva jelenik meg testi formája,
s láthatóvá teszi a tathágata csodás átváltozását.

C: Az első versszak összefoglalja a tathágata erényeit, míg a többi tíz egy-egy tulajdonságát emeli ki. A tíz a következő: 1. felmérhetetlen; 2. hatalmas; 3. nem-keletkezett; 4. felfoghatatlan; 5. olyan, mint az űr; 6. egyforma és én-nélküli; 7. áthatja a három időt; 8. változatlan; 9. kettősség-nélküli; 10. alapvető fogadalma miatt jelenik meg. Ezek a tulajdonságok többnyire a tathágata természetére (xing) vonatkoznak, nem pedig a külsejére (xiang). Ez a tíz tulajdonság egyezik a prózában felsorolt tulajdonságokkal. A kilencedik vers a kilencedik és tizedik mondatnak felel meg.

---

csök vezérlik, 6. a lények milyen helyzetben vannak, 7. a törvények mit szabályoznak, 8. mi az oka a jónak és rossznak, 9. mi a létezés vége és a nirvána, 10. miként lehet megszüntetni minden illúziót.

/2.1.2. három versszak figyelemre int, és beleegyezik a tanításba/

Aki Buddha világát kívánja megismerni,
tudatát tisztítsa meg, mint az űr,
szabaduljon meg a hibás gondolkodástól és a ragaszkodástól,
hogy tudata akadálytalan legyen, bárhová forduljon is.

Ezért, Buddha Fiai, jól figyeljetek,
néhány példával megvilágítom Buddha világát,
a tíz erő érdeme felmérhetetlen,
hogy a lények megvilágosodjanak, röviden szólok erről.

Mindazokról a területekről, amelyeken a Vezető Mester
megjelenik, testi, szóbeli és tudati tevékenységéről,
a csodálatos Tan kerekének megforgatásáról és a nirvánáról,
valamennyi erény-gyökeréről beszélni fogok.

C: Az első versszak első két sora figyelemre int és gyakorlásra buzdít, ezért általában a tudat megtisztítására szólít fel. Ezt részletezi a harmadik és negyedik sor. Az első a ragaszkodás megszüntetése, amely olyan tudati állapotot eredményez, mint a felhőtlen tiszta égbolt. Ez az igazi megszüntetés (samatha, zhi). A második lépés, hogy a tudat a tárgyak érintésekor nem kötődik semmihez. Olyan ez, miként a tiszta égbolton nincsenek akadályok. Ez pedig az igazi belátás (vipasjaná, guan). A belátás során nem gondolati úton világítja meg a tárgyakat, így felragyog a dolgok valós jellegének határtalansága. A megszüntetés során megszabadul a dolgok öntermészetének képzetétől, s így a hibás gondolkodás megszűnik, s a ragaszkodás elmúlik. Így lehet elérni az öntisztulást, s így lehet eljutni Buddha világába. Ez a tudat lényege. Ezt kell tanulni, ezen kell gondolkodni, s ezt kell gyakorolni.

/2.2. a tíz hasonlat/

(1) Mikor a világ kezdetben létrejön,
nem elég egyetlen ok kialakulásához,
számtalan ok és körülmény
hozza létre a nagy világegyetemet.

A tathágata megjelenését ekképpen
számtalan erény tette lehetővé;
ha még a porszemek és gondolatok száma is tudható,
a tíz erőt megteremtő okok akkor sem felmérhetők.

Miként a kalpák elején a felhőkből eső hullik,
és létrejön a négy szél-kör,
a lények erény-gyökere és a bódhiszattvák ereje
létrehozza a nyugalomban levő világokat.

A Tíz Erejű Tan-felhője ekképpen
létrehozza a bölcsesség szél-körét és a tiszta tudatot,
s a korábban felajánlást tevő lényeket,
mindenütt vezeti, és a felülmúlhatatlan eredményt általa elérik.

(2) Mikor az Özönvíz nevű eső hullik,
egyetlen hely sem képes azt befogadni,
kivéve csak a világ kialakulásakor
a tiszta űr nagy szelének ereje miatt.

A tathágata megjelenésekor ekképpen,
mindenhol hullik a Tan-eső, megtöltve az egész dharma-dhátut;
a sekély-elméjűek nem képesek megragadni,
csak a tiszta és hatalmas tudattal bírók.

(3) Az űrben a nagy eső
sehonnan sem jön, sehová sem megy,
nincs alkotója, nincs elfogadója,
magától mindenütt eloszlik.

A Tíz Erejű Tan-esője
sem jön, sem megy, s alkotója sincs;
a bódhiszattvák ereje és jó cselekedetei miatt
a nagyszívűek mind meghallhatják.

(4) Mikor az égen a felhőkből nagy eső hullik,
senki más nem tudja megszámolni az esőcseppek számát,
csak a világegyetem szabad ura,
aki erényei ereje miatt tudhatja.

A Jól Távozott Tan-esőjét sem
tudják a lények felmérni,
csak a világ szabad embere a kivétel,
aki oly világosan látja, mintha drágakövet nézne tenyerén.

(5) Az égi felhőkből hulló nagy eső
képes megszüntetni, alkotni és rombolni;
létrehozza a kincseket,
s a világban mindenhol különböző.

A Tíz Erejű Tan-esője is
megszünteti a téveszméket, erényt alkot, lerombolja a nézeteket,
létrehozza a bölcsesség drágaköveit,
a lények hajlamai szerint különböző.

(6) Az égben az eső íze egyforma,
mégis különböző attól függően, hogy hová esik.
Tán az eső természete lenne különböző?
A dolgok sokfélesége miatt ilyen.

A tathágata Tan-esője nem egy és nem különböző,
egyenletes, nyugalomban levő, megkülönböztetés nélküli;
a megtérítendők sokfélék,
így számtalan a formája.

(7) A világ kialakulásakor
először a forma-világ isteni palotái jönnek létre,
majd a vágy-világ isteni palotái és az emberi lakhelyek,
legvégül pedig a gandharvák palotái készülnek el.

A tathágata megjelenésekor ugyanígy,
először a bódhiszattva számtalan cselekedete alakul ki,
majd a nyugalmat kedvelő önmegvilágosodottakat tanítja,
végül a hallgatókat és a lényeket.

(8) Mikor az istenek először meglátják a szerencsés lótuszvirágot,
tudják, hogy Buddha fog születni, s örvendnek;
a vízből a szél erejének segítségével létrejön a világ,
s kialakulnak a paloták, hegyek s vizek.

A tathágatában rejlő erény hatalmas fénye
ügyesen különbséget tesz a bódhiszattvák közt és jövendöl,
az összes bölcsesség-körének lényege tiszta,
mindegyik képes kifejteni a buddhák tanát.

(9) A fákat a föld tartja,
a föld a víz miatt nem esik szét,
a víz támasza a szél, a szélé az űr,
az űrnek nincs támasza.

A buddhák tanának alapja az együttérzés,
az együttérzés az ügyes módszerek szerint születik,
az ügyes módszerek alapja a tudás, a tudásé a bölcsesség,
az akadálytalan bölcsesség semmire sem támaszkodik.

(10) A világ kialakulása után
minden élőlény hasznára válik,
éljenek vízben, földön vagy a levegőben,
legyen kettő vagy négy lábuk – egy sem nélkülözheti.

A Tan-király megjelenésekor ugyanígy
minden lény hasznára válik;
ha valaki látja, hallja vagy kapcsolatba kerül vele,
megszabadítja azt minden nyomorúságától s tudatlanságától.

C: A tíz hasonlat tíz szakaszra tagolja a szöveget. Az első hasonlat, az összefoglalás négy versszakot tesz ki, a többi pedig kettőt-kettőt. Az első hasonlat első két versszaka azt mondja el, hogy sok oka van a tathágata megjelenésének, míg a másik két versszak az okokat részletezi. A kilencedik hasonlatban az a bölcsesség, amelynek van támasza, a lények képességeinek megfelelően megjelenő bölcsesség. A támasznélküli, akadálytalan bölcsesség pedig a tathágata igazi bölcsessége. Ez a kettő, a relatív és a végső akadálytalan. A tathágata bölcsessége és együttérzése párban jelenik meg.

/2.3. befejezés: a tathágata végtelensége/

A tathágata megjelenése határtalan,
a világban tévelygők nem érthetik;
hogy a lényeket megvilágosodáshoz vezessem,
hasonlatokkal jellemzem azt, ami hasonlíthatatlan.

II. A tathágata teste

/II. Válasz a tathágata fizikai tevékenységével kapcsolatban feltett kérdésre/

/1. próza/

/1.1. a téma felvetése/ „Buddha Fia, a bódhiszattva mahászattváknak milyennek kell látniuk a tathágaták, az arhatok és a tökéletesen megvilágosodottak testét?

/1.2. magyarázat/

/1.2.1. általános magyarázat/ Buddha Fia, a bódhiszattva mahászattváknak számtalan helyen kell meglátni a tathágaták testét. Miért? A bódhiszattva mahászattváknak nem egy jelenségben, egy dologban, egy testben, egy birodalom földjén, egy lényben kell a tathágatát meglátniuk, hanem mindenhol.

/1.2.2. konkrét magyarázat példákkal/

/1.2.2.1. a tíz irányt átható test/ Akár az űr, mindent áthat, a formákat és a formanélkülieket egyaránt. Áthatja őket, mégsem mozdul. Miért? Mert az űr testetlen. A tathágata ugyanígy áthat minden helyet, minden lényt, minden jelenséget, minden birodalom földjét. Áthatja őket, mégsem mozdul. Miért? Mert a tathágata teste anyagtalan, csak a lények kedvéért ölt testet. Buddha Fiai, ez a tathágata testének első tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

C: A tathágata tízféle testben jelenhet meg. A tíz test a következő: 1. a tíz irányt átható test; 2. ragaszkodás- és akadály-nélküli test; 3. a világot segítő test; 4. egyformán, a képességeknek megfelelően megjelenő test; 5. rejtve segítő test; 6. a lények előtt folyton megjelenő test; 7. részrehajlás nélkül mindenhol megjelenő test; 8. számtalan jövőben megjelenő test; 9. az ékes birodalma által lényeknek segítő test; 10. a kívánságokat teljesítő ékes test.

Ha az, hogy valahová elmegy és az, hogy nem megy el, különböző, akkor hogy lehetséges, hogy a kettő egyszerre teljesüljön? Azért lehetséges, mert a tathágata testetlen. Részletesebben kifejtve: mivel testetlen, ezért nem lehet, hogy bárhova is elmenne; de mivel nincs teste, ezért nincs olyan hely, ahol ne lenne jelen. Olyan, mint az űr a formában. Ha az űrnek lenne teste, akkor anyagi dolog lévén, összeütközésbe kerülne a formával. Miként ha a vasat beletesszük a vízbe, a víz nem megy bele a vasba. Mivel az űrnek nincs teste, így áthatja a formát, a formában van. A dolgok ürességéhez hasonló az elv üressége. Ez a tathágata tan-teste.

/1.2.2.2. ragaszkodás- és akadály-nélküli test/ Továbbá, Buddha Fiai, az űr hatalmas és formátlan, mégis megjelenítheti az összes formát. Az űr nem tesz különbséget, és nem alkot elméleteket. A tathágata teste ugyanígy a bölcsesség fényével mindent beragyog, s tökéletesíti

a lények világi és transzcendens erény-gyökereinek karmáját. A tathágata teste nem különböztet meg, és nem alkot elméleteket. Miért? Mert eredetétől fogva megszüntetett minden ragaszkodást és megkülönböztetést örök időkre. Buddha Fiai, ez a tathágata testének második tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

C: A tathágata cselekedetei nem ütköznek akadályokba, olyanok, mint az űr. Az űr nem tesz különbséget a formák között, egyetlen forma megjelenése elé sem gördít akadályt. A tathágata bölcsessége sem tesz különbséget, minden lényt egyformán segít.

/1.2.2.3. a világot segítő test/ Továbbá, Buddha Fiai, mikor a Nap felkel Dzsambudvípában, számtalan élőlénynek haszna származik belőle. (1) Eloszlatva a sötétséget világosságot teremt, (2) a nedvességet felszárítja, (3) füvet és fákat sarjaszt, (4) megérleli a gabonát, (5) bevilágítja az űrt, (6) a lótusz kivirágzik, (7) az utazó látja az utat, (8) az emberek végzik a tevékenységüket.[24] Miért? Mert a napkorong végtelen fényt bocsát ki.

Buddha Fiai, a tathágata bölcsességének napja ugyanígy számtalan módon segíti a lényeket: (1) elpusztítva a bűnt megszüli az erényt, (2) felszámolva az ostobaságot bölccsé tesz, (3) nagy együttérzéssel megment, (4) erősíti az érzékszerveket, növeli az erőt és a megvilágosodás részeit,[25] (5) erős hitet ébreszt, a tisztátalan gondolatokat elűzi, (6) láttatja a nem szűnő okokat és okozatokat, (7) isteni szemeket ajándékoz, hogy [a lények] lássák a születés és halál helyét, (8) a tudatot akadálytalanná teszi, s közben az erény-gyökerek épek maradnak, (9) a bölcsességet ragyogóvá teszi, hogy a megvilágosodás virága kinyíljék, (10) hatására [a lények] bódhiszattva fogadalmat tesznek, hogy az alapvető feladatukat elvégezzék.

Miért? Mert a tathágata hatalmas bölcsességének nap-teste végtelen fényt sugároz. Buddha Fiai, ez a tathágata testének harmadik tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

C: A hasonlat és a tahágata jellemzése egyaránt egy általános kijelentéssel kezdődik, majd a továbbiakban ezt részletesen kifejtik. A tathágata tízféleképpen segíti a lényeket, s ez megfeleltethető azzal a nyolc módozattal, ahogy a hasonlatban a Nap az élőlények hasznára válik. Az első kettő pár-

---

[24] Az utolsó kettő nem szerepel a B-ben, az ötödiknek megfelelő: bevilágítva az űrt, az űrben élő lények hasznára válik.

[25] A megvilágosodás részei (bódhjanga, juefen): a megvilágosodáshoz vezető harminchét gyakorlat.

huzamban áll a hasonlat első részével, s az evilág és a transzcendens világ különbségét mutatja meg. {Az evilágra az első, a transzcendens világra a második utal.}

A harmadik: kimenti a lényeket a négy sebes áradat[26] sodrásából, s a transzcendens örömökkel ajándékozza meg őket. Megmenti a két kocsi híveit, hogy elsüllyedjenek a meditáció vizében, s a bódhi örömét ízlelteti meg velük. Mind a kettő esetben tehát a lényeket megszárítja, akárcsak a Nap. {A négy sebes áradat és a meditáció vize a nedvességnek felel meg, míg a transzcendens örömök és a bódhi öröme a szárazságnak.}[27]

A negyedik: a megvilágosodáshoz vezető különböző gyakorlatok hatására nőnek ki a három kocsi füvei és fái. {A három kocsi fái és füvei a „Gyógynövény hasonlat" fejezetből utal a három fűre és két fára.} Az ötödik: a hitnek két jelentése van. Egyrészt a hit valamennyi tanítást életre kelti, másrészt a beérés arra utal, hogy a hit elvisz a tathágata világába.

A hatodik és hetedik együtt a hasonlat ötödik részére utal. A négy nemes igazságot és az ok-okozatot megértő bölcsesség, valamint a három világosság[28] és tíz erő bölcsessége olyan, mint az űrt bevilágító Nap. A nyolcadiknak két jelentése van. A tudat akadálytalanná tételével felül áthatja az űrt, az erény-gyökerek sértetlenségével alul kinyílik a lótuszvirág. Hasonlóan ahhoz, ahogy a lótusznak napfényre van szüksége, a három kocsi erény-gyökerei is csak akkor maradhatnak életben, ha találkoznak a bölcsesség napjával.

A kilencedik is a lótusz kinyílására utal. Az előbb azonban arról volt szó, hogy a már kinyílt lótusznak a gyökerei épen maradnak, most viszont arról, hogy a még nem virágzó lótusz kivirágzik. A tizedik a hasonlat utolsó két részének felel meg. A bódhiszattva fogadalom letétele után meglátják a nagy utat, alapvető feladatukat végzik, otthoni tevékenységüket folytatják.

/1.2.2.4. egyformán, a képességeknek megfelelően megjelenő test/ Buddha Fiai, mikor a Nap felkel Dzsambudvípában, először a Szumérura és a többi nagy hegyre veti sugarait, majd a fekete hegyekre, aztán a fennsíkokra, végül az egész földre. A Nap nem gondolja: „előbb erre vetem a sugaraimat, majd arra". Azért nem egyszerre világít

---

[26] A négy sebes áradat (csatur-ógha, siliu): a lényekben lévő szennyeződések, amelyek áradatként elmossák az erényeket: 1. az érzékszervek miatt felébredt vágyak; 2. a mentális szennyeződések: ragaszkodás, vágyakozás; 3. a téves nézetek; 4. a tudatlanság.

[27] A mahájána buddhizmus bírálta azokat a hínajána hívőket, akik csak a saját megszabadulásukkal törődve minden erejüket a meditáció gyakorlásának szentelték. Ettől menti meg őket Buddha, mikor a mások megsegítését hirdeti.

[28] A három világosság (sanming): a vallási gyakorlás során megszerzett három csodálatos képesség: 1. az előző életek ismerete; 2. az isteni szem megszerzése, azaz a következő újjászületések előre látása; 3. annak tudása, hogy miként kell megszüntetni a jelen szennyeződéseit.

meg mindent a földön, mert a földfelszín hol magasabb, hol alacsonyabb.

A tathágaták, az arhatok és a pratjékabuddhák ugyanígy, mikor megvalósítják a határtalan dharma-dhátu bölcsességét, s szüntelenül az akadálytalan bölcsesség fényét sugározzák,[29] először az óriás hegyként kiemelkedő bódhiszattvákra esik a fényük, majd a pratjékabuddhákra, aztán az arhatokra, utána a biztos erény-gyökérrel rendelkező lényekre, szellemi képességeikhez igazodva mutatják meg hatalmas bölcsességüket, s végül az összes lényt fénnyel árasztják el, még a gonoszságban megrögzötteket is. Így vetik el a jövő hasznos magjait, hogy később beérjenek.

A tathágata nagy bölcsességének napfénye azonban nem gondolja: „először a nagy gyakorlatot folytató bódhiszattvákra sugárzom fényem, legvégül pedig a gonoszságban megrögzött lényekre." Mindenkire egyformán, akadálytalanul, megkülönböztetés nélkül ragyog. Buddha Fiai, miként a Nap és a Hold, mikor megjelenik, egyformán, önzetlenül süt le a magas hegyekre és a mély völgyekre. A tathágata bölcsessége ugyanígy egyformán ragyog a lényekre, megkülönböztetés nélkül, ám a lények képességei és hajlamai különbözőek, így a bölcsesség fénye is különböző módokon jelenik meg. Buddha Fiai, ez a tathágata testének negyedik tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

C: A tathágata az abszolút állapotában tartózkodik, így nem részrehajló, mindenkivel szemben egyforma. A fekete hegy az önmegvilágosodottakat jelképezi, mivel nem rendelkeznek a dolgok ürességének felismeréséből eredő ragyogással. A bódhiszattvák tíz hegye a tíz szintet szimbolizálja, a fennsík pedig a hallgatókat, ahol a Tan lótuszvirága még nem nyílt ki. {A *Vimalakírti szútrá*ban olvasható, hogy fennsíkon és szárazföldön nem nyílik lótusz, csak nedves, vizes, sáros helyen. Ugyanígy a hallgatók elvágták karmájukat, nincs már szükségük Buddha tanítására. Csak a szennyek sarában, ahol a lények vannak, ott jelenik meg Buddha tanítása.} A föld pedig a háromféle lényt jelképezi: azokat, akikben már az erény megszületett, azokat, akikben megfelelő körülmények között megszülethet, s azokat, akik olyanok, mint a besózott föld. A tathágata fénye valamennyire egyformán világít.

Kérdés: Ha a Napból csak egy van, Buddha bölcsessége viszont sokféleképpen jelenik meg, akkor hogyan lehet a kettőt összehasonlítani? Ahogy a Nap sem egyformán süti meg a hegyeket és a fennsíkokat, ugyanígy Buddha bölcsessége is a lények eltérő képességei miatt jelenik meg többféleképp-

[29] T: „Mikor a tathágaták, az arhatok és a pratjékabuddhák bölcsesség-test Napkorongja a határ és közép nélküli dharma-dhátura süt, szüntelenül az akadálytalan bölcsesség fényét árasztják."

pen. Valójában azonban Buddha elfogulatlan bölcsességéből szintén csak egy van. A lények képességei szerint különbözik a tanítása, így mikor a magas hegyeket süti, az alacsonyabbakra nem ér a fénye. Ám mikor az alacsonyabbakat süti, a magasabbakat továbbra is megvilágítja. {A huayan tanítása a magas hegyek megvilágítása, a két kocsi nem értheti ezt. Az ágamákat[30] és a többi tanítást viszont a bódhiszattvák is hallják.}

/1.2.2.5. rejtve segítő test/

/1.2.2.5.1. hasonlat/ Továbbá, Buddha Fiai, a születésétől fogva vak lények nem láthatják a napfelkeltét, mivel nincs szemük. Bár nem látták még a Napot, a Nap mégis jót tesz velük. Miért? Mert így tudják meg a nappalok és éjszakák idejét, így jutnak ruhához, ételhez és italhoz, kényelmet élvezhetnek, és sok bajtól menekülnek meg.

/1.2.2.5.2. a tathágatára vonatkoztatva/

/1.2.2.5.2.1. röviden/ Ugyanilyen a tathágata bölcsességének napja. Vannak, akik nem hisznek benne, nem értik, áthágják az előírásokat, hibás nézeteket vallanak, bűnös életükben önzően cselekszenek. Olyanok, mint a született vakok, mert hiányzik belőlük a hit szeme, nem látják a buddhák bölcsességének napkorongját. Bár nem látják a buddhák bölcsességének napkorongját, mégis hasznukra válik a bölcsesség napja. Hogyan? A buddhák hatalmas erejének köszönhetően a lények megszabadulnak a testi szenvedésektől és mindenféle szennyeződéstől, amelyek az eljövendő szenvedések okai.

/1.2.2.5.2.2. részletesen/

/1.2.2.5.2.2.1. a segítő fények/

/1.2.2.5.2.2.1.1. a tíz fény felsorolása/ Buddha Fiai, a tathágatának különböző nevű fényei vannak: (1) »az érdemeket összegyűjtő«, (2) »mindent beragyogó«, (3) »tiszta, szabad ragyogás«, (4) »nagy csodálatos hangot adó«, (5) »minden nyelvet értő és másoknak örömet adó«, (6) »a szabad, kételyektől örökre megszabadult világ feltárója«, (7) »a nem-megragadó bölcsesség szabad, egyetemes ragyogása«, (8) »a téveszméket megsemmisítő szabad bölcsesség«, (9) »a körülményekhez alkalmazkodva csodálatos hangot kibocsátó«, (10) »a szabadság tiszta hangján szóló, s birodalmakat ékesítő és a lényeket éretté tevő«.

/1.2.2.5.2.2.1.2. a fények eloszlása/ Buddha Fiai, a tathágata egy-egy pórusából ezekhez hasonló, összesen ezerféle fénysugarat bocsát ki. Ötszáz fénysugár az alsó birodalmak buddha-lakhelyein tartózkodó

[30] Ágamák (ahan): a kínai buddhista kánonban nagyjából a páli kánon nikája részének felelnek meg, amely a hínajána tanításokat tartalmazza.

bódhiszattva gyülekezeteire ragyog, ötszáz pedig a felső birodalmakban élőkre.

/1.2.2.5.2.2.2. a lények, akiknek segít/

/1.2.2.5.2.2.2.1. bódhiszattvák/ A bódhiszattvák a fényt látván, egyből a tathágata világába kerülnek; fejük, szemük, fülük, orruk, nyelvük, testük, kezük, lábuk, földjük, bölcsességük tíz-tíz, valamennyi tökéletesen tiszta. A bódhiszattvák a korábbi [erőfeszítésük eredményeként] elért helyeken látják ezt a fényt, és még tisztábbá válnak, erényeik beérnek, a mindentudás felé haladnak.

/1.2.2.5.2.2.2.2. két kocsi/ A két kocsi követői megtisztulnak szennyeiktől.

/1.2.2.5.2.2.2.3. született vakok/ A többi vaknak született lényt pedig boldogság tölti el, tudatuk megtisztul, lecsendesedik, megbékül, az éberség és bölcsesség gyakorlására alkalmassá válik.

/1.2.2.5.2.2.2.4. rossz létek lényei/

/1.2.2.5.2.2.2.4.1. szenvedéstől megszabadít, boldogságot ad/ A pokol lényeit, az éhes szellemeket, az állatokat, az összes lényt mind boldogság tölti el, megszabadulnak szenvedéseiktől, és életük befejezése után az égbe vagy az emberek közé születnek.

/1.2.2.5.2.2.2.4.2. hibás nézet az okot illetően/ Buddha Fiai, ezek a lények nem tudják, hogy milyen oknál fogva, milyen természetfeletti erő segítségével születtek itt meg. Ezek a vaknak születettek arra gondolnak: „Brahmá vagyok, Brahmá manifesztációja vagyok."

/1.2.2.5.2.2.2.4.3. könyörületes hang feltárja az igazságot/ Ekkor a tathágata az egyetemes szabadság meditációjába mélyedve, hatvanféle gyönyörű hangot ad ki. Azt mondja a lényeknek: „Nem vagytok Brahmá, sem az ő manifesztációja, és nem is Sakra uralkodó alkotott benneteket, sem a világ őrei. Mindez a tathágata lenyűgöző természetfeletti ereje miatt történt."

/1.2.2.5.2.2.2.4.4. hála kifejezése/ A lények meghallják ezt, és Buddha természetfeletti erejének köszönhetően megismerik előző életeiket, s öröm tölti el őket. Örömük miatt maguktól keletkeznek az udumbara[31] virágok felhői és füstölők, zenék, ruhák, ernyők, zászlók, lobogók, illatos porok, drágakövek, oroszlánzászlókkal és félholdakkal díszített tornyok, dalok és himnuszok, valamint mindenféle díszek felhői. Mindezeket tisztelettel feláldozzák a tathágatának. Miért? Mert ezeknek a lényeknek a szemei kitisztultak.

/1.2.2.5.2.2.2.4.5. jövendölés/ A tathágata megjövendöli nekik, hogy el fogják érni a tökéletes megvilágosodást.

---

[31] Udumbara (youtan): a hagyomány szerint olyan fa, amelyik csak nagyon ritkán virágzik. A valóságban ez a fajta fa soha nem hoz virágot.

/1.2.2.5.2.2.2.4.6. a segítő fény rész befejezése/ Buddha Fiai, a tathágata bölcsességének napja így tesz jót a vaknak született lényekkel. Az erények meggyökereznek bennük, majd beérnek.

Buddha Fiai, ez a tathágata testének ötödik tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

C: Vannak olyan lények, akik az öt dologban egyaránt vakok, amit úgy foglalhatunk össze, hogy nincs hitük. Ezért mondja a szöveg: „hiányzik belőlük a hit szeme". {Van, aki azt kérdezi, hogy miért nem mondja mind az öt dologról, hogy hiányzik az a szeme, például hiányzik a megértés szeme stb. Válasz: lehet tudni, hogy ennek ez az értelme.} Ez azonos a *Nirvána szútrá*ban szereplő hit-nélküli, erény-nélküli iccshantikával.

A három bűn a következő: 1. a tanítások nem értése miatt a mahájána szútrák ócsárlása; 2. a négy súlyos tilalom[32] áthágása; 3. az öt nagy bűn.[33] Ezek a legnagyobb bűnök, ám az ezeket elkövetők is rendelkeznek buddhatermészettel, így Buddha őket is segíti, megszabadítja szenvedéseiktől.

A tíz fény közül az első három a két ékes bölcsességet hozza létre: a jelenségvilágot beragyogó bölcsességet és a tiszta elvet beragyogó bölcsességet. A következő három fény három bölcsességet teremt meg: a negyedik és ötödik a tanulás bölcsességét, a hatodik a gondolkodás és gyakorlás bölcsességét. Az utolsó négy fény pedig négy tudást szül: a nagy tökéletes világ tudását, amely megragadás nélkül ragyog be mindent, az egyforma természetű tudást, amely megsemmisíti a téveszméket, a csodás szemlélődés tudását, amely a lények képességeinek megfelelően tanít, a teremtő tudást, amely birodalmakat ékesít s lényeket térít.

A szöveg azt mondja, hogy ezer fény árad belőle, valójában azonban számtalan. Ötszáz fény az első öt szinten lévő bódhiszattvákat világítja meg, ötszáz pedig a hatodiktól a tizedik szinten lévőket. A bódhiszattvákat kétféleképpen segíti. Azok, akik tökéletes képességgel (yuanji) rendelkeznek, hirtelen megértik (dunzheng) Buddha világát. Azoknak, akiknek képességei még feltételekhez kötöttek (quanji), beérleli a képességeiket, s a végső valóság világába vezeti őket.

/1.2.2.6. a lények előtt folyton megjelenő test/ Továbbá, Buddha Fiai, a Holdnak négy különleges, sajátos tulajdonsága van. Mi az a négy? Az első: ragyogása elhomályosítja a többi csillag fényét. A második: az idő múlásával hol fogy, hol növekszik. A harmadik: Dzsambudví-

---

[32] A négy súlyos tilalom (si zhongjin): ölés, lopás, paráználkodás, hazugság.

[33] Az öt nagy bűn (panycsánantaríjáni, wu nizui) a hínajánában: anyagyilkosság, apagyilkosság, arhatgyilkosság, Buddha megsebesítése, szerzetesi közösség bomlasztása; a mahájánában: templomok és iratok pusztítása, a három kocsi rágalmazása, szerzetesek vallási gyakorlatának akadályozása, bármelyik a hínajána öt nagy bűne közül, a cselekvések következmény nélküliségét hirdetve gonosz cselekedetek elkövetése.

pa valamennyi tiszta vizében megjelenik a tükörképe. A negyedik: aki látni kívánja, annak ott van a szeme előtt – nem tesz különbséget, nincs előítélete.

Buddha Fiai, a tathágata test-holdja ugyanígy négy különleges, sajátos tulajdonsággal rendelkezik. Mi az a négy? Ragyogása elhomályosítja a hallgatókat és az önmegvilágosodottakat, a tanulókat és a már nem tanulókat. A körülményekhez alkalmazkodva, hol rövid, hol hosszú életűnek mutatja magát, jóllehet a tathágata teste nem fogy és nem növekszik. Valamennyi világban a tiszta szívű lények bódhijának edényében megjelenik tükörképe. Minden lény, aki látja, azt gondolja: „A tathágata csak nekem jelenik meg." Úgy hirdeti a Tant, hogy a lények örömüket leljék benne. Szintjeikhez igazodva, elvezeti őket a megszabaduláshoz. A térítéshez szükséges módon engedi, hogy a lények meglássák buddha-testét. A tathágata teste azonban nem tesz különbséget, nincsenek előítéletei. Bármi módon is segít a lényeken, az mindig tökéletes. Buddha Fiai, ez a tathágata testének hatodik tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

C: Azok a lények láthatják meg igazából Buddha szellem-testét, akik tudatuk tengerét megtisztították, s megszabadultak minden téves nézettől.

/1.2.2.7. részrehajlás nélkül mindenhol megjelenő test/ Továbbá, Buddha Fiai, Brahmá, a nagy világegyetem ura néhány ügyes módszer segítségével a világban mindenhol megjelenik, minden lény azt látja, hogy Brahmá megjelenik a szeme előtt. Ám Brahmá nem osztja meg a testét, nincsen többféle teste.

Buddha Fiai, a buddhák és tathágaták ugyanígy nem tesznek különbséget, nincsenek előítéleteik, nem osztják meg a testüket, nincs többféle testük. A lényeknek tetsző módon mutatják meg testüket, s közben nem gondolnak arra, hogy többféleképpen tárják fel testüket a lények szemei előtt. Buddha Fiai, ez a tathágata testének hetedik tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

/1.2.2.8. számtalan jövőben megjelenő test/

/1.2.2.8.1. hasonlat/

/1.2.2.8.1.1. erényei bemutatása/ Továbbá, Buddha Fiai, az orvosok királya kitűnően ismeri a gyógyfüveket és a varázsigéket. A Dzsambudvípában található összes gyógyfüvet felhasználja. Előző életeiben teremtett erény-gyökerének ereje és a célravezető eszközként alkalmazott világos varázsigéinek ereje miatt minden betegségből kigyógyulnak a lények, ha csak ránéznek.

/1.2.2.8.1.2. a varázsigék ereje által megtartott test/ Az orvosok királya tudja, hogy hamarosan meg fog halni, ezért erre gondol: „Halálom

után nem lesz többé támasza a lényeknek. Valami ügyes módszert kell kieszelnem erre." Akkor az orvosok királya orvosságot kever ki, és bekeni vele testét, és a világos varázsigék ereje megtartja, halála után teste nem hullik szét, nem enyészik el. Külső megjelenése, látványa és hangzása olyan, mint régen, így minden betegséget meggyógyít.

/1.2.2.8.2. a tathágatára vonatkoztatva/

/1.2.2.8.2.1. erényei bemutatása/ Buddha Fiai, a tathágaták, az arhatok, a tökéletesen megvilágosodottak, a felülmúlhatatlan orvos-királyok ugyanígy számtalan kalpán keresztül tökéletesítették a Tan gyógyfüvét. Így elsajátították a célravezető eszközöket, ügyes módszereket és a fényes varázsigék erejét. Valamennyien a túlpartra jutottak, megszabadítják a lényeket összes bajuktól, betegségüktől.

/1.2.2.8.2.2. a varázsigék által tartott test/ A tathágata élethossza számtalan kalpa, teste tiszta, gondolatnélküli, nem tevékeny, a buddhák cselekedeteiben fáradhatatlan. Ha a lények csak meglátják, minden bajuk, betegségük elmúlik.

/1.2.2.8.3. befejezés/ Buddha Fiai, ez a tathágata testének nyolcadik tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

/1.2.2.9. az ékes birodalma által lényeknek segítő test/ Buddha Fiai, továbbá, a hatalmas óceánban van egy mani drágakő, amelynek neve: »az összes fényt egybegyűjtő Vairócsana tárháza«. Ha egy lény a fényébe kerül, átveszi a színét. Ha látja, akkor szeme kitisztul. Ahová fénye vetül, mani drágakövek esője hullik, amelynek neve »békés öröm«, s amely megszabadítja a lényeket a szenvedéstől, enyhülést hoz bajaikra.

Buddha Fiai, a tathágata teste ugyanígy nagy drágakő, amely az összes erényt és bölcsességet összegyűjtő tárház. Ha valaki a Buddha drágakő-testéből sugárzó bölcsesség fényébe kerül, színe olyan lesz, mint Buddha testéé. Ha valaki meglátja, tan-szemei kitisztulnak. Ahová fénye vetül, ott a lényeket megszabadítja a szegénység nyomorúságától, s végül elnyerik a Buddha bódhijának örömét.

Buddha Fiai, a tathágata tan-teste nem különböztet meg, s nincsenek előítéletei, az összes lény érdekében munkálkodik a buddhaság ügyén. Buddha Fiai, ez a tathágata testének kilencedik tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

/1.2.2.10. a kívánságokat teljesítő ékes test/ Továbbá, Buddha Fiai, a hatalmas óceánban található a kívánságot teljesítő mani drágakövek királya, amelynek neve: »a világ minden ékességének tárháza«, s amely millió erénnyel van felruházva. Közelében természeti csapás és baj elkerüli a lényeket, s minden kívánság teljesül. Ám azok, kiknek érdeme kevés, nem láthatják.

A mani drágakövek királyához hasonlatos tathágata testét úgy hívják: »a lényeket megörvendeztető«. Ha valaki meglátja alakját, meghallja nevét, vagy erényeit magasztalja, azt örökre megszabadítja a születés és halál kínjaitól. Ha az egész világ összes lénye egyszerre összpontosított elmével látni kívánja a tathágatát, akkor valamennyien megláthatják, s így valamennyi lény kívánságát teljesíti.

Buddha Fiai, azok, akiknek erénye kevés, nem láthatják, ha csak nem szelídíti meg őket a tathágata szellemi ereje. Akad olyan lény, aki elülteti az erény gyökerét, majd beérleli azáltal, hogy meglátja a tathágata alakját. Mivel beérik, így láthatja a tathágata alakját. Buddha Fiai, ez a tathágata testének tizedik tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ilyennek kell látniuk.

/1.2.3. összefoglalás/ Mivel a tathágata tudata számtalan módon áthatja a tíz irányt, így cselekedeteiben nem ismer akadályokat. Mivel olyan, mint az űr, mindenhol jelen van a dharma-dhátuban. Mert a valóság határán tartózkodik, mert nem-született és nem enyészik el, mert a három időben egyformán fellelhető, mert mindenféle megkülönböztetéssel felhagyott, mert a végsőkig megtartja a fogadalmát, mert ékesíti és megtisztítja az összes világot, mert feldíszíti a buddhák testét."

/2. vers/ Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva mahászattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, ezért a következő verseket mondotta:

(1) „Az űr áthatja a tíz irányt,
legyen forma vagy forma-nélküli, létező vagy nem-létező,
a három idő lényei vagy a birodalmak földjei,
mindenütt jelen van, nincsenek határai.

A Buddha igaz teste ekképpen,
nincs dharma-dhátu, ahová el ne érne,
láthatatlan s megfoghatatlan,
hogy a lényeket megtérítse, feltárja alakját.

(2) Az űr megfoghatatlan,
mégis nélküle a lények cselekvése lehetetlen,
nem gondolja: »Mit teszek most?
Miként cselekszem? Kiért cselekszem?«

A buddhák fizikai tevékenysége ekképpen
a lényeket az erények gyakorlására sarkallja,
a tathágata soha nem gondolja:
»Most értük cselekszem.«

(3) Mikor a Nap felkel Dzsambudvípában,
a fény elűzi a sötétséget,
hegyek, fák, tavak, lótuszvirágok,
a föld teremtményei lesznek nyertesei.

Mikor a buddha-nap felkel,
ekképpen az emberek és istenek erényes gyakorlatai gyarapodnak,
örökre eloszlik a kételyek homálya,
s a lények bölcs ragyogás és sugárzó öröm nyertesei.

(4) Mikor a Nap feltűnik,
először a hegyek királyára veti fényét, majd a többi hegyre,
a fennsíkokra süt le, majd az egész földre,
ám a Nap nem tesz különbséget.

A Jól Távozott fénye ekképpen
először a bódhiszattvákra vetül, majd az önmegvilágosodottakra,
aztán a hallgatókra, s végül a többi lényre,
ám Buddha gondolatai eredendően mozdulatlanok.

(5) A vaknak született nem látja a napot,
fénye mégis segíti,
vele állapítja meg az időt, jut élelemhez s italhoz,
megmenekül a bajoktól, s teste a kényelmet élvezi.

A hitetlen lények nem látják Buddhát,
Buddha mégis javukat szolgálja,
ki nevét hallja, s fényében megmártózik,
végül elnyeri a bódhit.

(6) A tiszta Hold az égen
elhomályosítja a csillagok fényét, s hol fogy, hol növekszik,
a vizekben felsejlik képe,
ki ránéz, előtte van.

A tathágata tiszta holdja ugyanígy
elhomályosítja a többi kocsit, megmutatva a hosszút s rövidet,
az istenek és emberek tiszta tudat-vizében tündököl,
s mindenki úgy hiszi, előtte van.

(7) Brahmá a saját palotájában lakik,
alakja mégis látható a világ összes Brahmá birodalmában,
emberek és istenek szemlélhetik,
testét mégsem osztja meg közöttük.

A buddhák ugyanígy öltenek testet,
a tíz irányban mindenhová elérnek,
alakjuk számtalan s leírhatatlan,
testüket nem osztják meg, s nem különböztetnek meg.

(8) Az orvos-király kiváló a gyógyításban,
ki csak megpillantja, baja máris gyógyul,
halála után balzsamos teste
végzi a munkát mint előtte.

A legkiválóbb orvos-király szintén
mestere az ügyes módszereknek és bölcsességnek,
korábbi csodás gyakorlataival ölt buddha-testet,
a lények rátekintenek, szenvedésük szertefoszlik.

(9) Az óceánban a drágakő-király
számtalan fényt sugároz,
ki megérinti, átveszi a színét,
ki meglátja, szeme kitisztul.

A legkiválóbb drágakő-király ugyanilyen,
ki megérinti, átveszi a színét,
ki meglátja, öt szeme[34] kinyílik,
eloszlatva a tárgyi világ sötétségét a Buddha szintjén időzik.

---

[34] Öt szem (wuyan): 1. a testi szem; 2. az isteni szem, amellyel a lények jövője; születése és halála látható; 3. a bölcsesség-szem, amellyel a dolgok üresség jellegét lehet látni; 4. a tan-szem, a bódhiszattvák szeme; 5. a buddha-szem.

(10) A kívánságot teljesítő mani drágakő
a vágyakat beteljesíti,
a csekély értelmű lények nem láthatják,
ám nem azért, mert a drágakő-király különbséget tenne.

A Jól Távozott drágakő-király ekképpen
minden kívánságot teljesít,
a hitetlen lények nem láthatják Buddhát,
ám nem azért, mert a Jól Távozott kivetette volna őket szívéből."

C: A húsz versszakból kettő-kettő sorban megfelel a tathágata tíz testének.

III. A tathágata hangja

/1. próza/

/1.1. bevezetés/ „Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak mit kell tudniuk a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott hangjáról?

/1.2. magyarázat/

/1.2.1. a tanítás rövid összefoglalása/ Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak a következőket kell tudniuk a tathágata hangjáról. (1) Mindenhol jelen van, mert számtalan hangon szólal meg. (2) A lényeket kívánságuknak megfelelően megörvendezteti, mert tanításai világosak. (3) A lényeket hitük és megértésük szerint megörvendezteti, mert tudatuk felfrissül. (4) A megfelelő időben téríti meg a lényeket, mert mindenki hallja, akinek hallania kell. (5) Nem született és nem enyészik el, olyan, mint a visszhang. (6) Nincs birtokosa, mert jövőt formáló tettek hozták létre. (7) Nagyon mélyértelmű, mert nem lehet felmérni. (8) Hibátlan, mert a dharma-dhátuból született. (9) Nem hal el, mert mindenhol jelen van a dharma-dhátuban. (10) Változatlan, mert a végsőkig elér.

C: */1.2.1.1. összefoglaló magyarázat/* {Régebben három különböző nézetet vallottak a tathágata hangjával kapcsolatban. Az első szerint a tathágatának csak abszolút teste van, nincs formája, alakja, hangja. Közvetlenül megjelenik a lények képességeinek megfelelően, mint ahogy az üres völgyben a kiáltásra visszhang felel. A Buddha hang-nélkülisége az „egy hang", az pedig, hogy mindenki a képességei szerint hallja, a „tökéletes hang".

A második azt mondja, hogy Buddhának valóban van formája és hangja. Hangja mindenhová eljut, de hangjának nincsenek különböző hanglejtései, dallamai. Ezt nevezik „egy hangnak". Azt az aspektusát, hogy mindenhová eljut a hangja, „tökéletes hangnak" nevezik. A tökéletes hang azonban csak

segítő okként[35] játszik szerepet, a lények különböző képességeinek megfelelően eltérő hangok jelennek meg. Mint ahogy a Holdnak az alakja kerek, de az árnyéka különböző, attól függően, hogy mire vetődik; ha a szél fúj, s tárgyakba ütközik, különböző hangok keletkeznek, mert a tárgyakban különböző lyukak vannak. Ahogy a szútra mondja: „Buddha egy hangon fejti ki tanát, ám a lények képességeik szerint értelmezik."

A harmadik nézőpont szerint a tathágata különböző lények hangján tud megszólalni, s mindegyik lény a saját hangján hallja a tanítását. A tathágatának tehát nem csak egy hangja van, hanem sok, amit „tökéletes hangnak" neveznek. Valamennyi esetben a beszéd tevékenységét folytatja, így ezt „egy hangnak" nevezik.

Mind a három nézet hibás, mert csak egy-egy aspektust tár fel. Az első azért, mert az abszolút, formátlan, hangtalan nem lehet az „egy hang" jelentése, a mások által kiadott hang pedig nem a saját hangja. A második azért téves, mert azt állítja, hogy csak egy hangja van, nem pedig sok. Ha az egy nem azonos a sokkal, akkor hogy lehet „tökéletes hangja"? Ha van „tökéletes hangja", akkor soknak kell lennie. Ha viszont nincsen, akkor „egy hangja" sem lehet. Hogyan is lehetne, hogy csak „egy hangja" van, több hangja pedig nem létezne? A harmadik viszont csak sok hang létezését állítja, „egy hangról" nem szól. Valamennyi lény egyformán rendelkezik beszédtevékenységgel. Hogy is lehetne ez a tathágata „egy hangja"?

Az előzőekben nem azt mondtuk, hogy a fenti nézetek teljesen hibásak, csupán azt, hogy csak egy-egy aspektust tárnak fel. Ha a hármat ötvözzük, akkor jutunk el a „tökéletes hang" jelentéséhez. A sok azonos az eggyel. Ha a sok nem lenne azonos az eggyel, akkor nem lehetne „egy hang". Továbbá az egy is azonos a sokkal. Ha az egy nem lenne azonos a sokkal, akkor nem lehetne „tökéletes hang". Mindkettő – „egy hang" és „tökéletes hang"– azonos az ürességgel, s az üresség azonos a kettővel. Ha a kettő nem lenne azonos az ürességgel, akkor nem lehetne sem „egy", sem „tökéletes", mert ez azt eredményezné, hogy valós létezőként kellene szemlélni, s nem lenne igaz az öntermészet-nélküliségük. Ha az üresség nem lenne azonos a kettővel, akkor nem lenne hang, s nem lenne tökéletes. Ezek tehát akadálytalanul egymásba olvadnak. Ez a tökéletes hang. Ennek három aspektusa van: 1. nem született és nem szűnik meg; 2. hibátlan; 3. mindenhová elér.}

Chengguan az alkommentárban a tökéletes hangon már nem csupán a tathágata különböző lények által hallható hangját érti, hanem az igazi, abszolút hangjának és a manifesztálódott hangjának egymásba olvadását. Első lépésben kimutatja, hogy a kettő nem lehet különböző, majd azt bizonyítja, hogy mindkettő végső soron üres. Hogy elkerülje a nihilizmus végletét, s ezáltal a manifesztáció létezését erősítse meg, az ürességet azonosítja a kétfajta hanggal. Így jut el a kettő akadálytalan egymásba olvadásához, amely a huayan filozófia jellegzetessége.

---

[35] Segítő ok (adhipati-pratjaja, zengshang yuan): a jógácsára iskola szerint a keletkezéshez szükséges négy ok közül az egyik.

/1.2.1.2. *a szútra szövegének magyarázata*/ Az első négy a tathágata működése, amely azonos a lényeggel. Ezt jelenti a „tökéletes hang". Az utolsó hat pedig a működéssel azonos lényeg. Ezt jelenti az „egy hang".

/1.2.1.3. *régi nézetek összefoglalása*/ Tudnivaló, hogy akár azt mondjuk, hogy a tathágatának nincs hangja, akár azt, hogy csak egy hangja van, valamennyi a nagy föld porszeme. {Ha a porszemek összegyűlnek, akkor a földet alkotják. Ha a különböző nézeteket ötvözzük, akkor jutunk el a „tökéletes hang" jelentéséhez.}

/1.2.2. *részletes magyarázat hasonlatokkal*/

/1.2.2.1. *kapcsolat az előző résszel*/ Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy a tathágata hangja nem mérhető, s nem is nem-mérhető, nincs alanya, s nem is alany-nélküli, nem jelenik meg, s nincs megjelenés nélkül.

C: /1.2.2.1.1. *a szútra szövegének magyarázata*/ A fent felsorolt tíz tulajdonságot három csoportra lehet osztani. Az ismertetőjegyek szempontjából nézve: a tathágata hangja hatalmas, felmérhetetlen. A lényegét tekintve: nincs alanya. Működését nézve: megjelenik. A lényeg (ti) és működés (yong) a kínai filozófiában gyakran használt fogalompár. Ebben a kontextusban a lényeg a tathágata végső, igazi jellemzői, a működés pedig a tathágatának azok a tulajdonságai, amelyeket a világban való megjelenésekor vesz fel. A „ji" szó a kettő azonosságát jelenti. A pradnyápáramitá irodalom híres, gyakran visszatérő állításában, „a forma üresség, az üresség forma" ezt a kifejezést használják a kínai fordítások. Mint ahogy a forma a megjelenés, az üresség pedig a végső valóság, ugyanilyen a kapcsolat a működés és a lényeg között is.Azért szerepel ezek tagadása is {nem nem-mérhető stb.}, hogy a középutat mutassa így meg. Senki nem képes a határait kifürkészni, ezért felmérhetetlen. Ugyanakkor a lények képességeihez és az időhöz alkalmazkodva, van, mikor hallani a hangját, s van, mikor nem hallani. Ezért nem nem-mérhető. Sok ok összegyűlése miatt jött létre, ezért nincs alanya. Viszont a tiszta egy dharma-dhátuból született, ezért nem alany-nélküli. Lényegét tekintve nemszületett, így nem jelenhet meg. Ügyes módszerek segítségével azonban megjelenik a tanítása, ezért nincs megjelenés nélkül.

/1.2.2.1.2. *fogalmi meghatározása*/ A következőkben négy szempontból világítjuk meg a lényeg és működés akadálytalanságát.

/1.2.2.1.2.1. *A működést a lényeg szemszögéből szemléljük.*/ Mivel nincs olyan hely, ahol a lényeg ne lenne jelen, ezért a tízféle hang mindent áthat. Nem csak a hangot hatja át, hanem az összes időt, helyet, lényt, tathágatát, dharma-dhátut stb. Bár a formákban és sok más helyen megjelenik, soha nem keveredik össze. Ha nem egyformán hat át mindent, akkor a hangja nem tökéletes. Ha viszont egyformán hat át mindent, akkor elveszti hangjának dallamát, s így tökéletes bár, de nem hang. Most ezért azt állítjuk, hogy csak akkor jöhet létre a tökéletes hangja, ha nem szűnik meg a dallama, de egyformán áthat mindent, azaz mozdulatlanul áthat mindent, de hangjai különbözőek.

/1.2.2.1.2.2. A lényeget a működés szemszögéből szemléljük./ Minden egyes hang tartalmazza az igaz természetet (zhenxing).

/1.2.2.1.2.3. A működést a lényeggel való azonossága szemszögéből szemléljük./ Mivel a működés azonos a lényeggel, így a fenti tízféle hangot nem lehet megragadni. Az abszolút igazság ugyanis megfoghatatlan. A Tan kagylókürtje folyton rezeg, ám a csodás hang örökké nyugalomban van. Amit nyugalomban levőnek nevezünk, az olyan, mint az üres völgyben keletkező visszhang: van, de üres. Ha nem lenne üres, akkor nemcsak az „egy hang" nem teljesülne, de a tathágata mindent magában foglaló szabadsága sem lenne lehetséges.

/1.2.2.1.2.4. A lényeget a működéssel való azonossága szemszögéből szemléljük./ A hangja folyton nyugalomban van, mégis a Tant hirdeti. Az égi dobnak nincsenek gondolatai, mégis felel mindennek. A szél a tárgyak lyukaitól függően különböző hangokat ad ki. Ha nem egyformán hatna át mindent, akkor nemcsak a tökéletessége nem teljesülne, de az igaz, tiszta hang sem jelenhetne meg szabadon a feltételeknek megfelelően.

/1.2.2.1.3. záró dicsőítés/ A tathágata tökéletes és csodálatos hangja gondolati úton felfoghatatlan.

/1.2.2.2. kérdés/ Miért?

/1.2.2.3. részletes magyarázat hasonlatokkal/

/1.2.2.3.1. a kalpa végén felcsendülő hang/ Buddha Fiai, mikor a világ elpusztulni készül, birtokos és cselekvő nélkül, természetes módon négyféle hang csendül fel. Mi az a négy? Az első azt mondja: »Meg kell ismernetek az elmélyedés első szintjének békés örömét, mely mentes a vétkes vágyaktól, túl van a vágyak világán.« Miután a lények meghallják, spontán eljutnak az elmélyedés első szintjére, elhagyják a vágy-világbeli testüket, s Brahmá égi birodalmában[36] születnek újjá.

A második azt mondja: »Meg kell ismernetek az elmélyedés második szintjének békés örömét, melyben nincsenek érzetek és gondolatok, s mely felülmúlja Brahmá égi birodalmát.« Miután a lények meghallják, spontán eljutnak az elmélyedés második szintjére, levetik Brahmá-világbeli testüket, s a Fény és Hang égi birodalmában[37] születnek újjá.

A harmadik azt mondja: »Meg kell ismernetek az elmélyedés harmadik szintjének békés örömét, mely hibátlan, s felülmúlja a Hang és Fény égi birodalmát.« Miután a lények meghallják, spontán eljut-

---

[36] Brahmá égi birodalma (Brahma-lóka, Fantian): a forma-világban az elmélyedés első szintjének három égi birodalma összefoglaló nevén.

[37] Fény és Hang égi birodalma (Ábhászvara, Guangyintian): a forma-világban az elmélyedés második szintjének három égi birodalma közül a legfelső. Más néven: az egyetemes fény égi birodalma. Azért hívják így, mert az itt lakók szavak helyett fénnyel kommunikálnak egymással.

nak az elmélyedés harmadik szintjére, levetik fény-hang testüket, s az Egyetemes Tisztaság égi birodalmában[38] születnek újjá.

A negyedik azt mondja: »Meg kell ismernetek az elmélyedés negyedik szintjének nyugalmát, amely felülmúlja az Egyetemes Tisztaság égi birodalmát.« Miután a lények meghallják, spontán eljutnak az elmélyedés negyedik szintjére, levetik az egyetemes tisztaságú testüket, s a Jutalmak Sokasága égi birodalomban[39] születnek újjá. Buddha Fiai, ezek a hangok cselekvő és cselekvés nélkül, a lények erényes tetteinek hatására keletkeznek.

Buddha Fiai, a tathágata hangjának ugyanígy nincs birtokosa és tevékenysége, nem különböztet meg, nem lép be, nem távozik, csak a tathágata érdemeinek hatására csendül fel a négy rendkívüli hang. Mi az a négy?

Az első azt mondja: »Ismerjétek fel, hogy minden feltételhez kötött állapot szenvedéssel teli: a pokollakók, az állatok és az éhes szellemek kínja, az érdemek hiányából fakadó szenvedés, az énhez és az enyémhez ragaszkodás szenvedése, a gonosz tettek szenvedése. Ha istenként vagy emberként[40] kívántok újjászületni, akkor az erény gyökereit kell elültetnetek. Ha istenként vagy emberként születtek újjá, megmenekültök a kínok világától.« Miután a lények meghallják, felhagynak a gonoszságokkal, erényes cselekedeteket visznek véghez, és elhagyják a kínok világát, majd istenként vagy emberként születnek újjá.

A második hang azt mondja: »Ismerjétek fel, hogy a feltételekhez kötött állapotok szenvedései úgy égetnek, mint a forró vasgolyó. A feltételekhez kötött állapotok állandótlanok és mulandók. A nirvána nyugalmának feltételektől független békés öröme eloltja a tüzet, és megszabadít a forróság kínjától.« Miután a lények meghallják, állhatatosak lesznek az erényes cselekedetekben, a hallgatók kocsijában türelemre tesznek szert, hogy mindig a hallottakat kövessék.

A harmadik azt mondja: »Fel kell ismernetek, hogy a hallgatók kocsiját követő más beszéde alapján érti meg a Tant, így bölcsessége alsóbbrendű. Van ennél jobb kocsi, amelynek neve: az önmegvilágo-

---

[38] Egyetemes Tisztaság égi birodalma (Subhakritszna, Bianjingtian): a forma-világban az elmélyedés harmadik szintjének három égi birodalma közül a legfelső.

[39] Jutalmak Sokasága égi birodalom (Brihatphala, Guangguotian): a forma-világban az elmélyedés negyedik szintjének nyolc égi birodalma közül alulról a harmadik.

[40] Pokollakó, állat, éhes szellem, isten, ember: a buddhizmus szerint a lények ebben az öt – hatodikként a félisteneket szokták említeni – világban élhetnek korábbi cselekedeteik következményeképpen.

sodottak kocsija. Megvilágosodásuk mestertől független. Sajátítsátok ezt el!« Kiknek tetszik ez a kiváló út, miután meghallják ezt a hangot, elhagyják a hallgatók ösvényét, és az önmegvilágosodottak kocsijának szentelik magukat.

A negyedik azt mondja: »Tudnotok kell, hogy van egy még kiválóbb ösvény, amely felülmúlja a két kocsi szintjét, s amelynek neve: a nagy kocsi. A bódhiszattva cselekedeteiben a hat tökéletességet[41] követi, mindig bódhiszattvaként cselekszik, nem feledkezik meg a bódhi-tudatról. Számtalan születésen és halálon esik át, ám nem érez fáradságot. Azt, ami felülmúlja a két kocsit, úgy hívják: a nagy kocsi, a legelső kocsi, a kiváló kocsi, a legkiválóbb kocsi, a felső kocsi, a felülmúlhatatlan kocsi, a valamennyi lény hasznára váló kocsi.« Ha egy lény hite erős, alaposan megértette a Tant, érzékszervei élesek, a múltban erények gyökerét ültette el, a tathágaták csodás erejükkel megáldják, a legkiválóbb örömre vágyik, s a buddhaság eredményeire törekszik, miután meghallja ezt a hangot, megszületik benne a bódhi-tudat.

Buddha Fiai, a tathágata hangja nem a testéből szól, nem is a szívéből, mégis számtalan lénnyel jót cselekszik. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának első tulajdonsága. Ezt minden bódhiszattva mahászattvának tudnia kell.

C: A harmadik rész fő mondanivalója az, hogy a természet (xing) és az ismertetőjegyek (xiang) közt nincs akadály, mert a lényeg és működés azonos. A tanításokkal nehéz bemutatni ezt, ezért a szútra hasonlatokkal világítja meg. Mind a tíz hasonlat három szakaszra oszlik: hasonlat, a tathágatára vonatkoztatás és befejezés. Az első hasonlat a tathágata hangjának hatodik tulajdonságára, birtokos-nélküliségére hoz fel egy hasonlatot.

C, F: A „természetes módon" (faer) kifejezést az Abhidharma a következőképpen magyarázza.[42] A formanélküli-világba kétféle módon lehet megszületni: a közvetlen előző életben folytatott gyakorlás oka által és a korábbi életekben végrehajtott tettek következményeként. A forma-világba való születésnek az előző kettőn kívül még egy harmadik oka is van: a természet ereje által (faer li). A világ pusztulásakor természetes módon négyféle hang keletkezik, ám nem egyszerre.[43] Az első kettő hang akkor, amikor a tűz készül elpusztítani a vágy-világot és az elmélyedés első szintjének világát. A harmadik akkor, amikor a víz készül elpusztítani az elmélyedés második

[41] Hat tökéletesség (páramitá, liu boluo): 1. adakozás; 2. erkölcsiség; 3. kitartás; 4. türelem; 5. meditáció; 6. bölcsesség.

[42] T 29, 1558: 152a14–28. POUSSIN 1988: IV, 1280.

[43] Az Abhidharmakósa nem említi, hogy valamilyen hang keletkezne akkor, amikor a lények a világ pusztulásakor magasabb világokba születnek meg.

szintjének világát. A negyedik pedig akkor, amikor a szél készül megsemmisíteni az elmélyedés harmadik szintjének világát. A négy hang különbözik, ezért nem mondhatjuk, hogy nincs birtokosuk, ám okokból keletkeznek, ezért nincs birtokosuk.

A tathágatára vonatkozó rész azt világítja meg, hogy Buddha meg akarja szüntetni az élet és halál világát, s ezért négy hangot ad ki, amellyel az öt kocsi[44] tanait fejti ki.

/1.2.2.3.2. az okoknak megfelelően keletkező visszhang/ Továbbá, Buddha Fiai, a visszhang a hegy, a völgy és a hang által keletkezik, nincs formája, láthatatlan, nem különböztet meg, mégis visszaad minden hangot. A tathágata hangjának ugyanígy nincs formája, láthatatlan, nincs helye, de nem is hely-nélküli, a lények kívánságának és értelmének megfelelően szólal meg. Természete a végső, leírhatatlan, kifejezhetetlen, elmagyarázhatatlan. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának második tulajdonsága. A bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: Ez a hasonlat a tathágata hangjának ötödik tulajdonságát, nem-keletkezését írja le.

/1.2.2.3.3. a felébresztő égi dob/ Továbbá, Buddha Fiai, minden égi birodalomban van egy Tan-dob, amelynek neve: Felébresztő. Ha az istenek túlzásba viszik az örömök habzsolását, az égen megszólal, ezt mondva: »Tudnotok kell, hogy minden érzéki gyönyör állandótlan, megtévesztő és hibás, kis idő múlva rosszra fordul. Csak az ostobákat csapja be, vágyaik rabjává téve. Ne merüljetek el az érzéki örömökben! Ha elmerültök az érzéki örömökben, rossz újjászületések várnak majd rátok, s akkor már késő lesz megbánni.« Miután az érzéki örömöket habzsoló istenek meghallják ezt, félelem és rettegés fogja el őket, felhagynak a palotáik nyújtotta gyönyörökkel, s az ég urához mennek, hogy a Tant hallgathassák s a megszabaduláshoz vezető úton járjanak.

Buddha Fiai, az égi dob hangjának nincs birtokosa, nincs cselekvése, nem keletkezik és nem szűnik meg, mégis számtalan élőlényen segít.

Tudni való, hogy a tathágata az érzéki örömöket habzsoló lények felébresztése érdekében a számtalan csodás Tan hangján szólal meg: (1) a nem-ragaszkodás hangján, (2) az érzéki örömökre nem vágyó

---

[44] Fazangnál négy kocsi szerepel. Öt kocsi (panycsa-jána, wusheng): 1. buddha; 2. bódhiszattva; 3. önmegvilágosodott; 4. hallgató; 5. ember és isten.

hangon, (3) az állandótlanság hangján, (4) a szenvedés hangján, (5) az éntelenség hangján, (6) a tisztátalanság hangján, (7) az elcsendesedés hangján, (8) a nirvána hangján, (9) a határtalan és természetes bölcsesség hangján, (10) az elpusztíthatatlan bódhiszattva gyakorlat hangján, (11) a tathágata mindenütt jelen levő és erőfeszítés-nélküli bölcsességének hangján.

Ezekkel a hangokkal áthatja a dharma-dhátut, s megvilágosítja a lényeket. Miután a számtalan lény meghallja ezeket a hangokat, öröm tölti el őket, s szorgosan gyakorolják az erényt, mindenki a saját kocsijával a kiutat keresi. Akár a hallgatók kocsijáról van szó, akár az önmegvilágosodottak kocsijáról vagy a bódhiszattvák felülmúlhatatlan nagy kocsijáról, a tathágata hangja sehová nem kötődik és beszéd-nélküli. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának harmadik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: Ez a hasonlat a tathágata hangjának kilencedik tulajdonságát mutatja be, azt, hogy a hangja nem hal el, betölti az egész dharma-dhátut. A hasonlat és a tathágatára vonatkoztatás is három-három részre oszlik: 1. a felébresztés; 2. a felébresztés haszna; 3. a befejezésben a működés visszavezetése a lényegbe. A tathágatára vonatkoztatva a felébresztés rész tizenegyféle hangot sorol fel. Az első kettő az öt kocsihoz jut el, a harmadiktól a nyolcadikig a három kocsihoz, a kilencedik az első és második kocsihoz, az utolsó kettő csak a nagy kocsihoz. A működés visszavezetése a lényegben: a tathágata hangja sehová nem kötődik, ezért képes mindent betölteni. Ezért mondja a *Zhuangyan lun:* „Ha a tathágata hangja dharma lenne, nem pedig nem-dharma, akkor nem tudná a tíz irányt betölteni." {A nem-dharmán az igazságot kell érteni.}[45]

/1.2.2.3.4. az istennő gyönyörű hangja/ Buddha Fiai, Isvaradéva egyik istennőjét Erényes Szájnak hívják. Ha szájából egy hangot is kiad, az százezerféle zenével ér fel, s egy-egy zenében százezerféle hang van. Buddha Fiai, tudnotok kell, hogy miként az Erényes Száj istennő szájából kiadott egyetlen hang számtalan hanggal felér, ugyanígy a tathágata is egyetlen hanggal számtalan hangon szólal meg. A lények különböző kívánságaival összhangban, mindegyik hang célba talál, hogy megértesse velük a Tant. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának negyedik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

[45] Az idézetben a *dharma* szó jelenséget jelent. A tathágata hangja azért tudja betölteni az egész világot, mert természetét tekintve nem olyan, mint más lények hangja, nem jelenség természetű.

C: Ez a hasonlat a tathágata hangjának harmadik tulajdonságát világítja meg: a lények hite és megértése szerint szólal meg, s a sokféle hang megörvendezteti a lényeket.

/1.2.2.3.5. Brahmá hangja eljut a lényekhez/ Továbbá, Buddha Fiai, a nagy Brahmá égi király[46] a Brahmá palotában tartózkodva Brahmá hangján szólal meg, s a Brahmá világ lényei mind hallják, de hangja nem jut el másokhoz rajtuk kívül. A Brahmá világ lényei mind arra gondolnak: »A nagy Brahmá égi király csak hozzám beszél.« A tathágata csodás hangját mindenki hallja a megvilágosodás helyén összegyűltek közül, másokhoz azonban hangja nem jut el. Miért? Mert nem hallhatják azok, akik még nem érettek rá. Azok, akik hallják, arra gondolnak: »A tathágata, a Világ Tiszteltje csak hozzám beszél.« A tathágata hangja nem emelkedik ki, és nem is marad egy helyben, mégis minden feladatát tökéletesen elvégzi. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának ötödik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: Ez a hasonlat a tathágata hangjának negyedik tulajdonságára vonatkozik: a megfelelő időben szól azokhoz, akik megérettek rá.

/1.2.2.3.6. valamennyi víz egyforma ízű/ Továbbá, Buddha Fiai, a víz íze mindenütt egyforma, csak az edények különbözőségéből fakad, hogy a víz másmilyen ízű. A víz nem gondolkodik, nem tesz különbséget. A tathágata hangja ugyanígy egyízű: megszabadulás ízű. Mivel a lények tudat-edénye eltérő, így ez is különböző, ám nem gondolkodik és nem tesz különbséget. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának hatodik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: A tathágata hangja hibátlan, nem szól hamisan (8), mert a dharmadhátuból keletkezett, s így természetét tekintve egylényegű.

/1.2.2.3.7. a gyarapító eső hullása/ Továbbá, Buddha Fiai, a nágák királya, Anavatapta sűrű felhőket emel az egész Dzsambudvípa fölé, melyek édes esőt hullatnak, s így a gabona növekszik, a folyók, források és tavak vize emelkedik. Az esővíz nem a nágák királyának testéből vagy elméjéből fakad, mégis sokféle módon segíti a lényeket. Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott a nagy együttérzés felhőjét felemeli, amely a tíz irányban mindenhol felülmúlhatatlan édes harmatot és Tan-esőt hullat. Ez valamennyi

---

[46] Brahmá égi király: Brahmá égi birodalmainak ura a forma-világban.

lényt jó kedvre deríti, növeli erényüket, s minden kocsit tökéletesít. Buddha Fiai, a tathágata hangja nem kintről jön, s nem is bentről, mégis valamennyi lényt segíti. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának hetedik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: Ez a hasonlat a lényeket megörvendeztető hangot mutatja be. (2) A tathágata hangja az erények gyökereit növeszti. Buddha nélkül hang sem lenne, így nem mondhatjuk, hogy a hang kívülről jön. Ugyanakkor a lények nélkül sem lenne hang, ezért azt sem mondhatjuk, hogy belülről keletkezik.

/1.2.2.3.8. a fokozatosan hulló eső/ Továbbá, Buddha Fiai, mikor a nágák királya, Mánasza esőt akar csinálni, nem sieti el. Előbb nagy felhőket gyűjt össze, amelyek beborítják az eget. Hét napig gomolyognak, várva, hogy a lények befejezzék munkájukat. Miért? Mert a nágák királya könyörületes szívű, nem akarja megzavarni a lényeket. Hét nap elteltével elkezd szemerkélni az eső, hogy a földet mindenhol megöntözze. Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott ugyanígy, mikor a Tan-esőt kívánja hullatni, nem sieti el. Előbb összegyűjti a nagy Tan felhőit, hogy felkészítse rá a lényeket. Nem akarja, hogy szívüket félelem mételyezze. Csak ha megérettek már erre, akkor hullajtja mindenhol az édes harmat Tan-esőt, s hirdeti a mély értelmű, csodás Tant. Fokozatosan ízlelteti meg velük a tathágata mindentudását és felülmúlhatatlan Tanát. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának nyolcadik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: Ez a hasonlat a tathágata változatlan hangját festi le. (10) Azért változatlan, mert a végsőkig elér. Az előzőkben a hirtelen és tökéletes utat (dunyuan) mutatta be az a hasonlat, amelyben a Nap először a magas hegyekre süt le. Itt a kisebbtől halad a nagyobb felé, ami a fokozatos és tökéletes út (jianyuan). Nem egyből zúdítja a tanításokat, mert fél, hogy a tanok rossz helyre kerülnének. Ezért először a tanítások felhőjét gyűjti össze, azaz ügyes módszerekkel tanít. Ezek az ügyes módszerek tartalmazzák az igazságot, miként a felhőkben is víz van.

/1.2.2.3.9. a felfoghatatlan eső/ Továbbá, Buddha Fiai, a tengerben él egy nagy nága[47] király, akit Nagy Ékességnek hívnak. Mikor a tengert kívánja öntözni, tízféle ékességet szór, vagy száz- vagy ezer-

---

[47] Nága (long): kígyószerű mitikus lények. A nága fordítására használt kínai írásjegy azonban sárkányt jelent, amit a kínaiak nagy becsben tartottak.

vagy százezerfélét. Buddha Fiai, a víz nem tesz különbséget, a nága király felfoghatatlan ereje miatt különböznek az ékességek számtalan módon. A tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott ugyanígy, mikor a lényeknek hirdeti a Tant, tízféle különböző hangon szólal meg, vagy száz- vagy ezer- vagy százezerféle hangon. Van, mikor nyolcvannégyezerféle hangon magyarázza el a nyolcvannégyezer gyakorlatot. Így tovább, egészen addig, hogy számtalan hangon hirdeti a Tant. Hallgatóit így vidítja fel. A tathágata hangja különbségnélküli, ám Buddha a mély, tökéletes és tiszta dharma-dhátuban a lények képességeinek megfelelően különböző hangokat ad ki, s valamennyivel megörvendezteti a lényeket. Buddha Fiai, ez a tathágata hangjának kilencedik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: Ez a hasonlat a tathágata hangjának mélységére vonatkozik. (7) Bár sokféle a hangja, valamennyi a mély dharma-dhátuból ered.

/1.2.2.3.10. a mindenhol hulló eső/

/1.2.2.3.10.1. hasonlat/

/1.2.2.3.10.1.1. általános/ Továbbá, Buddha Fiai, Szágara, a nágák királya meg akarja mutatni hatalmas erejét, hogy a lényeken segítsen, s mindenkit megörvendeztessen.

/1.2.2.3.10.1.2. konkrét/

/1.2.2.3.10.1.2.1. felhő/ A földtől egészen a Mások Átváltozását Irányító égig[48] hatalmas felhőket láncol egybe, amelyek mindent befednek. A felhők számtalan színben pompáznak: arany, lazurit, fehér ezüst, kristály, smaragd, achát, drágakő, vörös gyöngy, végtelen illat, a szennyfolt nélküli ruha, tiszta víz és különféle ékességek fényének színében.

/1.2.2.3.10.1.2.2. villám/ Miután a felhők láncolata mindent elfedett, különféle színes villámok cikáznak az égen. Az aranyszínű felhőből lazurszínű villám csap le, a lazurszínű felhőből aranyszínű villám, a fehér ezüst színű felhőből kristályszínű villám, a kristályszínű felhőből fehér ezüst színű villám, a smaragdszínű felhőből achátszínű villám, az achátszínű felhőből smaragdszínű villám, a drágakő színű felhőből vörös gyöngy színű villám, a vörös gyöngy színű felhőből drágakő színű villám, a végtelen illat színű felhőből szennyfolt nélküli ruha színű villám, a szennyfolt nélküli ruha színű felhő-

[48] Mások Átváltozását Irányító ég (Para-nirmita-vasavartin, Tahua zizaitian): a vágy-világ hat égi birodalma közül a legfelső, amely a Szuméru-hegy felett lebeg. Az itt élő istenek nemcsak saját átváltozásaikat, de másokét is tudják irányítani.

ből végtelen illat színű villám, a tiszta víz színű felhőből mindenféle ékesség színű villám, a mindenféle ékesség színű felhőből tiszta víz színű villám, és így tovább egészen addig, hogy a sokszínű felhőből egyszínű villám, s az egyszínű felhőből sokszínű villám keletkezik.

/1.2.2.3.10.1.2.3. mennydörgés/ A felhőkből a lényeknek tetsző mennydörgés hangja hallatszik. Olyan, mint az istennők dala, mint az égi zenészek muzsikája, mint a nága, a gandharva és kinnara[49] lányok dala, mint a remegő föld hangja, mint a tenger morajlása, mint az állatok királyának üvöltése, mint az énekesmadarak csicsergése, és mint számtalan más hang.

/1.2.2.3.10.1.2.4. szél/ A mennydörgés után hűvös szél támad fel, s a lényeket boldogság tölti el.

/1.2.2.3.10.1.2.5. eső/ Ezt követően különféle esők hullanak, hasznot, békességet és boldogságot hozva számtalan lénynek. A Mások Átváltozását Irányító égtől kezdve egészen a földig a lehullott eső mindenhol más és más. A tengerbe tiszta eső hullik, amelyet »szakadatlannak« hívnak. A Mások Átváltozását Irányító égben síp, fuvola és más zenék hullanak, s ezt »csodálatosnak« nevezik. Az Átváltozásnak Örvendő égben[50] mani drágakövek potyognak, amelyeket »nagy fényt kibocsátónak« neveznek. A Tusita égben[51] díszek hullanak, amelyeket »függő kontyoknak« neveznek. A Jáma égben[52] nagy gyönyörű virágok hullanak alá, amelyeket »ékességeknek« neveznek. A Harminchármak egében[53] finom illatok esnek, amelyeket »kellemesnek« neveznek. A Négy Égi Király egében[54] égi drágaköves ruhák potyognak, amelyeket »betakarónak« neveznek. A nágák királyának palotájában vörös gyöngyök hullanak, amelyeket »fényt

---

[49] Gandharva (gantapo) és kinnara (jinnaluo): isteni lények, akik az égi kórust alkotják.

[50] Átváltozásnak Örvendő ég (Nirmána-rati, Hualetian): a vágy-világ hat égi birodalma közül az ötödik alulról; itt a lények kedvük szerint változhatnak át.

[51] Tusita (Doushuai) ég: a vágy-világ hat égi birodalma közül alulról a negyedik, az eljövendő buddha, Maitréja tartózkodási helye földi megtestesülése előtt. Az örömök földje, mivel mindenki legnagyobb örömére Maitréja a mahájána tanait hirdeti itt.

[52] Jáma ég (Yemotian): a vágy-világ hat égi birodalma közül alulról a harmadik, hadakozásmentes égi világ, mivel itt az isteneknek nem kell megküzdeniük a féltékeny félistenekkel.

[53] Harminchármak ege (Trájasztrimsa, Sanshisantian): a vágy-világ hat égi birodalma közül alulról a második, amely a Szuméru-hegyen található; itt él harminchárom isten Indra vezetésével.

[54] Négy Égi Király ege (Csatur-mahárádzsa-kájika, Sitianwangtian): a vágyak világában az első istenek lakta ég, ahol négy égi király uralkodik.

árasztónak« neveznek. Az aszurák[55] palotájában fegyverek záporoznak, amelyeket »ellenség leigázónak« neveznek. Az északi kontinensen[56] mindenféle virágok hullanak, amelyeket »kinyílónak« neveznek. A világ többi részeiben is más-más eső hullik.

/1.2.2.3.10.1.3. befejezés/ A nágák királya nem részrehajló, nem részesít senkit sem előnyben. A lények erény-gyökerei azonban különböznek, így az eső is eltérő.

C: Ez a hasonlat párhuzamos a *Jók Vezetője* című fejezetben található-val.

/1.2.2.3.10.2. A tathágatára vonatkoztatva/

/1.2.2.3.10.2.1. általános/ Buddha Fiai, a tathágata, az arhat, a tökéletesen megvilágosodott és a felülmúlhatatlan Tan-király ugyanígy kívánja a lényeknek a helyes Tant hirdetni.

/1.2.2.3.10.2.2. konkrét/

/1.2.2.3.10.2.2.1. a test a felhőnek felel meg/ Először a testek felhőit rendezi el, megtöltve az egész dharma-dhátut. A lények kívánságának megfelelően különbözőféleképpen jelennek meg. Olykor a lényeknek (1) élő testek felhője jelenik meg, vagy (2) átváltozás-testek felhője, vagy (3) erővel megtartott testek felhője, vagy (4) formatestek felhője, vagy (5) kiváló jelekkel ékesített testek felhője, vagy (6) erényes testek felhője, vagy (7) bölcs testek felhője, vagy (8) erővel elpusztíthatatlan testek felhője, vagy (9) félelem-nélküli testek felhője, vagy (10) dharma-dhátu testek felhője. Buddha Fiai, a tathágata ehhez hasonló számtalan test felhőjével takarja be valamennyi világot a tíz irányban.

C: A tíz test közül négynek más neve is van, de a jelentése ugyanaz. Az első a kívánság-test, mert a Tusita égben kíván megszületni. A negyedik az akarat-test, mert úgy születik meg, ahogy akar, a világ formáival azonosan. A nyolcadik a bódhi-test, mert Buddha tíz ereje hozza létre a bódhit. A kilencedik az erő-test, mert a négy félelem-nélküliséget[57] magában foglalva, le tudja győzni a külső erőket, ördögi dolgokat.

---

[55] Aszura (axiuluo): a hatféle lény közül az egyik, a félisten, aki folyton az istenekkel hadakozik.

[56] Északi kontinens (Uttara-kuru, Yudanyue): a Szumérut körülvevő négy kontinens közül az északon fekvő. Négyzet alakú, s különb a másik három kontinensnél, mert az itt lakók hosszú életnek örvendenek, s fizikai erőfeszítés nélkül juthatnak élelemhez.

[57] Négy félelem-nélküliség (csatur-vaisáradja, si wuwei): az a négy bölcsesség vagy önbizalom, amellyel Buddha a vallási gyakorlat és a tanítás terén rendelkezik: 1. nem fél a teljes megvilágosodástól, azaz attól, hogy felismeri a szenvedést a világban; 2. nem fél a szennyeződések megszű-

/1.2.2.3.10.2.2.2. a fény a villámnak felel meg/ A lények különböző kívánságainak megfelelően mindenféle fényes villámokat szór: a »mindenhová eljutó«, »Buddha titokzatos tanába behatoló«, »árnyékot vető fény«, »ragyogó fény«, »végtelen dhárani kapuján keresztülmenő«, »helyes és nem zavaros gondolkodású«, »végsőkig elpusztíthatatlan«, »a létformákba könnyen behatoló«, »minden kívánságot teljesítő és mindenkit boldoggá tevő« és más nevű villámokat.

C: A fények a tathágata félelem-nélküliségét mutatják be.

/1.2.2.3.10.2.2.3. a szamádhi a mennydörgésnek felel meg/ Buddha Fiai, miután a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott számtalan ilyen villámot mutatott be, a lények kívánságainak megfelelően számtalan szamádhi-mennydörgés hangját dübörgi: a helyes felébredés bölcsességének szamádhi-mennydörgését, a ragyogó, szennyfolt nélküli óceán szamádhi-mennydörgését, a gyémántkerék szamádhi-mennydörgését, a Szuméru-hegy zászlójának szamádhi-mennydörgését, az óceán-pecsét szamádhi-mennydörgését, a naplámpás szamádhi-mennydörgését, a kifogyhatatlan szamádhi-mennydörgését, a megszabadulás elpusztíthatatlan erejének szamádhi-mennydörgését.

C: A szamádhi és a mennydörgés párhuzamának három aspektusa van. (1) Az őszi mennydörgéskor a bogarak elbújnak, hogy téli álmukat aludják. Ha valaki a szamádhi állapotába kerül, semmi rossz nem érheti. (2) A tavaszi mennydörgéskor a bogarak felébrednek téli álmukból, s a csírák kihajtanak. Ehhez hasonlóan a szamádhiból erények születnek. (3) A mennydörgés az eső előjele. A szamádhi pedig annak az előjele, hogy a tathágata tanítani fog.

/1.2.2.3.10.2.2.4. a nagy bölcsesség a szélnek felel meg/ Buddha Fiai, miután számtalan ilyen szamádhi-mennydörgés hangja hallatszott, a tathágata a testek felhőjéből esőt készül hullatni. Először szerencsehozó jelet mutat be, hogy megvilágosítsa a lényeket. Ez azt jelenti, hogy az akadálytalan, nagy könyörületes szívéből feltárja a tathágata nagy bölcsességének szél-körét, amelynek neve: »a lényeknek felfoghatatlan boldogságot és nyugalmat adó«.

---

nésétől; 3. nem fél azokról a dolgokról beszélni, amelyek akadályozzák a vallási gyakorlatot; 4. nem fél attól, hogy megmutassa a szenvedésből kivezető utat. Az első kettő a tathágata saját gyakorlatára vonatkozik, míg a többi a tanításra.

C: A tathágata a később elnyert bölcsességével tekint a különböző képességű lényekre, s oltalmába fogadva őket különböző tanítási módszereket talál ki.[58]

/1.2.2.3.10.2.2.5. a tanítás az esőnek felel meg/

/1.2.2.3.10.2.2.5.1. átvezetés/ A jel megjelenése után a bódhiszattvák meg a lények teste és tudata megtisztul. Ezután a tathágata nagy Tantestének felhőjéből, nagy könyörületességének felhőjéből és a nagy felfoghatatlan felhőből felfoghatatlan, hatalmas Tan-esőt zúdít, amely megtisztítja az összes lény testét és tudatát.

/1.2.2.3.10.2.2.5.2. a Tan-eső részletezése/ Ez annyit tesz, hogy (1) a megvilágosodás színhelyén ülő bódhiszattváknak hulló Tan-eső neve: »különbség nélküli dharma-dhátu«; (2) az utoljára megtestesülő bódhiszattváknak hullajtott Tan-eső neve: »bódhiszattvák játéka a tathágata titkos tanításával«; (3) a következő életükben megvilágosodó bódhiszattváknak hullajtott Tan-eső neve: »mindent betöltő tiszta fény«; (4) a felkent bódhiszattváknak hullajtott Tan-eső neve: »a tathágata díszeivel ékesített«; (5) a türelmet gyakorló bódhiszattváknak hullajtott Tan-eső neve: »az érdem-kincsek bölcsesség-virágának kinyílása és a könyörületes bódhiszattva cselekedet töretlensége«; (6) a haladó bódhiszattváknak hullajtott nagy Tan-eső neve: »a megjelenés és átváltozás mély tanának elsajátítása, valamint a bódhiszattva cselekedetek szüntelen és fáradhatatlan gyakorlása«; (7) a kezdő bódhiszattváknak hullajtott nagy Tan-eső neve: »a tathágata nagy könyörületes cselekedeteinek keletkezése és a lények megmentése«; (8) az önmegvilágosodottak kocsijára törekvő lényeknek hullajtott Tan-eső neve: »a feltételektől függő keletkezés tanának mély ismerete, a két véglet elkerülése és az elpusztíthatatlan megszabadulás gyümölcsének elnyerése«; (9) a hallgatók kocsijára törekvő lényeknek hullajtott nagy Tan-eső neve: »az összes nyomorúság elvágása a nagy bölcsesség kardjával«; (10) az erény-gyökereket halmozó határozott és nem határozott lényeknek hullajtott nagy Tan-eső neve: »a tanítások megvalósítása és boldogsághoz segítés«.

C: (1) Mikor a bódhiszattvák megvilágosodni készülnek, gondolataikat meg akarják szüntetni. Mikor meghallják a Tan-esőt, még ezt a leghalványabb gondolatukat is elfelejtik (wang), s meglátják a tudat természetének egyforma, üres világát, a dharma-dhátu egyetlen ismertetőjelét, az eredeti

---

[58] Buddha az alapvető bölcsesség (genben zhi) birtokába jut a megvilágosodáskor. Ezután szerzi meg a lények megmentéséhez szükséges bölcsességet, amelyet ezért később elnyert bölcsességnek (houde zhi) neveznek.

és kezdeti megvilágosodás nem-kettősségét, ami azonos a Buddha egyforma tan-testével. Ezért mondja a szöveg: „különbség nélküli dharma-dhátu". {Ezeket *A hit felkeltése a mahájánában* című mű alapján mondtuk.}[59]

(2) Ezek a bódhiszattvák többé nem születnek anyaméhből, de még nem érkeztek a megvilágosodás helyszínére. Többet nem öltenek testet, ezért mondja a szöveg: „utoljára megtestesülő". A Tan-felhő nevében szereplő „játék" a csodás képességek alkalmazását jelenti. A „titkos tanítás" pedig a tudat és bölcsesség összefonódására utal. A tathágata tanítása következtében a bódhiszattvák szabadon megjelenhetnek a titkos tanítás területén. Ezt nevezi a szöveg „játéknak". A titkos tanítás magában foglalja a nirvána három erényét.[60] A *Nirvána szútra* titkos rejtekhelynek mondja ezt, ahol a tathágata nyugalomban tartózkodik, s közben csodás képességeit alkalmazva tevékenykedik a világban. Ezt nevezi „játéknak". A *Lótusz szútra* a lényeg megjelenését nézi a működésben, s a tathágata észlelését mélynek és messzire hatónak írja le. Ez a „titok". Bár a bódhiszattva már a megvilágosodás gondolatának megfoganásakor elnyeri ezt a fajta észlelést, csak ezen a szinten jut el a tökéletességre.

{A nirvánáról az elv szempontjából beszélhetünk, az észlelésről pedig a bölcsesség szempontjából. Az észlelésben is megjelenik a buddha-természet, így nem mondhatjuk, hogy az elv nincs meg benne. A nirvánában megmutatkozik a pradnyá erénye, ezért nem mondhatjuk, hogy a bölcsesség nem található benne. A nirvána a működés visszavezetése a lényegbe. A nirvána tehát a vallási gyakorlat következtében elért megvilágosodás állapota. A *Lótusz szútra* viszont a lényeg megjelenését nézi a működésben, ezért csak észlelésnek nevezi.}[61]

(3) „A következő életükben megvilágosodó" azt jelenti, hogy még egyszer meg kell születniük ezeknek a bódhiszattváknak, mint például Maitréjának, mert parányi tudatlanság útjukban áll még. A tathágata Tan-esője

---

[59] T 32, 1667: 576b12–16. *A hit felkeltése a mahájánában* című művet Asvaghósának tulajdonítják, valójában azonban kínai apokrif irat. A kínai buddhizmus fejlődésére nagy hatást gyakorolt. A tudat két aspektusát különbözteti meg: az abszolútot és a világban megjelenőt. Az eredeti megvilágosodás azt jelenti, hogy minden lény eredendően megvilágosodott természetű, mivel mindenki rendelkezik a buddha-természettel. A kezdeti megvilágosodásra pedig a gyakorló tehet szert vallásgyakorlata eredményeként.

[60] A nirvána három erénye (sande niepan): 1. Tan-test; 2. pradnyá; 3. megszabadulás. A nirvánába távozott Buddha ezzel a három erénnyel van felruházva.

[61] *Az emberséges király* című szútrában olvasható, hogy a tudat a lényeg, a bölcsesség pedig a működés. A tudaton tehát az abszolút tudatot kell érteni. A *Nirvána szútra* Buddha nirvánáját írja le, így elsősorban a vallási gyakorlat után elért szellemi szint leírásával foglalkozik. Ezt nevezi a kommentár lényegnek. A *Lótusz szútra* viszont a lények tanítását helyezi központba. Ezt pedig működésnek nevezi.

megtisztítja őket ettől, s Buddha mindentudása sugárzik belőlük. Az előző három a tökéletes megvilágosodás szintje.

(4) A felkent bódhiszattvák a tizedik szinten lévő bódhiszattvák, akiket a tíz irányból érkező buddhák tanításaik vizével felkennek, s akik be tudják fogadni a tathágata nagy Tan-esőjét. Így elnyerik a buddhák erényeit és bölcsességét, majd a buddhák tevékenységét folytatják. Ezért mondja a szöveg, hogy „ékességek".

(5) A türelmet gyakorlók a nyolcadik szintet elért bódhiszattvák. Már az első szinten elnyerik a hitet és más érdemeket, ám ezek egyre tisztábbakká válnak bennük, ahogy egyre magasabb szintre érnek. Az egyes szintek bölcsességei egymás után sorban fejlődnek ki. Töretlenül fejlesztik magukat, hogy elérjék a megvilágosodást, s közben a lényeket tanítják.

(6) A tíz szint előtt lévő bódhiszattvák a megvilágosodás területére lépnek, s az abszolút (zhenru) megjelenik szemük előtt. Ez az átváltozás a mély tanítás.

(7) A kezdő bódhiszattvák megértve a hit mibenlétét, megtelve hittel, elhatározzák, hogy a megvilágosodásra fognak törekedni. Miközben a magas szellemi cél elérése érdekében tevékenykednek, az alacsonyabb szinten lévő lényeket tanítják. A Tan-eső hatására, fogadalmukkal összhangban cselekszenek, eljutnak a bódhiszattva fejlődésének kiindulópontjára. A tathágata megmutatja nekik, hogy miként emelkedhetnek magasabb szintekre.

A következő két csoportnak (8–9) átadott tanítások kétféleképpen értelmezhetők. Egyrészt exoterikus (xianshuo) szinten a saját kocsijuknak megfelelő tanításokat kapják meg. Másrészt ezoterikus (mishuo) szinten a mahájána tanokat hallják. Az önmegvilágosodottaknak a saját kocsijuknak megfelelően a következőket tanítja a két véglet (lét és nemlét) elkerüléséről. Azért nem mondhatjuk a dolgokat állandónak, mert a keletkezésük oka megszűnik. Másrészt azért nem állíthatjuk róluk, hogy megszűnnek, mert az eredmény folyamatosságot biztosít. Ha visszafelé nézzük, azaz az eredményből az okot, akkor nincs létezés. Ha viszont a keletkezés irányából nézzük, akkor pedig nincs nemlétezés. Az ezoterikus szinten – miközben a két véglet elkerülésére vonatkozóan megőrzi a saját kocsijában elért eredményt – a tathágata kifejti, hogy a feltételektől függő keletkezés nem más, mint a középút. A középutat pedig buddha-természetnek nevezik. Ez a mély feltételektől függő keletkezés tanítása, amelyet a legfelsőbb bölcsességgel lehet csak belátni. Így lehet elérni az elpusztíthatatlan megszabadulás gyümölcsét.

(9) A hallgatóknak az exoterikus szinten a személy ürességét tanítja, hogy az így szerzett bölcsesség kardjával elvágják a szenvedéseket. Az ezoterikus szinten a dolgok ürességét tanítja, s ezzel a nagy karddal minden nyomorúságot elvágnak.

(10) A gonoszságban megrögzött lények nem bírják elviselni a Tan-esőt, így ez a lények két csoportjára vonatkozik. A nem határozott lényeket a tanítás szempontjából éretté teszi, míg a határozott lényeknek különböző tanításokat ad át.

/1.2.2.3.10.2.3. befejezés/ Buddha Fiai, a buddhák és tathágaták a lények kívánságainak megfelelően ekképpen hatalmas Tan-esőt zúdítanak, amely megtölti a határtalan világokat. Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott nem részrehajló, s nem fukarkodik a tanításával. A lények képességei és kívánságai azonban nem egyformák, így a rájuk hulló Tan-eső is különbözőnek tűnik.

/1.2.2.3.10.3. befejezés/ Ez a tathágata hangjának tizedik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

/1.2.3. tíz végtelen/ Továbbá, Buddha Fiai, tudnivaló, hogy a tathágata hangja tíz végtelennel rendelkezik. Mi ez a tíz? Olyan végtelen, mint az űr, mert mindenhová elér. Olyan végtelen, mint a dharma-dhátu, mert nincs, amit ne hatna át. Olyan végtelen, mint a lények birodalma, mert valamennyit boldoggá teszi. Olyan végtelen, mint a cselekedetek, mert ezek következményeit magyarázza el. Olyan végtelen, mint a nyomorúságok, mert ezeket mind megszünteti. Olyan végtelen, mint a lények hangjai, mert a felfogóképességüknek megfelelően hallhatják. Olyan végtelen, mint a lények felfogóképessége és kívánságai, mert valamennyiükre tekintettel van, hogy megmenthesse őket. Olyan végtelen, mint a három világ, mert határtalan. Olyan végtelen, mint a bölcsesség, mert mindent megért. Olyan végtelen, mint Buddha világa, mert belép a Buddha dharma-dhátujába.

/1.3. befejezés/ Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott hangja ezeket a végtelenségeket valósította meg. A bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell."

/2. vers/ Akkor Szamantabhadra bódhiszattva ismét meg akarta világítani ennek az értelmét, s ezért a következő verseket mondta:

„Mikor a nagy világegyetem összeomlani készül,
a lények érdemeinek hatására egy hang azt mondja:
»a meditáció négy szintjén nincs semmi szenvedés«;
meghallván ezt megszabadulnak a vágyaiktól.

A tíz erővel bíró Világ Tiszteltje ugyanilyen
gyönyörű, a dharma-dhátut átható hangon szól;
hirdeti a feltételektől függő állapotok állandótlanságát és szenvedéseit,
végleg átvezet a születés és halál óceánján.

Miként magas hegyek között mély völgyekben,
minden hangra visszhang felel,
bár követi mások szavát,
a visszhang mégsem tesz különbséget.

A Tíz Erejű hangja ugyanígy
a lények érettsége szerint tárul fel,
nevel s boldoggá tesz,
nem gondolja: »most tanítok«.

Miként az égi dob, melynek neve: Felébresztő,
folyton az égbolton a Tan hangját visszhangozza,
ösztökéli a buja isteneket,
kik hallván ezt, elvetik ragaszkodásukat.

A Tíz Erejű ugyanígy
csodálatos hangon szólva,
megvilágosítja a lényeket,
kik elnyerik a bódhi gyümölcsét.

Isvaradéva ékköves asszonya
szájával muzsikál,
egy hangjában százezer zene,
egy zenéjében százezer hang.

A Jól Távozott hangja ugyanilyen:
egyetlen hangjában az összes hang,
a lények természete és kívánsága szerint különbözik,
meghallva, nyomorúságuk szertefoszlik.

Brahmá egy hangot kiejtve,
boldoggá teszi a Brahmá világ lényeit,
hangja birodalmán kívül nem jut el,
mind azt mondják: »csak én hallom«.

A tíz erővel bíró Brahmá király ugyanígy
egyetlen hangjával betölti a dharma-dhátut,
ám a gyülekezeten kívül máshoz nem jut el,
mert a hitetlenek nem nyerhetik el.

Miként a vizek természete egyforma,
mind nyolc erény ízű,[62]
ám a föld és a tároló edény különböző,
így lesz ízük sokféle.

---

[62] Nyolc erény ízű, a víz nyolc tulajdonsága: 1. hideg; 2. tiszta; 3. lassan folyó; 4. jóízű; 5. friss; 6. szaga nem bántó; 7. nem kellemetlen a toroknak; 8. nem kellemetlen a gyomornak.

A mindentudás hangja ugyanilyen,
a dharma-természet íze nem különbözik;
a lények eltérő cselekedeteik miatt
hallják különbözőképpen.

A nágák nagy királya, Forróságnélküli
esőt hullajt az egész Dzsambudvípára,
a növényeket így sarjasztja,
ám az eső nem a testéből, s nem a szívéből ered.

A buddhák gyönyörű hangja ekképpen,
az egész dharma-dhátut megtölti,
erényt gyarapít, s pusztítja a gonoszt,
nem kívülről, s nem belülről fakad.

A nága király, Mánasza
hét napig gyűjti a felhőket, mielőtt esne,
megvárva, míg a lények munkájukat befejezik,
s csak ezután kezd hullani az áldásos csapadék.

A tíz erővel bíró ugyanígy tanít,
előbb a lényeket neveli, érettté teszi,
s csak aztán hirdeti a mélyértelmű Tant,
hogy hallgatóit el ne riassza.

A Nagy Ékességű nága király az óceánon
tízféle ékesség esőjét hullajtja,
vagy száz- vagy ezer- vagy százezerfélét,
a víz íze egyforma, az ékességek különbözők.

A Tökéletesen Érvelő ekképpen
tíz vagy húsz tant hirdet,
vagy százat vagy ezret, egészen a végtelenig,
ám nem tartja különbözőnek.

A leghatalmasabb nága király, Szágara
felhőket gyűjt, befedve a földet,
mindenhol más az eső,
ám a nága király kettősség nélkül gondol rá.

A buddhák, a Tan-királyok ugyanígy
a könyörületes testek felhőjét kiterjesztik a tíz irányba,
minden gyakorlót más esővel öntöznek,
ám nem tesznek különbséget köztük."

C: Minden hasonlatot két-két versszak foglal össze.

IV. A tathágata tudata

/1. próza/

/1.1. kérdés/ „Buddha Fiai, mit kell tudniuk a bódhiszattva mahászattváknak a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott tudatáról?

/1.2. magyarázat/

/1.2.1. összefoglaló elemzés/ Buddha Fiai, a tathágata tudata, elméje és tudatossága felfoghatatlan, csak a bölcsesség végtelensége miatt ismerhető meg.[63]

C: */1.2.1.1. a szöveg jelentésének magyarázata/* „A tathágata tudata, elméje és tudatossága felfoghatatlan" azt jelenti, hogy lényegét tekintve leírhatatlan. „Csak a bölcsesség végtelensége miatt ismerhető meg" azt jelenti, hogy a tathágata tudata működését tekintve szavakkal kifejezhető.

{A tudat a király, a tudatról úgy beszélünk, mint a lényegről. A bölcsesség az alárendelt. Az alárendelt szempontjából beszélünk működésről. A lényeget szavakkal nem lehet megmutatni, ezért csak tagadással lehet kifejezni. A működés ismertetőjegyei viszont világosak, így szavakkal ki lehet fejezni őket. A működésnek is van olyan aspektusa, amely csak tagadással fejezhető ki, mivel végtelen, s így azonos a lényeggel. Ha csak tagadással lehetne kifejezni, akkor nem mutatkozna meg a „csodálatos" (miao). Így a kifejezésekre támaszkodva leírhatjuk a „titokzatos végsőt" (xuanji). A „támaszkodni" azt jelenti, hogy az alárendeltre támaszkodva mutatjuk be a királyt. Ugyanakkor azonban a működésnek és a tudathoz kapcsolódó dolgoknak is van olyan aspektusa, amelyet csak tagadással lehet kifejezni. Most azonban a kifejezések segítségével mutatjuk meg a mélységét.}

[63] T: a tathágata tudattal, elmével és tudatossággal felfoghatatlan, csak a tathágata végtelen bölcsessége foghatja fel. (kye rgyal ba'i sras de bzhin gshegs pa rnams ni sems kyis rnam par dgod pa ma yin / yid kyis rnam par dgod pa ma yin rnam par shes pas rnam par dgod pa ma yin te / kye rgyal ba'i sras de bzhin gshegs pa'i thugs skye ba ni / de bzhin gshegs pa'i ye shes tshad med pas khong du chud par bya'o).

/*1.2.1.2. más magyarázatok összefoglalása*/

/*1.2.1.2.1. bevezetés*/ Ezt a mondatot már sokféleképpen magyarázták.

/*1.2.1.2.2. más nézetek összefoglalása*/

/*1.2.1.2.2.1. a dharmák ismertetőjegyei iskola két mestere*/

/*1.2.1.2.2.1.1. az egyik mester*/ Az egyik mester azt állítja, hogy kétfajta elme létezik: szennyezett és tiszta. Buddha szintjén sem a tudat, sem a tudathoz kapcsolódó dolgok nem szennyezettek, hanem tiszták. A vallási gyakorlat gyümölcseként elért szinten már a bölcsesség erősebb, az elme jelentéktelenebb. Ezért a tathágata tudata úgy jelenik meg, mint szenny-nélküli, bölcsessége pedig mint végtelen. Ha nincsen már tudata, akkor a támasztott {azaz a bölcsesség} mire alapozódik? Ezért mondja *A csak-tudatosság megalapozása* című mű *A tathágata erénydíszei* című szútrát idézve: „A tathágata szennyezetlen tudatossága (amala-vidnyána, wugou shi) a tiszta, szennyezetlen világ, amelyben nincsenek akadályok, és amely a tökéletes tükörszerű bölcsességnek felel meg."[64] A tudatosság átalakítása azt jelenti, hogy a bölcsesség a tudatosság alapján jön létre. Nem pedig azt, hogy a bölcsesség alany lenne. {A tudatosság ugyanis alany. A nyolcadik tudatosságot alakítja át a négy bölcsességgé. A bölcsesség viszont már nem tudatosság.}

/*1.2.1.2.2.1.2. a másik mester*/ Mivel a tathágatának nincsen karmát felhalmozó tudati tevékenysége, ezért mondjuk, hogy „tudata stb. felfoghatatlan". A nem-megkülönböztető bölcsesség számtalan módon jelenik meg, ezért nem igaz, hogy nincs alanya a tudati tevékenységének. *A mahájána összefoglalása (Mahájána szamgraha)* azt mondja: „A nem-megkülönböztető bölcsesség támasza nem a tudat és nem a gondolkodás."[65] De az sem igaz, hogy nem a tudat a támasza, mert olyanfajta, mint a tudat. A tudat ugyanis ok, hiszen a tathágata a jó tettek csíráinak tudatbeli beágyazódása miatt jutott el a vallási gyakorlat gyümölcseként tapasztalt szintre. Ezért mondjuk, hogy olyanfajta, mint a tudat.

{A tathágata tudatosságának nyolcadik szintje nem halmozza fel a karmacsírákat, a hetedik szint nem gondolja a nyolcadik szintet énnek, az első hat szint pedig nem különbözteti meg a tárgyakat. Azért, mert tudatosságának valamennyi szintje a négy bölcsességgel[66] áll kapcsolatban. Ebből

---

[64] T 31, 1585: 13c24. Cook 1999: 82.

[65] Nem pontos idézése a forrásnak. Kétségtelenül Xuanzang fordítására támaszkodik, nem pedig Paramártháéra. A szöveg pontosan: „A bódhiszattvák támasza nem a tudat, és mégis a tudat, mert a nem-megkülönböztető bölcsesség nem meghatározható a gondolkodás által, de olyanfajta." T 31, 1594: 147c4–5. Paramártha fordítását lásd T 31, 1593: a18–19.

[66] Négy bölcsesség (sizhi): 1. a nagy tökéletes tükörszerű bölcsesség (mahádarsana-dnyána, dayuan jingzhi), amely, mint egy nagy tükör, megkülönböztetés nélkül megjeleníti a különböző formákat; 2. az egyforma természet bölcsessége (szamatá-dnyána, pingdengxing zhi), amely valamennyi dolgot egyformának tekinti; 3. a csodás szemlélődés bölcsessége (pratjavéksaná-dnyána, miao guancha zhi), amely meglátja a dolgok valós természetét; 4. a feladat teljesítésének bölcsessége (kritja-anusthána-

a szempontból mondjuk, hogy nem olyan, mint a tudat. Ugyanakkor nem arról van szó, hogy a tathágatának nem lenne nem felhalmozó nyolcadik tudatossága, a nyolcadik szintet nem énnek gondoló hetedik tudatossága és nem-megkülönböztető hat tudatossága. Ezért mondjuk következtetésképpen, hogy „nem igaz, hogy nincs alanya tudati tevékenységének". Az idézet azt bizonyítja, hogy a tathágatának nincs tudati tevékenysége, gondolkodása. Valaki azt vethetné fel, hogy ha a tathágatának nincs tudati tevékenysége, akkor a nem-megkülönböztető bölcsességnek a formára kell támaszkodnia. Ezért azt mutatjuk meg, hogy a tathágata tudata nem teljesen alany-nélküli. Így tehát tudati tevékenységének létezését bizonyítjuk ezután. „Olyanfajta, mint a tudat" ezt az aspektust világítja meg. Mivel olyanfajta, mint a tudat, hogyan is mondhatnánk, hogy nincs tudati tevékenysége? „A tudat ugyanis ok" azt magyarázza el, hogy milyen szempontból olyanfajta, mint a tudat. Rámutat arra, hogy a tathágata az eredmény szintjén áll. Ennek az eredménynek, a tiszta nyolcadik tudatosságnak pedig a karmacsírákat felhalmozó tudati tevékenység az oka. Ezért nem mondhatjuk, hogy nincs tudati tevékenysége. Mint ahogyan a nem kifejezett formák[67] (wubiao se, avidnyapti-rúpa) a kifejezett formák alapján keletkeznek, ugyanígy jön létre a nem felhalmozó tudat és a többi.}[68]

C: */1.2.1.2.2.2. átvezetés/* A fenti két magyarázat egyaránt azt állítja, hogy a tathágatának van tudata, elméje és tudatossága. {A fenti két álláspont a dharmák ismertetőjegyei (faxiang) iskolának felel meg, a következő pedig a dharma-természet iskolának (faxing). Mi a különbség a fenti két nézet között? Az első azt vallja, hogy a tathágatának csak tiszta tudata van, nincs szennyezett. A másik pedig azt mondja, hogy csak lényege van, nincs mű-

---

dnyána, cheng suozuo zhi), amely a három cselekedettel (mentális, verbális, fizikai) a lényeket segíti. A négy bölcsesség részletes kifejtése megtalálható Xuanzang *A csak-tudatosság megalapozása* című munkájában. Lásd COOK 1999: 347–353.

67 Nem kifejezett formák (wubiao se): az abhidharma filozófiában azokat a cselekedeteket értik ezen, amelyek semmilyen információt nem hordoznak, ezért tudati cselekedethez hasonlóak, ám ugyanakkor anyagi (rúpa) természetűek, így a fizikai és verbális cselekedetre emlékeztetnek. Lásd POUSSIN 136–137.

68 A dharmák ismertetőjegyei iskola (faxiang) a kínai jógácsára iskola, amelynek alapítója a híres zarándok és fordító, Xuanzang. A jógácsára filozófia központi fogalma a nyolcadik tudatosság, pontosabban a tudatosság nyolcadik szintje, amelyet tároló tudatosságnak (álajavidnyána) neveznek. Itt őrződnek a karmacsírák, amelyek korábbi cselekvéseink eredményeképpen ágyazódtak be a tudatba. Ezt a folyamatot nevezik vászanának, amely a másik irányban is működik, azaz a karmacsírák beérése újabb tettek elkövetését eredményezi. A téves én-képzetet a hetedik tudatosság (manasz) alakítja ki, amikor a nyolcadik tudatosságot tévesen „énnek" fogja fel. A hat tudatosság az öt érzékelésből fakadó tudatosság és az ezeket összefogó elmetudatosság (manovidnyána).

ködése. Így a két álláspont különböző. A két nézet együtt teljesül: mivel a tathágata nem gondolkodik, ezért szenny-nélküli; mivel szenny-nélküli, ezért nincs karmacsírákat felhalmozó gondolkodása.}

/1.2.1.2.2.3. a dharma-természet iskola/ A másik álláspont szerint Buddhának valójában nincs tudata, elméje és tudatossága, valamint a tudathoz kapcsolódó dolgai. Ezért mondja: „felfoghatatlan". Csak nagy bölcsességgel rendelkezik. Ezért mondja: „bölcsességének végtelensége miatt megismerhető a tathágata tudata". Ezért mondja az *Aranyfény szútra* és a Paramártha által lefordított *A mahájána összefoglalása:* „Csak az ekkéntiség és az ekkéntiség bölcsessége létezik."[69] *A Buddha szintje* című értekezés szerint öt dharma[70] foglalja magában a nagy felébredés természetét: az egyetlen igaz dharma-dhátu és a megvilágosodás négy bölcsessége.[71] Több dharmát nem említ. {A harmadik álláspont az ismertetőjegy-nélküliség iskolájához és a dharma-természet iskolájához tartozik. *A mahájána összefoglalása* azt mondja: „A lényegtest a tan-test."[72] Ezt magyaráztuk úgy, hogy „Csak az ekkéntiség és az ekkéntiség bölcsessége létezik." Ezt nevezik tan-testnek.}[73]

C: */1.2.1.2.3. a huayan magyarázat/*

/1.2.1.2.3.1. a részrehajlás hibája/

/1.2.1.2.3.1.1. bevezetés/ Mind a két iskola részrehajló, ezért cáfoljuk őket.

/1.2.1.2.3.1.2. magyarázat/

/1.2.1.2.3.1.2.1. külön-külön cáfolat/

/1.2.1.2.3.1.2.1.1. a dharmák ismertetőjegyei iskola/

/közvetlen cáfolat/ Ha az első iskola nézete szerint a tathágatának lenne tudata stb., akkor ez eltúlzáshoz vezetne, {mert nem teljesülne, hogy üres és

---

[69] Ez a mondat ebben a formában csak az *Aranyfény szútrá*ban található meg. Lásd T 16, 664: 363a5.

[70] Öt dharma (panycsa-dharma, wufa): az egyetlen igaz dharma-dhátu a megvilágosodás tárgya, tehát Buddha ezt ismeri meg a megvilágosodása során, ami nem más, mint a világ, a dolgok igaz természete, üresség jellege; a négy bölcsesség pedig a megvilágosodás alanya, amely megismeri az egyetlen igaz dharma-dhátut.

[71] T 26, 1530: 301b23.

[72] T 31, 1593: 129c2–3.

[73] A dharma-természet iskola Indiában nem létezett, a kínai buddhista mesterek alkották meg ezt a kifejezést az indiai szentiratok alapján. Tulajdonképpen az a jógácsára iskola, amelyik Kínában Paramártha tevékenységének köszönhetően még Xuanzang előtt létrejött. Az iskola abban különbözik az indiai jógácsára iskolától, hogy szerinte a tathatá, az ekkéntiség, ami az abszolút fogalma a buddhizmusban, megjelenik a jelenségvilágban. A klasszikus jógácsára iskola szerint viszont a kettő nem keveredik. Lásd LAI 1986. A szútrában a „bukede" kifejezést felfoghatatlannak fordítottuk, ám a kifejezés szó szerint azt jelenti: „nem megfogható". A dharma-természet iskola magyarázatánál ebben a jelentésben használja: a tathágata tudatát stb. nem lehet megfogni, mert nincs neki ilyen.

valós egyszerre}. Nem tudja megmagyarázni a „felfoghatatlan" szó jelentését.

/úgy cáfoljuk, hogy feltesszük, helyes az állítása/ {Ha elfogadnánk, hogy a tathágatának csak tiszta tudatossága van, de nincs szennyezett tudatossága}, akkor miért nem mondja a szöveg, hogy a tathágata tudata tiszta?

/ellenvetések cáfolata/

/első ellenvetés/ {Attól tartunk, hogy azt válaszolhatnák: a tiszta jellegéről nehéz beszélni. Ezért azt kérdezzük, hogy *A Tathágata díszei* szútra talán} nem említi a szennyezetlen tudatosságot? {Ez nem a tiszta aspektus?}

/második ellenvetés/ {Azt is mondhatnák, hogy a szútrában a megfoghatatlan a szennyezett aspektusra vonatkozik.} Viszont akkor miért nem mondja, hogy a szennyezett tudatossága megfoghatatlan?

/1.2.1.2.3.1.2.1.2. a dharma-természet iskola/

/közvetlen cáfolat/ A másik iskola nézete pedig lebecsüléshez[74] vezetne, {mivel az üresség akadályozza a létezést}. Nem tudja megmagyarázni, hogy „megismeri a tathágata tudatát", mivel a szútra azt mondja: „a végtelen bölcsessége miatt megismeri a tathágata tudatát". Nem azt mondja, hogy nincs tudata, amit meg lehetne ismerni, így világos, hogy nem igaz, hogy nincs tudata. {Nem a tathágata bölcsességét ismeri meg, hanem a bölcsesség alapján a tudatát, így tehát lennie kell tudatának.}

/úgy cáfoljuk, hogy feltesszük, helyes az állítása/ Ha nincs tudata, akkor hogyan állhatna meg a bölcsesség magában? Ha azt állítanánk, hogy a tudat nem létezik, csak a bölcsesség, az két tévedéshez vezetne. Egyrészt fogalmi tévedéshez. Azt mondja a tanítás: a tudat-király a legkiválóbb. Hogyan is mondhatnánk, hogy nem létezik? Ha a bölcsességnek nincs mire támaszkodnia, hogyan is állhatna meg magában? Ha nincs uralkodó, hogyan is lehetne alattvaló? Másrészt a szövegekkel is ellentmondásba kerülnének. Ellentmondana ez a fenti két értekezésnek *(A csak-tudatosság megalapozása, A mahájána összefoglalása)*, mivel azt mondják, hogy a nirvánában megszűnik az állandótlan tudatossága, és elnyeri az állandó tudatosságot. {Az állandótlanon az öt szkandhát[75] kell érteni. Ha tehát van állandó tudatossága, akkor állandó tudata is van.}

---

[74] Eltúlzás–lebecsülés (zengyi sunjian): a dharmák ismertetőjegyei iskola szerint a dharmák létezésére vonatkozó két téves nézet, két véglet. Az eltúlzás hibája az, ha a dharmákat valóban létező dolgoknak tekintik. A létezésük jelentőségét eltúlozzák, ezért nevezik eltúlzásnak. A lebecsülés hibája az, ha a dharmákat nemlétezőnek tekintik. Ebben az esetben a dharmák létezésének jelentőségét lebecsülik, ezért lebecsülésnek nevezik. A dharmák valójában önmagukban nem léteznek, hanem csak mint a tudat manifesztációi. Xuanzang is használja ezt a kifejezést *A csak-tudatosság megalapozása* című munkájában. Lásd T 31, 1585: 1b13. COOK 1999: 10.

[75] Öt szkandha: forma, érzés, észlelés, akarat és tudatosság. Ezek a lények fizikai-pszichikai létének alkotóelemei, amelyekből kialakul az „én"-képzet.

/1.2.1.2.3.1.2.2. együttes cáfolat/ Ha mind a két álláspontot elfogadnánk, akkor az ellentmondáshoz vezetne. {Azt mondhatná valaki, hogy ha mind a két iskola csak egyik felét tárta fel az igazságnak, akkor mi lenne, ha a két nézetet ötvöznénk. Ez ellentmondáshoz vezetne, mivel egyik a létet, másik a nemlétet állítja határozottan, nem pedig a léttel azonos nemlétet és a nemléttel azonos létet.} Ha viszont mindegyiket elutasítjuk, az tévnézeteket eredményez. {Azt is mondhatná valaki, hogy mi lenne, ha egyiket sem fogadnánk el? Ez viszont tévnézetekhez vezetne, mivel nem lenne helyes magyarázat.}

C: */1.2.1.2.3.2. a helyes magyarázat/*

/1.2.1.2.3.2.1. az előzők továbbvizsgálása/ Ha így áll a helyzet, mi akkor a helyes irány?

/1.2.1.2.3.2.2. a két téma/ Most kifejtjük ennek értelmét. Először a két iskola álláspontjáról szólunk, majd a szútra jelentését magyarázzuk el.

/1.2.1.2.3.2.3. a két álláspont másképpen magyarázva/

/1.2.1.2.3.2.3.1. az előző két iskoláról/

/1.2.1.2.3.2.3.1.1. külön-külön/ Az utóbbi iskola azt mondta, hogy „csak az ekkéntiség bölcsessége létezik". A tudat azonos az igaz természettel (zhenxing), ezért mondja: „csak ekkéntiség". A fényesség működése nem vész el, ezért mondja: „az ekkéntiség bölcsessége". De vajon a bölcsesség létezhet-e a tudaton kívül? Így tehát a „csak ekkéntiség" nincs ellentmondásban a létezéssel. {A dharma-természet iskola azt állítja, hogy a szútrában a tudat az ekkéntiség, a bölcsesség pedig az ekkéntiség bölcsessége. A tudat nélkül az ekkéntiség sem létezhetne, így tudható, hogy ha van ekkéntiség, akkor van tudat is. Azért nevezik az ekkéntiség bölcsességének, mert a működés azonos a lényeggel. Azért nevezik abszolútnak (zhenru), mert a lényeg azonos a működéssel. Mint ahogy a fényes gyöngy esetében a gyöngylényeg az ekkéntiség, a fényesség[-működés] pedig az ekkéntiség bölcsessége. Hogyan is létezhetne az ekkéntiség a tudat nélkül?}

Az előbbi iskola szerint a tiszta ekkéntiség lényege miatt létezik a tiszta tudat. Ha a tudat tehát ekkéntiség, miért is lenne hiba a létezéséről beszélni? {A dharmák ismertetőjegyei iskola szerint a lét az ekkéntiséggel azonos. Miért is lenne a létezés ellentmondásban az ekkéntiséggel? Mint ahogy a tárgyak is azonosak az ürességgel. Így nincs hiba abban, ha a tudat létezéséről beszélünk.}

/1.2.1.2.3.2.3.1.2. együtt/ Ebből tudható, hogy a valóssal azonos létezés aspektus és a létezéssel azonos valós aspektus együtt teljesül: lét és nemlét akadálytalan. {A valóssal azonos létezés a dharmák ismertetőjegyei iskola álláspontja, a léttel azonos valós pedig a dharma-természet iskola álláspontja. A kettő elválaszthatatlanságából jöhet csak létre az akadálytalan, valós buddha-tudat (wuai zhen foxin).}

/1.2.1.2.3.2.3.2. a szútra értelmezése/

/1.2.1.2.3.2.3.2.1. rövid magyarázat/ A szútra szövegét a következőképpen értelmezhetjük. A „felfoghatatlan" azt jelenti, hogy a tudat jelentése mély és titokzatos, ezért szavakkal kifejezhetetlen. A tagadással tehát a mélységét akarja megmutatni. Az pedig, hogy „a bölcsessége miatt ismerhető meg

a tathágata tudata", azt jelenti, hogy a tudathoz kapcsolódó dolgok (xinsuo) segítségével kifejezhető a mélysége. {Mivel azt mondja a szöveg, hogy „tudata megismerhető a bölcsesség végtelensége miatt", így tehát van tudata. Nem hibás állítás.}

/1.2.1.2.3.2.3.2.2. bizonyíték a szentiratokból/ Ezért mondja a szútra Jin-kori fordítása: „Ha valaki megismeri a tathágata bölcsességének végtelenségét, akkor az megismeri a tathágata tudatának végtelenségét."

/1.2.1.2.3.2.3.2.3. részletes magyarázat/

/1.2.1.2.3.2.3.2.3.1. tagadással kifejezve a mélységét/

/1.2.1.2.3.2.3.2.3.1.1. részrehajló szavakkal nem fejthető ki az elv/ Mit jelent, hogy a [tathágata tudata] mély és titokzatos? (1) Ha azt állítanánk, hogy létezik, akkor [tévedünk, mert] olyan, mint az ekkéntiség: nincsenek ismertetőjegyei. Ha azt állítanánk, hogy nem létezik, akkor [tévedünk, mert] megjelenései (youling)[76] nem szűnnek. (2) Ha azt állítanánk, hogy szennyezett, akkor [tévedünk, mert] megszabadult minden piszok terhétől. Ha azt állítanánk, hogy tiszta, akkor [tévedünk, mert] nem szakadt el a gonosz természettől. (3) Ha azt állítanánk, hogy „egy", akkor [tévedünk, mert] nincsen, amit ne foglalna magában. Ha azt állítanánk, hogy különböző, akkor [tévedünk, mert] egyízűsége megkülönböztethetetlen. (4) Ha azt állítanánk, hogy érző lény (youqing), akkor [tévedünk, mert] nem különbözik a formák természetétől. Ha azt állítanánk, hogy élettelen (wuqing), akkor [tévedünk, mert] minden „lelket"[77] áthat.

{A következő négy fogalompár fordul elő: (1) a lét–nemlét, amely közül az egyik az egyik iskola tana, a másik a másiké; (2) a szennyezett–tiszta, amely a dharmák ismertetőjegyei iskola; (3) az egy–különböző, amely együtt a két iskola; (4) élőlény–élettelen, amely szintén a két iskola. (1) A jelenség azonos az elvvel, ezért nem létezik. Az elv ugyanakkor nem veszti el a jelenségeket, ezért nem is nem létezik. (2) Tiszta abból a szempontból, hogy nincsenek ismertetőjegyei. Szennyezett abból a szempontból, hogy egyesíti [a jó és gonosz] természetet. A „nem szakadt el a gonosz természettől" azt jelenti, hogy a gonosz és a jó természetét tekintve egyaránt a tudat természete. Ha elszakadna a gonosz természettől, akkor a tudat természetétől szakadna el. A természettől viszont nem szakadhat el. Ezért van, hogy még

---

[76] A buddhizmus előtti kínai elképzelés szerint, ha valaki nem természetes halállal hal meg, akkor nem távozik a halottak világába, hanem szellemként (youling) az emberi világban kísért. A kommentár ezt a kifejezést használva érzékelteti, hogy a tathágata szelleme soha nem távozik a világból. A buddhizmus szerint a lények a halált követően két születés közötti átmeneti állapotba kerülnek, ahonnan a hetedik vagy legkésőbb a negyvenkilencedik napon újjászületnek. Erről szól a tibeti buddhizmus híres műve, *A köztes lét könyvei*. Lásd KARA 1986.

[77] Chengguan itt a hagyományos kínai kifejezéssel utal a lényekre, amelyet „léleknek" (you) lehet fordítani, ám természetesen a buddhizmus nem fogadja el a lélek létezését.

az iccshantika sem szakad el a jó természettől. (3) A két iskola nézetét ötvözve: a lényeggel azonos ismertetőjegyek magukban foglalják az ismertetőjegyekkel azonos lényeg „egyízűségét". (4) Ez szintén a két iskola nézetét egyesíti: a működéssel azonos lényeg megegyezik a formával, a lényeggel azonos működés „áthatja a lelkeket". Az, hogy „nem különbözik a formák természetétől", a következőket jelenti. A *Brahmá cselekedetei* fejezet azt mondja: „Ha már tudjuk, hogy minden dharma azonos a tudat öntermészetével, akkor hogyan is lenne az élő és élettelen természete különböző lényegű?"}

/1.2.1.2.3.2..2.3.1.2. a természet és az ismertetőjegyek ötvözése kifejezhetetlen/ Ha nyelvileg akarjuk kifejezni, akkor a szavak kudarcot vallanak; ha gondolkodni akarunk felőle, a gondolatok nem érhetik el. Azért, mert az eredmény-szintről nem lehet beszélni.

/1.2.1.2.3.2.3.2.3.1.3. a két iskola ötvözése/ Ebből tudható, hogy a Buddha tudata egyszerre létezik és nem létezik, jelenség és elv, király és alattvaló, egy és sok.

/1.2.1.2.3.2.3.2.3.1.4. nem-különbözőségük és nem-azonosságuk nehezen kifejezhető/ A tudatban nincs elme, de azt sem mondhatjuk, hogy nincs benne elme. Az elmében nincs tudat, de azt sem mondhatjuk, hogy nincs benne tudat. A királynak nincs alattvalója, de azt sem mondhatjuk, hogy nincs alattvalója. Az alattvaló nem a királyra támaszkodik, de azt sem mondhatjuk, hogy nem a királyra támaszkodik. Mindegyikkel ugyanígy van: akadálytalanul egymásba olvadnak. A fenti fogalmak mind az „egy elvet" (yili) követik, így nem tévesztik el a „titokzatos alapot" (xuanzong).

{A „nincs benne" azt jelenti, hogy nem azonosak (buji), mert a kettő ismertetőjegyei különböznek. Az „azt sem mondhatjuk, hogy nincs benne" azt jelenti, hogy nem válnak el egymástól (buli), mivel lényegüket tekintve nem kettők. Továbbá a „nincs benne" azt is jelenti, hogy [bár] lényegüket tekintve nem különböznek, egymást tartalmazzák. Az „azt sem mondhatjuk, hogy nincs benne" azt is jelenti, hogy a kettő [saját jellege] nem szűnve, hatást gyakorolnak egymásra.}

/1.2.1.2.3.2.3.2.3.2. a mélység kifejezése/ A tudatot tehát nem lehet megismerni a bölcsességgel, hanem a bölcsességre támaszkodva magasztalni lehet. A bölcsesség a tudat alárendeltje. Ezt követően tíz hasonlattal világítja meg ezt a titokzatos dolgot, mert a tudat, amelyre az alárendelt támaszkodik, „titokzatos és még titokzatosabb".[78] Ezért mondja mind a tíz hasonlat esetében a végén következtetésként, hogy ez a tudat ismertetőjegye.

/1.2.1.2.3.2.4. szerény következtetés/ Még Buddha sem beszélt erről, így hogy is gondolhatná egy átlagos ember, hogy rendelkezik a szükséges feltétellel ahhoz, hogy beszéljen erről? Ennélfogva a tanítás alapján bemutatom a „titokzatos alapot", s remélem, hogy nem csorbul összetettsége.

{A szútra azt mondja: „a tudat, elme és tudatosság felfoghatatlan" azt jelenti, hogy nem lehet beszélni róla. Az eredmények tengere szavakkal

---

[78] Chengguan a *Daode jing* első versszakából idézve, a tudatra vonatkoztatja a taót jellemző titokzatosságot.

kifejezhetetlen, csak a megvilágosodás áll kapcsolatban vele. A „szükséges feltétel" a sziddhánta.[79] Csak így lehet elnyerni a kifejezhetetlen tanítást.}

/1.2.2. egy-egy aspektus bemutatása hasonlatokkal/

/1.2.2.1. a támasz-nélküliség/

/1.2.2.1.1. hasonlat/ Az űr minden dolog támasza, ám neki nincs támasza.

/1.2.2.1.2. a tathágatára vonatkoztatás/ A tathágata bölcsessége ugyanígy minden világi és transzcendens bölcsesség támasza, ám neki nincs támasza.

C: A továbbiakban tíz hasonlattal mutatjuk be a tathágata tízféle bölcsességét. A tíz bölcsesség működése és lényege nem egy és nem különböző. Mindegyik három részre tagolódik: hasonlatra, a tathágatára vonatkoztatásra és befejezésre.

/1.2.2.1.2.1. a szöveg magyarázata/ Az első hasonlat: a „támasz-nélküli űr a támasz". Ez azt illusztrálja, hogy a Buddha támasz-nélkülisége az alapja a világi bölcsességnek (shizhi). A különböző kocsik bölcsességei a Buddha bölcsességére támaszkodva keletkeznek. Mint ahogy a *Tíz szint szútra* mondja: „A tíz szint bölcsességei a Buddha bölcsességére támaszkodnak, s így lesznek különbözőek. A Buddha bölcsességén kívül nincs más, amire a tanulás során támaszkodni lehetne. Buddha bölcsessége valóban teljes, semmire nem támaszkodik."[80]

/1.2.2.1.2.2. kérdés/ Nem a tudatra vagy az elvre támaszkodik? {A dharmák ismertetőjegyei iskola szerint a tudatra támaszkodik, a dharma-természet iskola szerint pedig az elvre.}

/1.2.2.1.2.3. átfogó magyarázat/

/1.2.2.1.2.3.1. a tudatra támaszkodás/ Hát nem mondta [a szent szöveg]: „A király és az alárendelt nem kettő"?

/1.2.2.1.2.3.2. az elvre támaszkodás/ Mivel Buddha bölcsességének ragyogása a végső, a bölcsességen kívül nincsen ekkéntiség, ami a bölcsesség támasza lehetne. A bölcsesség lényegét tekintve teljes egészében ekkéntiség. Ha támaszkodna valamire, akkor nem mondta volna a szöveg, hogy „az ekkéntiség bölcsessége".

{*A felajánlás szútra* mondja: „Nincsen a bölcsességen kívül ekkéntiség, amit a bölcsesség megérthetne; nincsen az ekkéntiségen kívül bölcsesség,

---

[79] Sziddhánta (sixitan): a tanítás négy szakasza, amelyek során Buddha egyre nehezebb tanításokat ad át a lényeknek. Az első lépésben világi dolgokat tanít, majd a lények képességeinek megfelelően folytatja a tanítást. A harmadik szakaszban ellenszereket ad át. Azoknak, akikben túl sok a vágyakozás, az együttérzést tanítja meg; az ostobák előtt pedig az oksági kapcsolatokat mutatja meg. Mikor a lények már érettekké váltak a legnehezebb tan befogadására, akkor tárja fel a végső igazságot.

[80] Nem pontosan idézi a szútrát.

ami megérthetné az ekkéntiséget."[81] Ennek három értelmezése van. 1. Az ekkéntiség lényegi természetét tekintve üres, ezért a bölcsességen kívül nincs ekkéntiség. A bölcsesség lényegi természetét tekintve üres, ezért az ekkéntiségen kívül nincs bölcsesség. 2. Az ekkéntiség és a bölcsesség „egyízű", azonosak az egy valós lényeggel (yizhenti). Hogyan is lehetne akkor még ekkéntiség a bölcsességen kívül? 3. A jelenségek akadálytalansága (shishi wuai) szempontjából: egyet kiragadva az egészet megkapjuk.}

Vimalakírti azt mondja: „A dharma az ekkéntiséget követi, mert semmit sem követ."[82] {A „dharma" mindent jelent. Minden dharma azonos tehát az ekkéntiséggel.[83] Ezért mondja, hogy „az ekkéntiséget követi". A „nem követ semmit" jelentésével kapcsolatban a szútra maga is megmagyarázza azt, hogy mit ért azon, hogy „az ekkéntiséget követi". Mivel a dharmák azonosak az ekkéntiséggel, a dharmákon kívül nincs ekkéntiség. Ezért mondja: „nem követ semmit". Ha követne valamit, akkor az alany és tárgy nem szűnne meg, s akkor hogyan is követhetné az ekkéntiséget? Továbbá, ha a dharmákon kívül lenne ekkéntiség, akkor a dharmák nem lehetnének azonosak az ekkéntiséggel. Ennélfogva csak akkor mondhatjuk, hogy az ekkéntiséget követik, ha semmit nem követnek. A most vizsgált esetnél is erről van szó. Ha a bölcsesség támaszkodna valamire, akkor a bölcsességen kívül is lenne dharma, s így az alany és tárgy nem szűnne meg, s nem nevezhetnék az ekkéntiség bölcsességének. Ha az ekkéntiségen kívül lenne a bölcsesség, akkor a bölcsesség nem lehetne az ekkéntiség.}

Továbbá, Buddha bölcsességén kívül nincs dharma, ami elérhető lenne, mert minden dharma azonos a Buddha bölcsességével. {Az előző idézet azt mutatta meg, hogy az elv megragadása támasznélküli, a tudat és a tárgyak együtt lecsendesednek. Ez az elv és jelenségek akadálytalanságának (shiliwuai) fogalma. Most pedig azt magyarázzuk el, hogy a jelenségek is akadálytalanok, azaz egyet kiragadva az egészet megkapjuk. Ez *A felajánlás szútra* idézett mondatának harmadik értelmezése. Buddha bölcsessége a valóssal áll kapcsolatban, az egész dharma-dhátut magában foglalja. A különböző dolgok az elvet követik, ezért Buddha bölcsességében vannak. Az ekkéntiség, ami a megvilágosodás tárgya, hogy is lehetne a bölcsességen kívül? Ez az „egymás tartalmazásának" (xiangru) aspektusa. „A minden dharma azonos a bölcsességgel" pedig az „azonosság" aspektusa: Buddha bölcsessége azonos mindennel, s minden azonos a Buddha-bölcsességgel.}

/1.2.2.1.3. befejezés/ Ez a tathágata tudatának első tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

/1.2.2.2. A nyugalomban lévő dharma-dhátu/ Buddha Fiai, továbbá, a dharma-dhátuból alakul ki az összes hallgató, önmegvilágosodott

---

[81] Az *Avatamszaka szútra* egyik fejezete, az idézet nem szó szerinti.

[82] T 14, 475: 540a11. THURMAN 1976: 25.

[83] A *dharma* szónak két jelentése van: „tan" és „jelenség". A *Vimalakírti-nirdésa szútrá*ban az előbbi értelemben szerepel.

és bódhiszattva megszabadulása, ám a dharma-dhátu nem nő és nem csökken. A tathágata bölcsességéből jön létre ugyanígy örökké az összes világi és transzcendens bölcsesség, ám a tathágata bölcsessége nem nő és nem csökken. Ez a tathágata tudatának második tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: {Az első hasonlat az összefoglalás, a következő kilenc visszautal rá. Az első hasonlatban azt mondta, hogy az űr minden dolog támasza, most pedig azt állítja, hogy Buddha bölcsessége a támasza az összes világi és transzcendens bölcsességnek.} Ebből keletkezik az összes bölcsesség, de nem nő és nem csökken. Mikor egy bódhiszattva eléri a megszabadulást, s létrejön benne Buddha bölcsessége, akkor nem növekszik, mert lényegét tekintve egyforma.

/1.2.2.3 a nagy óceán vizének használata/ Továbbá, Buddha Fiai, a nagy óceán vize rejtve a négy kontinens és a nyolcvanmillió sziget alatt folyik. Így ha valaki a földbe fúr, biztosan vizet talál. A nagy óceán nem gondolja: „én teremtem a vizet". Buddha bölcsesség-tengerének vize ugyanígy az összes lény tudatába folyik. Így ha a lények Buddha világát szemlélik és a Tant gyakorolják, akkor tiszta és fényes bölcsességhez jutnak. A tathágata bölcsessége nem részrehajló, kettősség és megkülönböztetés nélküli. A lények tudati tevékenysége azonban eltérő, így szerzett bölcsességük is különböző. Buddha Fiai, ez a tathágata tudatának harmadik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: Ez egyszerre magyarázza el az előző kettőt: megtámaszt és teremt. Mivel a lények tudatával azonos lényegű, ezért mondja, hogy „folyik". Ha valaki saját tudatában „lefúr", s elnyeri a bölcsességet, akkor meglátja Buddha bölcsességét. Ezért mondja, hogy annak alapján keletkezik. Továbbá, mivel azonos lényegűek, így a külső buddhák áldásában részesül, s szellemi erejükre támaszkodik.

/1.2.2.4. a teremtő igazgyöngy/

/1.2.2.4.1. hasonlat/

/1.2.2.4.1.1. a forrás/ Továbbá, Buddha Fiai, a nagy óceánban négy számtalan erénnyel ékes igazgyöngy található, amelyekből az óceán összes kincse-gyöngye keletkezik. Nélkülük egyetlen gyöngy sem lehetne az óceánban.

/1.2.2.4.1.2. a gyöngyök nevei/ Mi ez a négy? Az első neve: Drágakövek Gyűjtője, a második: Kimeríthetetlen Tárház, a harmadiké: Távoltartó Láng, a negyediké: Díszekkel Ékesített.

/1.2.2.4.1.3. titkos hely/ Buddha Fiai, ezt a négy igazgyöngyöt nem láthatják egyszerű halandók, a nágák, a szellemek és más lények.

Miért? Mert Szágara nága király ezeket a gyönyörű, formás gyöngyöket palotájában egy titkos helyre rejtette.

/1.2.2.4.2. a tathágatára vonatkoztatva/

/1.2.2.4.2.1. a forrás/ Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott bölcsesség-tengerében négy nagy bölcsesség-gyöngy található, melyek a boldogság és bölcsesség erényével ékesek. Ezekből keletkezik az összes lény, a hallgatók, az önmegvilágosodottak, a tanulás szintjén lévő és az ezen túljutott lények, valamint a bódhiszattvák bölcsesség-kincse.

/1.2.2.4.2.2. a gyöngyök nevei/ Mi ez a négy? A következő: a mocskos ragaszkodásoktól mentes ügyes módszerek nagy bölcsesség-kincse, a feltételektől függő és független dolgok helyes megkülönböztetésének nagy bölcsesség-kincse, a számtalan tan a dharma-természet csorbítása nélküli, egyenkénti kifejtésének nagy bölcsesség-kincse, a megfelelő idő felismerésének és a hibátlanságnak a nagy bölcsesség-kincse.

/1.2.2.4.2.3. titkos hely/ Ha a tathágata bölcsesség-óceánja nem tartalmazná ezt a négy kincset, egyetlen lény sem léphetne a nagy kocsi ösvényére. A kevés áldásban részesülő lények nem láthatják a négy bölcsesség-kincset. Miért? Mert a tathágata titkos kincstárába rejtették. A négy bölcsesség-kincs (1) nem részrehajló, egyenes, (2) kezdeti, tiszta és (3) csodálatos. (4) Valamennyi bódhiszattvának segít a bölcsesség fényének felragyogtatásában.

/1.2.2.4.3. befejezés/ Ez a tathágata tudatának negyedik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: A dharmák ismertetőjegyei iskola szerint mutatjuk be a négy bölcsességet. {A csak-tudatosság megalapozása azt mondja: „Első a nagy tökéletes tükörszerű bölcsességgel kapcsolatos tudati tevékenység. Ez a tudati tevékenység mentes mindenféle megkülönböztetéstől. Észlelésének tárgya és működésének módja finom, nehezen megragadható. Valamennyi tárggyal szemben nem felejtő és nem tudatlan. Természete és ismertetőjegyei tiszták, és szenny nem tapad hozzájuk. Ez a támasza a tiszta, tökéletes tulajdonságú magoknak. Meg tud jeleníteni testeket, birodalmakat és a bölcsesség képeit. Soha nem szűnik meg. Mint egy nagy, tökéletes tükör, megjeleníti a formák képeinek sokaságát."

„A második az egyforma természet bölcsességgel kapcsolatos tudati tevékenység. Ez a tudati tevékenység egyformaként szemléli valamennyi dharmát, magát és más lényeket. Az együttérzéssel, könyörületességgel stb. áll kapcsolatban. A lények kívánságainak megfelelően mutatja meg a jutalom-testek[84] és birodalmak különböző képeit. A csodás szemlélődés böl-

[84] Jutalom-test (szambhóga-kája, shouyong shen): Buddha három teste közül az egyik. Korábbi vallási gyakorlat eredményeként elnyert test, ezért

csességének különleges támasza. A tartózkodási hely nélküli nirvána[85] alapja. Egyízűsége folyamatos, nem szűnik meg." Magyarázat: régtől fogva az énhez való ragaszkodás miatt a magunk és a másik nem egyforma; itt viszont megszűnik az én, így egyenlővé válnak.

Az értekezés azt mondja: „A harmadik a csodás szemlélődés bölcsességével kapcsolatos tudati tevékenység. Ez a tudati tevékenység a dharmák egyedi és közös ismertetőjegyeit szemléli, és akadály nélkül kibontakozik. Szemléli a dháranik és elmélyedések számtalan módszerét, valamint az így keletkezett erények kincseit. A gyülekezetek előtt számtalan különböző tevékenységet mutat be tetszése szerint. A nagy Tan-eső esőjét záporozza, elvág minden kételyt, valamennyi lény hasznára válik, és boldoggá teszi őket."

„A negyedik a feladat teljesítésének bölcsességével kapcsolatos tudati tevékenység. Mivel ez a tudati tevékenység a lények hasznát és boldogságát kívánja, a tíz irányban különböző átváltozásokat mutat be, hogy a három tevékenységgel (gondolattal, szóval, tettel) beteljesítse az alapvető fogadalmának[86] megfelelő feladatokat."}

(1) A „nem részrehajló és egyenes" az egyforma természet bölcsességének felel meg. A nagy együttérzéssel áll kapcsolatban, ezért „nem részrehajló"; egyízűsége folyamatos, ezért „egyenesnek" nevezi. (2) A „kezdeti és tiszta" a nagy tökéletes tükörszerű bölcsességre vonatkozik. Ez a támasza a tiszta és tökéletes tulajdonságú magoknak, ezért „első"; természete és ismertetőjegyei tiszták és szenny nem tapad hozzájuk, ezért „tiszta". (3) A „csodálatos" a csodás szemlélődés bölcsességre utal. (4) A „minden bódhiszattvának segít" a feladat teljesítése bölcsességének felel meg.

{A fentiekben a négy gyöngyöt a négy bölcsességgel párosítottuk. Ez a „különböző" aspektus. Egyetlen gyöngy is tartalmazhatja viszont ezt a négy erényt. Ez a „tökéletes egymásba olvadás" aspektusa.}

/1.2.2.5. az óceán vizét felszívó drágakő/

/1.2.2.5.1. hasonlat/

/1.2.2.5.1.1. lényeg és működés összefoglaló magyarázata/ Továbbá, Buddha Fiai, a nagy óceán fenekén fekszik négy tündöklő drágakő, amelyeket perzselő forróság hevít. Magukba isszák az óceánba ömlő

---

hívják jutalom-testnek. Amitábha buddha is például egy jutalom-test, mivel hosszú gyakorlása eredményeképpen nyerte el ezt az alakját és buddha-földjét.

[85] A tartózkodási hely nélküli nirvána (apratisthita-nirvána, wuzhu niepan): a bódhiszattva nirvánája, legmagasabb fejlődési szintje. A vallásgyakorlat eredményeképpen a szamszárában már nem tartózkodik, ugyanakkor a nirvánában sem tartózkodik, mert nem hagyja magára a szamszárában szenvedő lényeket.

[86] Alapvető fogadalom (pranidhána, benyuan): a bódhiszattvának az a fogadalma, hogy a lényeket segíti.

folyók szakadatlanul hömpölygő vizét, így a nagy óceán nem gyarapszik és nem is zsugorodik. Mi ez a négy? Az első neve: Nap Kincstár, a másodiké: Nedvességet Szárító, a harmadiké: Láng Fény, a negyediké: Teljesen Elfogyasztó. Ha nem lenne a nagy óceánban ez a négy drágakő, a négy kontinenstől kezdve egészen a formavilág legmagasabb egéig mindent víz borítana.

/1.2.2.5.1.2. a működés külön bemutatva/ Buddha Fiai, a Nap Kincstár drágakő fénye az óceán vizére vetődik, s a víz tejjé válik. A Nedvességet Szárító drágakő fénye a tejre sugárzik, s a tejből tejföl lesz. A Láng Fény drágakő fénye a tejfölre világít, s a tejföl vajjá alakul. A Teljesen Elfogyasztó drágakő fénye a vajat érinti, s a vajból ghí keletkezik. Mint a lobogó tűz, úgy fogyasztja el maradéktalanul.

C: A fentiekben a horizontálisan elért négy bölcsességet mutatta be, itt pedig a vertikálisan elért négy bölcsességet. Mindegyik a „támasz" aspektust illusztrálja. {A horizontális és vertikális megkülönböztetése a következőt jelenti. A buddhaság eredmény-szintjén elért bölcsességeket horizontálisnak nevezzük, míg a bódhiszattvák egyre magasabb szintjein elért bölcsességeket vertikálisnak.} A *Világ keletkezése* szútra[87] és az *Apidamo dapi posha lun*[88] azt írja, hogy az Avícsi pokol[89] van alul, s a tűz melege felszárítja az óceán vizét. Ez valószínűleg csak upája jellegű tanítás. A világi iratok (közül a *Hegyek és folyók könyve*[90]) azt mondja, hogy van egy „vízégető" kő, amely felszárítja az óceán vizét.

/1.2.2.5.2. a tathágatára vonatkoztatva/

/1.2.2.5.2.1. lényeg és működés összefoglaló magyarázata/ Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott nagy bölcsesség-óceánjában ugyanígy számtalan erény-fénnyel díszes négy nagy bölcsesség-drágakő fekszik. A bölcsesség-drágakövek fénye a bódhiszattvákra vetül, s így lesz végül a tathágata nagy bölcsessége az övék. Mi ez a négy? A következő: a zavaros tudattal tett jó cselekedetek hullámait elsimító bölcsesség-drágakő, a Tanhoz való kötődést eloldó bölcsesség-drágakő, a bölcsesség fényét mindenhol sugárzó bölcsesség-drágakő, a tathágatával egyenlő, határtalan és erőfeszítés nélküli bölcsesség-drágakő.

---

[87] T 1, 24; 1, 25.

[88] T 27, 1545.

[89] Avícsi pokol (Api diyu): a legalsó a nyolc meleg pokol közül. A meleg poklokon kívül nyolc hideg pokol is van a buddhista kozmológiában.

[90] *Hegyek és folyók könyve* (Shanhai jing): kínai mű, amely különböző mitikus lények leírását tartalmazza.

/1.2.2.5.2.2. a működés külön bemutatva/ (1) Buddha Fiai, mikor a bódhiszattvák a megvilágosodáshoz segítő gyakorlatokat folytatják, számtalanszor felemelkedik a zavaros tudattal elkövetett jó cselekedetek hulláma, amelyet egyetlen világ embere, istene vagy aszurája sem képes megfékezni. A tathágata a zavaros tudattal tett jó cselekedetek hullámait elsimító bölcsesség-drágakő fényével megérinti a bódhiszattvákat, s így letöri a zavaros tudattal elkövetett jó cselekedetek hullámait, majd a bódhiszattvák tudatukat egy tárgyra összpontosítják, s elmerülnek a szamádhiban. (2) Majd a Tanhoz való kötődést eloldó bölcsesség-drágakő fénye vetül a bódhiszattvákra, s így megszabadulnak a szamádhi ízéhez való ragaszkodástól, s hatalmas természetfeletti erő birtokosai lesznek. (3) Majd a bölcsesség fényét mindenhol sugárzó bölcsesség-drágakő fénye a bódhiszattvákra sugárzik, s így elvetik maguktól a természetfeletti erejüket, és a tökéletes megértésre törekedve tesznek erőfeszítést. (4) Majd a tathágatával egyenlő, határtalan és erőfeszítés nélküli bölcsesség-drágakő fénye érinti a bódhiszattvákat, s így felhagynak a tökéletes megértésért tett erőfeszítésekkel, s a tathágatával azonos szintre emelkednek, minden erőfeszítést maradéktalanul abbahagynak. Buddha Fiai, ha a tathágata négy bölcsesség-drágaköve nem ragyogna, egyetlen bódhiszattva sem juthatna el a tathágata szintjére. Buddha Fiai, ez a tathágata tudatának ötödik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

C: */1.2.2.5.2.2.1 korábbi magyarázat/* Fazang a négy bölcsességet a négy szamádhival párosította. {A négy szamádhi elnevezése *A csak-tudatosság megalapozása* című mű alapján a következő. „Első »a mahájána ragyogó fénye« szamádhi, mert a bölcsesség fényét sugározza, amely megvilágítja a mahájána elveket, tanítást, gyakorlatot és eredményt. A második »az érdemszerzés királya« szamádhi, amely tetszése szerint halmozza fel a végtelen érdemet, miként a király hatalma is páratlan. A harmadik »az erényt védelmező« szamádhi, amely oltalmazza a világi és transzcendens erényeket. A negyedik »a hősök által gyakorolt« szamádhi, amely a buddhák és bódhiszattvák gyakorlatai."}[91]

/1.2.2.5.2.2.2. a sorrendről/ A sorrendet követve ésszerűbb, ha a harmadikat »a bölcsesség fénye egyetemes ragyogásának« nevezzük. Ha az első és harmadik szamádhi sorrendjét megcseréljük, az jobban megfelel a szöveg értelmének.

/1.2.2.5.2.2.3. a helyes magyarázat/ A mostani magyarázatunkban az, amit létrehoznak: a szamádhi. Az, ami létrehoz: a bölcsesség. (*A csak-tudatosság megalapozása* szerint a négy szamádhi az, ami létrehozza [a bölcsességeket],

[91] T 31, 1585: 52a13–18.

és a négy bölcsesség az, amit létrehoznak [a szamádhik]. Most azonban úgy magyarázzuk, hogy Buddha négy bölcsessége idézi elő azt, hogy a bódhiszattvák elsajátítják a négy szamádhit. Ezért a bölcsesség a létrehozás alanya, a szamádhi pedig a tárgya.) A bölcsességeknek új neveket adunk, s párosítjuk a bódhiszattva szintekkel. Ez különbözik a régi magyarázatoktól.

Buddha első bölcsessége a jelenségekkel azonos valóság bölcsessége, amely a bódhiszattva szintek előtti bajokat orvosolva, az első négy szint eléréséhez vezet. A bódhiszattvák elnyerik az „erényt védelmező" szamádhit, amellyel oltalmazzák a világi és transzcendens erényeket. Az első három szint a világi erényeknek felel meg, a negyedik a transzcendenseknek. Miután megértették a jelenséggel azonos valósat, így elnyerik a szétszórtsággal azonos szamádhit. A második a lényeggel azonos működés bölcsessége, amely azt orvosolja, hogy a negyedik szinten még nem tudja a „működést" {bódhiszattva tevékenységét} elkezdeni. Így az ötödik szintre elérve, megjelenik a profán világban, és létrehozza „az érdemszerzés királya" szamádhit. A harmadik az egyformaság és ismertetőjegy-nélküliség bölcsessége, amely azt orvosolja, hogy a bódhiszattva megjelenik ugyan a profán világban, de nem tud egyforma lenni. Így eljut a hatodik és hetedik szintre, s a pradnyá nagy fényének erőfeszítésével létrejön a „fényesség" szamádhija. A negyedik az egyformaság és erőfeszítés-nélküli bölcsesség, amely a hetedik szint erőfeszítését orvosolva eljuttatja a nyolcadik szintre, majd egészen a buddhaság gyümölcsének eléréséig. Elnyerik a súrangama szamádhit, s ezzel véget ér a tevékenységük. {A súrangama szó jelentése: minden dolog vége. Ez ugyanazt jelenti, mint a „hősök által gyakorolt".}

/1.2.2.5.3. *befejezés*/ Buddha Fiai, ez a tathágata tudatának ötödik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

/1.2.2.6. *az űr mindent tartalmaz*/ Továbbá, Buddha Fiai, a víz birodalmától fölfelé, egészen a Sem Elgondolható, Sem Elgondolhatatlan égi világig valamennyi birodalom a vágy-világban, a forma-világban és a formanélküli-világban, a lények valamennyi lakhelye az űrre támaszkodva keletkezett, s benne létezik. Miért? Mert az űr mindent átjár. Bár az űr magában foglalja a három világot, mégsem tesz különbséget. Buddha Fiai, a tathágata bölcsessége ugyanilyen. A hallgatók, az önmegvilágosodottak, a bódhiszattvák bölcsessége, valamint a feltételektől függő és független gyakorlatok bölcsessége, mind a tathágata bölcsességére támaszkodva keletkezett, s benne létezik. Miért? Mert a tathágata bölcsessége mindent áthat. Bár számtalan bölcsességet felölel, mégsem tesz különbséget. Buddha Fiai, ez a tathágata tudatának hatodik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

/1.2.2.7. *a gyógyító-király*/

/1.2.2.7.1. *hasonlat*/

/1.2.2.7.1.1. *lényeg és működés összefoglaló magyarázata*/ A Havas Hegy (Himálaja) csúcsán nő a gyógyító-király fa, amelynek neve:

Végtelen Gyökér. A gyógyító fa gyökere százhatvannyolcezer jódzsana[92] mélyről nő, lenyúlva egészen a víz-kör gyémánttalapzatáig.

/1.2.2.7.1.2. *a működés külön bemutatva/* Mikor a gyógyító-király fa gyökere nő, a Dzsambudvípa összes fájának gyökerét növeszti; mikor törzse vastagodik, a Dzsambudvípa összes fájának törzsét vastagítja. Így van ez az ágaival, levelével, virágával és gyümölcsével is.

/1.2.2.7.1.3. *a név eredete/* A gyógyító-király fa gyökere növeszti a törzsét, a törzse pedig a gyökerét. Gyökere végtelen hosszú, ezért hívják Végtelen Gyökérnek.

/1.2.2.7.1.4. *ahol nem található/*

/1.2.2.7.1.4.1. *ahol nincs/* Buddha Fiai, a gyógyító-király fa mindenhol sarjaszthatja a fákat, kivéve két helyet, ahol növekedésével nem segíthet. Ez a pokol mély gödre és a víz-kör.

/1.2.2.7.1.4.2. *de mégis van/* Ennek ellenére velük szemben sem ellenséges.

/1.2.2.7.2. *a tathágatára vonatkoztatva/*

/1.2.2.7.2.1. *lényeg és működés összefoglaló magyarázata/* Buddha Fiai, a tathágata gyógyító-király fa ugyanilyen. A múltban beérett bölcsességének erejével betakarja a lények világát, elűzi a rossz sorsok[93] szenvedéseit. (1) Nagy könyörületessége és bódhiszattva-fogadalma a gyökere, mely a tathágaták igaz bölcsesség-természetéből táplálkozik, s mely szilárd és megingathatatlan. (2) A célravezető eszközök és ügyes módszerek a törzse. (3) A dharma-dhátut átható bölcsessége és a páramiták az ágai. (4) A meditáció, a megszabadulás és a szamádhi a levelei. (5) Teljes uralom jó és rossz felett (dhárani), ékesszólás és a megvilágosodáshoz vezető feltételek a virágai. (6) A buddhák végső, változatlan megszabadulása a gyümölcsei.

/1.2.2.7.2.2. *a név eredete/* Buddha Fiai, a tathágata bölcsességének gyógyító-király fáját miért nevezik Végtelen Gyökérnek? Mert örökké fáradhatatlan, és soha nem hagy fel a bódhiszattva cselekedetekkel. A bódhiszattva cselekedet a tathágata természete, a tathágata természete a bódhiszattva cselekedet. Ezért nevezik Végtelen Gyökérnek.

/1.2.2.7.2.3. *a működés külön bemutatva/* Buddha Fiai, mikor a tathágata bölcsessége gyógyító-király fájának nő a gyökere, (1) a bódhiszattvákban a könyörületesség gyökerét növeszti, amely nem hagyja el a lényeket. Mikor a törzse vastagszik, (2) a bódhiszattvákat szilárd,

---

[92] Jódzsana (youxun): A jódzsana ősi mértékegység, a királyi sereg által egy nap alatt megtett út hossza, amely négy krószasznak felel meg. Egy krószasz kilenc angol mérfölddel egyenlő.

[93] Rossz sorsok (durgati, edao): a buddhizmusban az állatok, a pokol és az éhes szellemek világába való születést tekintik rossz sorsnak.

állhatatos és mély tudat-törzzsel vértezi fel. Mikor ága nő, (3) a bódhiszattváknak páramitá ágakat növeszt. Mikor levelei nőnek, (4) a bódhiszattváknak a tiszta regulák, az önmérséklet, az erény, a vágyak csökkentése és a mértéktartás ágait növeszti. Mikor virágba borul, (5) a bódhiszattvákat az erény-gyökér kiváló díszeivel ékesíti fel. Mikor gyümölcsöt terem, (6) a bódhiszattváknak beérleli a nem-keletkezés elviselésétől a buddhák általi felkenés elviselésének gyümölcsét.

C: A szöveg párhuzamos, alanyra és tárgyra oszlik. {Az alany, amely létrehoz: a tathágata nagy könyörületessége stb. A tárgy, amelyet létrehoz: a bódhiszattva könyörületessége stb. A tathágata célravezető eszközének a bódhiszattva mély tudata felel meg. Buddhánál a meditáció és a szamádhi a levél, míg a bódhiszattvánál a tiszta regulák és az önmérséklet. A buddhánál a bódhi a gyümölcs, a bódhiszattvánál pedig a nem-keletkezés elviselése.}

/1.2.2.7.2.4. akik alkalmatlanok/

/1.2.2.7.2.4.1. akik alkalmatlanok/ Buddha Fiai, a tathágata bölcsességének gyógyító-király fája csak két helyen nem képes másokat fejlődésre serkenteni. Az egyik a feltételektől függetlenedés tátongó mély gödre, amelybe a két kocsi hívei zuhannak; a másik a téveszmék és vágyak tengere, amelybe az erény-gyökerüket tönkretevő, alkalmatlan lények esnek.

/1.2.2.7.2.4.2. mégis alkalmasak/ Tőlük sem fordul el azonban gyűlölettel. Buddha Fiai, a tathágata bölcsessége nem gyarapszik és nem fogy, mert gyökere szilárdan áll, s szüntelenül növekszik.

C: A feltételektől függetlenedés a nirvánára utal. Ha egyszer beleesik valaki, nehéz kikerülni belőle, ezért hasonlítja egy mély gödörhöz. Hiányzik a könyörületesség vize, ezért [a növény] elhervad. A másik pedig a pokol lényei, a téveszméket vallók, akik a mohóság és vágy szennyében elmerülnek. A vízhez hasonlítja, mivel a vízben nem maradnak meg az erényes gyökerek, mert hiányzik a föld feltétel. Mivel a lények látják, hogy a fentiek rosszak, nem rendelkeznek a szükséges feltételekkel, ezért gyűlölettel és félelemmel elfordulnak, és az egy kocsi felé haladnak. Így elkerülik ezt a két helyet. Azonban ők is rendelkeznek a buddha-természettel, csak nagyon sokára válnak buddhákká. Ezért a tathágata nem fordul el tőlük. Tudnivaló, hogy ha a gonoszságuk jelenik meg, akkor nincs buddha-természetük, de ha nincs már gonoszság bennük, akkor kell, hogy legyen buddha-természetük.

{Az előző mondat Daoshengtől[94] származik, aki a haláltól sem megriadva, megvárta, míg a nagy *[Nirvána] szútra* bizonyítja ezt a mahájána elvet.

---

[94] A kínai buddhizmus történetében az iccshantika kérdése fontos téma. A *Nirvána szútra* első, ún. „déli fordításában" az olvasható, hogy az iccshan-

Miként lehetséges, hogy van, aki még ma sem hisz ebben? Megkérdezhetné valaki: „Sokszor újonnan lesznek iccshantikák? Az iccshantikák is hinni kezdhetnek? Ha valakiből most válik újonnan iccshantika, akkor mielőtt iccshantika lett volna, rendelkezett-e buddha-természettel?" Mielőtt iccshantika lett volna, rendelkezett. Utána viszont már nem. A buddha-természet ugyanis megszakadhat. Ha korábban nem volt buddha-természete, akkor nem azért nem volt, mert iccshantika volt, hanem mert eredetileg nem rendelkezett ezzel. De később a hit megszületett benne, s így elnyerte a buddha-természetet. Ha van buddha-természete, akkor a buddha-természet egy olyan dharma, ami keletkezhet. Az előző esetben eredendően volt buddha-természete, de most nincs. Az utóbbi esetben pedig eredendően nem rendelkezett buddha-természettel, de most van neki. Ha a megvilágosodásban hívő gondolata megszülethet, akkor nem arról van szó, hogy azért nincs buddha-természete, mert iccshantika, hanem azért, mert az erények gyümölcse sokára érett be.}

A *Nirvána szútra* azt mondja: „Az iccshantika elvágta a jó gyökerét, ám benne is megtalálható a buddha-természet. Ha felébred benne a megvilágosodás gondolata, akkor már nem iccshantika többé."

Van, aki azért idézi ezt a részletet, hogy bizonyítsa a buddha-természet hiányának és a biztos természetnek a fogalmait. Figyelmen kívül hagyja azonban, hogy a szöveg azt is mondja: „tőlük sem fordul el". Nem is szólva a tizedik hasonlatról, amely szerint [a tathágata bölcsessége] mindenhol egyformán jelen van. Attól tartok, hogy a buddha-természet megcsorbításával az egy kocsit rágalmazza. Ezért, tanítványok, óvakodjatok ettől! Ne ragadjatok le az átmeneti jellegű tanításoknál (quanshuo)!

{A „Van, aki" kezdetű rész a tévnézet bemutatásával tárja fel az igazságot. A dharmák ismertetőjegyei iskola mestere úgy véli, hogy a víz-kör [említése a szútrában] azt igazolja, hogy a pokol mély gödrében lévő lényeknek nincs buddha-természetük, a két kocsiban nyugalmat találók pedig a biztos természetű lények. Amikor a Tang Tripitaka mester [Xuanzang] hazatért nyugatról, a Jianfu kolostorban volt egy híres szerzetes, aki nem volt hajlandó tiszteletét tenni nála. Később elmondta ennek okát. „A Tripitaka mester átkelt folyókon és sivatagokon, hogy szútrákat és kommentárokat hozzon nagy számban. Ez igen nagy érdem! Ám nem tudom, hogy miként lehet

---

tikáknak – azoknak a lényeknek, akik valami nagy gonoszságot követtek el – nincs buddha-természetük. Daosheng (360–434) azonban úgy vélte, hogy a szöveg ezen a ponton hibás, és azt hirdette, hogy az iccshantikákból is lehet buddha. Azt a kijelentést tette, hogy ha téved, akkor testét azonnal lepjék el férgek, ha viszont igaza van, akkor a tanítói székben érje utol a halál. Erre utal a kommentár azzal, hogy „a haláltól sem megriadva". Életrajza szerint valóban tanítás közben halt meg. Még halála előtt elkészült a *Nirvána szútra* egy másik fordítása, amelyet „északi szövegnek" hívnak. Ebben már az áll, hogy az iccshantikák is rendelkeznek buddha-természettel, bizonyítva Daosheng igazát.

összeegyeztetni a buddha-természet megcsorbításának és a szennyeződések növekedésének [nézetét] a szent tanítással." „A buddha-természet csorbítása" azt jelenti, hogy [a dharmák ismertetőjegyei iskola szerint] az öt természet közül csak másfélnek van buddha-természete: a bódhiszattva természetnek és a nem biztos természet felének. A nem biztos természetű lények közt ugyanis van, aki rendelkezik ezzel, s van, aki nem. A többi három és fél természetnek viszont nincs buddha-természete: 1. a jó magokat nélkülöző természet; 2. a biztos természetű hallgató; 3. a biztos természetű önmegvilágosodott; 4. a fél pedig a nem biztos természet, amelyben lehet, hogy nincs buddha-természet.

Az „attól tartok, hogy az egy kocsit rágalmazza" azt jelenti, hogy félelmetes bűn ez. Buddha régebben a három kocsit és az öt természetet tanította, a *Lótusz szútra* viszont most az egy kocsit és egy természetet hirdeti. Ez azt jelenti, hogy minden lény rendelkezik a tathágata tudásával. Más természet nem létezik, ezért csak egy kocsi van. Ezt nevezi a *Lótusz szútra* csodálatosnak. A *Nirvána szútra* azt mondja: „A buddha-természetet nevezik egy kocsinak." Mert mindenki, akinek van tudata, biztos, hogy meg fog világosodni. Ezért van csak egy kocsi.}

/1.2.2.7.3. befejezés/ Buddha Fiai, ez a tathágata tudatának hetedik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

/1.2.2.8. a kalpák végén fellángoló tűz/ Mikor a nagy világegyetemben a kalpák végén a tűz fellángol, mindent elemészt, növényeket, fákat, erdőket, a világot körülvevő vashegyekig mindent eléget, semmi nem marad ki. Ha akkor valaki szalmát dobna a tűzbe, s azt kérdeznénk, hogy előfordulhat-e, hogy nem ég el, a válasz: nem. Inkább lehetséges az, hogy nem ég el, mint az, hogy a tathágata bölcsessége előtt, mely ismeri az összes lényt, világot, kalpát és dolgot a három világban, ismeretlen legyen valami. Miért? Mert bölcsessége különbség nélkül mindent felfog. Buddha Fiai, ez a tathágata tudatának nyolcadik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

/1.2.2.9. a megfékező szél/ Továbbá, Buddha Fiai, mikor a szél pusztítja el a világot, erős szél támad, amelynek neve: Ripityára Zúzó. Elpusztítja az egész világegyetemet, apró darabokra zúzva a világot körülvevő vashegyet és minden mást. Majd ismét erős szél támad, amelynek neve: Megfékező. Megkerüli a világegyetemet, s megfékezi a Ripityára Zúzó szelet, nem engedi, hogy a többi irány világaihoz érjen. Buddha Fiai, ha nem lenne a Megfékező szél, akkor a tíz irány világai teljesen megsemmisülnének.

A tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott a nagy bölcsesség szelét támasztják fel, amelynek neve: Megszüntető. Megszünteti a bódhiszattvák összes nyomorúságát és rögzült szokásait. Majd ismét feltámasztják a nagy bölcsesség szelét, amelynek neve:

Ügyesen Visszatartó. Visszatartja a még éretlen bódhiszattvákat, nem engedi, hogy a Megszüntető nagy bölcsesség szél-köre felszámolja az összes nyomorúságot és rögzült szokásokat. Buddha Fiai, ha nem lenne a tathágata Ügyesen Visszatartó bölcsesség szél-köre, számtalan bódhiszattva a hallgatók és önmegvilágosodottak szintjére zuhanna. Ez a bölcsesség okozza, hogy a bódhiszattvák felülmúlják a két kocsi szintjét, s nyugodtan a tathágata végső szintjén tartózkodnak. Buddha Fiai, ez a tathágata tudatának kilencedik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

/1.2.2.10. a szútrát magában foglaló porszem/

/1.2.2.10.1. a tantétel/ Továbbá, Buddha Fiai, nincs hely, ahol a tathágata bölcsessége ne lenne jelen. Miért? Mert nincs olyan lény, amely ne rendelkezne a tathágata bölcsességével. Csak nem ismerik ezt fel téveszméik, hibás gondolkodásuk és ragaszkodásuk miatt. Ha megszabadulnának a hibás gondolkodástól, a mindentudó bölcsesség, a természetes bölcsesség és az akadálytalan bölcsesség feltárulkozna.

C: */1.2.2.10.1.1. a szútra szövegének rövid magyarázata/* Buddha bölcsessége mindent áthat, azaz nincs olyan lény, akiben ne lenne meg az eredendő megvilágosodás (benjue), mert lényegüket tekintve nem különböznek a buddháktól.

/1.2.2.10.1.2. a korábbi magyarázattal szembeni különbség/ Az előzőekben [lásd 1.2.2.3.] azt mondta, hogy [Buddha bölcsessége] „rejtve folyik" [a lények tudatában], azaz a Buddháéhoz hasonló bölcsesség áthatja a lényeket. Most azt mutatja meg, hogy a lények saját maguk is rendelkeznek ezzel. Ezért mondja, hogy „áthatja".

/1.2.2.10.1.3. a szöveg részletes magyarázata/

/1.2.2.10.1.3.1. a helyes magyarázat/ Ennek három jelentése van.

/1.2.2.10.1.3.1.1. a lények rendelkeznek az okkal/

/1.2.2.10.1.3.1.1.1. helyes állítás/ Azt világítja meg, hogy nincs olyan lény, amely ne rendelkezne ezzel.

/1.2.2.10.1.3.1.1.2. az előző ellentéte/ Ebből tudható, hogy aminek nincs buddha-természete, az nem élőlény, mint például a fű, fa stb. Ez felülmúlja az öt természet nézetét. {A *Nirvána szútra* azt mondja: „A fal, a cserép és a kő kivételével mindennek van buddha-természete." Ezért aminek nincs buddha-természete, az nem élőlény. Minden, aminek tudata van, biztos, hogy buddha lesz. Így nincs senki, akiből nem lesz buddha, mivel minden embernek van tudata. Ebből tudjuk, hogy buddhává fognak válni. Aminek nincs buddha-természete, annak tudata sincs, mint például a cserépnek. Ez az egy természet, amely a *Nirvána szútra* központi tétele. Ezért mondja: „felülmúlja az öt természet nézetét".}

/1.2.2.10.1.3.1.2. az okban van az eredményként elért bölcsesség/

/1.2.2.10.1.3.1.2.1. helyes állítás/ A lényekben a kötöttségek közt megjelenő ok[95] tartalmazza a kötöttségektől megszabadult eredményt.[96] Ezért mondja: „rendelkezik a tathágata bölcsességével". {Huiyuan a *Nirvána szútrá*hoz fűzött kommentárjában azt mondja, hogy a buddha-természet ok [aspektusa] eredendően létezik, míg a buddha-természet eredmény [aspektusa] elérendő. Az okban megvan a buddha-bölcsesség, bár a buddha-böcsesség nem ok, [hanem eredmény,] s ezért felülmúlja az előzőt [az okot]. Miért van meg az okban a buddha-bölcsesség? Mert az ok és az eredmény a buddha-természet két [aspektusa], de lényegüket tekintve nem különböznek. Ha az okban nem lenne meg a buddha-természet eredmény [aspektusa], akkor az eredmény új [dologként] keletkezne, s így lenne kezdete. Viszont ha új [dologként] keletkezne, s lenne kezdete, akkor a buddha-természet nem lehetne állandó.}

C: */1.2.2.10.1.3.1.2.2. a fogalmak szétválasztása/*

/1.2.2.10.1.3.1.2.2.1. ok és következmény különbözősége/ Az sem igaz azonban, hogy a buddha-természetnek csak [olyan aspektusa] van, [amellyel a lények eredendően rendelkeznek,] mert van [olyan aspektusa is], ami elérendő. {Olyan ez, mint a tűz-természettel rendelkező fa: csak ha dörzsölik, akkor gyullad meg; vagy mint a sajt-természettel rendelkező tej: csak edényben lesz belőle sajt. Ha az eredménnyel már eredendően rendelkezne, akkor hogyan is lehetne a buddha-természetnek ok [aspektusa], s hogyan is lehetne olyan [aspektusa], amely elérendő?}

/1.2.2.10.1.3.1.2.2.2. elv és bölcsesség különbözősége/ Az sem igaz, hogy csak az elv létezhetne előbb [a buddha-természet ok-aspektusában], mert a bölcsesség később születik meg. {Ha csak az elv-természet[97] létezne először, akkor az abszolút ürességet nem neveznék bölcsességnek, mert az elv és bölcsesség különböző. A szennymentes bölcsesség természete eredendően magától létezik, mert ez nincs összefonódva az elvvel. A nagy bölcsesség ragyogása azonban nem eredendően létezik. A bölcsesség azért születik csak később, mert nem állandó. Azért, mert a megvilágosodás alanya és tárgya lényegét tekintve különböző.}

---

[95] A kötöttségek közt megjelenő ok (zaichanzhi yin): a lények a buddhává válás előtt a szamszára kötöttségei közt rendelkeznek a buddhává válás okával, a buddha-természettel.

[96] A kötöttségektől megszabadult eredmény (chuchanzhi guo): a megvilágosodás eredményeképpen a lényekben lévő buddha-természet kiszabadul a szamszára kötelékei közül.

[97] Elv-természet (lixing): a dolgok valós természete, üressége. Ez a megvilágosodás tárgya, míg a bölcsesség a megvilágosodás alanya. A buddha-természet eredendő formájában azonban a dolgok valós természete, üressége még nem válik felismertté, ezért mondja: „nincs összefonódva az elvvel". Majd csak a később megszülető „nagy bölcsesség fénye" az, ami felismeri az elv-természetet.

C: */1.2.2.10.1.3.1.2.3. utolsó tanításában hitre buzdít/* A *Nirvána szútrá*ban Buddha a korábbi ügyes módszerekkel szemben azt tanította, hogy [minden lénynek van buddha-természete]. {A *Nirvána szútra* Buddha utolsó tanítása. Korábban negyvenkilenc éven át a három kocsi és öt természet tanát hirdette. A lények túlságosan hozzászoktak ehhez, ezért nehéz volt ezen változtatnia. Ezért tanította ebben a szútrában az elejétől a végéig, hogy mindenkinek van buddha-természete, akinek van tudata. Mindenki, akinek van tudata, buddha lehet.}

/1.2.2.10.1.3.1.3. a saját és a másik összefonódnak/

Az okban meglévő, eredményként [megvalósítandó] bölcsesség azonos más buddhák bölcsességével, mivel a tökéletes tanítás alapelve szerint a saját és a másik ok-eredménye lényegét tekintve nem különböző. Itt arról volt szó, hogy a lényekben is megvan az eredmény, akkor miért mondta, hogy a buddhák bölcsességéről fog tanítani? {Ebben a részben tíz hasonlattal írja le a buddhák bölcsességét, most viszont a lények buddha-bölcsességéről van szó. Miért mondja akkor, hogy a buddhák tudatáról beszél? Világos, hogy itt arról tanít, hogy a lények tudata is buddha [vagy: buddhává válhat].} „Ez bizony titokzatos és még titokzatosabb." [*Daode jing 1.*] Csak a huayan hagyományban található meg ez az elv.

/1.2.2.10.1.3.2. kérdés/ Onnan, hogy „csak nem", kérdésre válaszol. A kérdés így hangzik. A *Nirvána szútra* azt mondja, hogy „a buddha-természet a bölcsesség". Mikor bölcsességre tesz szert, megszűnik minden nyomorúság. Ha már rendelkeznek Buddha bölcsességével, hogyan lehetnek [közönséges] lények?

A hibás gondolkodásuk miatt nem ismerik fel ezt, így hogyan is mondhatnánk, hogy megszűnik minden nyomorúságuk? Onnan, hogy „ha megszabadulnának" azt írja le, hogy ha kezdetben nem volt [buddha-bölcsességük], akkor megszabadulván a téveszméktől, megjelenik. Világossá válik, hogy eredendően nem nélkülözték.

/1.2.2.10.2. hasonlat/

/1.2.2.10.2.1. a porban rejlő szútra/ Buddha Fiai, tegyük fel, hogy van egy olyan hatalmas szútra, mint a nagy világegyetem,[98] amelyben leírják a világ jelenségeit. Ebben annyit írnak a világot körülvevő vashegy jelenségeiről, amekkora a vashegy; annyit írnak a földi jelenségekről, amekkora a Föld; annyit írnak a közepes világegyetem[99] jelenségeiről, amekkora a közepes világegyetem; annyit írnak a kis

---

[98] Nagy világegyetem (mahá-száhaszra lóka-dhátu, daqian shijie): ezer közepes világegyetem alkotja; egy buddha-világ, amely egymilliárd világból áll.

[99] Közepes világegyetem (dviszáhaszro madhjamó lóka-dhátu, zhongqian shijie): olyan világegyetem, amely egymillió világból áll. Ezer kis világegyetem alkotja.

világegyetem[100] jelenségeiről, amekkora a kis világegyetem. Ugyanígy annyit írnak a négy kontinensről, a nagy óceánról, a Szumeruról, a földi és égi palotákról, a vágy-világ lakhelyeiről s égi palotáiról, a forma-világ palotáiról, amekkorák. Ez a nagy szútra akkora, mint a nagy világegyetem, mégis az egészet magában foglalja egyetlen porszem. Miként egy porszem, az összes többi is magában foglalja.

/1.2.2.10.2.2. a szútra kivételével mások hasznára válik/ Akkor egy tökéletes bölcsességgel és tiszta, isteni szemekkel felruházott ember felismeri, hogy a porszemben rejlő nagy szútra nem tudja az emberek javát szolgálni. Arra gondol, hogy erejét megfeszítve széttöri a porszemet és kiveszi a szútrát, hogy a lények javára legyen. Ügyes módszerek kieszelésével széttöri a porszemet, és kiveszi a szútrát, hogy a lényeken segítsen. Miként egy porszemmel, így van a többivel is.

/1.2.2.10.3. a tathágatára vonatkoztatás/

/1.2.2.10.3.1. párhuzam a porban rejlő szútrával/ Buddha Fiai, a tathágata bölcsessége ugyanilyen – végtelen, akadálytalan, a lények javát szolgálja, s minden lényben megtalálható. Az ostobák azonban téveszméket kergetnek, ragaszkodnak, s nem ismerve ezt fel, nem válik előnyükre.

/1.2.2.10.3.2. párhuzam azzal, hogy a szútra mások hasznára válik/ Akkor a tathágata az akadálytalan és tiszta bölcsesség-szemével a dharma-dhátu összes lényére tekint, s ezt mondja: „Milyen furcsa! Milyen furcsa! Hogyan lehetséges, hogy a lényekben megvan a tathágata bölcsessége, ám ostobaságuk és megszállott ragaszkodásuk miatt nem tudják és nem látják? A szent Tant kell tanítanom nekik, hogy megszabaduljanak téveszméiktől és kötődéseiktől, és meglássák magukban a tathágata hatalmas bölcsességét, amely azonos Buddháéval. Megtanítom a szent Tan gyakorlását, hogy megszabaduljanak téveszméiktől, s megszabadulván téveszméiktől felismerjék a tathágata végtelen bölcsességét. Így békességet és boldogságot hozok a lényeknek."

/1.2.2.10.4. befejezés/ Buddha Fiai, ez a tathágata tudatának tizedik tulajdonsága, a bódhiszattva mahászattváknak ezt tudniuk kell.

/1.2.3. befejezés/ Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott tudatát ilyen végtelen, akadálytalan, felfoghatatlan és hatalmas tulajdonságok jellemzik."

/2. vers/ Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, ezért a következő verseket mondta:

---

[100] Kis világegyetem (szahaszras csúdikó lóka-dhátu, xiaoqian shijie): olyan világegyetem, amely ezer világból áll.

„Aki Buddha tudatát fürkészi,
Buddha bölcsességét szemlélje,
melynek mint az égnek
támasza nincsen.

A lények különféle hajlamai,
az ügyes módszerekhez folyamodó bölcsesség,
mind Buddha bölcsességétől függ,
amely semmitől se függ.

A hallgatók és az önmegvilágosodottak,
a buddhák megszabadulása,
mind a dharma-dhátutól függ,
amely nem gyarapszik és nem fogy.

Buddha bölcsessége ekképpen
az összes bölcsesség szülője,
nem csökken és nem nő,
nem keletkezett és kifogyhatatlan.

A föld alatt csobogó vizet
ki keresi, megleli;
gondolat-nélküli s kifogyhatatlan,
ereje a tíz irányba kiterjed.

Buddha bölcsessége ekképpen
minden lény szívében rejtőzik,
ki serényen gyakorol,
bölcsességének fénye gyorsan felragyog.

A nágák négy gyöngye
összes kincs szülője,
titkos helyre teszik,
halandó rá szemét nem vetheti.

Buddha négy bölcsessége ekképpen
minden bölcsesség teremtője,
mások nem láthatják,
csak a nagy bódhiszattvák.

Óceán mélyén négy drágakő,
magába szívja a vizet mind,
így az óceán nem árad,
nem fogy s nem gyarapszik.

A tathágata bölcsessége ekképpen
hullámot csillapít s Tanhoz kötődést elold,
hatalmas és határtalan,
buddhák és bódhiszattvák szülője.

Az alsó világtól fel a csúcsig,
a vágy-, a forma- és a formanélküli-világ,
minden az űrre támaszkodik,
ám az űr nem tesz különbséget.

Hallgatók, önmegvilágosodottak
s bódhiszattvák bölcsessége
Buddha bölcsességére támaszkodik,
ám Buddha nem tesz különbséget.

Havas Hegyen él a gyógyító-király,
neve: Végtelen Gyökér,
tőle sarjad a fák gyökere, törzse,
levele, virága és gyümölcse.

Buddha bölcsessége ekképpen
a tathágata magjából keletkezett,
a bódhit elérvén,
bódhiszattva gyakorlatot fogan.

Ha valaki száraz szalmát dob
a kalpák végén fellángoló tűzbe,
hol még a gyémánt is elég,
biztos lángra lobban.

Ám inkább lángra nem gyúlna,
mint hogy a három világ kalpáit és földjeit
s bennük a lényeket
Buddha ne ismerné.

A szél neve: Ripityára Zúzó,
nagy világegyetemet elpusztító,
ha másik szél meg nem állítaná,
végtelen világokat tönkrezúzná.

Nagy bölcsesség szele ekképpen
felszámolja a bódhiszattvák tévelygéseit,
másik ügyes szél keletkezik,
a tathágata szintjére emeli.

Lenne oly nagy szútra,
mint a nagy világegyetem,
egyetlen porszemben elférne,
s az összes többi sem kivétel.

Volna egy éles eszű ember
tiszta szemével mindet látná,
széttörve porszemet a szútrát kivenné,
hogy a lények békére leljenek.

Buddha bölcsessége ekképpen
ott él a lények szívében,
téveszmék homályosítják,
nem ismerik fel s nem látják.

Buddhák nagy könyörületessége
kisöpri a téveszméket,
ily módon feltárulkozik,
bódhiszattvákat segíti."

C: Az első két sor a tanítás rövid összefoglalására utal, a többi a hasonlatokra. Az első hasonlat másfél versszak, a második hasonlat négy, a többi pedig kettő-kettő.

V. A tathágata világa

„Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak mit kell tudniuk a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott világáról?

Buddha Fiai, a bódhiszattvák akadálytalan bölcsességükkel felismerik, hogy valamennyi világ a tathágata világa. Felismerik, hogy a három idő világa, valamennyi föld világa, a dolgok világa, a lények világa, a különbség nélküli abszolút világa, a dharma-dhátu akadály-

talan világa, a határok nélküli valóság világa, a lehatárolatlan űr világa és a tárgyak nélküli világ, valamennyi a tathágata világa.

Buddha Fiai, miként valamennyi világ, a tathágata világa is végtelen. Miként a három idő világa, a tathágata világa is végtelen. Így tovább, egészen addig, hogy miként a tárgyak nélküli világ, a tathágata világa is végtelen. Miként a tárgyak nélküli világ egyetlen helyen sem létezik, a tathágata világa sem.

Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy a tudati világ a tathágata világa. Buddha Fiai, miként a tudati világ végtelen, határtalan, nem is kötött, nem is szabad, ugyanígy a tathágata világa is végtelen, határtalan, nem is kötött, nem is szabad.

Miért? Bármire gondol is, az megjelenik.

Buddha Fiai, a nagy nága király kedve szerint hullajtja az esőt, az eső nem belőle keletkezik, s nem is kívüle. A tathágata világa ugyanilyen: a tathágata gondolata szerint számtalan dolog megjelenik, a tíz irányban azonban nincs egyetlen hely sem, ahonnan jönnének. Buddha Fiai, a nagy óceán vize a nága király szellemi erőfeszítése által jön létre. A buddhák és tathágaták bölcsessége ugyanígy a tathágata korábbi nagy fogadalma által formálódott meg. Buddha Fiai, a mindentudó bölcsesség óceánja végtelen és határtalan, felfoghatatlan és elmondhatatlan.

Most néhány hasonlattal írom le, hallgassátok figyelmesen. Buddha Fiai, a Dzsambudvípából kétezer-ötszáz folyó ömlik a nagy óceánba, a nyugati kontinensből, Aparagódániából ötezer, a keleti kontinensből, Purvavidéhából hétezer-ötszáz, az északi kontinensből, Uttarakuruból[101] tízezer. Buddha Fiai, a négy kontinensről összesen huszonötezer folyó ömlik szüntelenül a nagy óceánba. Mit gondoltok, sok-e ez a víz? Bizony nagyon sok. A Tíz Fényű nága király kétszer ennyi esőt hullat a nagy óceánba, a Száz Fényű nága király ismét kétszer ennyi esőt zúdít az óceánba. A Nagy Ékességű, Mánasza, Mennydörgés, Nanda, Upananda, Végtelen Fény, Szüntelen Eső, Győzedelmeskedő, Meglóduló és a többi nyolcmilliárd nága király, mindegyik kétszer annyi esővel öntözi a nagy óceánt, mint az előző. Szágara nága király trónörökös fia, Dzsambu (jambóz fa) Zászló kétszer annyit esőt csinál, mint az előző.

Buddha Fiai, a Tíz Fényű nága király palotájából kétszer annyi víz ömlik a nagy óceánba, mint előzőleg. A Nagy Ékességű, Mánasza, Mennydörgés, Nanda, Upananda, Végtelen Fény, Szüntelen Eső,

---

[101] Dzsambudvípa (Yanfuti), Aparagódániía (Juyeni), Purvavidéha (Yipoti), Uttakuru (Yudanyue): az indiai kozmológiában ez a négy benépesült kontinense van a világnak, melynek középpontjában a Szuméru-hegy áll.

Győzedelmeskedő, Meglóduló és a többi nyolcmilliárd nága király palotáiból kétszer annyi víz érkezik a nagy óceánba, mint előzőleg. Ságara nága király trónörökös fia, Dzsambu Zászló palotájából kétszer annyi víz folyik a nagy óceánba, mint előzőleg. Ságara nága király kétszer annyi esőt hullajt a nagy óceánba, mint az előző, palotájából kétszer annyi víz ered. Vize áttetsző lila színű. A megfelelő időben árad ki a víz, így az óceán dagálya is rendszeres.

Buddha Fiai, a nagy óceán vize ekként végtelen, drága kincsei és lényei számtalanok, az általa támasztott föld határtalan. Buddha Fiai, mit gondoltok, vajon végtelen a nagy óceán? Valóban végtelen, semmi sem fogható hozzá. Ám ha a nagy óceán végtelenségét a tathágata bölcsesség-tengerének végtelenségéhez mérjük, akkor századnyi részét sem teszi ki annak, sem ezredrészét, sőt a legparányibb részét sem. Csak a lényekre való tekintettel írják le hasonlatokkal, ám valójában Buddha világához semmi nem mérhető.

Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy a tathágata bölcsesség-tengere végtelen, mert attól kezdve, hogy a megvilágosodás gondolata megfogant benne, szüntelen a bódhiszattva gyakorlatokat folytatja. Tudniuk kell, hogy kincsei számtalanok, mert a megvilágosodás feltételei és a három drágakő sértetlenek. Tudniuk kell, hogy a benne lakozó lények száma végtelen, mert a tanulók, a tanuláson túljutottak, a hallgatók és az önmegvilágosodottak ehhez folyamodnak. Tudniuk kell, hogy számtalan szinten megtalálható, mert az első szinttől, a boldogságtól az utolsó szintig, az akadálytalanságig ebben él minden bódhiszattva. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak ezeket kell tudniuk a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott világáról, hogy belépjenek a végtelen bölcsességbe, és a lények javát szolgálják."

Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva mahászattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, így a következő verseket mondta:

„A tudati világ végtelen,
a buddhák világa is ilyen,
a tudati világ az elméből születik,
a buddhák világát is így kell szemlélni.

A nágák lakhelyükről nem mozdulnak,
tudatuk erejével esőt fakasztanak,
bár az eső sehonnan se jön, sehová se megy,
nágák kívánsága szerint mindent megöntöz.

A tíz erejű Muni ekképpen
sehonnan sem jön, sehová sem megy,
tiszta szívűeknek megjelenik,
hatalmas, mint a dharma-dhátu, ám egy pórusban is elfér.

Óceán kincsei számtalanok,
mint lényei s földjei,
a víz természete egyforma,
a benne élőket segíti.

A tathágata bölcsesség-tengere is ilyen:
minden, mi benne van, végtelen,
kik tanulnak s már nem tanulnak
belőle, előnyhöz jutnak."

VI. A tathágata tettei

„Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak mit kell tudniuk a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott tetteiről?

Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy az akadálytalan tettek a tathágata tettei. Tudniuk kell, hogy az abszolút tettek a tathágata tettei. Buddha Fiai, az abszolút (zhenru) a múltban nem született, a jövőben nem keletkezik, s a jelenben sem jön létre. A tathágata tettei ugyanígy nem születnek, nem keletkeznek, s nem jönnek létre. A dharma-dhátu nem mérhető és nem is mérhetetlen, mert alaktalan. A tathágata tettei ugyanígy nem mérhetők és nem is mérhetetlenek, mert alaktalanok.

Buddha Fiai, ha például egy madár száz éven keresztül repked ide-oda, akkor azok a helyek, amelyeken megfordult már, s azok, ahol még nem járt, egyaránt számtalanok. Miért? Mert a tér határtalan. A tathágata tettei is ilyenek. Ha például valaki végtelen hosszú kalpákon keresztül ecsetelné ezeket, akkor amiről már beszélt, s amit még nem említett, egyaránt számtalan lenne. Miért? Mert a tathágata tettei határtalanok.

Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott tetteiben nem ismer akadályokat, és sehol sem tartózkodik. Ám valamennyi lény előtt feltárja a tetteit, látásuk útjából elmozdítja az akadályokat.

Buddha Fiai, az aranyszárnyú madár-király (garuda) a levegőben köröz, tiszta szemével a nága palotákat fürkészi. Nekiveselkedik, két szárnyával csapkodva felkorbácsolja az óceán vizét, amely így megnyílik. Tudván, melyik női vagy férfi nágának jött el halála ideje,

kiragadja őket a vízből. A tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott aranyszárnyú madár-király cselekedetei ugyanígy nem ütköznek akadályokba, tiszta Buddha szemeivel a dharma-dhátu palotáiban lakó lényekre tekintenek. Ha van köztük olyan, aki a múltban erény-gyökeret ültetett, s most beérett, akkor a tathágata megfeszíti tíz erejét, és két szárnyával – a lecsendesedéssel (samatha) és a szemlélettel (vipasjaná) – felkorbácsolja az élet-halál s a vágyak tengerét. A víz megnyílik, s ezeket a lényeket kiragadja belőle, majd Buddha tanába teszi, téveszméiktől megszabadítja, s Buddha megkülönböztetés nélküli, akadályokat nem ismerő tetteiben nyugalomba helyezi.

Buddha Fiai, a Nap és a Hold egyedül, társ nélkül vándorolnak az égen, hogy a lények javát szolgálják. Nem gondolkodnak azon, hogy honnan jönnek s hová mennek. A Buddha és a tathágata ugyanilyenek, természetük eredendően nyugodt, megkülönböztetés nélkül megjelennek s vándorolnak az egész dharma-dhátuban, mert a lényeket kívánják segíteni. Szüntelenül buddhai cselekedeteket tesznek, nem esnek olyan tévedésekbe, hogy »innen jövök, s oda megyek«. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak ilyen számtalan ügyes módszert és tulajdonságot kell ismerniük a tathágaták, az arhatok és a tökéletesen megvilágosodottak tetteivel kapcsolatban."

Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva mahászattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, így a következő verseket mondta:

„Az abszolút nem keletkezett és nem pusztul el,
nincs hely, ahol meglelheted,
a Nagy Segítő tette ekképpen
felülmúlja a három világot, fel nem mérheted.

A dharma-dhátu nem világ és nem is nem-világ,
nem mérhető, nem is mérhetetlen,
a Nagy Erényű tette ekképpen
nem mérhető, nem is mérhetetlen, mert teste nincsen.

Mint a milliárd évig repülő madár,
a tér előtte s mögötte nem más,
ha kalpák tetteit hosszan soroljuk,
elmondottból s nem-mondottból nem fogyhatunk.

Aranyszájú égből szemléli a tengert,
vizet megnyitva férfi és női nágát elragad,
Tíz Erejű erény-gyökerű embereket,
a lét tengeréből kiment, téveszméket megszüntet.

Nap és Hold égen jár,
Különbséget nem téve mindenkire fényt áraszt,
Világ Tiszteltje a dharma-dhátuban vándorol,
tanítja a lényeket, semmire se gondol."

VII. A tathágata tökéletes megvilágosodása

„Buddha Fiai, mit kell tudniuk a bódhiszattva mahászattváknak a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott tökéletes megvilágosodásáról? Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy a tökéletesen megvilágosodott tathágata nem szemléli a tárgyakat, egyforma a dolgokkal szemben, nincsenek kételyei, kettősség-nélküli, alaktalan, nem megy és nem áll, határtalan. A két végletet elkerülve megtalálta a középutat, meghaladja a beszédet és írást. Ismeri a lények gondolatvilágát, képességeit, természetét, kívánságait, nyomorúságait és tisztátalan szokásait. Összefoglalva: egyetlen gondolatával megismeri a három világ összes dolgát.

Buddha Fiai, a nagy óceán vissza tudja tükrözni a négy kontinens valamennyi lényének alakját. Ezért nevezik általában nagy óceánnak. A buddhák bódhija ugyanígy feltárja a lények gondolatait, természetét és kívánságait, anélkül, hogy bármit is mutatna. Ezért hívják Buddha bódhijának. Buddha Fiai, a buddhák bódhiját semmilyen szöveg nem írhatja le, hang nem érhet fel hozzá, semmit sem lehet mondani róla, csak szükség szerint ügyes módszerekkel lehet elmagyarázni.

Buddha Fiai, mikor a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott tökéletesen megvilágosodnak, annyi testet nyernek, amennyi a lények, a dolgok, a földek, a három idő, a buddhák, a beszéd, az abszolút, a dharma-dhátu, az űr, az akadálytalan világ, a fogadalmak, a gyakorlatok és a nirvána nyugodt világának a száma. Buddha Fiai, ugyanaz elmondható a beszédéről és tudatáról is, mint a testéről. Ekképpen a három terület [test, beszéd, tudat] végtelenül sok tiszta formáját szerzik meg.

Buddha Fiai, mikor a tathágata tökéletesen megvilágosodik, akkor látja, hogy testében valamennyi lény tökéletesen megvilágosodik, s végül a nirvánába lépnek. Valamennyinek azonos a természete, ez pedig a természet hiánya. Milyen természetük nincsen? Nincs jelenség természetük, nincs megszűnés természetük, nincs születés természetük, nincs megsemmisülés természetük, nincs én természetük, nincs éntelen természetük, nincs lény természetük, nincs nemlény természetük, nincs bódhi természetük, nincs dharma-dhátu természetük, nincs űr természetük és nincs tökéletesen megvilágosodott természetük. Mivel tudja, hogy a dolgoknak nincs semmilyen termé-

szete, mindentudó lesz. Nagy könyörületességgel folytatja a lények megmentését. Buddha Fiai, az űr állandó, nem növekszik és nem csökken, attól függetlenül, hogy a világok keletkeznek vagy elpusztulnak. Miért? Mert az űr nem keletkezett. A buddhák bódhija ugyanígy nem gyarapszik és nem fogy, függetlenül attól, hogy tökéletesen megvilágosodnak-e vagy nem. Miért? Mert a bódhinak nincsenek tulajdonságai, s nem is nélkülözi a tulajdonságokat, nem egy és nem több.

Buddha Fiai, tételezzük fel, hogy valaki a Gangész homokjával azonos számú tudatot teremt, majd mindegyik tudatból a Gangész homokjával azonos számú Buddha keletkezik, melyeknek nincs formája, alakja és tulajdonsága. Ez így folytatódik megállás nélkül a Gangész homokjával azonos számú kalpán keresztül. Buddha Fiai, mit gondoltok, az ember által teremtett tudatokból hány tathágata keletkezik?"

A Tathágata Természet-keletkezés Csodás Erénye bódhiszattva azt válaszolta: „Ha felfogtam annak értelmét, amit mondtál, akkor a keletkezés és a nem-keletkezés azonos, nincs különbség köztük. Ebben az esetben mi értelme azt kérdezni, hogy hány keletkezett?"

Szamantabhadra azt mondta: „Kitűnő! Kitűnő! Buddha Fiai, az általad mondottak szerint, ha minden lény egyetlen pillanat alatt tökéletesen megvilágosodik, az nem különbözik attól, hogy senki sem világosodik meg. Miért? Mert a bódhi alaktalan. Ha alaktalan, akkor nem gyarapszik és nem fogy. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy a tökéletes megvilágosodás azonos a bódhival, melynek egyetlen tulajdonsága a tulajdonságok hiánya. Mikor a tathágata tökéletesen megvilágosodik, az egy-tulajdonság módszerével a kiváló tudatosság bölcsességének szamádhijába lép. Ezután megmutatja, hogy egyetlen tökéletesen megvilágosodott hatalmas testben a lényekkel azonos számú test lakozik. Valamennyi tökéletesen megvilágosodott hatalmas test ehhez hasonló.

Buddha Fiai, a tathágata ekképpen számtalan módon világosodik meg. Ezért tudnivaló, hogy a tathágata által megmutatott test számtalan. Mivel számtalan, ezért mondják, hogy a tathágata teste végtelen világ, olyan, mint a lények világa. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy a tathágata testének egyetlen pórusában a lényekkel azonos számú Buddha található. Miért? Mert a tathágata tökéletesen megvilágosodott teste végső soron nem keletkezik és nem szűnik meg. Miként egyetlen pórusa áthatja az egész dharma-dhátut, úgy az összes többi is. Tudnivaló, hogy egyetlen parányi hely sincs, ahol Buddha ne lenne jelen. Miért? Mert mikor a tathágata tökéletesen megvilágosodik, nincs olyan hely, ahová ne érne el. Képességével és erejével összhangban a megvilágosodás he-

lyén a bódhi-fa alatt az oroszlántrónuson különböző testekben világosodik meg.

Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy saját tudatuk minden egyes gondolatában Buddha mindig tökéletesen megvilágosodik. Miért? Mert a Buddha és tathágata nem a tudatukon kívül világosodik meg. Az összes többi lény tudata is olyan, mint a sajátjuk. Valamennyiben megtalálható a tökéletesen megvilágosodott tathágata. Hatalmas és kiterjedt, mindenhol jelen van. Nem távozik, nem szűnik meg, folyamatos, belép a felfoghatatlan ügyes módszerek Tan-kapuján. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak ezeket kell tudniuk a tathágata megvilágosodásáról."

Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, így a következő verseket mondta:

„A tökéletesen megvilágosodott felismeri a dolgok
kettősség-nélküliségét s azonosságát,
öntermészetük tiszta, mint az űr,
én és nem-én nem különböző.

Az óceán visszatükrözi a lények alakját,
ezért neve: nagy óceán,
a bódhi ekképpen visszatükrözi a tudati működést,
ezért neve: megvilágosodás.

A világok keletkeznek és elpusztulnak,
ám az űr nem gyarapszik és nem fogy,
a buddhák ekképpen megjelennek a világban,
a bódhi egyetlen tulajdonsága a tulajdonságok hiánya.

Az ember által teremtett tudatból Buddha keletkezik,
keletkezett és nem-keletkezett természete nem különbözik,
ekképpen minden lény elnyeri a bódhit,
elnyeri vagy sem, nem csökken s nem gyarapszik.

Buddha szamádhijának neve: helyes éberség,
a bódhi-fa alatt elmélyedésbe lép,
annyi fényt áraszt, amennyi a lény,
megvilágosítja a sokaságot, ahogy a lótusz kibomlik.

Amennyi az összes időben és helyen
a lények gondolata és kívánsága,
annyi testben megjelenik,
ezért a megvilágosodás neve: Végtelen."

VIII. A Tan-kerék tathágata általi megforgatása

„Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak mit kell tudniuk arról, hogy a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott megforgatja a Tan kerekét?

Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy a tathágata tudatának független erejével anélkül forgatja meg a Tan kerekét, hogy felkelne vagy megforgatná, mert tudja, hogy a dolgok soha nem keletkeznek. Úgy forgatja meg a Tan kerekét, hogy a háromszori megforgatással[102] elvágja azt, amit el kell vágni, mert tudja, hogy a dolgokat nem lehet szélsőségesen[103] szemlélni. Úgy forgatja meg a Tan kerekét, hogy elhagyja a vágyak határát és a határtalanságot, mert átlépi a dolgok űrszerű határát. Beszéd nélkül forgatja meg a Tan kerekét, mert tudja, hogy a dolgokról nem lehet semmit mondani. Teljes nyugalomban forgatja meg a Tan kerekét, mert tudja, hogy minden dolog nirvána természetű. Minden írással és nyelven forgatja meg a Tan kerekét, mert tudja, hogy nincs hely, ahová a tathágata hangja ne érne el. Úgy forgatja meg a Tan kerekét, hogy tudja, a hang olyan, mint a visszhang, mert felismeri a dolgok valós természetét. Úgy forgatja, hogy egy hanggal az összes hangot kiadja, mert végső soron nincs alany. Úgy forgatja meg a Tan kerekét, hogy nem hagy ki semmit és nem fogy ki semmiből, mert nem ragaszkodik sem a belsőhöz, sem a külsőhöz. Ahogy az írásnak és a beszédnek soha nem lehet teljesen a végére érni, ugyanígy annak se, ahogy a Buddha megforgatja a Tan kerekét. Szüntelenül, kifogyhatatlanul szövegeket alkotnak, hogy bemutassák azokat.

Buddha Fiai, a Tan kerekének megforgatása a szövegbe hatol, de sehol sem tartózkodik. Az írás behatol a dolgokba, a nyelvekbe, a számolásba, a világi és a transzcendens helyekre, ám sehol sem tartózkodik. A tathágata hangja behatol minden helyre, minden lénybe, minden dologba, minden tettbe és minden következménybe, ám sehol sem tartózkodik. A lények beszéde nem távolodik el a tathágata Tan-kerekétől. Miért? Mert a nyelv igazi aspektusa azonos a Tan-kerékkel. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak ezt kell tudniuk arról, hogy a tathágata megforgatja a Tan kerekét.

---

[102] Háromszori megforgatás (sanzhong zhuan): Buddha háromféleképpen magyarázta el tanítványainak a négy nemes igazságot. Először mindegyiket megmutatta, majd a helyes gyakorlatra ösztönzött ezekkel, végül rávezette hallgatóit, hogy ezeket saját életükben is megtapasztalják.

[103] Szélsőség (antagráhadristi, bianjian): az egyik szélsőség a nihilizmus, azaz minden dolog teljes megsemmisülésének a nézete, a másik pedig ennek ellenkezője, az örökkévalóságba vetett hit.

Továbbá, Buddha Fiai, ha a bódhiszattva mahászattvák meg akarják ismerni a tathágata által megforgatott Tan-kereket, akkor meg kell tudniuk, hogy a tathágata Tan-kereke honnan származik. Honnan származik a tathágata által megforgatott Tan-kerék? Buddha Fiai, a tathágata alkalmazkodva ahhoz, hogy a lények tudati működése és kívánsága számtalan módon különbözik, sokféle hangon szólva forgatja meg a Tan kerekét. Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott egyik szamádhiját úgy hívják: »teljes akadálytalanság és félelemnélküliség«. Miután ebbe a szamádhiba lépett, a megvilágosodott testeinek szájából a lényekkel azonos számú hangot ad ki, egy-egy hang sok, különböző hangot foglal magába. Így forgatja meg a Tan kerekét, s a lényeket boldoggá teszi. Tudni való, hogy az az ember, aki mindezt tudja a Tan-kerék megforgatásáról, összhangba kerül Buddha összes tanításával. Aki nem tudja mindezt, az nem kerül összhangba. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak ezeket kell tudniuk arról, hogy a tathágata megforgatja a Tan kerekét, mert belép a számtalan lény világába."

Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, így a következő verseket mondta:

„A tathágata Tan-kereke nem forog,
a három időben nem indul s nem fogható,
miként az írás soha nem fogy,
a Tíz Erejű Tan-kereke sem.

Miként az írás mindenhová elér mozdulatlanul,
a tökéletesen megvilágosodott Tan-kereke is
minden hangot áthat forgás nélkül,
a lényeket boldoggá teszi.

Buddha szamádhijának neve: Tökéletes,
elmélyedve benne hirdeti a Tant,
legyen a lények száma végtelen,
mindenhol csengő hangja megvilágosít.

Egy-egy hanggal megszólaltat
számtalan különböző hangot,
a Világ Ura különbséget nem téve,
kívánságuk szerint mindenkinek hallani engedi.

Az írás nem belülről, s nem kívülről keletkezik,
nem romlik, s nem gyűlik,
a lényekért forgatott Tan-kerék
szabadsága is ily rendkívüli."

IX. A tathágata parinirvánája

„Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak mit kell tudniuk a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott parinirvánájáról?[104]

Buddha Fiai, azoknak a bódhiszattva mahászattváknak, akik meg akarják ismerni a tathágata nagy nirvánáját, meg kell érteniük annak alapvető természetét. A tathágata nirvánája olyan, mint az ekkéntiség nirvánája, a valóság nirvánája, a dharma-dhátu nirvánája, az űr nirvánája, a dharma-természet határának nirvánája, a vágytalanság határának nirvánája, az alaktalanság határának nirvánája, az én-természet határának nirvánája, az összes dharma-természet határának nirvánája, az ekkéntiség határának nirvánája. Miért? Mert a nirvána nem születik és nem keletkezik. Ha egy dharma nem születik és nem keletkezik, akkor nem szűnik meg.

Buddha Fiai, a tathágata nem beszél a bódhiszattváknak a tathágata végső nirvánájáról, és nem is tárja fel előttük ezt a dolgot. Miért? Azért, mert azt akarja, hogy az összes tathágatát mindig maguk előtt lássák, egyetlen gondolattal felidézhessék a múlt és jövő buddháinak tökéletes alakját, mint a jelenlévőkét, anélkül, hogy közben megszületne bennük a kettősség vagy a kettősség hiányának gondolata. Miért? Mert a bódhiszattvák megszabadultak a tudat béklyóitól.

Buddha Fiai, a buddhák és a tathágaták azért jelennek meg a világban, hogy boldoggá tegyék a lényeket, és azért mutatják meg a nirvánájukat, hogy vágyódva gondoljanak a lények rájuk. Valójában azonban a tathágata nem jelenik meg a világban és nem távozik a nirvánába. Miért? Mert a tathágata mindig a tiszta dharma-dhátuban tartózkodik, s a lények tudatával összhangban mutatja meg a nirvánát.

Buddha Fiai, mikor a Nap felkel, az egész világra ragyogja a fényét, így valamennyi tiszta vizet tartalmazó edényben láthatóvá válik. Minden helyre elér, anélkül, hogy jönne vagy menne. Ha viszont egy edény eltörik, akkor abban nem lesz látható. Buddha Fiai, mit

---

[104] Parinirvána: a végső nirvána, a halál után megvalósított, kötöttségektől és vágyaktól mentes állapot, amelyet nem követ újjászületés.

gondoltok, az, hogy nem jelenik meg ott, a Napnak a hibája? Nem. Az az oka, hogy az edény eltörött, nem pedig a Nap tehet róla. Buddha Fiai, a tathágata bölcsességének napja ekképpen beragyogja az egész dharma-dhátut, múlt és jövő nélkül, s valamennyi lény tiszta tudat-edényében megjelenik a Buddha. Ha tudat-edényük mindig tiszta, úgy folyton látható Buddha teste. Ha a tudat bemocskolódik, s az edény eltörik, akkor nem észlelhető.

Buddha Fiai, ha vannak lények, akiket a nirvánával lehet megszabadítani, akkor ezt a tathágata megmutatja nekik. Valójában azonban a tathágata nem születik, nem hal meg és nem alszik ki. Buddha Fiai, a tűz elem valamennyi világban tüzet tud csinálni, ám lehet, hogy az egyik helyen kialszik. Mit gondoltok, akkor vajon az összes világban kihuny a láng? Nem. Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott ekképpen az összes világban buddhai cselekedeteket végez. Ha az egyik világban befejezte tevékenységét, akkor megmutatja, hogy a nirvánába lép. Vajon akkor az összes világban kioltódnak a buddhák és a tathágaták? Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak ezeket kell tudniuk a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott parinirvánájáról.

Továbbá, Buddha Fiai, a mágus kiválóan ért az illúzió keltéséhez, varázserejével a nagy világegyetem összes földjének városaiban és falvaiban megjelenik a káprázat-teste, s varázserejével kalpákon keresztül fenntartja ezt az illúziót. Más helyeken befejezi a varázslást, s teste nem lesz látható többé. Buddha Fiai, mit gondoltok, mikor a nagy mágus teste az egyik helyen nem látható, akkor az összes helyről eltűnik? A válasz: nem.

Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott ekképpen kiválóan ismer számtalan bölcs módszert és varázslatot. Az egész dharma-dhátuban megmutatja a testét, melyet az idők végezetéig fenntart. Ha az egyik helyen a lények gondolatával összhangban befejezi tevékenységét, bemutatja a nirvánát. Vajon azért, mert az egyik helyen a nirvánába tér, az összes helyen kioltódik? Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak ezeket kell tudniuk a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott nagy nirvánájáról.

Továbbá, Buddha Fiai, mikor a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott bemutatja a nirvánát, akkor a mozdulatlan szamádhiba lép. Miután a mozdulatlan szamádhiba lépett, mindegyik testéből számtalan fénysugarat bocsát ki, s mindegyik fénysugárból számtalan lótuszvirág nő ki, s a lótuszvirágokban egy-egy leírhatatlanul csodálatos drágakő-porzószál található. A porzószálon oroszlántrónus látható, rajta a tathágata lótuszülésben. A buddha alakok száma megegyezik az összes lény számával. Valamennyi a csodás

erény ékességeivel díszes, s korábbi fogadalmának ereje által keletkezett. Ha van olyan lény, akinek az erénye beérett, meglátja a buddhákat, és a tanításaikban részesül. A buddha testek az idők végezetéig ott maradnak, a megfelelő módon tanítják és megmentik a lényeket, soha nem mulasztva el egyetlen alkalmat sem.

Buddha Fiai, a tathágata testének nincs tartózkodási helye, nem valós és nem valótlan, Buddha korábbi fogadalmának ereje által a lények megszabadulásra való képességéhez alkalmazkodva jelenik meg. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak ezt kell tudniuk a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott nagy nirvánájáról. Buddha Fiai, a tathágata a végtelen, akadálytalan és végső dharma-dhátuban tartózkodik, az űr világában, az ekkéntiség dharma-természetében, keletkezés és megszűnés nélkül a valós világban. A lények kedvéért a megfelelő időben megjelenik, mert korábbi fogadalma itt tartja, soha nem pihen, s nem hagyja el a lényeket, a földeket és a dolgokat."

Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, így a következő verseket mondta:

„A Nap fénye beragyogja a dharma-dhátut,
vizet kifolyató törött edényben nem tükröződik,
a legkiválóbb bölcsesség napja is ilyen,
hitetlen lények a nirvánát szemlélik.

A tűz elem a világban tüzet csinál,
egy-egy városban olykor kialszik,
a legkiválóbb lény ekképpen áthatja a dharma-dhátut,
tanítását befejezvén eltávozik.

A mágus teste minden földön megjelenik,
munkáját elvégezvén távozik,
a tathágata tanítását befejezve így cselekszik,
a többi földön Buddhát szemlélik.

Buddha szamádhijának neve: Mozdulatlan,
lények tanítását befejezve belép ebbe,
egy pillanat múlva számtalan fénysugarat bocsát ki,
fénysugárból lótuszvirág bomlik, rajta Buddha.

Buddha teste számtalan, mint a dharma-dhátu,
csak erényes lények láthatják,
ily számtalan teste
élethosszal s díszekkel ékes.

Buddha megjelenése nem-keletkezés természetű,
nirvánája pedig nem-megszűnés természetű,
szavak és hasonlatok itt véget érnek,
minden célját hibátlanul elérte."

X. A tathágaták látásából, hallásából és a velük való kapcsolatból származó erény-gyökerek

„Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak mit kell tudniuk arról, hogy a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott látása, hallása és a velük való kapcsolat erény-gyökereket ültet el?

Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell, hogy nem üres beszéd az, hogy a tathágata látása, hallása és a vele való kapcsolat erény-gyökereket ültet el, mert létrejön a megvilágosodás bölcsessége, valamennyi akadály leomlik, biztosan eljutnak a végső szintre, nincs hazugság, minden kívánság teljesül, nem szűnnek meg a feltételektől függő cselekedetek, a feltételektől független bölcsesség felé halad, megszületik a buddhák bölcsessége, a jövőben folytatódik, kialakulnak a tökéletes gyakorlatok, az erőfeszítés nélküli bölcsesség szintjére érkezik.

Buddha Fiai, ha például egy ember lenyel egy apró gyémántot, akkor nem tudja megemészteni, keresztül kell mennie annak a testén, hogy kijusson. Miért? Mert a gyémánt nem tud a test tisztátalanságaival együtt lenni. A tathágata által elültetett apró erény-gyökérnek keresztül kell mennie a feltételektől függő, tisztátalan testen, míg a feltételektől független végső bölcsesség szintjére nem ér. Miért? Mert az apró erény-gyökér nem tud a feltételektől függő, tisztátalan dolgokkal együtt létezni.

Buddha Fiai, ha például a száraz szalmát olyan magasra halmozzuk fel, mint a Szuméru, s szikrát szórunk rá, biztos, hogy elég. Miért? Mert a tűz el tudja égetni. A tathágata által elültetett apró erény-gyökér ugyanígy biztosan elégeti az összes nyomorúságot, s végül a maradéktalan nirvána[105] eléréséhez segít. Miért? Mert eme apró erény-gyökér természete tökéletes.

Buddha Fiai, a Havas Hegyen él a gyógyító-király fa, amelyet Szép Látványnak hívnak. Ha valaki ránéz, szeme kitisztul; ha valaki hallja, füle kitisztul; ha valaki megszagolja, orra kitisztul; ha valaki

---

[105] Maradéktalan (nirupadhisésa, wuyu) nirvána: a test halála után megtapasztalt nirvána.

megízleli, nyelve megtisztul; ha valaki megérinti, teste megtisztul; ha valaki a földjéből vesz, az is segít a kórságok elpusztításában.

Buddha Fiai, a tathágata, az arhat és a tökéletesen megvilágosodott, a gyógyítás felülmúlhatatlan királyai segítenek a lényeken. Ha valaki megpillantja a tathágata alakját, szeme kitisztul; ha valaki meghallja a tathágata nevét, füle kitisztul; ha valaki megérzi a tathágata fegyelem illatát, orra kitisztul; ha valaki megízleli a tathágata tanítás ízét, nyelve megtisztul, hosszú nyelvre tesz szert, és megérti a nyelv rendszerét; ha valaki Buddha fényét megérinti, teste megtisztul, s végül elnyeri a felülmúlhatatlan Tan-testet; ha valaki a tathágatára gondol, övé lesz a Buddhát felidéző szamádhi tisztasága; ha valaki áldozatot mutat be azokon a helyeken, templomokban és sztúpákban, ahol a tathágata megfordult, erény-gyökeret növeszt, amely megszabadítja a nyomorúságtól és kíntól, s így a bölcsek örömében osztozik. Azt mondom nektek, hogy még azok a lények is, akik látják vagy hallják Buddhát, ám karmikus akadályaik gúzsba kötik őket, s így a hit öröme nem születik meg bennük, szintén elültetik az erény-gyökeret hiba nélkül, s eljutva a legvégső szintre, belépnek a nirvánába.

Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattváknak tudniuk kell tehát, hogy a tathágata látása, hallása és a vele való kapcsolat által elültetett erény-gyökér kiveti az erénytelen dolgokat, s erényben bővelkedik. Buddha Fiai, a tathágata sok mindent megtaníthat a példázatokkal, ám ezt a dolgot semmi sem írhatja le. Miért? Mert az elme bölcsességének útja itt véget ér, ez felfoghatatlan. A buddhák és a bódhiszattvák a lények képességeinek megfelelően példázatokat mondanak, hogy megörvendeztessék őket, ez azonban nem tökéletes."

E) A tanítás nevei és megőrzői[106]

„Buddha Fiai, ezt a tanítást úgy hívják: »a tathágata titokzatos lakhelye«, »az egész világ által megismerhetetlen«, »belépés a tathá-

[106] A hatvantekercses változatban a bódhiszattvák megkérdezik, hogy mi a neve a tanításnak, és miként kell megőrizni. Ezekre válaszolva mondja Szamantabhadra az alábbiakat. A kínai kommentárok ezt már külön részként kezelik, a végén szereplő versek azonban *a tathágaták látásából, hallásából, és a velük való kapcsolatból származó erény-gyökerek* részben mondottakat foglalják össze.

gata pecsétjébe«, »a nagy bölcsesség kapujának kinyitása«, »a tathágata mag-természet feltárása«, »a bódhiszattvák tökéletesítője«, »egyik világban sem elpusztítható«, »a lények világának megtisztítója«, »a tathágata világának tökéletesen megfelelő«, »a tathágata alapvető, valós természetének felfoghatatlan, tökéletes tanát kifejtő«.

Buddha Fiai, ezt a tanítást a tathágata a nagy kocsi irányába forduló bódhiszattvákon kívül másoknak nem mondja el. Csak a felfoghatatlan kocsira felszállt bódhiszattváknak mondja el ezt a tanítást. A bódhiszattvákon kívül nem adja mások kezébe. Buddha Fiai, a kerékforgató szent királynak (csakravartí-rádzsa, zhuanlun shengwang) hét kincse[107] van, s ezek bizonyítják, hogy ő a király. Ezeket a kincseket senki más kezébe nem adja, csak első feleségének legidősebb fiába, ha rendelkezik a szent király tulajdonságaival. Ha a királynak nincs ilyen fia, akkor halála után hét nappal eltűnnek a kincsek.

Buddha Fiai, ez a szútra-kincs ekképpen nem kerülhet más lények kezébe, csak a Tan-király tathágata igaz gyermekeiébe, akik a tathágata családjába születtek, és a tathágatára jellemző erény-gyökereket elültették. Buddha Fiai, ha a tathágatának nincsenek ilyen igaz gyermekei, akkor ez a tanítás nemsokára eltűnik. Miért? Mert a két kocsi hívei nem hallják ezt a szútrát. Hogyan is tudnák átvenni, megőrizni, recitálni, másolni és magyarázni? Csak a bódhiszattvák képesek erre. Ezért mikor a bódhiszattvák meghallják ezt a tanítást, nagyon örülnek, és szívükben mély tisztelettel veszik át ezt a szútrát. Miért? Mert a bódhiszattva mahászattvák hisznek és örülnek a szútrának, s így gyorsan elérik a tökéletes megvilágosodást.

Buddha Fiai, tegyük fel, hogy egy bódhiszattva számtalan kalpán keresztül gyakorolja a hat páramitát és elsajátítja a páramitához vivő módszereket. Nem hallotta viszont a tathágata felfoghatatlan, nagy erényeit hirdető tanítást, vagy ha hallotta, akkor nem hisz benne és nem érti, nem alkalmazkodik hozzá. Így aztán nem nevezhető igaz bódhiszattvának, mert nem születhet meg a tathágata családjában. Ha hallotta a tathágata végtelen, felfoghatatlan és akadálytalan bölcsességének tanítását, s miután hallotta, hisz benne és megérti, alkalmazkodik hozzá, s megvilágosodik. Tudni való, hogy ez az ember a tathágata családjában születik meg, alkalmazkodik a tathágata világához, a bódhiszattva tanításainak birtokosa, békében időzik az összes bölcsesség világában, eltávolodik a világi dolgoktól, megalkotja a tathágata gyakorlatait, megérti a bódhiszattvák lényegi természetét,

---

[107] Hét kincs (qibao): aranykerék, elefánt, ló, gyöngy, miniszter, szolgálólány, tábornok.

nem kételkedik Buddha szabadságában, mélyen behatol a tathágata akadálytalan világába.

Buddha Fiai, miután a bódhiszattvák meghallják ezt a tanítást, az egyformaság bölcsességével[108] megérthetik a számtalan dolgot, egyenes tudattal elvethetik a megkülönböztetést, nagy odaadással szemlélhetik a buddhákat, szellemi erejüket megfeszítve beléphetnek az űr egyforma világába, szabad gondolataikkal bejárhatják a határtalan dharma-dhátut, bölcsességük erejével valamennyi érdemet megszerezhetik, természetes bölcsességükkel lerázhatják a világ mocskát magukról, bódhi-tudatukkal beléphetnek a tíz irány hálórendszerébe, szemlélőképességükkel felismerhetik, hogy a három világ buddháinak azonos a lényegi természete. Az erény-gyökerek felajánlásának bölcsességével beléphetnek ebbe a tanításba. Nem lépnek be, de mégis belépnek, anélkül, hogy bármihez ragaszkodnának. Egyetlen dologban folyton az összes dolgot szemlélik. Buddha Fiai, a bódhiszattva mahászattvák ezekre az érdemekre tesznek szert, kevés erőfeszítéssel kifejlesztik a mester nélküli természetes bölcsességet."

Ekkor Szamantabhadra bódhiszattva mahászattva ismét meg akarta világítani ennek értelmét, ezért a következő verseket mondta:

„Ki látja, hallja a tathágatát vagy neki áldoz,
megszerzett érdemei számtalanok,
a feltételekhez kötött dolgok közt soha nem fogy el,
a nyomorúságot megszünteti, szenvedéstől megszabadít.

Ha valaki gyémántot nyel le,
nem emésztheti, ki kell annak jönnie,
a Tíz Erejűnek bemutatott áldozat érdeme
elűzi a ostobaságot s gyémánt-bölcsességet hoz közel.

Miként a Szuméru-hegy magasságáig halmozott száraz szalmát
parányi szikra lángra gyújtja,
buddháknak bemutatott áldozat kevéske érdeme
a nyomorúságot felszámolja, s végül nirvánába juttat.

---

[108] Az egyformaság bölcsessége (szamatá-dnyána, pingdeng zhi): az a bölcsesség, amelyik felismeri, hogy minden dolog egyforma abban a tekintetben, hogy valamennyi üres, azaz nincs öntermészete.

Havas hegyen gyógyfa neve: Szép Látvány,
látása, hallása, szaglása és érintése betegséget gyógyít,
ki a Tíz Erejűt látja vagy hallja,
szép erényre s buddha-bölcsességre tesz szert."

F) Szerencsés előjelek és elért eredmények

Akkor Buddha természetfeletti ereje miatt és azért, mert a dolgok ilyenek, a tíz irányban lévő számtalan világ hatféle módon megrengett: keleten felemelkedett és északon lesüllyedt, nyugaton felemelkedett és keleten lesüllyedt, délen felemelkedett és északon lesüllyedt, északon felemelkedett és délen lesüllyedt, a szélén felemelkedett és a közepén lesüllyedt, a közepén felemelkedett és a szélén lesüllyedt. Tizennyolcféle módon mozdult meg: megmozdult, mindenhol megmozdult, mindenhol egyformán megmozdult, felemelkedett, mindenhol felemelkedett, mindenhol egyformán felemelkedett, hullámzott, mindenhol hullámzott, mindenhol egyformán hullámzott, megremegett, mindenhol megremegett, mindenhol egyformán megremegett, morajlott, mindenhol morajlott, mindenhol egyformán morajlott, zúzott, mindenhol zúzott, mindenhol egyformán zúzott.

Majd az égieknél is különb virágok, mennyezetek, zászlók, lobogók, füstölők, füzérek, illatok, díszek, fényes mani drágakövek, himnuszokat éneklő bódhiszattvák, a bódhiszattvák különféle leírhatatlan testeinek felhőiből hullott a zápor. Esett a tökéletes megvilágosodás, a tiszta felfoghatatlan világok felhőiből. Eső hullott a tathágata hangjának felhőjéből, megtöltve a határtalan dharma-dhátut. A négy kontinensen így jelent meg a tathágata természetfeletti ereje nagy örömet szerezve a bódhiszattváknak. Közben a tíz irány valamennyi világában ugyanez történt.

Ekkor a tíz irányban elmondhatatlanul sok, a porszemek számával azonos, végtelen sok buddha-föld mindegyikében elmondhatatlanul sok, a porszemek számával azonos, számtalan tathágata, akiket Szamantabhadrának hívnak, megjelentek, majd így szóltak: „Kitűnő, Buddha Fiai! A tathágata roppant nagy erejében részesülve, a dharma-természethez alkalmazkodva, hirdetni tudjátok a tathágata megjelenésének felfoghatatlan tanítását. Buddha Fiai, mi, az elmondhatatlanul sok, a porszemek számával azonos, számtalan, azonos nevű buddhák szintén ezt a tanítást hirdetjük. Mint ahogy mi ezt tanítjuk, a tíz irány világainak összes buddhája is ezt teszi.

Buddha Fiai, most a gyülekezetben lévő bódhiszattvák, akik annyian vannak, mint a porszem a százezer buddha-földön, valamennyien elsajátítják a bódhiszattvák természetfeletti szamádhiját. Azt jövendöljük nekik, hogy egy élet elegendő számukra a tökéletes megvilágosodás eléréséhez. A buddha-földek porszemeivel azonos számú lény a tökéletes megvilágosodás elérését tűzi ki célul. Számukra azt jövendöljük, hogy a jövőben, elmondhatatlanul sok, a buddha-földek porszemeivel azonos számú kalpa után valamennyien buddhák lesznek, azonos névvel a buddhák dicső világában. Védjük és őrizzük ezt a tanítást, hogy az eljövendő bódhiszattvák is hallhassák! Mint ahogy ebben a világban számtalan lény szabadul meg, az összes többi, elmondhatatlanul sok, a dharma-dhátuval és az űrrel azonos világokban is."

Akkor a tíz irány buddháinak roppant nagy természetfeletti ereje miatt, Vairócsana korábbi fogadalmának ereje miatt, a dolgok ilyen természete miatt, az erény-gyökerek ereje miatt, és mert a tathágata által létrehozott bölcsesség nem halad meg egyetlen gondolatot sem, mert a tathágata a feltételekhez alkalmazkodva egyetlen alkalmat sem mulaszt el, mert a megfelelő időben megvilágosítja a bódhiszattvákat, mert a múltbeli cselekedetei nem vesznek el s nem semmisülnek meg, mert Szamantabhadra nagy gyakorlatában részesít másokat, mert feltárja az összes bölcsesség szabadságát, a tíz irány mindegyikében az elmondhatatlanul sok, a buddha-földek porszemeinek számával azonos világok mindegyikéből elmondhatatlanul sok, a buddha-földek porszemeivel azonos számú bódhiszattva érkezett meg, megtöltve a tíz irány egész dharma-dhátuját. Megmutatták a bódhiszattvák hatalmas díszeit, fénysugárhálót bocsátottak ki, megremegtették a tíz irány összes világát, megsemmisítették Mára palotáit, felszámolták a rossz sorsban születettek szenvedéseit, megmutatták a tathágaták szép erényeit, dicshimnuszt zengtek a tathágaták számtalan érdeméről, mindenhol mindenféle esőt hullattak, számtalan módon különböző testekben jelentek meg, átvették a buddhák végtelen tanításait.

Buddha természetfeletti ereje által így szóltak: „Kitűnő, Buddha Fiai! Képesek vagytok a tathágata elpusztíthatatlan tanítását hirdetni. Buddha Fiai, minket valamennyiünket Szamantabhadrának hívnak, a mindent betöltő fény birodalmából az Egyetemes Szabadság Zászlója nevű tathágata lakhelyéről jöttünk ide. Azon a helyen is ugyanezt a tanítást hirdetjük, ugyanezekkel a szavakkal, elvekkel, magyarázatokkal és határozottsággal, semmit sem teszünk hozzá, és semmit nem veszünk el belőle. Buddha természetfeletti ereje miatt, s azért, mert a tathágata tanításában részesültünk, idejöttünk, hogy bizonysággal szolgáljunk. Mint ahogy idejöttünk, a tíz irány űrrel azonos dharma-dhátu összes világának földjére is elmegyünk."

G) Verses összefoglalás

Akkor Szamantabhadra bódhiszattva Buddha természetfeletti erejében részesülve felmérte a bódhiszattvák gyülekezetét, s ismét meg akarta világítani a tathágata megjelenésének szép erényét, a tathágata tévedhetetlen Tanának elpusztíthatatlanságát, a számtalan erény-gyökér nem-ürességét, a tathágata világban való megjelenéséhez szükséges kiváló dolgokat, a lények gondolatainak helyénvaló kifürkészését, a Tan körülményekhez alkalmazkodó, egyetlen alkalmat sem elmulasztó hirdetését, a bódhiszattvák végtelen Tan-fényének keletkezését, a buddhák szabadságának ékességeit, és azt, hogy a tathágaták egy teste nem különböző s a nagy gyakorlatból keletkezett. Ezért a következő verseket mondta:

„A tathágaták cselekedeteit
világi példázatok el nem beszélhetik,
a lények megvilágosítására
nem-példázat példázatként szolgál bemutatásukra.

Ezt a titokzatos és mélyértelmű Tant
milliárd kalpa alatt ritkán hallani,
ki szorgos, bölcs s maga felett uralkodik,
meghallja e titkos Tan elveit.

Ki hallván a Tant örvendezik,
s korábban számtalan buddhának áldozott,
Buddha áldásában részesül,
emberek s istenek magasztalják és áldoznak neki.

Ez nem evilági drága kincs,
megmenti a lények seregeit,
megmutatja a tiszta ösvényt.
Őrizzétek, ne legyetek hanyagok!"

FÜGGELÉK

A mű szerkezeti vázlata

(A dőlt betűvel szedett részek az *Alkommentár*ban találhatók.)

A) Áldás
B) A kiindulópont
C) A kérdések
D) A tanítás
Külön-külön válaszol a tíz kérdésre
I. A tathágata megjelenésének ismertetőjelei
1. próza
1.1. bevezetésben a tanítás nehézségének hangsúlyozása
1.2. részletes magyarázat
1.2.1. korábbi okok következménye
1.2.1.1. bevezetés
1.2.1.2. magyarázat
1.2.1.2.1. összefoglalva
1.2.1.2.2. egyenként
1.2.1.3. befejezés
1.2.2. okok hasonlattal szemléltetve
1.2.2.1. a világ keletkezése
1.2.2.1.1. példázat
1.2.2.1.1.1. összefoglalva: sok oka van
1.2.2.1.1.2. okok egyenkénti felsorolása
1.2.2.1.1.3. a keletkezés okának feltárása
1.2.2.1.1.4. a keletkezés természete
1.2.2.1.2. a tathágatára vonatkoztatva
1.2.2.1.3. befejezés
1.2.2.2. a vízözön elárasztja a világot
1.2.2.3. az eső sehonnan sem jön
1.2.2.4. eső megszámlálhatatlansága
1.2.2.5. az eső alkot és pusztít
1.2.2.6. az eső helytől függően változik
1.2.2.7. a kiválóbb helyek előbb keletkeznek
1.2.2.8. a dolgok különbözőségének oka van
1.2.2.8.1. hasonlat
1.2.2.8.1.1. Buddha megjelenése a lótuszon
1.2.2.8.1.2. a szél-körök létrehozzák a helyeket
1.2.2.8.1.3. záró következtetés
1.2.2.8.2. a tathágatára vonatkoztatva

1.2.2.8.2.1. párhuzam a buddhák lótuszon való megjelenésével
1.2.2.8.2.2. párhuzam a szél-körök világteremtésével
1.2.2.8.2.3. párhuzam a záró következtetéssel
1.2.2.8.2.3.1. következtetés az okra
1.2.2.8.2.3.2. következtetés az eredményre
1.2.2.8.2.3.3. következtetés a feltételekre
1.2.2.8.2.3.3.1. a helyes érv
1.2.2.8.2.3.3.2. a kétely felmerülése
1.2.2.8.2.3.3.3. magyarázat
1.2.2.8.3. befejezés
1.2.2.9. a körök egymásra támaszkodnak
1.2.2.9.1. hasonlat
1.2.2.9.1.1. a megtartó szelek
1.2.2.9.1.2. a négy kör egymásra támaszkodik
1.2.2.9.2. a tathágatára vonatkoztatva
1.2.2.9.2.1. párhuzam a négy megtartó széllel
1.2.2.9.2.2. párhuzam a körök egymásra támaszkodásával
1.2.2.9.2.3. befejezés
1.2.2.10. a világ a lények hasznára válik
1.2.3. összefoglalás
2. vers
2.1. tizennégy versszak, amely a tathágatát magasztalja, s Szamantabhadra beleegyezik a tanításba
2.1.1. tizenegy versszak a tathágata megismerhetetlenségét magasztalja
2.1.2. három versszak figyelemre int, és beleegyezik a tanításba
2.2. a tíz hasonlat
2.3. befejezés: a tathágata végtelensége

II. A tathágata teste
1. próza
1.1. a téma felvetése
1.2. magyarázat
1.2.1. általános magyarázat
1.2.2. konkrét magyarázat példákkal
1.2.2.1. a tíz irányt átható test
1.2.2.2. ragaszkodás- és akadálynélküli test
1.2.2.3. a világot segítő test
1.2.2.4. egyformán, a képességeknek megfelelően megjelenő test
1.2.2.5. rejtve segítő test
1.2.2.5.1. hasonlat
1.2.2.5.2. a tathágatára vonatkoztatva
1.2.2.5.2.1. röviden
1.2.2.5.2.2. részletesen
1.2.2.5.2.2.1. a segítő fények

1.2.2.5.2.2.1.1. a tíz fény felsorolása
1.2.2.5.2.2.1.2. a fények eloszlása
1.2.2.5.2.2.2. a lények, akiknek segít
1.2.2.5.2.2.2.1. bódhiszattvák
1.2.2.5.2.2.2.2. két kocsi
1.2.2.5.2.2.2.3. született vakok
1.2.2.5.2.2.2.4. rossz létek lényei
1.2.2.5.2.2.2.4.1. szenvedéstől megszabadít, boldogságot ad
1.2.2.5.2.2.2.4.2. hibás nézet az okot illetően
1.2.2.5.2.2.2.4.3. könyörületes hang feltárja az igazságot
1.2.2.5.2.2.2.4.4. hála kifejezése
1.2.2.5.2.2.2.4.5. jövendölés
1.2.2.5.2.2.2.4.6. a segítő fény rész befejezése
1.2.2.5.3. befejezés
1.2.2.6. a lények előtt folyton megjelenő test
1.2.2.7. részrehajlás nélkül mindenhol megjelenő test
1.2.2.8. számtalan jövőben megjelenő test
1.2.2.8.1. hasonlat
1.2.2.8.1.1. erényei bemutatása
1.2.2.8.1.2. a varázsigék ereje által megtartott test
1.2.2.8.2. a tathágatára vonatkoztatva
1.2.2.8.2.1. erényei bemutatása
1.2.2.8.2.2. a varázsigék által tartott test
1.2.2.8.3. befejezés
1.2.2.9. az ékes birodalma által lényeknek segítő test
1.2.2.10. a kívánságokat teljesítő ékes test
1.2.3. összefoglalás
2. vers

III. A tathágata hangja
1. próza
1.1. bevezetés
1.2. magyarázat
1.2.1. a tanítás rövid összefoglalása
1.2.1.1. *összefoglaló magyarázat*
1.2.1.2. *a szútra szövegének magyarázata*
1.2.1.3. *régi nézetek összefoglalása*
1.2.2. részletes magyarázat hasonlatokkal
1.2.2.1. kapcsolat az előző résszel
1.2.2.1.1. *a szútra szövegének magyarázata*
1.2.2.1.2. *fogalmi meghatározása*
1.2.2.1.2.1. *a működést a lényeg szemszögéből szemléljük*
1.2.2.1.2.2. *a lényeget a működés szemszögéből szemléljük.*
1.2.2.1.2.3. *a működést a lényeggel való azonossága szemszögéből szemléljük*

1.2.2.1.2.4. *a lényeget a működéssel való azonossága szemszögéből szemléljük*
1.2.2.1.3. *záró dicsőítés*
1.2.2.2. kérdés
1.2.2.3. részletes magyarázat hasonlatokkal
1.2.2.3.1. a kalpa végén felcsendülő hang
1.2.2.3.2. az okoknak megfelelően keletkező visszhang
1.2.2.3.3. a felébresztő égi dob
1.2.2.3.4. az istennő gyönyörű hangja
1.2.2.3.5. Brahmá hangja eljut a lényekhez
1.2.2.3.6. valamennyi víz egyforma ízű
1.2.2.3.7. a gyarapító eső hullása
1.2.2.3.8. a fokozatosan hulló eső
1.2.2.3.9. a felfoghatatlan eső
1.2.2.3.10. a mindenhol hulló eső
1.2.2.3.10.1. hasonlat
1.2.2.3.10.1.1. általános
1.2.2.3.10.1.2. konkrét
1.2.2.3.10.1.2.1. felhő
1.2.2.3.10.1.2.2. villám
1.2.2.3.10.1.2.3. mennydörgés
1.2.2.3.10.1.2.4. szél
1.2.2.3.10.1.2.5. eső
1.2.2.3.10.1.3. befejezés
1.2.2.3.10.2. a tathágatára vonatkoztatva
1.2.2.3.10.2.1. általános
1.2.2.3.10.2.2. konkrét
1.2.2.3.10.2.2.1. a test a felhőnek felel meg
1.2.2.3.10.2.2.2. a fény a villámnak felel meg
1.2.2.3.10.2.2.3. a szamádhi a mennydörgésnek felel meg
1.2.2.3.10.2.2.4. a nagy bölcsesség a szélnek felel meg
1.2.2.3.10.2.2.5. a tanítás az esőnek felel meg
1.2.2.3.10.2.2.5.1. átvezetés
1.2.2.3.10.2.2.5.2. a Tan-eső részletezése
1.2.2.3.10.2.3. befejezés
1.2.2.3.10.3. befejezés
1.2.3. a tíz végtelen
1.3. befejezés
2. vers

IV. A tathágata tudata
1. próza
1.1. kérdés
1.2. magyarázat
1.2.1. összefoglaló elemzés
1.2.1.1. *a szöveg jelentésének magyarázata*
1.2.1.2. *más magyarázatok összefoglalása*

1.2.1.2.1. *bevezetés*
1.2.1.2.2. *más nézetek*
1.2.1.2.2.1. *a dharmák ismertetőjegyei iskola két mestere*
1.2.1.2.2.1.1. *az egyik mester*
1.2.1.2.2.1.2. *a másik mester*
1.2.1.2.2.2. *átvezetés*
1.2.1.2.2.3. *a dharma-természet iskola*
1.2.1.2.3. *a huayan magyarázat*
1.2.1.2.3.1. *a részrehajlás hibája*
1.2.1.2.3.1.1. *bevezetés*
1.2.1.2.3.1.2. *magyarázat*
1.2.1.2.3.1.2.1. *külön-külön cáfolat*
1.2.1.2.3.1.2.1.1. *a dharmák ismertetőjegyei iskola*
1.2.1.2.3.1.2.1.2. *a dharma-természet iskola*
1.2.1.2.3.1.2.2. *együttes cáfolat*
1.2.1.2.3.2. *a helyes magyarázat*
1.2.1.2.3.2.1. *az előzők továbbvizsgálása*
1.2.1.2.3.2.2. *a két téma*
1.2.1.2.3.2.3. *a két álláspont másképpen magyarázva*
1.2.1.2.3.2.3.1. *az előző két iskoláról*
1.2.1.2.3.2.3.1.1. *külön-külön*
1.2.1.2.3.2.3.1.2. *együtt*
1.2.1.2.3.2.3.2. *a szútra értelmezése*
1.2.1.2.3.2.3.2.1. *rövid magyarázat*
1.2.1.2.3.2.3.2.2. *bizonyíték a szentiratokból*
1.2.1.2.3.2.3.2.3. *részletes magyarázat*
1.2.1.2.3.2.3.2.3.1. *tagadással kifejezve a mélységét*
1.2.1.2.3.2.3.2.3.1.1. *részrehajló szavakkal nem fejthető ki az elv*
1.2.1.2.3.2.3.2.3.1.2. *a természet és az ismertetőjegyek ötvözése kifejezhetetlen*
1.2.1.2.3.2.3.2.3.1.3. *a két iskola ötvözése*
1.2.1.2.3.2.3.2.3.1.4. *nem-különbözőségük és nem-azonosságuk nehezen kifejezhető*
1.2.1.2.3.2.3.2.3.2. *a mélység kifejezése*
1.2.1.2.3.2.4. *szerény következtetés*
1.2.2. egy-egy aspektus bemutatása hasonlatokkal
1.2.2.1. a támasz-nélküliség
1.2.2.1.1. hasonlat
1.2.2.1.2. a tathágatára vonatkoztatás
1.2.2.1.2.1. *a szöveg magyarázata*
1.2.2.1.2.2. *kérdés*
1.2.2.1.2.3. *átfogó magyarázat*
1.2.2.1.2.3.1. *a tudatra támaszkodás*
1.2.2.1.2.3.2. *az elvre támaszkodás*
1.2.2.1.3. befejezés
1.2.2.2. a nyugalomban lévő dharma-dhátu

1.2.2.3. a nagy óceán vizének használata
1.2.2.4. a teremtő igazgyöngy
1.2.2.4.1. hasonlat
1.2.2.4.1.1. a forrás
1.2.2.4.1.2. a gyöngyök nevei
1.2.2.4.1.3. titkos hely
1.2.2.4.2. a tathágatára vonatkoztatva
1.2.2.4.2.1. a forrás
1.2.2.4.2.2. a gyöngyök nevei
1.2.2.4.2.3. titkos hely
1.2.2.4.3. befejezés
1.2.2.5. az óceán vizét felszívó drágakő
1.2.2.5.1. hasonlat
1.2.2.5.1.1. lényeg és működés összefoglaló magyarázata
1.2.2.5.1.2. a működés külön bemutatva
1.2.2.5.2. a tathágatára vonatkoztatva
1.2.2.5.2.1. lényeg és működés összefoglaló magyarázata
1.2.2.5.2.2. a működés külön bemutatva
1.2.2.5.2.2.1. *korábbi magyarázat*
1.2.2.5.2.2.2. *a sorrendről*
1.2.2.5.2.2.3. *a helyes magyarázat*
1.2.2.5.3. befejezés
1.2.2.6. az űr mindent tartalmaz
1.2.2.7. a gyógyító-király
1.2.2.7.1. hasonlat
1.2.2.7.1.1. lényeg és működés összefoglaló magyarázata
1.2.2.7.1.2. a működés külön bemutatva
1.2.2.7.1.3. a név eredete
1.2.2.7.1.4. ahol nem található
1.2.2.7.1.4.1. ahol nincs
1.2.2.7.1.4.2. de mégis van
1.2.2.7.2. a tathágatára vonatkoztatva
1.2.2.7.2.1. lényeg és működés összefoglaló magyarázata
1.2.2.7.2.2. a név eredete
1.2.2.7.2.3. a működés külön bemutatva
1.2.2.7.2.4. akik alkalmatlanok
1.2.2.7.2.4.1. akik alkalmatlanok
1.2.2.7.2.4.2. mégis alkalmasak
1.2.2.7.3. befejezés
1.2.2.8. a kalpák végén fellángoló tűz
1.2.2.9. a megfékező szél
1.2.2.10. a szútrát magában foglaló porszem
1.2.2.10.1. a tantétel
1.2.2.10.1.1. *a szútra szövegének rövid magyarázata*
1.2.2.10.1.2. *a korábbi magyarázattal szembeni különbség*
1.2.2.10.1.3. *a szöveg részletes magyarázata*
1.2.2.10.1.3.1. *a helyes magyarázat*

1.2.2.10.1.3.1.1. *a lények rendelkeznek az okkal*
1.2.2.10.1.3.1.1.1. *helyes állítás*
1.2.2.10.1.3.1.1.2. *az előző ellentéte*
1.2.2.10.1.3.1.2. *az okban van az eredményként elért bölcsesség*
1.2.2.10.1.3.1.2.1. *helyes állítás*
1.2.2.10.1.3.1.2.2. *a fogalmak szétválasztása*
1.2.2.10.1.3.1.2.2.1. *ok és következmény különbözősége*
1.2.2.10.1.3.1.2.2.2. *elv és bölcsesség különbözősége*
1.2.2.10.1.3.1.2.3. *utolsó tanításában hitre buzdít*
1.2.2.10.1.3.1.3. a saját és a másik összefonódnak
1.2.2.10.1.3.2. *kérdés*
1.2.2.10.2. hasonlat
1.2.2.10.2.1. a porban rejlő szútra
1.2.2.10.2.2. a szútra kivételével mások hasznára válik
1.2.2.10.3. a tathágatára vonatkoztatás
1.2.2.10.3.1. párhuzam a porban rejlő szútrával
1.2.2.10.3.2. párhuzam azzal, hogy a szútra mások hasznára válik
1.2.2.10.4. befejezés
1.2.3. befejezés
2. vers

V. A tathágata világa
VI. A tathágata tettei
VII. A tathágata tökéletes megvilágosodása
VIII. A Tan-kerék tathágata általi megforgatása
IX. A tathágata parinirvánája
X. A tathágaták látásából, hallásából és a velük való kapcsolatból származó erény-gyökerek

E) A tanítás nevei és megőrzői
F) Szerencsés előjelek és elért eredmények
G) Verses összefoglalás

A kínai nevek és kifejezések írásjegyei

Api diyu	阿毗地獄
ahan	阿含
anouduoluo sanmiao sanputi	阿耨多羅三藐三菩提
axiuluo	阿修羅
Baowang rulai xingqi pin	寶王如來性起品
benjue	本覺
benyuan	本願
bianjian	邊見
Bianjingtian	遍净天
buji	不即
buli	不離
Chengguan	澄觀
cheng suozuo zhi	成所作智
chuchanzhi guo	出纏之果
Dafangguang rulai xingqi weimizang jing	大方廣如來性起微密藏經
danuojianna	大諾健那
daqian shijie	大千世界
Daosheng	道生
dayuan jingzhi	大圓鏡智
doushuai	兜率
dunyuan	頓圓
dunzheng	頓證
edao	惡道
faer	法爾
faerli	法爾力
Fantian	梵天

Fazang	法藏
Faxian	法顯
fenglun	風輪
Fo shuo rulai xingxian jing	佛説如來興顯經
gantapo	乾闥婆
genben zhi	根本智
guan	觀
Guangguotian	廣果天
Guangyintian	光音天
houde zhi	後得智
hualetian	化樂天
Huiyuan	慧苑
ji	即
Jianfusi	薦福寺
jianyuan	漸圓
Jie shenmi	解深密
jinnaluo	緊那羅
juefen	覺分
Juyeni	拘耶尼
kepan	科判
Li Tongxuan	李通玄
lixing	理性
liu boluo	六波羅
long	龍
miao	妙
miao guancha zhi	妙觀察智
mishuo	密説
nengcheng zhi zhi	能成之智
pingdengxing zhi	平等性智
pingdeng zhi	平等智
qibao	七寶
quanji	權機

quanshuo	權說
Rulai chuxian pin	如來出現品
sanming	三明
Sanshisantian	三十三天
sanzhong zhuan	三種轉
shengwen	聲聞
shili wuai	事理無礙
shishi wuai	事事無礙
shizhi	事智
shouyong shen	受用身
si wuwei	四無畏
siliu	四流
Sitianwangtian	四天王天
sixitan	四悉檀
sizhi	四智
suocheng zhi zhi	所成之智
tahua zizaitian	他化自在天
tuoluoni	陀羅尼
wang	忘
wuai zhen foxin	無礙真佛心
wubiao se	無表色
wufa	五法
wugou shi	無垢識
wuqing	無情
wusheng	五乘
wuyan	五眼
wuyu	無餘
wuzhu niepan	無住涅槃
xiang	相
xiangji	相即
xiangru	相入
xianshuo	顯說

xiaoqian shije	小千世界
xing	性
xinsuo	心所
xuanji	玄極
Xuanzang	玄奘
xuanzong	玄宗
Yanfuti	閻浮提
Yemotian	夜摩天
Yijing	義净
yili	一理
Yipoti	夷婆提
yizhenti	一真體
youling	幽靈
youqing	有情
youtan	優曇
youxun	由旬
yuanji	圓機
yuanjue	緣覺
Yudanyue	郁單越
zaichanzhi yin	在纏之因
zengshang yuan	增上緣
zengyi sunjian	增益損減
zhenru	真如
zhenxing	真性
zhi	止
zhiguan	止觀
Zhiyan	智儼
zhongqian shijie	中千世界
zhuanlun shengwang	轉輪聖王

Felhasznált irodalom

AGÓCS Tamás (2000), *Gyémánt áttörés*. Budapest: A Tan Kapuja Buddhista Főiskola.

BUSWELL, Robert E., Jr., ed. (1990), *Chinese Buddhist Apocrypha*. Honolulu: University of Hawaii Press.

CHANG, Garma C. C., ed. (1983), *A Treasury of Mahāyāna Sūtras: Selections from the Mahāratnakūṭa Sūtra*. University Park: Pennsylvania State University Press.

CLEARY, Thomas (1983), *Entry Into the Inconceivable: An Introduction to Huayen Buddhism*. Honolulu: University of Hawaii Press.

CONZE, E. (1960), *The Prajñāpāramitā Literature*. 's-Gravenhage: Mouton.

– (1973), *The Perfection of Wisdom in Eight Thousand Lines and its Verse Summary*. Bolinas: Four Seasons Foundation.

– (2000), *A buddhizmus rövid története*. Budapest: Akkord Kiadó.

COOK, Francis H. (1999), *Three Texts on Consciousness Only*. Berkeley: Numata Center for Buddhist Translation and Research.

DENIS, E. (1977), *La Lokapraññatti et les idées cosmologiques du Bouddhisme ancien*. Vol. 1–2. Lille.

DYKSTRA, Y. K. (1983), *Miraculous Tales of the Lotus Sutra from Ancient Japan*. Hirakata City: Kansai University of Foreign Studies.

EDGERTON, Franklin (1970), *Buddhist Hybrid Sanskrit Dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass.

FUJITA Kōtatsu (1990), „The Textual Origins of the Kuan Wu-liang-shou ching: A Canonical Scripture of Pure Land Buddhism." tr. Kenneth K. Tanaka. In Robert E. Buswell, Jr., ed., *Chinese Buddhist Apocrypha*, Honolulu: University of Hawaii Press.

GOMBRICH, E. (1990), „How the Mahāyāna Began." *The Buddhist Forum* 1, pp. 21–30.

GÓMEZ, Luis Oscar (1996), *The Land of Bliss: The Paradise of the Buddha of Measureless Light: Sanskrit and Chinese Versions of the Sukhāvatīvyūha Sūtras*. Honolulu: University of Hawaii Press.

GRIFFITH, Paul J. (1994), *On Being Buddha: The Classical Doctrine of Buddhahood*. New York: State University of New York.

HAMAR Imre (1994), „Jógácsára, a csak-tudat filozófia – Részlet a *Lankávatára szútrá*ból." In *Tibeti buddhista filozófia*, Budapest: Balassi Kiadó, pp. 59–76.

– (1998), *Kínai buddhizmus a középkorban: Cs'eng-kuan élete és filozófiája*. Budapest: Balassi Kiadó.

– (2000), „Az abszolút tudat és a természet-keletkezés fogalma a kínai buddhizmusban." In *Mítoszok és vallások Kínában*, Sinológiai Műhely 1. Budapest: Balassi Kiadó, pp. 50–65.

HARRISON, Paul (1978), „Buddhānusmṛti in the Pratyutpanna-Buddha-Saṃmukhāvasthita-Samādhi-Sūtra." *Journal of Indian Philosophy* 6, pp. 35–57.
– (1987), „Who gets to Ride in the Great Vehicle? Self-image and Identity Among the Followers of the Early Mahāyāna." *Journal of the International Association of Buddhist Studies* 10:1, pp. 67–89.
– (1990), *The Samādhi of Direct Encounter with the Buddhas of the Present: An Annotated English Translation of the Pratyutpanna-Buddha-Saṃmukhavasthita-Samādhi-Sūtra*. Studia Philologica Buddhica, Monograph Series V, Tokyo: The International Institute for Buddhist Studies.
– (1993), „The Earliest Chinese Translations of Mahāyāna Sūtras: Some Notes on the Works of Lokakṣema." *Buddhist Studies Review* 10:2, pp. 135–177.
– (1995), „Searching for the Origins of the Mahāyāna: What Are We Looking For?" *The Eastern Buddhist* 28:1, pp. 48–69.
– (1997), „The *Ekottarikāgama* Translation of An Shigao." In Kieffer-Pülz, Petra and Hartmann, Jens-Uwe, ed., *Bauddhavidyāsuhakaraḥ, Studies in Honour of Heinz Bechert on the Occasion of His 65th Birthday*, Swisttal-Odendorf, pp. 261–284.
– (1998), „Women in the Pure Land: Some Reflections on the Textual Sources." *Journal of Indian Philosophy* 26, pp. 553–572.
HIRAKAWA Akira (1963), „The Rise of Mahāyāna Buddhism and its Relationship to the Worship of Stūpas." *Memoirs of the Research Department of the Toyo Bunko* 22, pp. 57–106.
– (1990), *A History of Indian Buddhism from Shakyamuni to Early Mahayana*. tr. Paul Groner, Honolulu: University of Hawaii Press.
KARA György (1986), *A köztes lét könyvei*. Budapest: Európa Könyvkiadó.
KEENAN, John P. (1992), *The Summary of Great Vehicle*. Berkeley: Numata Center for Buddhist Translation and Research.
KIESCHNICK, John (2000), „Blood Writing in Chinese Buddhism." *Journal of the International Association of Buddhist Studies*, 23:2, pp. 177–194.
KIMURA Kiyotaka (1992), *Chūgoku kegon shisōshi*. Tokyo: Heirakuji.
– (1999), Daihōkō nyorai shōki bitsu zōkyō. In Makita Tairyō, ed., *Nanatsudera koitsu kyoten* 4, Tokyo: Daitō.
KLOETZLI, Randolph W. (1983), *Buddhist Cosmology: Science and Theology in the Images of Motion and Light*. Delhi: Motilal Banarsidass.
LAI, Whalen (1986), „The Defeat of Vijñāptimatratā in China: Fa-tsang on Fa-hsing and Fa-hsiang." *Journal of Chinese Philosophy* 13, pp. 1–19.
LALOU, Marcelle (1927), „La version Tibétaine du Ratnakūṭa." *Journal Asiatique* 211.
LAMOTTE, Etienne (1935), *Saṃdhinirmocana-sūtra*. Louvain and Paris: Université de Louvain & Adrien Maisonneuve.
– (1954), „Sur la formation du Mahāyāna." In *Asiatica, Festschrift Friedrich Weller*, pp. 377–396.
LA VALLÉE POUSSIN, Louis de (1991), *Abhidharmakośabhāṣyam*. Vol. I–IV. Berkeley, Calif.: Asian Humanities Press.
LIU Ming-Wood (1979), *The Teaching of Fa-tsang: An Examination of Buddhist Metaphysics*. Ph.D dissertation, University of California.

MACQUEEN, G. (1981), „Inspired Speech in Early Mahāyāna Buddhism I." *Religion* 11, pp. 303–319.
– (1982) „Inspired Speech in Early Mahāyāna Buddhism II." *Religion* 12, pp. 49–65.
NAKAMURA Hajime (1987), *Indian Buddhism: A Survey with Bibliographical Notes.* Delhi: Motilal Banarsidass.
NORMAN, K. R. (1983), *Pali Literature – Including the Canonical Literature in Prakrit and Sanskrit of all the Hīnayāna Schools of Buddhism.* Wiesbaden: Harrassowitz.
PAS, Julian F. (1977), „The *Kuan-wu-liang-shou Fo-ching*: Its Origin and Literary Criticism." In *Buddhist Thought and Asian Civilization, Essays in Honor of Herbert V. Guenther on his Sixtieth Birthday*, ed. Leslie S. Kawamura and Keith Scott, Dharma Publishing, pp. 194–218.
PEDERSEN, K. Priscilla (1980), „Notes on the Ratnakūṭa Collection." *Journal of the International Association of Buddhist Studies*, 3:2, pp. 60–66.
POROSZ Tibor (1995), *Lótusz szútra.* Budapest: Farkas Lőrinc Imre Kiadó.
POWER, John (1993), *Hermeneutics & Tradition in the Saṃdhinirmocana-sūtra.* Leiden: Brill.
ROWELL, T. (1935), „The Background and Early Use of the Buddha-kṣetra Concept, ch 4. plus Appendices and Bibliography." *Eastern Buddhist* 6:4, pp. 379–431.
– (1937), „The Background and Early Use of the Buddha-kṣetra Concept, ch 4. plus Appendices and Bibliography." *Eastern Buddhist* 7:2, pp. 132–176.
SADAKATA Akira (1997), *Buddhist Cosmology: Philosophy and Origins.* Tokyo: Kōsei Publishing Co.
SASAKI Shizuka (1997), „A Study on the Origin of Mahāyāna Buddhism". *The Eastern Buddhist* 30:1, pp. 79–113.
SCHOPEN, Gregory (1975), „The Phrase *'sa pṛthivīpradeśaś caityabhūto bhavet'* in the *Vajracchedikā*: Notes on the Cult of the Book in Mahāyāna." *Indo Iranian Journal* 17, pp. 147–181.
– (1977), „Sukhāvatī as a Generalized Religious Goal in Sanskrit Mahāyāna Sūtra Literature." *Indo-Iranian Journal* 19, pp. 177–210.
– (1979), „Mahāyāna in Indian Inscriptions." *Indo-Iranian Journal* 21: 1–19.
– (1987), „The Inscription on the Kuṣān Image of Amitābha and the Character of the Early Mahāyāna in India." *Journal of the International Association of Buddhist Studies* 10:2, pp. 99–136.
SILK, Jonathan (1997), „The Composition of the *Guan Wuliangshoufo jing:* Some Buddhist and Jaina Paralels to its Narrative Frame." *Journal of Indian Philosophy* 25, pp. 181–256.
TAKASAKI Jikidō (1958), „The Tathāgatotpattisaṃbhava-nirdeśa-sūtra of the Avataṃsaka and the Ratnagotra-vibhāga – with Special Reference to the Term Tathāgatagotra-sambhava." IBK 7.1, pp. 48–53.
THURMAN, Robert A. F. (1976), *The Holy Teaching of Vimalakīrti.* University Park and London: The Pennsylvania State University.
WILLIAMS, Paul (1989), *Mahāyāna Buddhism: The Doctrinal Foundation.* London: Routledge.

Tárgymutató

A Buddha által elmondott szútra a tathágata megjelenéséről (Fo shuo rulai xingxian jing) 61
A csak-tudatosság megalapozása 131, 132, 134, 141, 144
A drágakő-király tathágata természetének keletkezése (Baowang rulai xingqi pin) 61
A hit felkeltése a mahájánában 125
A mahájána összefoglalása (Mahájána szamgraha) 131, 133, 134
A tathágata erénydíszei 131
A Tathágata fénye 27
Ábhászvara 113
Abhidharmakósa 41, 66, 90, 115
Abhidharmaszamuccsa 23
Abhiszamajálamkára 23
abszolút *(paramártha, zhenru)* 7, 32, 51, 65, 101, 113, 125, 126, 133, 135, 156, 159, 160, 161
adakozás *(dána)* 24, 50, 51, 115
adhipati-pratjaja 111
Adhjardhasatiká 23
Adzsitasénavjákarana-nirdésa szútra 16
ágama (ahan) 29, 102
ahan → *ágama*
ákása-szamdnyá 29
Aksóbhja birodalma 28
álajavidnyána 27, 36, 132
alapvető bölcsesség *(genben zhi)* 124
alapvető fogadalom *(pranidhána, benyuan)* 52, 93, 142
alkotó bölcsesség *(nengcheng zhi zhi)* 89
amala-vidnyána 131, 134
Amitábha (Végtelen Fény) 15, 17, 28, 29, 30, 31, 41, 57, 65, 142
Amitábha-kultusz 17, 28, 29, 30, 31
Amitábha-szútra (Végtelen Fény szútrája) 28, 29, 41
Amitájusz (Végtelen Élet) 28, 29
Ánanda 12, 19, 30
Anavatapta 118
anouduoluo sanmiao sanputi → tökéletes megvilágosodás
antagráhadristi 55, 164
anuttara-szamjak-szambódhi → tökéletes megvilágosodás
apáca *(sákjabhiksuni)* 13, 19, 21
Aparagódánija 157
Api diyu 143
Apidamo dapi posha lun 143
arhat 10, 24, 65, 66, 67, 68, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 90, 91, 98, 101, 106, 110, 118, 119, 120, 122, 123, 127, 130, 141, 143, 149, 153, 156, 158, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170
Asóka király 11
Astaszáhaszriká 20, 23
Asvaghósa 125
Aszanga 31
aszura *(axiuluo)* 42, 122, 144
Átváltozásnak Örvendő ég *(Nirmánarati, Hualetian)* 121
átváltozás-test *(nirmána-kája)* 32, 33, 34, 35, 63, 64, 65, 122
Avalókitésvara 15, 32
Avatamszaka szútra 23, 25, 26, 37, 38, 39, 60, 61, 63, 64, 68, 70, 139
Avícsi pokol *(Api diyu)* 143
axiuluo → aszura

Baowang rulai xingqi pin 61
belátás *(vipasjaná, guan)* 24, 85, 94
benyuan 52, 93, 142
Bhadra 27
bianjian 55, 164
Bianjingtian 114
bódhicsitta 28, 45, 47, 48
bódhi-fa 39, 163
Bódhirucsi 26, 31, 35
bódhiszattva-jána 9
bódhjanga 99
Boldogság Földje 28, 29
Brahmá égi birodalma *(Brahma-lóka, Fantian)* 113, 118
Brahmá 82, 103, 105, 109, 113, 118, 128, 137
Brahma-lóka 113, 118

Brihatphala 114
buddha felidézése 29
Buddha megjelenése a világban 7, 23, 34, 58, 61, 62, 64, 65, 66
Buddha szavai *(buddhavácsana)* 9, 19, 20, 21, 32
Buddhabhadra 37, 39, 58, 82
buddha-föld *(buddha-ksétra)* 22, 30, 33, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 53, 56, 62, 63, 65, 80, 142, 173, 174
buddha-ksétra → buddha-föld
Buddha-kultusz 15
buddhánusznmriti (buddha felidézése) 29
buddha-természet 37, 69, 104, 125, 126, 147, 148, 149, 150, 151, 152
buddhavácsana → Buddha szavai

Ceylon 15, 35
chan buddhizmus 50
cheng suozuo zhi 132, 142
Chengguan 70, 75, 83, 86, 111, 136, 137
chuchanzhi guo 151
Conze, Edward 10, 13, 15, 23, 24, 36

Csatur-mahárádzsa-kájika 121
csatur-ógha 100
csatur-vaisáradja 122
csodás szemlélődés bölcsessége *(pratja-véksaná-dnyána, miao guancha zhi)* 104, 131, 142

Dafangguang rulai xingqi weimizang jing 61
dána → adakozás
danuojianna 90
Daosheng 147, 148
daqian shijie → nagy világegyetem
dasabhúmi 11
Dasabhúmika szútra 37
dasa-kusala-karma-patha 13
dayuan jingzhi 131, 141, 142
De-bzhin gshegs-pa skye-ba 'byung 61
dhárani (tuoluoni) 82, 83, 84, 123, 142, 146
dharma-bhánaka 14, 20
dharma-dhátu 54, 56, 65, 68, 70, 76, 77, 87, 88, 92, 95, 101, 107, 110, 112, 117, 118, 120, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 133, 139, 140, 146, 153, 154, 156, 159, 160, 161, 162, 166, 167, 168, 172, 173, 174
dharmák ismertetőjegyei iskola *(faxiang)* 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 141, 148, 149
dharma-kája → tan-test
Dharmakséma 37
Dharmaraksa 35, 47, 54, 56, 59, 61, 62
dharma-természet iskola *(faxing)* 132, 133, 134, 135, 138
dhjána 24, 34, 36
Doushuai 52, 58, 121, 122
dunzheng 104
durgati 146, 174
dviszáhaszro madhjamó lóka-dhátu 69, 152

dzsainizmus 15
Dzsambudvípa 44, 46, 64, 68, 99, 100, 104, 105, 108, 118, 129, 146, 157
Dzsétavana toronypalotája 59
Dzsinamitra 37

edao 146, 174
égi vagy mitikus bódhiszattvák (Amitábha, Maitréja, Avaló-kitésvara) 15, 32
egy kocsi *(ékajána)* 24, 25, 147, 148, 149
egy valós lényeg *(yizhenti)* 139
Egyetemes Tisztaság égi birodalma *(Subhakritszna, Bianjingtian)* 114
egyforma természet bölcsessége *(szamatá-dnyána, pingdengxing zhi)* 104, 131, 141, 142
egyformaság bölcsessége *(szamatá-dnyána, pingdeng zhi)* 172
ékajána → egy kocsi
élettelen *(wuqing)* 50, 136, 137
eltúlzás–lebecsülés *(zengyi sunjian)* 134
elv-természet *(lixing)* 151
ereklyék *(saríra)* 11
erkölcs *(síla)* 7, 23, 55, 115
érző lény *(youqing)* 136
Északi kontinens *(Uttara-kuru, Yudanyue)* 122, 157
exoterikus *(xianshuo)* 126
ezoterikus *(mishuo)* 126

faer 115
faer li 115
Fantian 113, 118
Faxian 10, 17, 37
faxiang → dharmák ismertetőjegyei iskola
faxing → dharma-természet iskola
Fazang 25, 38, 70, 75, 83, 116, 144
feladat teljesítésének bölcsessége *(kritja-anusthána-dnyána, cheng suozuo zhi)* 132, 142
fenglun → négy szél-kör

Fény és Hang égi birodalma *(Ábhászvara, Guangyintian)* 113
férfi világi hívő *(paramopászika)* 13
Fo shuo rulai xingxian jing 61
fogadalom *(pranidhána)* 10, 11, 13, 30, 42, 45, 49, 52, 81, 91, 93, 99, 100, 107, 126, 142, 146, 157, 161, 168, 174
formanélküli-világ 86, 115, 145, 155
forma-világ 69, 86, 87, 96, 113, 114, 115, 118, 143, 145, 153, 155

Gandavjúha 37, 38
gandharva (gantapo) 42, 87, 96, 121
Gangész 162
gantapo 42, 87, 96, 121
genben zhi 124
Gombrich, Richard 15
guan → belátás
Guan wuliangshou jing 30, 31
Guangguotian 114
Guangyintian 113
Gunabhadra 35

Gyémánt szútra 14, 23

Harminchármak ege *(Trájasztrimsa, Sanshisantian)* 121
Három Drágakő 88, 158
három test *(trikája)* 32, 63, 64, 141
három világ 27, 86, 127, 145, 149, 155, 160, 161, 172
három világosság *(sanming)* 100
háromszori megforgatás *(sanzhong zhuan)* 164
Harrison, Paul 15, 16, 28, 29
hat tökéletesség *(páramitá, liu boluo)* 115
Hegyek és folyók könyve (Shanhai jing) 143
hét kincs *(qibao)* 171
Himálaja 87, 145
hínajána követő *(srávaka, shengwen)* 14, 16, 83
hínajána 9, 10, 15, 16, 17, 23, 32, 66, 67, 70, 84, 100, 102, 104
Hirakawa Akira 10, 11, 12, 13, 14, 17
Hógon 25, 26
Hokkegenki 25
houde zhi 124
Hualetian 121
Huiyuan 70, 151

iccshantika 37, 104, 137, 147, 148
igaz természet *(zhenxing)* 56, 113, 133, 135
ihletett beszéd *(pratibhána)* 19, 21
Indra 46, 48, 64, 90, 121
ismertetőjegyek *(xiang)* 93
Isvaradéva 117, 128

Jáma ég (Yemotian) 121
Jama isten 49
jelenségek akadálytalansága *(shishi wuai)* 139
Jianfu kolostor 148
jinnaluo 121
jódzsana (youxun) 146
jógácsára 27, 32, 83, 111, 132, 133
juefen 99
Jutalmak Sokasága égi birodalom *(Brihatphala, Guangguotian)* 114
jutalom-test *(szambhóga-kája, shouyong shen)* 63, 65, 141, 142

Kásjapaparivarta 26
keletkezett bölcsesség *(suocheng zhi zhi)* 89
kepan 70, 75
később elnyert bölcsesség *(houde zhi)* 124
két kocsi 55, 67, 83, 85, 100, 102, 103, 115, 147, 148, 150, 171
kinnara (jinnaluo) 121
kis világegyetem *(szahaszras csúdikó lóka-dhátu, xiaoqian shijie)* 69, 152, 153
koncentráció *(dhjána)* 24, 34, 36
kölcsönös átjárás *(xiangru)* 48
kölcsönös azonosság *(xiangji)* 48
könyv-kultusz 14
kötöttségek közt megjelenő ok *(zaichanzhi yin)* 151
kötöttségektől megszabadult eredmény *(chuchanzhi guo)* 151
közepes világegyetem *(dviszáhaszro madhjamó lóka-dhátu, zhongqian shijie)* 69, 152
kritja-anusthána-dnyána 132, 142
ksánti → türelem
kuladuhitri 13
kulaputra 13
Kumáradzsíva 24, 26, 36, 54

Lamotte, Etienne 9, 17, 23, 31, 32
Lankávatára szútra 35
lényeg *(ti)* 40, 112, 113, 115, 117, 125, 130, 132, 135, 137, 138, 142, 143, 145, 146
Li Tongxuan 70
liu boluo 115
lixing 151

Lokakséma 26
Lókapradnyapti 66
Lókaprannyapti 66
Lokésvararádzsa 30
long 119
Lótusz szútra 11, 20, 24, 25, 26, 125, 149
lótuszvirág 41, 42, 86, 89, 96, 100, 101, 108, 167, 168

madhjamaka iskola 36
mahádarsana-dnyána 131, 141, 142
mahájána követő *(mahájánánujájin)* 12, 13, 17
Mahájána szamgraha 131, 133, 134
Mahákásjapa 19
Mahámaudgaljájana 19
mahánagna *(danuojianna)* 90
Maháparinibbána szútta 12
Maháratnakúta szútra 26
mahá-száhaszra lóka-dhátu → nagy világegyetem
mahászámghika iskola 10, 11
Mahávasztu 10
Mahésvara 84, 86
Maitréja 15, 23, 30, 32, 121, 125
manasz 35, 132
Mánasza 119, 129, 157
Mandzsusrí 32, 33, 34, 35, 43, 44, 45, 59, 60, 70, 77
Mandzsusríbuddhaksétragunavjúha 26
mani 85, 87, 106, 107, 110, 121, 173
manovidnyána 35, 132
Mára 76, 77, 174
maradéktalan *(nirupadhisésa, wuyu)* 169
Mások Átváltozását Irányító ég *(Paranirmita-vasavartin, Tahua zizaitian)* 120, 121
Mathura 17
megszüntetés *(samatha, zhi)* 85, 94
megszüntetés és belátás *(zhiguan)* 85, 94
megvilágosodás részei *(bódhjanga, juefen)* 99
miao guancha zhi 104, 131, 142
mishuo 126
működés *(yong)* 112, 113, 115, 117, 125, 130, 133, 135, 137, 138, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 163, 165

nága 42, 87, 118, 119, 120, 121, 122, 129, 140, 141, 154, 157, 158, 159, 160
Nágárdzsuna 36
nagy tökéletes tükörszerű bölcsesség *(mahádarsana-dnyána, dayuan jingzhi)* 131, 141, 142
nagy világegyetem *(mahá-száhaszra lóka-dhátu, daqian shijie)* 33, 69, 82, 83, 86, 89, 90, 94, 105, 127, 149, 152, 153, 156, 167
Nanatsudera 61
Nanda 157
négy bölcsesség *(sizhi)* 83, 122, 131, 132, 133, 141, 142, 143, 144, 145, 154
Négy Égi Király ege *(Csatur-mahárádzsa-kájika, Sitianwangtian)* 121
négy félelem-nélküliség *(csatur-vaisáradja, si wuwei)* 122
négy sebes áradat *(csatur-ógha, siliu)* 100
négy súlyos tilalom *(si zhongjin)* 104
négy szél-kör *(váju-mandala, fenglun)* 81, 82, 89, 90, 95
néjártha 32
nem kifejezett forma *(wubiao se)* 132
nemes ifjak *(kulaputra)* 13
nemes lányok *(kuladuhitri)* 13
nengcheng zhi zhi 89
nihilizmus 111, 164
nikája iskolák 9, 12
nirmána-kája → átváltozás-test
Nirmána-rati 121
nirupadhisésa 169
nirvána három erénye *(sande niepan)* 125
Nirvána szútra 37, 104, 125, 147, 148, 149, 150, 151, 152
nirvána 7, 9, 10, 20, 22, 24, 35, 36, 37, 50, 51, 52, 53, 63, 64, 68, 79, 80, 93, 94, 114, 117, 125, 134, 142, 147, 161, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 172
nítártha 32
női világi hívő *(paramopászaka)* 13

önmegvilágosodott *(pratjékabuddha, yuanjue)* 16, 24, 65, 67, 83, 84, 85, 86, 96, 101, 105, 108, 115, 116, 117, 124, 126, 139, 141, 145, 149, 150, 154, 155, 158
öt dharma *(panycsa-dharma, wufa)* 133
öt kocsi *(panycsa-jána, wusheng)* 116, 117
öt nagy bűn *(panycsánantaríjáni, wu nizui)* 104
öt szem *(wuyan)* 109
öt szkandha 134

páli kánon 15, 102
panycsa-dharma 133

panycsa-jána 116, 117
panycsánantaríjáni 104
Panycsavimsatiszáhaszriká 23
paramártha → abszolút; végső igazság
Paramártha 131, 133
páramitá 115
paramopászaka 13
paramopászika 13
Para-nirmita-vasavartin 120, 121
parinirvána 62, 166, 167
Parnirmita-vasavartin palota 54
pingdeng zhi 172
pingdengxing zhi 104, 131, 141, 142
Pradnyá 37
Pradnyápáramitá szútra 12
pradnyápáramitá szútrák 14, 20, 23, 24, 27, 29, 68
pranidhána → fogadalom
pratibhána 19, 21
prátimóksa 13
pratjavéksaná-dnyána 104, 131, 142
pratjékabuddha → önmegvilágosodott
Pratjutpanna buddha szammukhávaszthita szamádhi szútra 29, 31
Purvavidéha 157

qibao 171
quanji 104

Rádzsagriha 19
Rástrapálaparipriccshá 26
Ratnarási szútra 26
Renzó 25, 26
rossz sorsok *(durgati, edao)* 146, 174
Rulai chuxian pin 61

sákjabhiksu → szerzetes
sákjabhiksuni → apáca
Sákjamuni 30, 43, 63
samatha 85, 94
sande niepan 125
sanming 100
Sanshisantian 121
sanzhong zhuan 164
Sáriputra 19, 59
*sarír*a 11
Schopen, Gregory 12, 13, 14, 17, 28
segítő ok *(adhipati-pratjaja, zengshang yuan)* 111
Shanhai jing 143
shengwen 14, 16, 83
shishi wuai 139
shouyong shen → jutalom-test
si wuwei 122
si zhongjin 104
Siksánanda 35, 37, 38
síla → erkölcs
siliu 100
Sitianwangtian 121
sixitan 138
sizhi → négy bölcsesség
srávaka 14, 16, 83
Srávasztí 59
Subhakritszna 114
suocheng zhi zhi 89

Szágara 120, 129, 141, 157, 158
szahaszras csúdikó lóka-dhátu 69, 152, 153
szamádhi 29, 41, 42, 43, 44, 47, 50, 53, 54, 56, 59, 79, 123, 144, 145, 146, 147, 162, 163, 165, 167, 168, 170, 174
Szamantabhadra beszéde 38
szamatá-dnyána 104, 131, 141, 142, 172
szambhóga-kája → jutalom-test
Szamdhinirmócsana szútra 31
szamszára 10, 25, 36, 51, 142, 151
szangha 16
szarvásztiváda 9, 10, 11
Szataszáhaszriká 23
szellem *(youling)* 136
szélsőség *(antagráhadristi, bianjian)* 55, 164
szennyezetlen tudatosság *(amala-vidnyána, wugou shi)* 131, 134
szerzetes *(sákjabhiksu)* 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 33, 35, 36, 45, 60, 75, 104, 148
sziddhánta (sixitan) 138
sztúpa-kultusz 10, 11, 13, 45, 67
Szubhúti 14, 32
Szudhana 60
Szukhávatí *(Boldogság Földje)* 28, 29
Szukhávatívjúha szútra 26, 29, 31
Szuméru-hegy 42, 46, 49, 52, 120, 121, 123, 157, 172

Tahua zizaitian 120, 121
tanmagyarázó *(dharma-bhánaka)* 14, 20
tan-test *(dharma-kája)* 32, 33, 35, 37, 40, 52, 53, 63, 65, 98, 106, 124, 125, 133, 170
tároló tudatosság *(álajavidnyána)* 27, 36, 132
Tathágata megjelenése (Rulai chuxian pin) 61
Tathágata virágfüzérei 38
tathágatagarbha 36, 49, 69

Tathágata-utpatti-szambhava-nirdésa szútra 61
természet *(xing)* 93
théraváda 15
ti → lényeg
Tiszta Föld 27, 28, 31, 41
Tíz elmélyedés 38, 56
tíz erényes cselekedet útja *(dasa-kusala-karma-patha)* 13
tíz erő 33, 92, 94, 100, 127, 128, 129
tíz felajánlás 43, 53
tíz föld *(dasabhúmi)* 11
tökéletes képesség *(yuanji)* 84, 104
tökéletes megvilágosodás *(anuttara-szamjak-szambódhi, anouduoluo sanmiao sanputi)* 35, 47, 62, 76, 77, 103, 126, 161, 162, 171, 173, 174
törekvés *(vírja)* 24
Trájasztrimsa 121
trikája → három test
tudathoz kapcsolódó dolog *(xinsuo)* 130, 131, 133, 136
tuoluoni → *dhárani*
Tusita ég *(Doushuai)* 52, 58, 121, 122
Tusita paradicsom 52, 58, 121, 122
türelem *(ksánti)* 24, 50, 55, 114, 115, 124, 126

udumbara (youtan) 103
Ugradattaparipriccshá szútra 11
upája → ügyes módszer
upalambha 29
Upananda 157
Uttara-kuru 122, 157

ügyes módszer *(upája)* 20, 24, 27, 28, 33, 34, 37, 44, 47, 49, 50, 68, 69, 81, 85, 90, 97, 105, 106, 109, 112, 119, 141, 146, 152, 153, 154, 160, 161, 163

vadzsra 90
Vadzsraccshédika 23
vágy-világ 69, 86, 87, 96, 115, 120, 121, 145, 153, 155
Vairócsana Buddha 38, 40, 41, 42
Vairócsana 41, 43, 65, 77, 78, 106, 174
váju-mandala → négy szél-kör
vászana 132
Vaszubandhu 31
végső igazság *(paramártha, zhenru)* 32, 70, 138
Végtelen Élet → Amitájusz
Végtelen Élet szútrája 30
Végtelen Fény → Amitábha
Végtelen Fény szútrája 28, 29, 41
Vimalakírti szútra 13, 101
Vimalakírtinirdésa szútra 36, 139
vinaja 9, 12, 17
vipasjaná → belátás
vírja 24
vjúha 30

wu nizui 104
wubiao se 132
wufa 133
wugou shi 131, 134
wuqing → élettelen
wusheng 116, 117
Wutaishan 70
wuyan 109
wuyu 169

xiang 93, 115
xiangji 48
xiangru 48
xianshuo 126
xiaoqian shijie 69, 152, 153
xing 9, 115
xinsuo 130, 131, 133, 136
Xuanzang 10, 11, 17, 32, 33, 36, 57, 131, 132, 133, 134, 148

Yemotian 121
Yijing 10
yizhenti → egy valós lényeg
yong → működés
youling 136
youqing 136
youtan 103
youxun 146
yuanji 84, 104
Yudanyue 122, 157

zaichanzhi yin 151
zengshang yuan 111
zengyi sunjian 134
zhenru → abszolút; végső igazság
zhenxing 56, 113, 133, 135
zhi 85, 94
zhiguan 85, 94
Zhiyan 37, 38, 70
zhongqian shijie 69, 152
Zhongzong császár 26
Zhuangyan lun 117